

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2021

บทบาทของพิไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด พิมหานคร

สุวภัทร ใจคง

คณะอักษรศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Comparative Literature Commons](#)

Recommended Citation

ใจคง, สุวภัทร, "บทบาทของพิไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด พิมหานคร" (2021). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 5357.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/5357>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทบาทของผีไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด ผีมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLES OF THAI GHOSTS IN CONTEMPORARY URBAN SOCIETY IN *PHI MAHA*
NAKHON SERIES

Miss Suwaphat Jaikong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Comparative Literature
Department of Comparative Literature
FACULTY OF ARTS
Chulalongkorn University
Academic Year 2021
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของผีไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด ผี มหานคร
โดย	น.ส.สุวภัทร ใจคง
สาขาวิชา	วรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา ประภาศวุฒิสาร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญา วัฒนกุล)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา ประภาศวุฒิสาร)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สุวัทร ใจคง : บทบาทของผีไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด *ผีมหานคร*. (THE ROLES OF THAI GHOSTS IN CONTEMPORARY URBAN SOCIETY IN *PHI MAHA NAKHON* SERIES) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ชุตินา ประภาศวุฒิสาร

งานวิจัย *บทบาทของผีไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด ผีมหานคร* วัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาศึกษาการปรับเปลี่ยนของผีไทยในคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่สังคมเมืองร่วมสมัย ซึ่งในที่นี้คือกรุงเทพมหานคร และศึกษาสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัย ตลอดจนประสบการณ์ สภาวะ อารมณ์ความรู้สึกของคนเมืองในนวนิยายออร์บันโกติกชุด *ผีมหานคร* จำนวน 4 เล่ม อันประกอบไปด้วย *กระสือ* ของ RabbitRose *กระหัง* ของ ทวีวัฒน์ ปอป ของ ธวัชธรรพ์ และ *เปรต* ของ ปราปต์ จากการศึกษาพบว่า แม้สังคมจะมีการพัฒนามาเป็นสังคมเมืองร่วมสมัยด้วยอิทธิพลจากความเป็นสมัยใหม่ แต่ความเชื่อเรื่องผีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมก็ไม่เคยหายไปจากสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากผีเป็นผลผลิตของสังคมแต่ละสมัย ดังนั้น ผีไทยทั้ง 4 ชนิดคือกระสือ กระหัง ปอป และ เปรตจึงมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยโดยรับอิทธิพลจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่และแนวคิดแบบสมัยใหม่ อาทิ ทุนนิยม บริโภคนิยม ปัจเจกนิยม ความเป็นเมือง เป็นต้น ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนของผีแต่ละชนิด ยังคงมีรากฐานมาจากคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาจึงยังคงเห็นร่องรอยเดิมของผีแต่ละชนิด การปรากฏของผีไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยเป็นการมาเผยให้เห็นอีกด้านหนึ่งของสังคมเมืองร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยความผิดปกติ ความรุนแรง ความเสื่อมโทรมถดถอยที่ถูกปกปิดด้วยความเป็นปกติจากกฎเกณฑ์ของสังคมเมือง และยังนำเสนอให้เห็นประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของคนเมืองในการใช้ชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมเมืองที่ไม่อาจถ่ายทอดด้วยคำพูดหรือวิธีการตามปกติได้จึงต้องอาศัยผีที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติในการช่วยถ่ายทอดประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกดังกล่าว

สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6080162822 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORD: Thai ghosts Contemporary Urban Society capitalism consumerism

Suwaphat Jaikong : THE ROLES OF THAI GHOSTS IN CONTEMPORARY
URBAN SOCIETY IN *PHI MAHA NAKHON* SERIES. Advisor: Assoc. Prof.
CHUTIMA PRAGATWUTISARN

This thesis aims to study the transformation of meanings of Thai ghosts from the ones found in folklore and Buddhism to the one found in contemporary urban society. It explores how ghosts and haunting in the modern city of Bangkok are related to urban experiences of people living the city. The selected texts are 4 novels of Phi Maha Nakhon series: Krasü written by RabbitRose, Krahang written by Tawiwat, Pop written by Thuwattan and Pret written by Prap. The study shows that traditional beliefs about ghosts still exist in Thai contemporary urban society since ghost is a product of each era. The four species of Thai ghosts in Phi Maha Nakhon series are defined as modern ghosts. Though the characteristics of four species of ghosts; namely, Krasü, Krahang, Pop and Pret are influenced by urban capitalism and consumerism, their emergence in the urban context still bears some traces of past beliefs. As modern ghosts, Krasü, Krahang, Pop and Petra expose abnormal, violent, and regressive side of contemporary urban society hidden under the facade of Bangkok as a modern progressive city.

Field of Study: Comparative Literature

Student's Signature

Academic Year: 2021

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับสำเร็จจุล่งได้ต้องขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ คำแนะนำ ความช่วยเหลือและความเมตตา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ชูติมา ประภาศวุฒิสาร อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษา คอยผลักดันและอดทนต่อผู้วิจัยเสมอมา จนไม่รู้จะกล่าวขอบคุณอย่างไรถึงจะเพียงพอต่อความเมตตาและความทุ่มเทที่อาจารย์มีต่อผู้วิจัย ขอบพระคุณมาก ๆ จริง ๆ ค่ะ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัญญา วัฒนกุล ประธานกรรมการสอบเป็นอย่างสูงที่ช่วยสละเวลาอ่านวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และยังมอบคำแนะนำที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สมสุข หินวิมาน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเป็นอย่างสูงที่ช่วยสละเวลาอ่านวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งยังมอบคำชี้แนะให้แก่ผู้วิจัยในการพัฒนาวิทยานิพนธ์ต่อไป

ขอขอบคุณ น้องนิน คณิน ฉัตรวัฒนา ที่คอยอยู่เคียงข้าง ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจกันมาตลอด และยังให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ ดีใจจริง ๆ ค่ะที่เราได้เจอกัน ขอขอบคุณ น้องมุก ชุติมณฑน์ ใจคง น้องสาวที่เป็นกำลังใจและเข้าใจผู้วิจัยเสมอ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตคือ คุณพ่อสุภณัฐ ใจคง และ คุณแม่ อริสา ประเสริฐสุชาติ ที่คอยสนับสนุน เป็นกำลังใจ และเข้าใจผู้วิจัยในยามมีปัญหาเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.1.1 การพัฒนาของนวนิยายกอธิกมาสู่กอธิกเมือง.....	3
1.1.2 ตำนาน เรื่องเล่าเรื่องแต่งผีในสังคมไทย.....	8
1.1.3 นวนิยายชุด ผีมหานคร.....	17
1.1.4 บทบาทของผีในนวนิยายออร์บันกอธิกกับสังคมเมืองร่วมสมัย.....	19
1.2 วัตถุประสงค์.....	24
1.3 หลักการและเหตุผล (Thesis Statement).....	25
1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	28
บทที่ 2.....	29
การเดินทางของผีไทยจากยุคก่อนสมัยใหม่จนถึงสังคมเมืองร่วมสมัย.....	29
2.1 “ผี” ในสังคมไทยในสมัยก่อนสมัยใหม่.....	31
2.1.1 อิทธิพลและความเชื่อเกี่ยวกับผีและศาสนาโดยทั่วไป.....	31

2.1.2 สังคมเกษตรกรรม.....	34
2.1.3 บทบาททางเพศระหว่างชายหญิง.....	36
2.1.4 ด้านการแพทย์และสุขอนามัย.....	39
2.1.5 มิติพื้นที่และเวลา.....	40
2.2 “ผี” ในสังคมไทยยุคพัฒนาและยุคสมัยใหม่ (ก่อนพ.ศ. 2540)	42
2.2.1 องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่	43
2.2.2 สังคมอุตสาหกรรม.....	46
2.2.3 ความเป็นเมือง.....	48
2.2.4 โครงสร้างสังคมทางเพศที่เปลี่ยนแปลง ความเท่าเทียมทางเพศ และความกังวลที่มีต่อ เพศหญิง.....	52
2.3 “ผี” ในยุคสมัยใหม่หลังวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน).....	56
2.3.1 ผี ศาสนา พิธีกรรมทางไสยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่	57
2.3.2 การจัดระเบียบทางเพศ ความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายทางเพศ	59
2.3.3 กระแสโลกาภิวัตน์และอัตลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น	62
2.3.4 ความโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงาของคนในสังคมเมืองร่วมสมัย	63
2.3.5 มิติพื้นที่และเวลาในสังคมเมืองร่วมสมัย.....	66
2.3.6 สื่อและเทคโนโลยีกับการสร้างความหมายใหม่ให้ผี	68
2.4 สรุปวิวัฒนาการและพันธกิจในการดำรงอยู่ของผี	70
บทที่ 3.....	72
ผีไทยกับบทบาททางเพศในสังคมเมือง	72
3.1 กระสือกับบทบาทของผู้หญิงในสังคมเมืองร่วมสมัย	73
3.1.1 กำเนิดกระสือและรูปลักษณะของกระสือในสังคมเมืองร่วมสมัย	75
3.1.2 ภาพสะท้อนความรุนแรงของทุนนิยมและบริโภคนิยมผ่านการกินที่เปลี่ยนไปของกระสือ	80

3.1.3 วิถีความเป็นดั้งเดิมปะทะแนวคิดแบบสมัยใหม่ในการกำจัดกระสือ	83
3.2 กระหังกับผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัย	85
3.2.1 วิถีความเป็นชายกับการกลายเป็นกระหังในมหานคร	86
3.2.1.1 จาก ‘เล็ก’ สู่ ‘อเล็กซ์’: วิถีความเป็นชายจากความเป็นชายตามมายาคติ	87
3.2.1.2 อันกับความเป็นชายที่ไม่สมบูรณ์แบบ	92
3.2.2 วิถีความเป็นชายกับการกินของกระหัง	94
3.2.2.1 เรือนร่างที่สมส่วนแลออกมาด้วยพฤติกรรมการกินที่ล้นเกิน	95
3.2.2.2 กระหังกับปรากฏการณ์ขาดการต่อเนื่องในสังคมเมืองร่วมสมัย	96
3.2.3 ความโหยหาและรื้อฟื้นความเป็นชายแบบดั้งเดิม ความเป็นชุมชนนิยมและการยอมรับ ความแตกต่างหลากหลายผ่านการกำจัดกระหัง	99
3.3 ปอปปี้กับผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัย	101
3.3.1 การกำเนิดปอปปี้ในสังคมเมืองร่วมสมัย	103
3.3.2 ความโหยหาความสัมพันธ์กับการบริโภคที่ล้นเกินของปอปปี้	106
3.3.3 ผู้ชายสองชั่วกับการปะทะกันของความเชื่อดั้งเดิมกับความเป็นสมัยใหม่	108
3.3.4 ความสามารถในการปรับตัวและความเป็นมืออาชีพกับการกำจัดปอปปี้	111
3.4 เปรตกับผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัย	112
3.4.1 ผู้ชายชายขอบกับการกลายเป็นเปรตของรังเพลิง	115
3.4.2 การทวงคืนความยุติธรรมผ่านรูปลักษณ์ที่ใหญ่โตและพลังทำลายล้างของเปรต ..	117
3.4.3 ชีวิตใต้เงาผู้หญิงของรังเพลิง	120
3.4.4 การกลับเข้าสู่ระบบของสังคมกับการหายไปของเงาเปรต	122
บทที่ 4	124
ผีไทยกับพื้นที่เมือง	124
4.1 การปรากฏกายของกระสือในพื้นที่สังคมเมือง	124
4.1.1 กระสือกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและวิถีคนเมือง	126

4.1.1.1	กระสือกับการสะท้อนสังคมเมืองในฐานะสังคมคนแปลกหน้า.....	127
4.1.1.2	ความไม่ปลอดภัยในสังคมเมืองกับการวิพากษ์สถาบันตำรวจผ่านการปรากฏ ของกระสือ	131
4.1.1.3	ความเฉยเมยของคนเมืองที่เปิดโอกาสให้ความความเป็นอื่นและความรุนแรงยัง อยู่ในสังคมเมือง	133
4.1.1.4	สังคมเมืองกับความชรา	134
4.2	การปรากฏกายของกระหังในพื้นที่สังคมเมือง	136
4.2.1	กระหังกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและวิถีคนเมือง	137
4.2.1.1	กระหังกับความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของผู้หญิง	138
4.2.1.2	กระหังกับความรุนแรงในที่ทำงานภายใต้ระบบอาวุโส	147
4.2.1.3	การต่อสู้กับกระหัง: ภาพสะท้อนสภาวะไร้ที่พึ่งของคนเมืองกับการหวนกลับไป หาวิถีดั้งเดิม	149
4.3	การปรากฏกายของปอบในพื้นที่สังคมเมือง.....	151
4.3.1	ปอบกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและวิถีคนเมือง.....	152
4.3.1.1	ความไม่มั่นคงในชีวิตกับความฝันที่ล่มสลายของคนเมือง	154
4.3.1.2	สังคมเมืองในฐานะสังคมคนแปลกหน้าและสภาวะพลัดถิ่นผ่านการเจอปอบ	156
4.3.1.3	ปอบ อุบัติเหตุและการวิพากษ์สถาบันตำรวจในฐานะผู้ละเมิดกฎ.....	157
4.3.1.4	ปอบกับสภาวะไร้ที่พึ่งในสังคมเมืองร่วมสมัย	158
4.3.1.5	ผีในบ้าน เมื่อพื้นที่ที่คุ้นเคยกลับกลายเป็นอื่น.....	159
4.4	การปรากฏกายของเปรตในพื้นที่สังคมเมือง	161
4.4.1	เปรตกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและสภาวะของคนเมือง.....	164
4.4.1.1	การปรากฏของผีในพื้นที่ส่วนตัวกับสภาวะพลัดถิ่นของคนเมืองและสถาบัน ครอบครัวที่แตกสลาย	164

4.4.1.2 เปรตกับความเป็นนมหานคร: ภาพสะท้อนความโหยหาอดีต สภาวะลักลั่นและ ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของคนเมือง.....	169
4.4.1.3 ความเป็นปรตากับการวิพากษ์การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่	173
บทที่ 5	175
สรุป.....	175
บรรณานุกรม	181
ประวัติผู้เขียน	188

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในปัจจุบันนี้ สังคมไทยมีความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) เต็มไปด้วยความเจริญ ทั้งทางด้านความคิดที่อาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์และความเป็นเหตุเป็นผลเป็นสำคัญและวิทยาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง แต่ก็เป็นที่น่าแปลกใจที่แม้สังคมจะพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองขึ้น แต่ความเชื่อเรื่อง “ผี” ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นบ้านและไม่มีผลการพิสูจน์ใดมารองรับได้อย่างร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงกลับยังคงอยู่ในสังคมไทยร่วมสมัย โดยปรากฏอยู่ในเรื่องเล่า ตำนานเมือง วรรณกรรม นวนิยาย ภาพยนตร์ เป็นต้น ทั้งนี้เรื่องเล่าเรื่องผี เรื่องเล่าสยองขวัญ หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติดำรงอยู่คู่สังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน ไม่ใช่แค่เพียงสังคมไทย แต่ปรากฏอยู่ในหลาย ๆ สังคมวัฒนธรรมทั่วโลก ในเริ่มแรกนั้นเรื่องเล่าหรือตำนานเกี่ยวกับผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติเกิดจากความไม่รู้และความกลัวของมนุษย์ต่อธรรมชาติจึงมีการพยายามหาคำตอบให้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติด้วยการสร้างเรื่องเล่าหรือตำนานเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติในลักษณะของผีหรือเทพเจ้าที่ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลาธิฐาน (personification) ของธรรมชาติและเกิดเป็นพิธีกรรมในการเคารพบูชาสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้ เรื่องเล่าเกี่ยวกับผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติยังคงดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันที่ความเชื่อในเรื่องสิ่งหรืออำนาจเหนือธรรมชาติลดน้อยลงไปแล้ว แต่ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างผีก็ยังคงปรากฏอยู่ในนวนิยาย วรรณกรรมแฟนตาซีกึ่งตลกหลายเรื่อง ซึ่งทำให้เห็นว่าความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่คู่มนุษยชาติไม่เคยจางหาย

ทั้งนี้โดยเมื่อพิจารณาลักษณะของคติความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติมีลักษณะเป็น “คติชน” (folklore) และ “ตำนาน” (myth) ซึ่งในหนังสือ A Handbook to Literature โดยซี. ฮิวจ์ โฮลแมน (C. Hugh Holman) และวิลเลียม ฮาร์มอน (William Harmon) ได้ให้ความหมายของของคำว่า คติชน และ ตำนาน ไว้ดังนี้ คติชนเป็นการเปรียบเทียบอัตลักษณ์ของความเชื่อ วิถีปฏิบัติและธรรมเนียมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในสังคมสมัยใหม่ และโฮลแมนและฮาร์มอนยังอ้างถึงแนวคิดในเรื่องคติชนของอเล็กซานเดอร์ เอช. แครปเป (Alexander H. Krappe) ว่า คติชนเป็นการศึกษาความเชื่อดั้งเดิมที่ไม่ได้รับการบันทึกที่มักจะปรากฏอยู่ในเรื่องแต่ง วิถีปฏิบัติและความเชื่อ เวทมนตร์และพิธีกรรม เขามองว่า หน้าที่ของคติชนเป็นการรื้อฟื้น “ประวัติศาสตร์ทางจิตวิญญาณ” ของมนุษยชาติ ซึ่งถูกถ่ายทอดทั้งจากการบันทึกและการเล่าเรื่องแบบปากต่อปากหรือมุขปาฐะ

“The comparison and identification of the survivals of archaic beliefs, customs, and traditions in modern ages.” Alexander H. Krappe, in the *Science of Folk-lore* (1930) affirms that folklore “limits itself to a study of the unrecorded traditions of the people as they appear in popular fiction, custom and belief, magic and ritual,” and he regards it as the function of folklore to reconstruct the “spiritual history” of the human race [...] and may therefore be transmitted by written record as well as word of mouth.¹ (C. Hugh Holman and William Harmon, 1986)

ส่วนตำนานเป็นเรื่องเล่าที่มีรากมาจากความเชื่อดั้งเดิมของชนชาตินั้น ๆ ที่นำเสนอเรื่องราวเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นการตีความปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์และจักรวาล โดยส่วนใหญ่จะมีแก่นเรื่อง (theme) เกี่ยวกับการสร้างโลก เทพเจ้า ศาสนา ความหมายของการคงอยู่และความตาย ปรากฏการณ์ธรรมชาติและการผจญภัยของวีรบุรุษ เป็นต้น

An anonymous STORY or stories having roots in the primitive folk-beliefs of races or nations and presenting supernatural EPISODES as a means of interpreting natural events in an effort to make concrete and particular a special perception of human beings or a cosmic view. [...] But the mythology of all groups takes shape around certain common THEMES: they all attempt to explain creation, divinity, and religion; to probe the meaning of existence and death; to account for natural phenomena; and to chronicle the adventures of racial HEROES.²

เช่นเดียวกับสังคมไทยที่ความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ก็เป็นคติชนและตำนานที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทย ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติในสังคมไทยเริ่มต้นมาจากความไม่รู้และความกลัวของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและพยายามหาทางอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่อยู่เหนือความควบคุมของมนุษย์ เกิดเป็นผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างเจ้าป่า เจ้าเขา แม่โพสพ ผีฟ้า แถน เป็นต้น และเกิดพิธีกรรมการเคารพบูชาผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ ต่อมาความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ได้หลอมรวมเข้ากับคติทางศาสนาอย่างพราหมณ์ – พุทธที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทยจนกลายเป็นเนื้อเดียวกันและทำงานร่วมกันในการควบคุมสังคม กล่าวได้ว่า คติความเชื่อเรื่องผี สิ่ง

¹ C. Hugh Holman and William Harmon. (1986) *A Handbook to Literature*. Macmillan Publishing Company. p. 206.

² Ibid. p. 317.

ศักดิ์สิทธิ์และคติทางศาสนาส่งอิทธิพลให้เกิดเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีและสิ่งเหนือธรรมชาติในสังคมไทย ตำนานเรื่องเกี่ยวกับผีไทยที่เป็นที่รู้จักในสังคมไทยเป็นวงกว้าง ได้แก่ กระสือ กระหัง ปอบ เปรต เป็นต้น ซึ่งตำนานเรื่องผีตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ได้กลายเป็นวัตถุดิบสำคัญในเรื่องเล่า เรื่องแต่งเกี่ยวกับหรือเรื่องสยองขวัญของไทย และมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ดังเช่น นวนิยายกอธิกเมืองชุด ผีมหานคร จำนวน 4 เล่ม อันประกอบไปด้วย *กระสือ* ของ RabbitRose *กระหัง* ของ ทวีวัฒน์ ปอบ ของ ฐวัฒน์ธรรพ์ และ *เปรต* ของ ปราปต์ ที่ได้นำเอาความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติอย่างผีไทยตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นวัตถุดิบในการแต่งนวนิยายที่มีฉากหลัง (background) อยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยอย่าง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า แม้สังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมืองที่มีการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่พยายามจะกำจัดความเชื่อดั้งเดิมอย่างความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องงมงาย หรือไม่สมเหตุสมผล แต่การที่ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทยผ่านเรื่องเล่า นวนิยาย วรรณกรรม หรือสื่อประเภทต่าง ๆ จึงเป็นการปฏิเสธไม่ได้ว่า ความเชื่อดั้งเดิมอย่างความเชื่อเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติ หรือความเชื่อตามหลักศาสนาก็ยังเป็นที่ยึดถือของคนในสังคมไทยไม่มากนักน้อย นอกจากสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมที่ยังคงฝังรากลึกในสังคมไทยแล้ว นวนิยายผีหรือนวนิยายสยองขวัญยังสะท้อนให้เห็นวิกฤติ ความวิตกกังวล ปัญหาของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย และยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชนบทภูมิกษัตริย์ของสังคมด้วยการกำจัดผี ปีศาจ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นภาพแทนของความเปิ่นอื่นหรือภัยคุกคามสังคมออกไป อันเชื่อมโยงกับชนบทของนวนิยายหรือวรรณกรรมประเภทกอธิก ซึ่งนวนิยายชุด *ผีมหานคร* ที่เป็นนวนิยายกอธิกเมืองก็จัดอยู่ในประเภทของนวนิยายดังกล่าวเช่นกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.1 การพัฒนาของนวนิยายกอธิกมาสู่กอธิกเมือง

วรรณกรรมกอธิก (Gothic) เป็นประเภทของงานวรรณกรรมที่มีพันธกิจในการแสดงให้เห็นถึงความเป็นอื่น ความกลัว ความวิตกกังวล ความกดทับของคนในยุคสมัยต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะของการละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม ความรุนแรงในรูปแบบของผี ปีศาจหรือสิ่งวิปริตต่าง ๆ ซึ่งในท้ายที่สุดจะถูกกำจัดไปจากสังคม ทั้งนี้เพื่อสร้างความสบายใจให้คนในสังคม และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม จากการที่ภูตผีปีศาจที่ปรากฏภายในเรื่องล้วนเป็นสิ่งอันเกิดจากการละเมิดกฎเกณฑ์ในสังคม จึงเป็นการเตือนคนในสังคมไม่ให้ประพฤติดัวละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าว มิฉะนั้นจะมีชะตากรรมเฉกเช่นผีหรือปีศาจภายในเรื่อง นั่นคือกลายเป็นอื่นและถูกกำจัดออกไปจากสังคม เพื่อรักษาความเป็นอารยธรรมในสังคม ดังที่เดวิด พันเตอร์ (David Punter) และเกรนิส ไบรอน (Glennis Byron) กล่าวถึงกอธิกกว่าถูกเชื่อมโยงกับความป่าเถื่อนและไม่เป็นอารยะเพื่อจะได้

นิยามความเป็นอารยะได้ และผลจากการให้ความหมายของกอทิกในลักษณะดังกล่าว ทำให้กอทิกเป็นสัญลักษณ์ของวาทกรรมทางวัฒนธรรมที่ใช้อยู่ซึ่งสิ่งใดคือความเป็นอารยะ และกดทับหรือกำจัดความเป็นอื่นของความเป็นอารยะที่ได้รับการนิยามเอาไว้ออกไป

In one, the Gothic is associated with the barbaric and uncivilized in order to define that which is other to the values of the civilized present. [...] What remains constant throughout the developing political use of term is that the Gothic always remains the symbolic site of a culture's discursive struggle to define and claim possession of the civilized, and to abject, or throw off, what is seen as other to that civilized self ³ (David Punter and Glennis Byron, 2004)

โดยกอทิกมีที่มาจากชนเผ่ากอท (the Goths) ชนเผ่าเยอรมันโบราณที่เข้ามารุกรานจักรวรรดิโรมันในช่วงศตวรรษที่ 3 และยึดกรุงโรมได้ในปี ค.ศ. 410 ก่อนที่จะตั้งอาณาจักรของตนเองที่ฝรั่งเศสและอิตาลี ชนเผ่ากอทถูกจดจำว่าเป็นสาเหตุหนึ่งในการล่มสลายของจักรวรรดิโรมัน และด้วยเหตุนี้ชนเผ่ากอทจึงมักถูกผูกติดกับความป่าเถื่อน ความวุ่นวาย ความไร้ระเบียบ ภาพจำนี้อยู่คู่กับชนเผ่ากอทและคำว่ากอทิกมาเรื่อย ๆ แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไป ในยุคเรเนซองส์ (Renaissance) กอทิกถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดและศิลปะวิทยาต่าง ๆ ของช่วงยุคมืด (Dark Ages) ยุคสมัยภายหลังการล่มสลายของจักรวรรดิโรมัน เรื่อยไปถึงศิลปะวิทยาการของยุคกลางจนถึงกลางศตวรรษที่ 17 ทั้งนี้เพื่อสร้างข้อตรงข้ามให้กับสิ่งที่ถูกให้ค่าเป็นงานคลาสสิกที่เหนือกว่า มีคุณค่ามากกว่า มีระเบียบแบบแผนและมีอารยธรรมมากกว่า ในช่วงศตวรรษที่ 18 ที่ถูกกล่าวว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกอทิกในฐานะที่เป็นรูปแบบของงานวรรณกรรม วรรณกรรมหรือนวนิยายกอทิกก็ถูกนำเสนอให้เห็นถึงความลึกลับ เพื่อเป็นข้อตรงข้ามและแสดงให้เห็นถึงความเป็นสมัยใหม่ (modernity) โดยวรรณกรรมกอทิกในยุคนี้มักจะมีฉากหลัง (background) หรือสถานที่ในการดำเนินเรื่องอยู่ที่ปราสาทหรือคฤหาสน์แบบเก่า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มอำนาจเก่าหรือกลุ่มชนชั้นศักดินาที่เสื่อมอำนาจลงและถูกแทนที่ด้วยกลุ่มชนชั้นกลาง อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอให้เห็นว่า สิ่งที่ยิ่งใหญ่ก็เสื่อมถอยและล่มสลายลงได้

ต่อมา ในยุคที่อุตสาหกรรมเฟื่องฟู วิทยาการต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ รวมทั้งชีวิตของคนในสังคมด้วย ทั้งการย้ายถิ่นฐานของคนชนบทเข้ามาสู่สังคมเมือง รูปแบบการทำงานแบบใหม่และบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบทุนนิยมที่ทำให้คนในสังคมรู้สึกแปลกแยกและตัดขาดจากโลกภายนอก การทำงานที่เริ่มเป็นการผลิตในระดับอุตสาหกรรมจากที่เคยเป็นงานฝีมือ ส่งผลให้คนต้องทำงานเป็นเวลา เป็นระบบไม่

³ David Punter and Glennis Byron. (2004) The Gothic. Blackwell Publishing. p. 5.

ต่างจากเครื่องจักร ทำให้เกิดความกังวลว่า มนุษย์จะสูญเสียความเป็นมนุษย์ไปและมีสภาพไม่ต่างจากเครื่องจักร โดยสะท้อนให้เห็นได้จากผลงานเรื่อง *Frankenstein* ของ แมรี โวลล์สโตนคราฟต์ เชลลีย์ (Mary Wollstonecraft Shelley) อีกทั้งแนวคิดปัจเจกนิยมที่มาพร้อมกับอุดมการณ์ทุนนิยมก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปัญหาอาชญากรรมในตัวเมือง และส่งผลต่อวรรณกรรมหรือนวนิยายแนวกอธิคตรงที่ก่อให้เกิดตัวร้ายในวรรณกรรมกอธิค (Gothic Villain) แบบใหม่คือ อาชญากร นอกจากนี้ ยังนำเสนอภาพของสังคมเมืองที่มีความทันสมัย แต่กลับแฝงไว้ด้วยความป่าเถื่อนรุนแรงอย่าง *The Strange Case of Doctor Jekyll and Mr. Hyde* ของโรเบิร์ต หลุยส์ สตีเวนสัน (Robert Louis Stevenson) นอกจากนี้ ฉากหลังภาพหลังภายในเรื่องยังเปลี่ยนจากปราสาทหรือคฤหาสน์มาเป็นสังคมเมือง แต่เป็นเมืองที่สภาพคล้ายเขาวงกตที่เต็มไปด้วยอาชญากร ความรุนแรง การหลอกลวง การเอาเปรียบต่าง ๆ อย่างเรื่อง *Oliver Twist* ของชาร์ลส์ ดิกเกนส์ (Charles Dickens) ดังที่ซาร่า วัสสัน (Sara Wasson) ได้กล่าวถึง ฉากหลังของวรรณกรรมกอธิคเมืองว่า ในขณะที่ฉากหลังของวรรณกรรมกอธิคสมัยศตวรรษที่ 18 ส่วนใหญ่จะเป็นปราสาท อาราม สำนักแม่ชี หรือป่าเขา ฉากหลังของวรรณกรรมกอธิคในศตวรรษที่ 19 จะเป็นมหานครซึ่งเป็นผลของความเป็นสมัยใหม่ อีกทั้งอุตสาหกรรมและการขยายตัวของความเป็นเมือง ทำให้เมืองใหญ่ต่าง ๆ กลายเป็นภาพแทนของความเป็นกอธิคไม่ต่างจากสมัยก่อนหน้า วัสสันยังอ้างถึงคำกล่าวของเฟร็ด บอททิง (Fred Botting) ที่กล่าวถึงเมืองสมัยใหม่ว่าเป็นเป็นการรวมกันของธรรมชาติและสถาปัตยกรรมที่เป็นองค์ประกอบของกอธิคที่มีทั้งความหรรษาใหญ่โตและความดิบเถื่อน ความลึกลับซับซ้อนของเมืองนั้นไม่ต่างจากความรุนแรงและภัยอันตรายที่เกิดขึ้นในปราสาทและป่าในวรรณกรรมกอธิค

While the claustrophobia settings of eighteenth-century Gothic are primarily castles, monasteries, convents or forests, as the nineteenth century progressed these settings found their modern corollary in the burgeoning metropolis. Industrialisation and increasing urbanization made cities a surrogate for the gloomy fastnesses of earlier Gothic, for as Botting says, “the modern city combined the natural and architectural components of Gothic grandeur and wilderness, its dark, labyrinthine forests suggesting the violence and menace of Gothic castle and forest”⁴ (Wasson, 2010)

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้วรรณกรรมกอธิคพัฒนารูปแบบขึ้นไปเป็นแนวเมืองกอธิค (Urban Gothic) ซึ่งเป็นวรรณกรรมแนวกอธิคที่ดำเนินเรื่องอยู่ในสังคมเมือง และสะท้อนให้เห็นอีกด้านที่โหดร้ายของสังคมเมืองที่ภายนอกดูปลอดภัย โปร่งใส หรือสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งหรือ

⁴ Wasson, S. (2010). *Urban Gothic of the Second World War*. Palgrave Macmillan. pp. 2-3.

ความ uncanny ของสังคมเมืองที่ด้านหนึ่งเป็นสถานที่ที่มีความทันสมัย ความเป็นเหตุเป็นผล การพัฒนาการ แต่อีกด้านหนึ่งก็เต็มไปด้วยความรุนแรง ความไม่เท่าเทียม การละเมิดและความตาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักจะถูกนำเสนอในรูปแบบของผี

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวรรณกรรมกอธิกจะนำเสนอความเป็นอื่น ความย้อนแย้งหรือความ uncanny ของสังคม แต่พันธกิจของวรรณกรรมนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อทำลายชนบหรือโครงสร้างของสังคม ในทางตรงกันข้าม วรรณกรรมกอธิกทำหน้าที่ในการส่งเสริมความแข็งแกร่งให้กับชนบของสังคมด้วยการกำจัดความเป็นอื่นหรือภัยคุกคามของสังคม ไม่ว่าจะเป็นผี ปีศาจหรืออาชญากรออกไปในตอนท้ายของเรื่อง แต่ในขณะเดียวกัน วรรณกรรมกอธิกก็มาเปิดเผยให้เห็นความผิดเพี้ยนผิดปกติของสังคมและเปิดประเด็นที่นำไปสู่การวิจารณ์หรือตั้งคำถามต่อชนบของสังคมด้วยเช่นกัน ดังที่ลอรา ฮับเนอร์ (Laura Hubner) กล่าวถึงตัวร้ายในวรรณกรรมกอธิกว่า ในขณะที่เหล่าตัวร้ายในวรรณกรรมกอธิกและความชั่วร้ายของพวกเขามีแนวโน้มที่จะถูกปราบปรามหรือกำจัดออกไปในตอนจบของนวนิยาย เพื่อที่ชนบกฎเกณฑ์ของสังคมจะได้เข้มแข็งอีกครั้ง (แม้จะเป็นเพียงชั่วครวก็ตาม) แต่อีกด้านหนึ่งก็ก่อให้เกิดการตั้งคำถามชนบกฎเกณฑ์ของสังคมที่ถูกเปิดโปงด้วยความลึกลับและความคลุมเครือที่เป็นลักษณะของความเป็นกอธิก

While gothic villains, and the evil associated with them, are likely to be quashed by the end of the fiction, or at least quietened as a sense of order (even if only temporarily) is restored, it might be said that the questions opened up by the fabric of gothic uncertainty, and the obscurities...⁵ (Hubner, 2018)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

นอกจากนี้ เมื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องความหลอนและผีก็จะเห็นว่า การปรากฏขึ้นของผีหรือปีศาจไม่ได้สร้างความหวาดกลัวอย่างเดียวนั้น แต่ผีหรือปีศาจที่เป็นสิ่งที่ไร้กาลเวลาหรืออาจเป็นตัวแทนของอดีตยังนำเสนอแนวทางในการทำความเข้าใจปัจจุบันที่จะนำไปสู่อนาคตที่มั่นคงอีกด้วย ดังที่เคที ชอว์ (Katy Shaw) กล่าวว่า ผีมีพันธกิจในการบอกเล่าเรื่องราวในอดีต และกระตุ้นเตือนเราถึงความรับผิดชอบในการตระหนักถึงเรื่องราวหรือสิ่งที่ผ่านมา และใช้องค์ความรู้จากอดีตมาใช้เพื่อประโยชน์ในอนาคต ดังนั้น ผีจากอดีตจึงสื่อสารถึงปัจจุบันเกี่ยวกับอนาคตได้ พร้อมทั้งยังนำเสนอให้เห็นความเป็นไปได้หรือแนวทางต่าง ๆ ในอนาคต

⁵ Hubner, L. (2018). Fairytale and Gothic Horror. University of Winchester. pp. 43-44.

The specter functions to highlight what has gone before us, to remind us of our responsibility to live consciously of this, and to use this knowledge to inform the future. Specters of the past are capable of communicating in the present about the future and, in doing so, launch the possibility of a different future to come.⁶ (Shaw, 2018)

ดังนั้นแล้วจึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมประเภทเมืองกothicจึงผูกติดกับความน่ากลัวในรูปแบบของผี ซึ่งผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติก็ถูกจัดว่าเป็นเรื่องอันดับแรก ๆ ที่มนุษย์หวาดกลัว ในวิทยานิพนธ์การสร้างความน่าสะพรึงกลัวใน “หนังสือ” อเมริกา เกาหลี และไทย ผู้วิจัยคือ นายทศพล กรกิจ ได้อ้างถึงโจแอนน์ บรูค (Joanne Bourke) ไว้ว่า “ความสะพรึงกลัว (Horror) เป็นอารมณ์ของมนุษย์ที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีภัยอันตราย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอารมณ์วิตกกังวล และเป็นอารมณ์ที่มีเฉพาะในสัตว์ชั้นสูงเท่านั้น ความสะพรึงกลัวเป็นอารมณ์ด้านลบ (Negative Emotion) เพื่อการอยู่รอดของมนุษย์ [...] ความสะพรึงกลัวเป็นอารมณ์ที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีภัยอันตรายที่กำลังคุกคามตัวเรา เช่นการเผชิญหน้ากับภัยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมมากกว่าสิ่งที่เป็รูปธรรม เช่น สะพรึงกลัวต่อสิ่งเร้นลับ, สะพรึงกลัวต่อการสูญเสียการควบคุม เป็นต้น”⁷ (ทศพล กรกิจ, 2550) โดยงานเขียนประเภทเมืองกothicสะท้อนให้เห็นความกังวลในสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นจากการดำรงชีวิตในสังคมเมืองภายใต้แนวคิดและอิทธิพลแบบสมัยใหม่ การปะทะกันของความเชื่อดั้งเดิมกับความเป็นทันสมัย (Nationalism VS Modernity) ซึ่งอีกนัยหนึ่งก็เป็นความย้อนแย้งของสังคมเมืองเช่นเดียวกัน กล่าวคือ สังคมเมืองที่เป็นสังคมสมัยใหม่ มุ่งไปข้างหน้าหรือมุ่งไปสู่อนาคต แต่กลับก่อให้เกิดสภาวะโหยหาอดีต หรือการที่สังคมเมืองร่วมสมัยยังคงได้รับอิทธิพลจากความเชื่อดั้งเดิม มีร่องรอยจากอดีตมาอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งการปะทะกันของทั้งสองกระแสก็นำไปสู่ความหลอน ซึ่งก็ถูกนำเสนอในรูปแบบของผีเช่นเดียวกัน ดังนั้น ภาพของผีในสังคมเมืองด้านหนึ่งก็เป็นการเข้าไปต่อรองทางอำนาจของวิถีและความเชื่อดั้งเดิมกับความเป็นทันสมัย เมื่อพิจารณาจากบริบททางประวัติศาสตร์ของงานเขียนประเภทเมืองกothicเองก็จะเห็นการต่อรองกันนี้ เช่น ความกังวลจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปเมื่อองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ามามีอิทธิพลในสังคมที่นำเสนอในรูปแบบของผีหรือปีศาจผ่านงานวรรณกรรมอย่าง *Frankenstein* ในสังคมไทยเองก็เช่นเดียวกันที่การปะทะกันระหว่างวิถีดั้งเดิมกับความเป็นทันสมัยทำให้เกิดความหลอน ความกังวลในสังคม นำไปสู่การพยายามเข้าไปทำความเข้าใจและต่อรองกับความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งผลที่ได้เป็นไปในรูปแบบของผี

จากข้างต้นที่กล่าวมา จะเห็นว่า เรื่องเล่าเรื่องแต่งเกี่ยวกับผี เรื่องสยองขวัญอย่างนวนิยายหรือวรรณกรรมกothicมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและได้สะท้อนให้เห็นสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ ไม่

⁶ Shaw, K. (2018). *Hauntology*. Palgrave Macmillan. p. 12.

⁷ ทศพล กรกิจ. (2550). *การสร้างความน่าสะพรึงกลัวใน “หนังสือ” อเมริกา เกาหลี และไทย*. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 22.

ว่าจะเป็นความเชื่อ วิถีชีวิตของสังคม ความวิตกกังวลของสังคมที่มีต่อแนวคิดที่เข้ามาอิทธิพลต่อสังคม ในยุคสมัยนั้น ๆ ส่งผลให้ผีที่ปรากฏในเรื่องเล่าเรื่องแต่งมีการปรับเปลี่ยนลักษณะและรูปแบบเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมและยุคสมัยของสังคมแต่ก็ยังคงอ้างอิงความเชื่อดั้งเดิมที่มีต่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งเรื่องเล่าเรื่องแต่งผีของไทยกว่าจะมาถึงนวนิยายชุด *มหานคร* ก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยของสังคมไทย

1.1.2 ตำนาน เรื่องเล่าเรื่องแต่งผีในสังคมไทย

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า เรื่องเล่าเรื่องแต่งเกี่ยวกับผีมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เนื่องจากเรื่องเล่าเรื่องแต่งเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากกระแสความคิดความเชื่อในยุคสมัยของสังคมนั้น ๆ รวมทั้งสถานการณ์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังที่กัมปนาท ขำแก้วได้อธิบายถึงความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติของสังคมไทยในอดีตที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างเรื่องเล่าผีหรือบทประพันธ์ว่า “สำหรับประเทศไทยนั้น ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติเกิดขึ้นก่อนที่ศาสนาพุทธหรือศาสนาพราหมณ์จะเข้ามาอิทธิพลในสังคม คนไทยในยุคเดิมยังมีความไม่รู้และไม่รู้จักนับถือศาสนา จึงมีความหวาดกลัวและยำเกรงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น พายุ ร้อง พายุผ่า ฝนตก ไฟป่า ลมพัด แผ่นดินไหวฯ เช่นเดียวกับมนุษย์ยุคบุพกาล (primitive man) ของชนชาติอื่น นานวันเข้ามนุษย์ผู้หวาดกลัวเหล่านั้นจึงพยายามหาทางออกเพื่อสยบความกลัวและมีความต้องการเอาชนะปรากฏการณ์ธรรมชาติเหล่านั้น ๆ จนก่อให้เกิดเป็นความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับผีและสิ่งลี้ลับขึ้นมา”⁸ (กัมปนาท ขำแก้ว, 2559) ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีและสิ่งเหนือธรรมชาติส่งผลต่อการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเรื่องแต่งหรือบทประพันธ์ต่าง ๆ และในทางกลับกัน เรื่องเกี่ยวกับผีก็สะท้อนให้เห็นระบบความคิดความเชื่อและสภาพของสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ ดังเช่นในระดับเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีทั่วไปที่มีลักษณะเป็นนิทานหรือเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะที่ผู้ใหญ่ใช้ในการขู่ให้ลูกหลานกลัวเพื่อไม่ให้ดื้อหรือซน ซึ่งเป็นการเรื่องผีแบบไม่มีเหตุมีผลมารองรับ “ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้ใหญ่เองก็เข้าใจว่าเรื่องที่ตนนำมาขู่ลูกหลานนั้นเป็นเรื่องจริง เพราะเคยโดนพ่อแม่ขู่มาแบบเดียวกัน”⁹ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นความเชื่อที่คนในอดีตเชื่อถือกันอย่างจริงจังไม่ต้องมีเหตุผลหรือคำอธิบายมารองรับ

นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผียังปรากฏอยู่ในบทประพันธ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นการนำความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาใช้เพื่อสร้างความยำเกรงและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมโดยใช้รากฐานความคิดที่ว่า ผีสาธเวทดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมีอำนาจเหนือมนุษย์ ดังเช่น *ลิลิตโองการแข่ง*

⁸ กัมปนาท ขำแก้ว. (2559). “ผี” ปฐมบทแห่งความน่าสะพรึงกลัวพัฒนาการของผีไทย “ผีบุพกาล” สู “ผีพาณิชย์”. *วารสารกวีวิชาการ*, 37(3). หน้า 79.

⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 66.

น้ำ ที่ “เป็นวรรณคดีที่อิงความเชื่อทางไสยศาสตร์ สืบเนื่องมาจากพระราชพิธีเก่าแก่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ “พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา””¹⁰ (อ้างในกัมปนาท ขำแก้ว, 2559, น. 69) โดยในบทประพันธ์จะมีการอ้างถึงอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการสาปแช่งหรือลงโทษคนที่กระทำความผิดหรือคิดคดทรยศอย่าง

พณูพวกพ้องญาติกามาไส้ ไชวใจจอด ทอดใจรัก ชักเกลอสหาย ตนทั้งหลายมา
เพื่อจะทำขบถ ทดโหดแก่งัดตนไส้ จงเทพยดาฝูงนี้ ให้ตายในสามวัน อย่าให้ทันในสาม
เดือน อย่าให้เคลื่อนในสามปี อย่าให้มีสุขสวัสดิเมื่อใดฯ¹¹

หรือในคำประกาศถวายสัตย์สาบานในรัชกาลที่ 5 ก็มีการอ้างอิงถึงอำนาจของเทพดาในการสาปแช่งผู้ที่คิดทรยศหรือคิดไม่ซื่อเช่นกัน (อ้างในกัมปนาท ขำแก้ว, 2559, น. 69)

...ให้ฉันทินทะพินาศ ด้วยอุปะปีฬก, อุปะเนทกรรมปะฆาฏด้วยอัสนีบาตร
สายฟ้าฟาด ราชสัทธาวุธดาบ องครักษ์จักรนารายณ์ กระบือเสี้ยว ช้างแทง เสือสัตว์อัน
ร้ายในน้ำ ในบก จงพิฆาฏอย่าให้ปราศจากปัญจวิสต์ มหาภัย 25 ประการ และทวงดั่งส
กรรมกรรม 32 ประการ...¹²

ไม่เพียงเท่านั้น ในบทความ วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสาน : ภาพสะท้อนอัตลักษณ์ด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรม ผู้วิจัยคือ ผศ. ดร. ราชนัย นิลวรรณภา และ พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์ก็ได้นำเสนอให้เห็นอิทธิพลของความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ แนวคิดต่าง ๆ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีต่อการสร้างวรรณกรรมโดยผสมผสานจินตนาการของผู้ประพันธ์เข้าไปด้วย โดยคือ ผศ. ดร. ราชนัย นิลวรรณภา และ พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์ได้อ้างอิงถึงแนวคิดของประมวล พิมพ์เสนอต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมของชาวอีสานว่า ได้รับอิทธิพลทั้งจากความเชื่อพื้นถิ่นของชาวอีสานในช่วงก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตย์อยู่ในธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับแถนที่เป็นเทพผู้สร้างและกำหนดชีวิตคน ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาจึงมีการผนวกรวมความเชื่อพื้นถิ่นเข้ากับพระพุทธศาสนาส่งผลให้ “การสร้างนิทานขึ้นมาในช่วงนี้จะเปลี่ยน บางเรื่องจะเอาธรรมของพระพุทธเจ้ามาแฝงไว้ บางเรื่องมีทั้งแถนและเทวดา”¹³ (ผศ.ดร.ราชนัย นิลวรรณภา

¹⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 69.

¹¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 69.

¹² เรื่องเดียวกัน. หน้า 70.

¹³ ผศ.ดร.ราชนัย นิลวรรณภาและพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์. (2556) วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสาน : ภาพสะท้อนอัตลักษณ์ด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรม. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาลังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 1(5). หน้า 90.

และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์, 2556) นอกจากนี้ วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสานยังสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวอีสาน ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อ อย่างความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อโหราศาสตร์ เป็นต้น และยังสะท้อนอัตลักษณ์ทางวิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมของคนอีสานด้วย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อและวิถีชีวิตของคนอีสานที่มีความผูกพันกับผีसागเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์และพระพุทธศาสนาแล้ว วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสานที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องผีसागเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายยังทำหน้าที่ในการ “จรรโลงสังคมและตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจให้เกิดการคลายความทุกข์ของผู้คนได้เป็นอย่างดี”¹⁴

ต่อมา เมื่อความเป็นสมัยใหม่เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย อิทธิพลจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่มีอิทธิพลต่องานประพันธ์ของไทยเป็นอย่างมาก อย่างรูปแบบของงานเขียนที่เริ่มมีงานเขียนประเภทร้อยแก้วในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องรัชกาลที่ 6 ตลอดจนเทคโนโลยีการพิมพ์และอิทธิพลจากนวนิยายตะวันตกที่ช่วยส่งเสริมวงการการเขียนของไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดนวนิยายและวรรณกรรมหลากหลายประเภทมากขึ้น อาทิ นวนิยายรัก นวนิยายแฟนตาซี รวมทั้งนวนิยายลึกลับสยองขวัญหรือนวนิยายกอกติกด้วย ซึ่งนักเขียนคนแรกของไทยที่เขียนเรื่องผีในรูปแบบนวนิยายคือ เหม เวชกร ในช่วงปี พ.ศ. 2478 (อ้างในกัมปนาท ขำแก้ว, 2559, น. 73-74) ซึ่งนวนิยายกอกติกในสังคมไทยก็พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ด้วยแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาในสังคมไทยที่ส่งผลต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของคนไทยย่อมส่งผลต่อการประพันธ์อย่างนวนิยายและวรรณกรรมด้วย เช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องผีसागเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ถูกถ่ายทอดในนวนิยายในยุคสมัยนี้จึงเปลี่ยนแปลงไปจากยุคสมัยก่อนหน้า มีการสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทย ตลอดจนการปะทะกันของแนวคิดตามแบบสมัยใหม่และแนวคิดความเชื่อแบบดั้งเดิม ดังเช่นในวิทยานิพนธ์ *เรื่องผีของเหม เวชกร: ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทย (พ.ศ. 2575 - 2513)* ผู้วิจัยคือ พิชยะพัฒน์ นัยสุภาพ ได้ศึกษาเรื่องผีของเหม เวชกรที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2575 ถึง พ.ศ. 2513 ซึ่งเป็นช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย โดยพิชยะพัฒน์ นัยสุภาพกล่าวว่า การเข้ามาของแนวคิดและวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ไม่ได้แทนที่ความเชื่อหรือวิถีดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่มีการทับซ้อนของแนวคิดสองชั่ว และเรื่องผีของเหม เวชกรก็ถ่ายทอดให้เห็นความกลัว ความตึงเครียดและความขัดแย้งของสังคมไทยในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว (พิชยะพัฒน์ นัยสุภาพ, 2561) ซึ่งจะเห็นว่า เรื่องเล่าเรื่องแต่งผีในสังคมไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยดูจะเชื่อสูงสุดอีกต่อไปดังที่ปรากฏในเรื่องเล่าเรื่องแต่งผีในยุคก่อนหน้า แต่ถูกถ่ายทอดในนวนิยายในลักษณะของการเป็นแนวคิดความเชื่อแบบดั้งเดิมที่มาปะทะกับแนวคิดตามแบบสมัยใหม่ เป็นสิ่งเก่าหรือผีที่ยังตามหลอกหลอนยุคสมัยใหม่ที่ไม่สมบูรณ์แบบ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 91

การปะทะของแนวคิดแบบสมัยใหม่กับความเชื่อดั้งเดิมยังสะท้อนให้เห็นในนวนิยายไทยในรูปแบบของการพยายามอธิบายความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ดังเช่นในนวนิยายหลายเรื่องของแก้วแก้ว ซึ่งในวิทยานิพนธ์ *การใช้วิทยาศาสตร์ในนวนิยายของแก้วแก้ว* ผู้วิจัยคือ ศนิชา แก้วเสถียร ได้วิเคราะห์การใช้วิทยาศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์และเรื่องเหนือธรรมชาติในนวนิยายของแก้วแก้ว และพบว่า วงการวิทยาศาสตร์ได้พยายามอธิบายเรื่องเหนือธรรมชาติหลายเรื่องด้วยแนวคิดต่าง ๆ เช่น ปรจิตวิทยา จิตวิเคราะห์ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการทดลองและบันทึกผลตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งแก้วแก้วก็อ้างถึงผลการทดลองเหล่านั้นรวมทั้งนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายคนเพื่อสร้างความสมจริงและความเป็นไปได้ให้นวนิยาย เช่น มีการพยายามอธิบายด้วยแนวคิดปรจิตวิทยาที่ศึกษาพลังจิตและพลังลึกลับของมนุษย์ในเชิงวิทยาศาสตร์ว่า ผีเป็นพลังงานอย่างหนึ่ง หรือการใช้พลังจิตเป็นเรื่องของคลื่นเสียงที่มีผลต่อสมอง ใช้ในการควบคุมความรู้สึกนึกคิดของคน ดังนั้นทั้งเรื่องผีและพลังจิตที่เป็นเรื่องเหนือธรรมชาติจึงกลับกลายเป็นเรื่องที่อธิบายได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ หรือใช้ทฤษฎีเอ็กซ์ตราไดเมนชัน เวอร์ล ซึ่งก็คือมิติที่อยู่สูงกว่า และเป็นสภาวะทางพลังงานที่ไม่ใช่โลกของสสารเหมือนของเรา มาอธิบายเรื่องสวรรค์นรก ซึ่งเข้าถึงได้จากการปรับคลื่นสมองให้ตรงกัน หรืออธิบายปรากฏการณ์ผีหลอกวิญญาณหลอนว่า เป็นเพราะเห็นคนที่ตายไปแล้วอีกมิติหนึ่ง ดังนั้น เอ็กซ์ตราไดเมนชัน เวอร์ลด์จึงเป็นมิติที่อยู่ของสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ผีสาวเทวดา ซึ่งมีการพิสูจน์ว่าเป็นพลังงานอย่างหนึ่งที่อธิบายได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ (ศนิชา แก้วเสถียร, 2546)

จากข้างต้นจะเห็นว่า ความเชื่อเรื่องผีในเรื่องเล่าเรื่องแต่งในอดีตที่สะท้อนความเชื่อที่มีต่อผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นความเชื่อสูงสุด มีอำนาจเหนือมนุษย์และไม่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และศาสนา แต่การเข้ามาของการพัฒนาและองค์ความรู้ตามแบบสมัยใหม่ทำให้เกิดความพยายามในการอธิบายความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเทวดาด้วยแนวคิดแบบสมัยใหม่อย่างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสะท้อนผ่านนวนิยายที่เกี่ยวกับผีและสิ่งเหนือเหนือธรรมชาติ ในขณะเดียวกัน ความเชื่อเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติ โสยศาสตร์ในนวนิยายก็มีการโต้กลับกับแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่ไม่สมบูรณ์แบบ มีช่องโหว่ ไม่สามารถให้คำอธิบายให้กับทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ตัวอย่างเช่น ในนวนิยายเรื่อง *อมฤตาลัย* โดย จินตวิทย์ วิวัธน์ ตัวแทนของวิทยาศาสตร์อย่างนายแพทย์สรโรจน์ที่พยายามอธิบายเรื่องลึกลับที่เกิดขึ้นหลักการทางวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถหาคำอธิบายให้ความลึกลับของพินทุมูตที่เป็นตัวแทนของความเชื่อดั้งเดิมได้

ไม่จริงหรอก หมอ ทุกอย่างในโลกนี้มีข้อยกเว้นทั้งนั้น...มีกฎก็ต้องมีข้อยกเว้น ไม่ใช่หรือ วิชาสมัยใหม่ของหมอก็สอนกันอย่างนี้นะ...เมื่อมีอาถรรพณ์ก็ต้องมีสิ่งล้างอาถรรพณ์ มันเป็นเรื่องคู่กันมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว...เราเป็นข้อยกเว้นของกฎทั้งมวลที่หมอรู้จัก...เป็นหัวใจแห่งไสยศาสตร์ ในขณะที่หมอยึดมั่นอยู่ในโลกวิทยาศาสตร์ เราเป็นส่วนหนึ่งของความมืดมิดที่แสงแห่งความรู้ในโลกสมัยใหม่ไปไม่ถึง หมออย่าทะนงว่ารู้แจ้ง

เจนจบในวิชาการทั้งสิ้นแล้วเลย เปลา่ดอก—หมอไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับวิชาการในโลกซีก
 คำซึ่งไม่มีสายตามนุษย์ยุคใหม่หยั่งไปถึงศาสตร์ลึกลับทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้มี
 มากมาย แต่หมอไม่เคยรับรู้และกล่าวหาอย่างโจ่งแจ้งเพียงว่าสิ่งที่หมอไม่รู้จักนั้นมันไม่มีอยู่
 ในโลกอันแสนศิวิไลต์ของหมอ...น่าขันนัก!...¹⁵ (จินตวีร์ วิวัธน์, 2549)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นการปะทะกันแนวคิดสองชั่วระหว่างแนวคิดตามแบบสมัยใหม่กับ
 ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โสยศาสตร์ในนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีที่ต่างไป
 ต่างยุคสมัยก่อนหน้าที่ผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่มีความอำนาจและความเชื่อสูงสุดของสังคม อย่างไรก็ตาม
 เมื่อกาลเวลาผ่านไปแนวคิดและกระแสต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย อย่างเช่น
 แนวคิดหลังสมัยใหม่ (postmodernism) ที่ทำให้เกิดการยุบตัวของแนวคิดและความหมายของสิ่งต่าง
 ๆ เช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยที่ถูกยุบรวมเข้ากับสิ่งหรือแนวคิดอื่น ๆ แม้แต่สิ่งที่เป็
 นชั่ว
 ตรงข้ามกันและเกิดการสร้างความหมายใหม่ให้กับผีในเรื่องเล่าผีของไทยได้อย่างไม่จบสิ้น (จิวิติ วิไล
 ลอย และ อัคริน เนตรโพธิ์แก้ว, 2558) ซึ่งนวนิยายชุด *ผีมหานคร* ก็ปรากฏลักษณะของการยุบรวม
 ความเชื่อเรื่องผีตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาเข้ากับบริบทของสังคมเมืองร่วม
 สมัยและวิถีคนเมืองและเกิดการสร้างความหมายใหม่ให้ความเชื่อเรื่องผีที่ถูกนำเสนอในนวนิยายผี
 เช่นกัน

ในอีกแง่หนึ่ง นอกเหนือจากแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาส่งอิทธิพลต่อ
 เรื่องเล่าเรื่องแต่งผีและความเชื่อเรื่องผีที่สะท้อนอยู่ในนวนิยายลึกลับสยองขวัญของไทย อีกสิ่ง
 หนึ่งที่เข้ามาด้วยคือ อิทธิพลของนวนิยายกอธิกของตะวันตก รวมทั้งตำนานความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ
 ของตะวันตกที่ส่งผลต่อรูปแบบของนวนิยายผีหรือนวนิยายลึกลับสยองขวัญของไทย โดยมีการ
 ผสมผสานองค์ประกอบของความตะวันตกกับความเป็นไทยเข้าด้วยกัน อย่างเช่น นวนิยายเรื่อง *แก้ว
 ขนเหล็ก* ของ ตริ อภิรมย์ที่มีตัวละครที่เป็นผีดิบ ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากตำนานแดร์ริคูล่าของ
 ตะวันตก อีกทั้งยังมีฉากหลังเป็นคฤหาสน์ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากนวนิยายกอธิกของตะวันตกที่มีฉาก
 หลังเป็นปราสาท อย่างไรก็ตาม กัมปนาท ขำแก้วได้กล่าวถึงการประพันธ์นวนิยายกอธิกของตริ อภิรมย์
 ว่า“ตริ อภิรมย์ สร้างภาพคฤหาสน์ให้มีกลิ่นอายแบบคตินิยมไทย โดยใช้คำว่า “คฤหาสน์” แทนที่จะ
 เป็นคำว่า “ปราสาท” ตามคตินิยมตะวันตก แต่ก็ยังสร้างให้คฤหาสน์มีหอคอยสูง อันเป็นคตินิยมการ
 สร้างปราสาทแบบตะวันตก เนื่องจากตัวละครผีในเรื่องเป็น “ผีดิบ” ที่เป็นผีตามความเชื่อของชาติ
 ตะวันตก”¹⁶ ซึ่งจะเห็นว่า นวนิยายผีของไทยมีการผสมผสานอิทธิพลจากนวนิยายกอธิกและตำนาน
 เรื่องผีของตะวันตก แต่ยังคงมีการประยุกต์ให้เข้ากับคติของความเป็นไทย ต่างจากเรื่องเล่าเรื่องแต่งผีใน
 อดีตที่จะได้รับอิทธิพลมาจากคติความเชื่อพื้นถิ่นและคติความเชื่อทางศาสนาอย่างพราหมณ์หรือพุทธ

¹⁵ จินตวีร์ วิวัธน์. (2549). *อมฤตาลัย*. บริษัท พี.วาทีน จำกัด. หน้า 648 – 649.

¹⁶ กัมปนาท ขำแก้ว. (2559). “ผี” ปฐมบทแห่งความน่าสะพรึงกลัวพัฒนาการของผีไทย “ผีบุพกาล” สู่ “ผีพาณิชย์”. *วารสารกวีวิชาการ*, 37(3). หน้า 78.

ดังที่ปรากฏในชาดก หรือลิลิตโองการแช่งน้ำดังที่ได้ยกตัวอย่างไปตั้งข้างต้น และจะเห็นว่านวนิยายผี หรือนวนิยายลึกลับสยองขวัญของไทยจะมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีเข้าแนวคิดหรือกระแสใหม่ ๆ ที่เข้ามาสู่สังคมไทย

และดังที่ได้กล่าวไปว่า วงการการเขียนของไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามการพัฒนาของ สังคมและเทคโนโลยี จากการเป็นเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะหรือการจารลงบนใบลานมาสู่การเป็นนวนิยาย ร้อยแก้วแบบรูปเล่มด้วยการส่งเสริมของเทคโนโลยีการพิมพ์ จนมาถึงปัจจุบันที่สื่อโซเชียลหรือสื่อ ออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ และก่อให้เกิดนวนิยายในรูปแบบออนไลน์ขึ้น ซึ่งนวนิยายผีหรือลึกลับสยองขวัญก็ถูกแต่งขึ้นในรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนใน สมัยใหม่เช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานวัฒนธรรมประชานิยม (pop culture) เข้ากับนวนิยาย หรือเรื่องเล่าผี อย่างเช่น กระแส k-pop หรือวรรณกรรมชายรักชายหรือที่เรียกกันว่า “นิยายวาย” เป็นต้น โดยในงานวิจัย *อนุภาคและแบบเรื่องของเรื่องเล่าสยองขวัญใหม่ในแอปพลิเคชันจอยลดดา* ผู้วิจัยคือ รัชชานนท์ จิตธีรสรพ และ นรุทธิ์ คุปต์ธนโรจน์ ได้วิเคราะห์อนุภาค (motif) และแบบเรื่อง (tale type) ในเรื่องเล่าสยองขวัญสมัยใหม่บนแอปพลิเคชันจอยลดดาอันดับ 1 – 50 ที่ได้รับความนิยม มากที่สุดในห้องเซตอาถรรพ์ โดยใช้วิธีการจัดทำดัชนีอนุภาคและแบบเรื่องของสตีธ ธอมป์สัน (Stith Thompson) ในการวิเคราะห์ โดยจากงานวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการแต่งเรื่องเล่า สยองขวัญสมัยใหม่ ได้แก่ ภาพยนตร์และซีรีส์สยองขวัญทั้งไทยและต่างประเทศ ความเชื่อที่มีอิทธิพล ต่อเรื่องเล่าสยองสมัยใหม่อย่างศาสนา พิธีกรรม อนุษย์ ไสยศาสตร์ และวัตถุโบราณ มีการใช้ ภาพลักษณ์ของศิลปินเกาหลีในการประกอบเรื่องเล่า มีการใช้ข้อความ เสียง หรือภาพที่เป็นสื่อ เทคโนโลยีประกอบเรื่องเล่า มีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าสยองขวัญจากเรื่องเล่าคนเมือง ร่วมสมัย ได้อิทธิพลจากวรรณกรรมชายรักชายหรือนิยายวาย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประชานิยม รวมทั้ง สถานะของผู้เขียนและผู้เสพนวนิยายก็มีส่วนในการแต่งเรื่องเล่าผี (รัชชานนท์ จิตธีรสรพ และ นรุทธิ์ คุปต์ธนโรจน์, 2562) ซึ่งจะเห็นว่า เรื่องเล่าสยองขวัญสมัยใหม่ได้รับอิทธิพลจากกระแสสังคมสมัยใหม่ อย่างกระแส k-pop หรือวรรณกรรมวาย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงปรากฏแนวคิดความเชื่อดั้งเดิม เกี่ยวกับผี ศาสนา ไสยศาสตร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังคงดำรงอยู่และมีอิทธิพลต่อ แนวคิดและวิถีของคนสมัยใหม่

นอกจากนี้ ในด้านของตัวละครที่เป็นผีพบว่า ตัวละครผีในนวนิยายหรือวรรณกรรมลึกลับ สยองขวัญตั้งแต่สังคมไทยมีความเป็นสมัยใหม่มีความเป็นมนุษย์หรือใกล้เคียงกับความเป็นมนุษย์มาก ขึ้น โดยจะมีการแสดงอารมณ์ความรู้สึก รัก โลภ โกรธ หลง มีความแค้น ดังเช่น ในบทความ *ตัวละคร ผีที่ถูกติดกับสถานที่ในนิยายของ “แก้วแก้ว”* ผู้วิจัยคือ พฤติ เพชรชนะได้วิเคราะห์ตัวละครผีที่ถูกติด กับสถานที่ในนวนิยายของแก้วแก้ว จำนวน 3 เรื่อง คือ *เรือนนพแก้ว นิमितมาร* และ *เจ้าบ้านเจ้าเรือน* พบว่า ตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายของแก้วแก้วถูกนำเสนอให้มีลักษณะคล้ายกับมนุษย์และมีการ แสดงอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลงเช่นเดียวกับมนุษย์ (พฤติ เพชรชนะ, 2562) ในลักษณะเดียวกัน ใน บทความ *ภาพเสนอ “ผี” ในนวนิยายของ ภาคินัย* ผู้วิจัยคือ จิตติพร บุญพูล ได้วิเคราะห์ตัวละครผี

ในนวนิยายของภาคินัย จำนวน 3 เรื่อง คือ *นางคุก* *นางคอย* และ *นางแค้น* และได้นำเสนอให้เห็นว่า “ผีในนวนิยายของภาคินัยจะมีการแสดงอารมณ์ความรู้สึกเหมือนมนุษย์ เช่น เสียใจ ดีใจ อาฆาต แค้น”¹⁷ นอกจากนี้ ตัวละครผีในนวนิยายของภาคินัยยังมีความหลากหลายทางอัตลักษณ์ อาทิ ผีสาริยา จากนวนิยายเรื่อง *นางคุก* ที่เป็นชนชั้นกลุ่มน้อย หรือผีซินดี้ จากนวนิยายเรื่อง *นางแค้น* ที่เป็นสาวประเภทสอง และผีสินี จากนวนิยายเรื่อง *นางคอย* ที่เป็นกลุ่มคนรักร่วมเพศ การนำเสนอตัวละครที่มีความหลากหลายทางอัตลักษณ์ทั้งชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางเพศสะท้อนให้เห็นความเปิดกว้างของสังคมที่มีต่อความหลากหลาย ในอีกด้านหนึ่ง การที่ตัวละครที่มีความหลากหลายทางอัตลักษณ์ถูกนำเสนอด้วยความเป็นผี ซึ่งอยู่ในสถานะของความเป็นอื่นก็สะท้อนถึงความกดดันที่สังคมยังคงมีต่อกลุ่มคนชายขอบ ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้ถูกกดขี่ข่มเหงตอวยงชีวิตจนต้องอาศัยอำนาจของผีหลังจากที่เสียชีวิตไปแล้วมาเรียกร้องความยุติธรรมและแก้แค้น (จิตติพร บุญพล, 2561)

นอกจากเรื่องเล่าผีที่ถูกนำเสนอในรูปแบบของนวนิยายแล้ว เรื่องเล่าผีในสังคมไทยยังถูกถ่ายทอดอยู่ในรูปแบบของภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ซึ่งการถ่ายทอดเรื่องเล่าผีผ่านภาพยนตร์หรือบทละครที่มีการใช้เทคนิคสมัยใหม่ต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าผีส่งผลให้ความเชื่อเรื่องผีมีความเป็นรูปธรรมและจับต้องได้มากยิ่งขึ้น ดังที่พัฒนา กิตติอาภากล่าวถึงภาพยนตร์ผีว่า “ไม่มีสื่อใดที่จะถ่ายทอดเรื่องผีได้ทรงพลังและเต็มเปี่ยมด้วยอารมณ์ได้เท่ากับภาพยนตร์หรือหนังสืออีกแล้ว โดยภาพยนตร์ผีจะนำเสนอความเชื่อและปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ อย่าง การหลอกหลอนของผีตายโหง ผีเจ้าที่ที่มีความอาฆาต และสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ

No media could ever convey or tell ghost stories as powerfully and emotionally effectively as film. Known as *nang phi*, literally “ghost” or “horror film,” this genre includes a wide range of supernatural and superstitious phenomena, such as the haunting of the unnatural dead, angry guardian spirits, rampant zombies, and mythical supernatural figures.¹⁸ (Kitiaras, 2012)

และในลักษณะเดียวกันกับเรื่องเล่าผีในรูปแบบนวนิยายหรือวรรณกรรม ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อออนไลน์ เรื่องเล่าผีในยุคสมัยใหม่ในภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ก็มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ ทั้งแนวคิด ความเชื่อ หรือวิถีปฏิบัติ สอดคล้องกับบทความ *การปรับเปลี่ยนความหมายผีในละครโทรทัศน์ไทย* ซึ่งผู้วิจัยคือ จิรวดี วิไลลอย และ อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว ได้

¹⁷ จิตติพร บุญพล. (2561). ภาพเสนอ “ผี” ในนวนิยายของภาคินัย. การนำเสนอโครงการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. หน้า 21.

¹⁸ Kitiasa, P. (2012). “The Horror of the Modern: Violation, Violence, and Rampaging Urban Youths in Contemporary Thai Ghost Films.” In Kirsten W. Endres and Andrea Lauser (eds.), *Engaging the Spirit World*. Berghahn Books. p.206.

ศึกษาการประกอบสร้างความหมายผีและการปรับเปลี่ยนความหมายผีในละครโทรทัศน์ไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 จนถึง พ.ศ. 2557 จำนวน 12 เรื่อง พบว่า สื่อมวลชนเป็นกำลังหลักในการประกอบสร้างความหมายผีในละครโทรทัศน์ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเล่าเรื่อง อันได้แก่ แนวเรื่อง โครงสร้าง การเล่าเรื่อง ตัวละคร แก่นความคิด และสัญรูป ทางภาพและเสียง นอกจากนี้ ยังมีการผลิตซ้ำและถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีว่า ผีเป็นภาพแทนของความเป็นอื่น โดยมีความแตกต่างจากมนุษย์อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปลักษณ์ภายนอกหรืออิทธิฤทธิ์ของผี รวมทั้งความเชื่อที่ว่าผีเป็นสิ่งที่มีความอำนาจเหนือมนุษย์ มีความน่ากลัว เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ยังมี การปรับเปลี่ยนความหมายของผีผ่านกลวิธีการนำเสนอต่าง ๆ เช่น การใช้สัมพันธบท มีการปะติดปะต่อ การนำเสนอความรู้สึกโหยหาอดีต การนำเสนอในลักษณะของความไม่ต่อเนื่อง การผลิตซ้ำความเชื่อเกี่ยวกับผี และการยุบรวมของความหมาย ดังนั้น เรื่องเล่าผีที่ถ่ายทอดผ่านสื่อสมัยใหม่จึงยังคงปรากฏร่องรอยความเชื่อดั้งเดิมของผีอย่างการมีอำนาจเหนือมนุษย์ของผีที่ทำให้ผีมีความเป็นอื่นและมีความแตกต่างจากมนุษย์อย่างชัดเจน และในขณะเดียวกันก็ยังมี การสร้างความหมายใหม่หรือตีความผีใหม่ไปตามกระแส แนวคิด ความเชื่อของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย

การนำเสนอผีตามตำนานความเชื่อพื้นบ้านโดยมีการปรับให้เข้ากับสังคม วัฒนธรรม แนวคิด ความเชื่อแต่ละยุคสมัยสอดคล้องกับการนำเสนอผีตะเคียน ซึ่งเป็นผีตามตำนานพื้นบ้านของไทยที่อยู่ในธรรมชาติในการเป็นเครื่องมือในการต่อต้านแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาธรรมชาติในบทความ บทบาทหน้าที่ทางวัฒนธรรมของผีและการต่อต้านโดยการใช้อยู่ในภาพยนตร์เรื่อง ตะเคียน (2547) ซึ่งผู้วิจัยคือ ธนวัฒน์ ปัญญานันท์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ทางวัฒนธรรมของผีในสังคมกับบทบาทหน้าที่ของผีในภาพยนตร์และปัจจัยที่เลือกประกอบสร้างผีตะเคียนในภาพยนตร์เพื่อใช้ในการต่อต้านอำนาจอื่น โดยพบว่า ผีนางตะเคียนถูกใช้เป็นภาพแทนของสังคมที่นับถือศาสนาผีที่ผู้หญิงเป็นที่นับถือในฐานะผู้รักษากฎเกณฑ์ทางสังคมและมีความเชื่อมโยงกับชาวเขาที่อาศัยป่าไม้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร โดยมีการใช้อำนาจของผีตะเคียนในการต่อสู้ ต่อต้านและทวงคืนความยุติธรรมต่ออำนาจของรัฐที่เป็นอำนาจของปิตาธิปไตยที่พยายามจะเข้ามาครอบครองและใช้ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งจากบทความที่ยกมาข้างต้นจะยังเห็นร่องรอยความเชื่อเดิมเกี่ยวกับผี แต่ถูกปรับใช้ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมแบบสมัยใหม่ อีกทั้งยังสะท้อนบทบาทของผีในการต่อต้านแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาอีกด้วย (ธนวัฒน์ ปัญญานันท์, 2560)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นว่าเรื่องเล่าผีในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปตามสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย “ตามความแตกต่างของขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อดั้งเดิม ตลอดจนลัทธิศาสนาต่าง ๆ”¹⁹ โดยในอดีตนั้น ตำนานและเรื่องเล่าผีในสังคมไทยถือเป็นความเชื่อสูงสุดโดยปราศจากการตั้งคำถามจากความเชื่อที่ว่าผีมีอำนาจเหนือมนุษย์ มีอำนาจในการควบคุมลมฟ้าอากาศ สามารถลงโทษหรืออภัยช่วยให้อมนุษย์ได้ เรื่องเล่าหรือบทประพันธ์จึงมีการสะท้อน

¹⁹ จิวิติ วิไลลอย และ อัคริน เนตรโพธิ์แก้ว. (2558). การปรับเปลี่ยนความหมายผีในละครโทรทัศน์ไทย. วารสารนิเทศศาสตร์, 33(2). หน้า 51.

ความเชื่อเกี่ยวกับผีในลักษณะของการมีอำนาจเหนือมนุษย์ดังกล่าวและมีการอ้างอิงอำนาจของผีในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคม โดยส่วนใหญ่เรื่องเล่าผีในสังคมไทยในอดีตจะมีลักษณะเป็นมุขปาฐะเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อการพัฒนาและแนวคิดตามแบบสมัยใหม่ รวมทั้งกระแสทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย เรื่องเล่าผีในสังคมไทยจึงมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งในรูปแบบนวนิยายหรือวรรณกรรมทั้งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ รวมทั้งเรื่องเล่าผีในรูปแบบภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ นอกจากนี้ เรื่องเล่าผีที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ยังมีการผสมผสานเข้ากับแนวคิด ความเชื่อ กระแสสังคม วัฒนธรรมและพิธีกรรมภายในสังคมแต่ละสมัย ทำให้เกิดการสร้างความหมายใหม่และตีความผีใหม่ได้อย่างตลอดเวลา กล่าวได้อีกอย่างว่า ผีที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าผีในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ถูกจัดอยู่ในประเภทใดล้วนเป็นผลผลิตของสังคมนั้น ๆ ทั้งสิ้น โดยพันธกิจของเรื่องเล่าผีในสังคมไทยเป็นไปเพื่อสร้างความบันเทิงใจและให้กำลังใจให้ผู้เสพสื่อ ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนสภาพสังคม สะท้อนความคิดความเชื่อของคนในสังคม เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคม และยังสะท้อนประสบการณ์อารมณ์ความรู้สึกของคนในสังคมนั้น ๆ โดยมีมีการปรับเปลี่ยน สร้างความหมายใหม่ มีการตีความใหม่ของผีได้ตลอดสอดคล้องกับที่พัฒนา กิตติอาชากล่าวถึงการศึกษาความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทยช่วงแรกจะเป็นการศึกษาทางด้านคติชน การพัฒนาการและบทบาทหน้าที่ของความเชื่อ โดยมีการกล่าวว่า ผีสาวเทวดาเกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตทางการเกษตร ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งสร้างภายในครอบครัวและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชน และช่วยบรรเทาความวิตกกังวลและความตึงเครียดของสังคม แต่ในช่วงปี 1990 การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก จากที่เคยมุ่งเน้นไปที่สังคมเกษตรกรรมก็เปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายทางการศึกษาไปอยู่ที่กลุ่มผู้อพยพจากต่างจังหวัดและคนเมืองที่มีความดิ้นรนในการดำรงชีวิต เช่นเดียวกับการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศในช่วงเวลาที่ประเทศเข้าสู่ช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและสังคม

Early studies of ghosts and spirit cults in Thailand were carried out as part of folkloric, evolutionist, and functionalist studies, in which it was argued that spirits helped assure agricultural fertility, maintain family and communal cohesion, and ease social anxiety and tension [...] In the 1990s, studies of spirit cults shifted significantly from a focus on agrarian communities to the cults' importance among rural migrants and urban populations who have struggled to make a living as well as weave

gendered identities during a time when the country has undergone radical socio-economic transformation²⁰

โดยจากคำกล่าวที่ยกมาก็จะเห็นแนวคิดภายใต้ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยของสังคม ซึ่งนวนิยายชุด *ผีมหานคร* ที่เป็นนวนิยายประเภทออร์บันโกทิกก็มีการใช้ผีตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาอย่าง กระสือ กระหัง ปอบและเปรตมาใช้นำเสนอสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพมหานครและนำเสนอให้เห็นประสบการณ์อารมณ์ความรู้สึกของคนเมือง ซึ่งจะกล่าวถึงบทบาทของผีในนวนิยายออร์บันโกทิกกับสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป

1.1.3 นวนิยายชุด *ผีมหานคร*

นวนิยายชุด *ผีมหานคร* ซึ่งประกอบไปด้วยนวนิยายจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ *กระสือ* ของ Rabbit Rose *กระหัง* ของ ทวีวัฒน์ *ปอบ* ของ ธวัชธรรม และ *เปรต* ของ ปราปต์ ได้รับการตีพิมพ์กับสำนักพิมพ์โซฟาในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งสำนักพิมพ์โซฟาเป็นสำนักพิมพ์ที่เป็นที่รู้จักการผลิตนวนิยายผีหรือนวนิยายสยองขวัญที่มีการผสมผสานความเชื่อเรื่องผีเข้ากับความเป็นสมัยใหม่และวัฒนธรรมประชานิยม (pop culture) เป็นต้น ส่งผลให้นวนิยายสยองขวัญของสำนักพิมพ์โซฟามีความใกล้เคียงกับวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น อย่างเช่น ผีในโลกอินเทอร์เน็ต หรือผีในที่ทำงาน เป็นต้น นวนิยายผีหรือนวนิยายสยองขวัญแม้จะมีการนำเอาความเชื่อเรื่องผีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ขัดกับความเชื่อแบบสมัยใหม่ แต่นวนิยายผีหรือนวนิยายสยองขวัญก็ยังคงได้รับผลตอบแทนที่ดีจากผู้อ่าน อันจะเห็นได้จากการที่สำนักพิมพ์โซฟายังคงผลิตนวนิยายผีภายใต้วัฒนธรรมประชานิยมมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีการต่อยอดด้วยการได้รับการซื้อลิขสิทธิ์ไปทำละครโทรทัศน์อย่างเช่น นวนิยายเรื่อง *นางชฎา* ของภาคนิยน์ที่ได้รับการทำเป็นละครโทรทัศน์ฉายทางช่อง 7 ในปี พ.ศ. 2558 หรือนวนิยายเรื่อง *เรือนร่มจิว* ของผู้เขียนเดียวกันที่ได้รับการทำเป็นละครโทรทัศน์ฉายทางช่อง 8 ในปี พ.ศ. 2564 กล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาถึงนวนิยายผีทั้งจากการได้รับการผลิตอย่างต่อเนื่องและการถูกซื้อลิขสิทธิ์ไปทำเป็นละครโทรทัศน์จึงกล่าวได้ว่า นวนิยายผีหรือนวนิยายสยองขวัญของสำนักพิมพ์โซฟาได้รับเสียงตอบรับอันดีจากผู้บริโภคสมัยใหม่ที่ต้องการเสพเรื่องผีในฐานะสื่อเพื่อความบันเทิง

ทั้งนี้นวนิยายชุด *ผีมหานคร* เป็นชุดนวนิยายที่มีการผีไทยตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนา 4 ชนิด ได้แก่ กระสือ กระหัง ปอบ และเปรต มาตีความใหม่ให้มาอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพฯ โดยยังมีการผสมผสานผีไทยทั้ง 4 ชนิดเข้ากับความเป็นสมัยใหม่และ

²⁰ Kitiarsa, P. (2012). "The Horror of the Modern: Violation, Violence, and Rampaging Urban Youths in Contemporary Thai Ghost Films." In Kirsten W. Endres and Andrea Lauser (eds.), *Engaging the Spirit World*. Berghahn Books. p. 205.

วิถีของสังคมเมือง อย่าง กระสือที่ประกอบอาชีพเป็นพรตดี กระหังที่เป็นฟิตเนสเทรนเนอร์ เป็นต้น ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ของนักเขียนนวนิยายทั้ง 4 ท่านพบว่า นักเขียนมีการตั้งโจทย์ว่าจะเขียนผีไทยตามตำนานพื้นบ้านเหล่านี้ให้ปรากฏอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพฯ อย่างไรเพื่อให้เข้าถึงผู้อ่านที่เป็นคนรุ่นใหม่มากที่สุดและไม่ซ้ำกับตำนานเรื่องเล่าเดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งนักเขียนก็ได้นำเอาตำนานดั้งเดิมของผีไทยแต่ละชนิดมาต่อยอดและผสมผสานกับกระแสประชานิยมต่าง ๆ ที่เห็นได้ทั่วไป อย่างการผสมผสานเรื่องผีเข้ากับการสืบสวนสอบสวน การได้รับแรงบันดาลใจมาจากการออกกำลังกายหรือฟิตเนสเซ็นเตอร์ การสักยันต์ รวมถึงวิถีของสังคมเมือง เป็นต้น²¹ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาของนักเขียนทั้ง 4 ท่านก็จะเห็นว่า ผลงานส่วนใหญ่เป็นผลงานที่อยู่ในกระแสประชานิยม ตลอดจนการผสมผสานตำนานความเชื่อเกี่ยวผีพื้นบ้านกับกระแสประชานิยมต่าง จึงกล่าวได้ว่า นวนิยายชุด ผีมหานคร เป็นนวนิยายผีที่อยู่ในกระแสประชานิยม ๆ เพื่อให้เป็นที่ถูกใจของกลุ่มผู้อ่านที่เป็นคนสมัยใหม่ ซึ่งยังคงมีความต้องการในการเสพสื่อหรืองานสยองขวัญโดยพิจารณาจากการที่เรื่องเล่าผียังคงถูกผลิตออกมามากอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยและยังถูกผลิตขึ้นบนช่องทางออนไลน์ ซึ่งผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ ตัวอย่างของการได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมประชานิยมในนวนิยายชุดนี้เห็นได้จากลักษณะของผีไทยที่ถูกเพิ่มเติมเข้ามาอย่าง การที่ทวิศศักดิ์ถูกบอปปิงไล่ล่ากลางถนน ซึ่งผิดไปจากลักษณะของบอปปิตามตำนานพื้นบ้าน การเพิ่มเติมฉากการไล่ล่านี้จึงเป็นไปเพื่อเร้าอารมณ์ สร้างความตื่นเต้นลุ้นระทึกให้กับผู้อ่าน เป็นต้น

โดยนวนิยายชุด ผีมหานคร ทั้ง 4 เล่ม ประกอบไปด้วย นวนิยายเรื่อง กระสือ ของ Rabbit Rose ซึ่งเรื่องราวเริ่มต้นขึ้นเมื่อเกิดเหตุฆาตกรรมพรตดีไร้ศีลระขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้นายตำรวจหนุ่มจิรัฐต้องมาทำการสืบสวนเหตุฆาตกรรมที่เกิดขึ้น และได้มาพัวพันกับนิชาภา พรตดีสาวที่ให้ความช่วยเหลือเขาในการสืบสวน ซึ่งในท้ายที่สุดก็พบว่า คนที่เป็นฆาตกรฆ่าเหล่าพรตดีตัวจริงก็คือกิงดาว พรตดีอีกคนที่เป็นกระสือ โดยเธอฆ่าพรตดีคนอื่น ๆ เพื่อขโมยเรือนกายโดยการสวมศีลระของตัวเองเข้าไปในเรือนร่างของคนอื่น ซึ่งจะเห็นว่ามีผลผสมผสานนวนิยายผีเข้ากับนวนิยายประเภทสืบสวนสอบสวน ซึ่งก็เป็นประเภทของนวนิยายที่อยู่ในกระแสประชานิยมเช่นกัน นวนิยายเรื่อง กระหัง ของทวิวัฒน์ เป็นเรื่องราวของอเล็กซ์ ฟิตเนสเทรนเนอร์ที่ต้องกลายมาเป็นกระหัง และต้องมาพัวพันกับคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นรอบตัว เหตุนี้ส่งผลให้อเล็กซ์เกิดความสงสัยว่าแท้จริงแล้วตัวเขาอีกด้านที่เป็นกระหังอาจเป็นฆาตกร พร้อมกับที่อเล็กซ์ต้องคอยต่อสู้ไม่ให้ผีร้ายในกายออกมาก่อเรื่อง จนวันหนึ่งอเล็กซ์ได้พบกับอัน เพื่อนรุ่นพี่สมัยยังอาศัยอยู่ที่ต่างจังหวัดซึ่งไม่ได้เจอกันมานานก่อนได้ไขปริศนาที่ว่าฆาตกรตัวจริงนั้นไม่ใช่เขา แต่เป็นอันที่ก็เป็นกระหังเช่นเดียวกัน นวนิยายเรื่อง ปอป/ ของธวัชธรรมพ์ เป็นเรื่องราวสยองขวัญที่เกิดขึ้นกับชีวิตของวิทยา ช่างสักหนุ่มเมื่อเพื่อน ๆ ของเขาค่อย ๆ หายไปเสียชีวิตอย่างสยดสยองและหาสาเหตุการเสียชีวิตที่แน่นอนไม่ได้หลังจากที่เพื่อน ๆ

²¹ Sofa Publishing. (ม.ป.ป.) สัมภาษณ์ 4 นักเขียนกับผลงานนวนิยายชุด 'ผีมหานคร'. เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2563 จาก <https://www.sofapublishing.com/content/article?id=185>

ของวิทยาไปสัณยต์ของอาจารย์จุล อาจารย์สัณยต์ชื่อดัง ซึ่งในภายหลัง วิทยาก็ได้ทราบว่า แท้ที่จริงแล้ว เพื่อน ๆ ของเขาทุกคนถูกอาจารย์จุลที่เป็นปอปป่าตาย เพื่อกินอวัยวะภายใน ไม่เพียงเท่านั้น สาเหตุที่อาจารย์จุลกลายเป็นปอปป่าเกิดจากการที่เขาลักลอบเป็นซู้กับจอย ภรรยาของวิทยาเองอีกด้วย และสุดท้ายคือ นวนิยายเรื่อง *เปรต* ของปราปต์ที่เรื่องราวเริ่มต้นขึ้นเมื่อรังเพลิงตัดสินใจฆ่าตัวตายเมื่อประสบกับปัญหาชีวิตและถูกคนรอบข้างเอารัดเอาเปรียบจนทนไม่ไหว แต่ตัวเขากลับตื่นขึ้นมาพร้อมกับเงาสะท้อนของตัวเองที่กลายเป็นเงาเปรตพร้อมด้วยพลังอำนาจอันมหาศาลของเปรต ซึ่งรังเพลิงใช้อำนาจของเปรตในการแก้แค้นทุกคนที่เคยสร้างความเดือดเนื้อร้อนใจให้กับเขา แต่ต้องแลกกับการที่ทุกครั้งที่เขาลงมือทำร้ายใครเงาของเขาก็จะกลับกลายเป็นเงาของมนุษย์ปกติที่ละส่วนพร้อมกับพลังของเปรตในส่วนนั้นที่หายไปด้วย

อย่างไรก็ดี แม้นวนิยายชุด *ผีมหานคร* จะถูกสร้างขึ้นเพื่อดึงดูดกลุ่มผู้อ่านที่เป็นคนรุ่นใหม่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสประชานิยม แต่การที่นวนิยายชุดนี้ถูกผลิตขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากสภาพของสังคมเมือง ตลอดจนแนวคิดและวิถีของสังคมเมืองร่วมสมัยจึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ในอีกด้านหนึ่ง นวนิยายชุด *ผีมหานคร* ก็มีการนำเสนอให้เห็นสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพมหานครและนำเสนอให้เห็นประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของคนเมือง ซึ่งจะกล่าวถึงบทบาทของผีในนวนิยายออร์บันกอกกกับสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป

1.1.4 บทบาทของผีในนวนิยายออร์บันกอกกกับสังคมเมืองร่วมสมัย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นว่า ความเชื่อเรื่องผีมีการปรับเปลี่ยนและตีความใหม่อยู่ตลอดเวลาตามบริบทของยุคสมัยและสังคม ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความหมายของลักษณะของผีเอง ดังที่ จิวิติ วิไลลอย และอัศวิน เนตรโพธิ์แก้วได้กล่าวถึงความหมายของผีโดยอ้างอิงจากราชบัณฑิตสถาน (2546) ว่า ผีหมายถึง “สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่ามีสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือให้โทษก็ได้ มีทั้งดีทั้งร้าย เช่น ผีปู่ย่าตายาย ผีบ้าน ผีเรือน ผีहां หรือเรียกคนที่ตายไปแล้วว่าผี”²² ซึ่งจิวิติ วิไลลอย และ อัศวิน เนตรโพธิ์แก้วยังได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของผีต่อการสร้างความหมายใหม่ของผีในแต่ละยุคสมัยและสังคมว่า “จากคำนิยามดังกล่าว พบว่า ลักษณะของผีแสดงออกถึงความพร่าเลือน (blur) ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนว่าแท้จริงนั้น ผีคืออะไร ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้คำว่าผีได้รับการประกอบสร้างความหมายขึ้นได้หลายลักษณะบนบริบทที่แตกต่าง”²³ ดังนั้นแล้ว เมื่อพิจารณาจากความหมายและลักษณะของผีที่เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ มีความลึกลับ ไร้เส้นแบ่ง และเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงส่งผลให้ผีถูกปรับเปลี่ยน ตีความ หรือสร้างความหมายใหม่ไปได้เรื่อย ๆ ตามบริบทของทั้งสังคมและยุคสมัยได้เรื่อย ๆ โดยสำหรับนวนิยายชุด *ผี*

²² จิวิติ วิไลลอย และ อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2558). การปรับเปลี่ยนความหมายผีในละครโทรทัศน์ไทย. วารสารนิเทศศาสตร์, 33(2). หน้า 51

²³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 51

มหานคร ที่มีการนำผีไทยตามตำนานพื้นบ้านมาอยู่ในบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยอย่าง กรุงเทพมหานครก็มีการอาศัยความหมายและลักษณะของผีในลักษณะดังกล่าว เพื่อให้เกิดการต่อยอดตีความ สร้างความหมายใหม่ให้ผีไทยพื้นบ้านโดยให้เข้ากับบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัย อันนำไปสู่การสะท้อนภาพของสังคมเมืองและสะท้อนประสบการณ์ สภาพอารมณ์ ความรู้สึกของคนเมือง กล่าวคือ จากความหมายและลักษณะของผีที่เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ไม่มีเส้นแบ่งที่แน่นอนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการตีความและสร้างความหมายใหม่ให้กับผีได้ตลอด และลักษณะของการเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติของผี ทำให้ผีกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนสังคมเมืองร่วมสมัยและประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของคนเมืองได้อย่างสะดวกและไร้ข้อจำกัด

โดยสำหรับสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพมหานครเป็นผลจากแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเมือง แนวคิดแบบการใช้หลักเหตุและผล การพัฒนาและความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี ซึ่งแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่เป็นแนวคิดที่เป็นข้อตรงข้ามกับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากหลักการและแนวคิดตามแบบสมัยใหม่แล้ว ความเชื่อเรื่องผีทั้งหลายไม่ควรมีพื้นที่หรือไม่ควรปรากฏอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยอีกต่อไปแล้ว ยิ่ง หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว ผีกับเมืองเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ขาด เนื่องจากผีเป็นสิ่งที่สังคมแต่ละสังคมและแต่ละยุคสมัยสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาวิกฤติและความวิตกกังวลในสังคมนั้น ๆ ดังที่ชูดิมา ประภาศวุฒิสารได้อ้างถึงแอนดรูว์ ฮอค ซุน อัง (Andrew Hock Soon Ng) ที่กล่าวถึงจิตวิเคราะห์กับการศึกษาวรรณกรรมกอธิกว่า “ผีและปีศาจที่ปรากฏในวรรณกรรมกอธิคจึงไม่เป็นเพียงจินตนาการหรือความเชื่อที่มลาย หากยังใช้เป็นอุปลักษณ์เพื่อนำเสนอวิกฤติทางสังคมและการเมือง การศึกษาสถานะสังคมและการเมืองผ่านวรรณกรรมกอธิคยังเผยให้เห็นประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของผู้คนที่เผชิญกับวิกฤติการณ์ดังกล่าวอีกด้วย”²⁴ (ชูดิมา ประภาศวุฒิสาร, 2563) ซึ่งสำหรับบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยวิกฤติของสังคมที่ส่งผลต่อประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของคนในสังคมไม่ได้มาจากสิ่งอื่น แต่เป็นผลมาจากการใช้ชีวิตตามแนวคิดและวิถีตามแบบสมัยใหม่ภายใต้สังคมเมืองร่วมสมัยของคนเมืองเองที่ยังพยายามทำตามกฎกรอบของสังคมเมืองมากเท่าไรก็ยังนำไปสู่ความผิดปกติอย่างความวิตกกังวล การกดทับ ความรู้สึกแปลกแยก ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย ไร้ที่พึ่ง เป็นต้น สอดคล้องกับที่พัฒนา กิตติอาษาให้ความเห็นว่า ผีและการปรากฏกายของผีเป็นผลผลิตของการทำให้เป็นชายขอบจากกระบวนการการสร้างความเป็นสมัยใหม่ ผีจึงจะปรากฏกายขึ้นในช่วงรอยต่อในโลกสมัยใหม่ ดังเช่นผีที่ปรากฏในภาพยนตร์สยองขวัญสมัยใหม่ของไทยนำเสนอให้เห็นด้านที่เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกและถูกปกปิดไว้ของความเป็นสมัยใหม่และเผยให้เห็นว่า ความเป็นสมัยใหม่ก่อให้เกิดด้านมืดที่เป็นความจ้องมอง ความหลงตัวเอง ความเมินเฉย และในขณะเดียวกันก็ทำลายล้างสิ่งที่มีอยู่แต่เดิม

²⁴ ชูดิมา ประภาศวุฒิสาร. (2563). หญิงร้ายในกายงาม. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์. หน้า 27.

...ghosts and their ghostly presence are the products of modern social marginalization, made in and through the modernization process. Ghosts appear and make their presence felt at the various margins of both real and imagined modern social worlds. Thai horror films of late show emotional and intimate sides of modernity, suggesting that modernity has produced a marginalizing dark side that is arrogant, overtly self-confident, indifferent, and, at times, destructive of existing tradition.²⁵

อย่างไรก็ตาม การปรากฏขึ้นของผีในสังคมเมืองร่วมสมัยยังนำเสนอให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องผี ยังคงดำรงอยู่แม้แต่ในสังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความไม่สมบูรณ์แบบและช่องโหว่ของแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่ไม่สามารถครอบคลุมในทุกมิติของสังคมเมือง กล่าวคือความเป็นสมัยใหม่ไม่สามารถกำจัดหรือแทนที่สิ่งเก่าได้อย่างหมดจด แต่เป็นไปในลักษณะของการซ้อนทับกันของสิ่งใหม่และสิ่งเก่า ความไม่สมบูรณ์แบบของความเป็นสมัยใหม่นี้ทำให้ผียังคงปรากฏอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัย ไม่เพียงเท่านั้น การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ยังไม่สามารถสร้างความรู้สึกรับรู้ให้กับคนในสังคมได้ เนื่องจากแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ไม่สามารถตอบสนองหรือมาเติมเต็มความปรารถนาแก่คนในสังคมดังที่สัญญาหรือให้ภาพฝันเอาไว้ และในกระบวนการของการทำให้เป็นสมัยใหม่ที่มีภาพในมายาคติเป็นการพัฒนา แต่ในความเป็นจริงก็เต็มไปด้วยความสูญเสียและการทำลายล้าง *“it seems to promise many things, but cannot always deliver on what it promises; the process of modernization has created as much as it has destroyed.”*²⁶ ลักษณะของความเป็นสมัยใหม่ในสังคมเมืองสอดคล้องกับการศึกษาของแอนดรู อลัน จอห์นสัน (Andrew Alan Johnson) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ด้วยการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ พบว่า ในกระบวนการสร้างความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ของจังหวัดมีการปะทะกันของแนวคิดและความเชื่อดั้งเดิมอย่างความเชื่อเรื่องผีกับแนวคิดแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของคนในสังคมตามแนวคิดของคำว่า “เจริญ” ที่อยู่กับ “การพัฒนา” การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่ไม่ตรงตามความคาดหวังและไม่เติมเต็มความปรารถนาของคนเชียงใหม่ก็ให้เกิดความหลอนจากความเป็นเมือง ไม่ว่าจะเป็นความเฉยเมยของคนในสังคมเมือง ความกังวลจากการอพยพย้ายถิ่นของคนจากพื้นที่อื่นหรือคนต่างด้าว รวมทั้งการเกิดอาชญากรรม ซึ่งความวิตกกังวลทั้งหลายอันเป็นผลมาจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่นี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของการปรากฏของผี ซึ่งเป็นภาพแทนของความเป็นอื่นและความผิดปกติ (Johnson, 2014)

²⁵ Kitiarsa, P. (2012). “The Horror of the Modern: Violation, Violence, and Rampaging Urban Youths in Contemporary Thai Ghost Films.” In Kirsten W. Endres and Andrea Lauser (eds.), *Engaging the Spirit World*. Berghahn Books. p. 201.

²⁶ Ibid. p. 216

ทั้งนี้ ความเป็นผิดปกติ ความผิดเพี้ยนทั้งหลายที่เกิดจากแนวทางตามแบบสมัยใหม่และวิถีคนเมืองภายในสังคมเมืองร่วมสมัยมักจะถูกปกปิดอยู่ภายใต้ความเป็นปกติของวิถีของสังคมเมืองเอง อย่างไรก็ตาม การปรากฏขึ้นของผี ซึ่งเป็นภาพแทนของความเป็นอื่นหรือความผิดปกติภายในสังคมเมืองร่วมสมัยได้นำเสนอภาพของเมืองในมุมมองหรือตรรกะที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไม่เคยรับรู้และเปิดโปงให้เห็นความจริงที่ถูกปกปิดซุกซ่อนไว้อย่างแนบเนียนภายในสังคมเมืองโดยอาศัยลักษณะที่มีความแฟนตาซี อยู่เหนือความจริงของผีในการตั้งคำถามและวิพากษ์ชนบหรือบรรทัดฐานในสังคมที่แทรกซึมอยู่ในสังคมอย่างแนบเนียนและไม่ค่อยถูกตั้งคำถามอย่างเช่น ความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นสมัยใหม่ แนวคิดทุนนิยม แนวคิดบริโภคนิยม แนวคิดปิตาธิปไตย เป็นต้น อีกทั้งผียังเป็นเครื่องมือแสดงความรู้สึกลึกซึ้งที่ถูกกดทับเอาไว้ ไม่สามารถแสดงออกมาได้ เหตุเพราะสังคมเมืองอยู่ภายใต้ทัศนคติที่เรียกว่า blasé (Pile, 2005) หรือความเฉยเมยตามทฤษฎีของสตีฟ พายล์ (Steve Pile) สอดคล้องกับที่สุรเดช โชคอุดมพันธ์กล่าวถึงวิถีของคนเมืองว่า “เนื่องจากคนเมืองจำเป็นต้องประสบกับสิ่งที่มากระตุ้นผัสสะอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นคนที่ทำตัวให้แปลกแตกต่าง หรือภาพโฆษณาที่ล่อตาล่อใจ สัมผัสภาพที่ตื้นเขินทำให้คนเมืองพยายามสกัดกั้นอารมณ์ความรู้สึกไม่ให้รู้สึกร่วมกับภาพหรือคนต่าง ๆ ให้มากจนเกินไป จนบางครั้งอาจจะดูเหมือนว่าคนเมืองเป็นคนที่ไม่มียารมณ์ความรู้สึก”²⁷ (สุรเดช โชคอุดมพันธ์, 2559) ดังนั้นการปรากฏตัวของผีในสังคมเมืองร่วมสมัยจึงสอดคล้องกับแนวคิด uncanny ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) (อ้างใน Nicholas Royle, 2003, p. 24) โดยเป็นสิ่งที่มาเปิดโปงความผิดปกติหรือสิ่งที่ถูกซุกซ่อนอยู่ภายใต้แนวคิดและบรรทัดฐานของสังคมเมืองที่ได้รับการปฏิบัติจนถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ และเมื่อสิ่งที่ซุกซ่อนปรากฏขึ้นจึงก่อให้เกิดความหลอน “it brings to light things that perhaps should have remained hidden or repressed.”²⁸ (Royle, 2003) รวมถึงถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกจากการใช้ชีวิตภายใต้บรรทัดฐานนั้นที่คนในสังคมเมืองจำต้องกดทับเก็บซ่อน และไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ในยามปกติ ดังแนวคิดของเฟร็ด บอททิง (Fred Botting) ว่าผีที่ปรากฏในนวนิยายประเภทยอร์บังกอทิกเป็น uncanny figure ที่มาเปิดเผยสิ่งที่สังคมเมืองร่วมสมัยปกปิดเอาไว้ “the ghost story presents a more definite idea of reality in order to evoke a specifically uncanny effect by the appearance of supernatural figures.”²⁹ (Botting, 2014) ด้วยเหตุนี้ ผีกับเมืองจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ขาด เนื่องจากผีทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นปัญหา วิฤติและความวิตกกังวลในสังคมเมือง ซึ่งก็เป็นผลมาจากบรรทัดฐานและวิถีของเมืองเอง

ในนวนิยายชุด *ผีมหานคร* ก็มีนำเสนอให้เห็นสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพมหานครผ่านผีไทยตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาอย่าง กระสือ กระหัง ปอบ และเปรต ซึ่งเป็นการมาเปิดเผยให้เห็นอีกด้านหนึ่งของสังคมเมืองร่วมสมัยที่มีภาพลักษณ์ไปใน

²⁷ สุรเดช โชคอุดมพันธ์. (2559). อ่านเมือง เรื่องคนกรุง: วรรณกรรม วิถีความสัมพันธ และภาพแทนของพื้นที่. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 25.

²⁸ Royle, N. (2003). The uncanny. Manchester University Press. p. 24.

²⁹ Botting, F. (2014). Gothic. Routledge. p. 119.

เชิงของการพัฒนาและความเจริญ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เทคโนโลยี คุณภาพชีวิตของคนเมือง เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นเหตุและผลตามแนวคิดแบบสมัยใหม่ แต่อีกด้านหนึ่ง แนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองก็ก่อให้เกิดความรุนแรง ความเอารัดเอาเปรียบ ความเห็นแก่ตัว ความเฉยเมย และลดทอนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ให้กลายเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสินค้าและเงินตรา นอกจากนี้ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ว่าแนวคิดแบบสมัยใหม่ไม่ได้เข้ามากำจัดหรือทดแทนความเชื่อหรือวิถีเก่าทั้งหมด ทำให้แนวคิด ความเชื่อและวิถีแบบดั้งเดิมยังคงอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัย ส่งผลให้สังคมเมืองร่วมสมัยเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความลึกลับ และเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์หลายชุดซ้ำซ้อนกันไปมาจนยากจะปฏิบัติตามได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นยิ่งคนเมืองพยายามจะทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเมืองมากเท่าไรก็กลับยิ่งเกิดความผิดปกติมากขึ้นเท่านั้น จนนำมาสู่ความตึงเครียด ความวิตกกังวล ความกดทับ ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย ความรู้สึกแปลกแยก ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมือง ซึ่งประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกทั้งหลายเหล่านี้ที่คนเมืองต้องเผชิญเมื่อใช้ชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมเมืองถูกถ่ายทอดผ่านผีไทยที่ปรากฏในนวนิยายชุด *ผีมหานคร*

อย่างเช่น การปรากฏกายของผีไทยและการพบเจอผีของคนเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการนำเสนอสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ไม่ได้ปลอดภัย โปร่งใส สะอาดสวยงามดังที่ควรจะเป็นและยังนำไปสู่การวิจารณ์สถาบันทางสังคมที่ไม่สามารถสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยหรือเป็นที่พึ่งให้คนเมืองได้ ตลอดจนการกลายเป็นผีของตัวละครในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งสะท้อนความผิดปกติและความรุนแรงที่แฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคมเมืองที่ก่อให้เกิดความเป็นผี ซึ่งเป็นสถานะขบถขึ้นมา ในขณะเดียวกัน การเป็นผีของตัวละครทำให้ตัวละครได้อำนาจของผีในการแก้แค้น เรียกร้องความยุติธรรมและสิ่งที่ปรารถนาหรือสร้างอัตลักษณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของพัฒนา กิตติอาษาที่ว่า ใครก็ตามที่กลายเป็นผีจากการถูกกดทับ กดขี่ข่มเหง ถูกล่วงละเมิดทางเพศ หรือถูกฆ่า ความตายจะทำให้พวกเขากลายเป็นผีที่มีพลังอำนาจและอิทธิฤทธิ์ เนื่องจากอำนาจของผีอยู่เหนืออำนาจของความเป็นสมัยใหม่

When the person who becomes a ghost was alive, they were oppressed, tortured, sexually abused, or killed, but they are transformed into powerful and rampant ghosts through death. Ghostly presence is, therefore, a leveling force intended for both the living and the dead. Such ghostly power is beyond the creation and intervention of modern forces.³⁰

³⁰ Kitiarsa, P. (2012). "The Horror of the Modern: Violation, Violence, and Rampaging Urban Youths in Contemporary Thai Ghost Films." In Kirsten W. Endres and Andrea Lauser (eds.), *Engaging the Spirit World*. Berghahn Books. p. 214

อย่างไรก็ตาม ฝัไทยที่ปรากฏในนวนิยายชุด *ฝัมหานคร* อย่างกระสือ กระหัง ปอบและเปรตที่แม้จะเป็นฝัตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนา แต่เมื่อเดินทางมาอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัย จึงต้องมีการปรับให้เข้ากับบริบท แนวคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมเมืองร่วมสมัยและคนเมือง ดังที่ปรากฏในเรื่องเล่าฝัของไทยที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามสังคมและยุคสมัยดังที่กล่าวมา การปรับเปลี่ยนของฝัไทยตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่บริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยส่งผลให้เกิดการเพิ่มและลดทอนทั้งรูปแบบและลักษณะของฝัไทยแต่ละชนิด ตลอดจนแก่นหรือพันธกิจของฝัแต่ละชนิดก็ถูกปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนเมือง กระนั้น การปรับเปลี่ยนของฝัไทยในที่นี้ไม่ได้ฉีกขาดออกจากคติความเชื่อหรือพันธกิจดั้งเดิมอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เนื่องจากการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนของฝัไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยก็เป็นการพัฒนาต่อยอดมาจากความเชื่อดั้งเดิมที่มีต่อฝัชนิดนั้น ๆ

โดยในงานวิจัย *บทบาทของฝัไทยในสังคมเมืองสมัยใหม่ในนวนิยายชุด ฝัมหานคร* ผู้วิจัยได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนของฝัไทยตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่บริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยและศึกษาสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัย ตลอดจนประสบการณ์ สภาวะ อารมณ์ความรู้สึกของคนเมืองผ่านฝัไทย โดยในบทที่ 2 การเดินทางของฝัไทยจากยุคก่อนสมัยใหม่จนถึงสังคมเมืองร่วมสมัย จะนำเสนอให้เห็นวิวัฒนาการของฝัไทยตั้งแต่สังคมเกษตรกรรมจนมาถึงสังคมเมืองร่วมสมัย และปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อเรื่องฝัยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย โดยจะใช้ประวัติศาสตร์ชาติไทย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาช่วยในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของฝัไทย บทที่ 3 ฝัไทยกับบทบาททางเพศในสังคมเมือง นำเสนอให้เห็นบทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงในสังคมเมือง รวมทั้งสภาวะและวิถีของคนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยฝัไทยที่มีการปรับตัวไปตามบริบทของสังคม และในบทที่ 4 ฝัไทยกับพื้นที่เมือง นำเสนอการปรากฏกายของฝัไทยในพื้นที่สังคมเมืองร่วมสมัยและการเจอฝัของคนเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมเมืองและประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของคนเมืองจากการเจอฝั

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวของฝัไทยตามตำนานพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด *ฝัมหานคร* จำนวน 4 เล่ม
2. เพื่อศึกษาสภาพของสังคมเมืองร่วมสมัย และประสบการณ์ สภาวะอารมณ์ ความรู้สึกของคนผู้อาศัยในสังคมเมืองร่วมสมัยผ่านฝัไทย

1.3 หลักการและเหตุผล (Thesis Statement)

นวนิยายชุด *ผีมหานคร* จัดอยู่ในนวนิยายประเภทเฮอร์บันโกธิก (Urban Gothic) ซึ่งเป็นประเภทย่อยของนวนิยายโกธิกที่ใช้ฉากในสังคมเมือง งานเขียนชุดนี้ได้นำเอาผีไทยตามคติความเชื่อพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น การผลิตซ้ำ การผสมผสาน การดัดแปลง เป็นต้น เพื่อนำเสนอวิถีเมืองร่วมสมัยในประเด็นดังต่อไปนี้คือ ความย้อนแย้งของสังคมเมืองร่วมสมัย ความกังวลต่อการบริโภค ความรู้สึกโดดเดี่ยวและความแปลกแยกของชนในสังคมเมือง บทบาทดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ผียังคงมีพันธกิจต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เช่น การควบคุมทางสังคม การเป็นที่พักทางใจเพื่อสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และการโยนหาอดีต เป็นต้น

1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในวิทยานิพนธ์ *ญี่ปุ่นในความหลอน: วิฤติอัตลักษณ์ การสูญเสียและการโยนหาอดีตในเรื่องเล่าแนวสยองขวัญญี่ปุ่นร่วมสมัย* ผู้วิจัยคือ นางสาวพีระดา สายบัว ได้ทำการวิเคราะห์นวนิยายและภาพยนตร์ญี่ปุ่นแนวสยองขวัญร่วมสมัยจำนวน 5 เรื่อง อันได้แก่ เรื่อง *Strangers* (1978) โดยโทจิ ยามาตะ เรื่อง *ชิโกกุ* (1993) โดย มาซาโกะ บันโด เรื่อง *Revenge* (1998) โดยโยโกะ โอางะ เรื่อง *Outlet* (2000) โดยแรนดี้ ทากุจิ และภาพยนตร์เรื่อง *Le Portrait de Petit Cossette* (2004) โดย อาคิยุกิ ชินโบ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความหลอนในรูปแบบของผี ปีศาจ หรือพฤติกรรมที่รุนแรง หมกมุ่นและบิดเบี้ยวทั้งหลายเกิดจากผลของการเปลี่ยนแปลงในสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างรวดเร็วจากการเข้ามาของระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม จนเกิดวิฤติอัตลักษณ์ ความแปลกแยก การโยนหาอดีต การขาดที่พึ่ง เนื่องจากสถาบันและความเชื่อที่เคยยึดถือมาตั้งแต่อดีตถูกลดทอนความสำคัญและเลือนหายไปจากการเปลี่ยนแปลงนั้น (พีระดา สายบัว, 2559)

ในหนังสือ *Ghosts of the New City* ผู้เขียนคือแอนดรู อลัน จอห์นสัน (Andrew Alan Johnson) ได้ศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ที่พัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมเมือง แต่กลับยังคงไว้ซึ่งความหลอนในรูปแบบของผีว่า ความหลอนในจังหวัดเชียงใหม่เกิดจากการปะทะของความเชื่อและแนวคิดดั้งเดิมและความเป็นสมัยใหม่ โดยแนวคิดหลักที่มาจากความเชื่อดั้งเดิมในที่นี้คือแนวคิดของคำว่า “เจริญ” ที่เป็นคุณสมบัติที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เป็นคุณสมบัติอยู่ภายในทั้งสถานที่และผู้คน ซึ่งมักใช้คู่กับคำว่า “ความพัฒนา” ซึ่งถูกมองว่าเป็นลักษณะภายนอกที่มองเห็นจับต้องได้ แต่ชาว

เชียงใหม่กลับมองว่า สถานที่แห่งนี้พัฒนาแต่ไม่เจริญ ดังนั้นแล้ว เมื่อทั้งสองด้านที่ควรจะไปด้วยกลับขัดกัน และความคาดหวังที่ชาวเชียงใหม่มีต่อความเป็นสมัยใหม่ไม่เป็นที่คาดหวังเอาไว้ จึงนำไปสู่ความหลอน ไม่ว่าจะเป็นรอยแตกบนตึก หมู่บ้านที่เจียบเจียบ ผู้คนที่ต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจกัน ประชาการแฝงหรือต่างด้าวที่ปะปนอยู่กับคนไทยจนแทบแยกไม่ออกและอาชญากรรมหรืออันตรายที่เชื่อกันว่ามีสาเหตุมาจากคนกลุ่มนี้ กล่าวคือ ภายใต้พื้นที่เมืองสมัยใหม่ที่มีความเจริญก้าวหน้า ความเป็นระเบียบเรียบร้อยกลับซุกซ่อนไว้ด้วยความเสื่อม ความไร้ระเบียบ ความรุนแรง ความล้าหลัง ความถดถอยและความเป็นอื่น ซึ่งความกังวลและความหลอนเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของผี

ในบทความ “*Attack of the Widow Ghosts: Gender, Death, and Modernity in Northeast Thailand*” โดยแมรี เบธ มิลล์ส (Mary Beth Mills) ที่ได้ศึกษาปรากฏการณ์ผีแม่หม้ายทางภาคอีสานของประเทศไทย โดยลงพื้นที่ที่หมู่บ้านบ้านนาสะแก ปรากฏการณ์ผีแม่หม้ายนี้สืบเนื่องมาจากการเสียชีวิตขณะนอนหลับ หรือไหลตาย ซึ่งมีชื่อทางภาษาอังกฤษว่า Sudden Unexplained Nocturnal Death (SUND) ของกลุ่มแรงงานไทยในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งชาวบ้านได้ให้คำตอบกับปรากฏการณ์ดังกล่าวว่าเป็นฝีมือของผีแม่หม้าย ซึ่งผีแม่หม้ายนี้เป็นผลจากการนำความเชื่อท้องถิ่นและประสบการณ์ของชาวบ้านไปทำความเข้าใจและต่อรองโต้ตอบกับความเป็นสมัยใหม่ที่เข้ามาอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านนาสะแก ซึ่งขัดกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมและส่งผลให้เกิดความกังวลใน 3 ลักษณะดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศและภาพของความเป็นสมัยใหม่ กล่าวคือในอดีตผู้หญิงมักจะอยู่ใกล้ซิดบ้าน แม้ว่าจะแต่งงานไปแล้ว และไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือส่งผลกระทบต่อสังคมมากนัก แต่ความเป็นสมัยใหม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ทำงานนอกบ้าน โดยมีภาพโฆษณาที่ถูกกล่าวว่าเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ทางสื่อเป็นภาพในอุดมคติ แต่การทำงานนอกบ้านของผู้หญิงและการได้เป็นผู้หญิงในอุดมคติตามแบบโฆษณา นำมาซึ่งความกังวลถึงพฤติกรรมที่อาจไม่เหมาะสมไม่ควร ผีแม่หม้ายจึงเป็นภาพที่ใช้โต้กลับกับภาพของผู้หญิงสมัยใหม่คือ สวย ยั่ววน แต่อันตรายและผิดชนบททางเพศ “*Phii mae maai, with their rapacious and uncontrollable appetites, translate these same characteristics of modern womanhood into frightening harbingers of death and destruction.*”³¹ (Mills, 1995)

2. ความอันตรายที่เกิดจากการไปทำงานต่างประเทศหรือเมืองหลวง เมื่อภาพของความเป็นสมัยใหม่กลายเป็นภาพชีวิตในอุดมคติของชาวบ้านนาสะแก แต่การเกษตรกรรมอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ภาพดังกล่าวเป็นจริง การไปทำงานต่างประเทศที่ได้รายได้เยอะกว่าจึงเป็นทางเลือกที่ดี แต่ใน

³¹ Mary Beth Mills, 1995. “Attack of the Widow Ghosts: Gender, Death, and Modernity in Northeast Thailand.” In Aihwa Ong and Michael (eds.), *Bewitching Women, Pious Men*. California: University of California Press. 259

ความหวังที่จะประสบความสำเร็จและร่ำรวยกลับแฝงไปด้วยความเสี่ยง ซึ่งนำไปสู่ความวิตกกังวล ไม่ว่าจะเป็นกำลั่มละลาย การสูญเสียที่ดินจากการเอาที่ไปขายหรือจำนองเพื่อใช้เป็นทุนในการไปต่างประเทศ ความล้มเหลว ความเจ็บปวดและความตาย ซึ่งความวิตกกังวลนี้ถูกนำเสนอในรูปแบบของผีแม่หม้าย

Whether by personal experience or that of their neighbors, many villages in Baan Naa Sakae have seen the promises of wealth and new opportunities through overseas employment replaced by economic hardship, exploitation, trickery, and even death.³²

3. การพบกันระหว่างความรู้หรือภูมิปัญญาของชาวบ้านและความรู้หรือข้อมูลจากส่วนกลาง ผ่านทางสื่อ หรือกล่าวได้ง่าย ๆ ว่าเป็นการต่อรองกันระหว่างวัฒนธรรมกระแสหลักกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การรับสื่อหรือรับฟังข่าวจากวิทยุ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มาจากส่วนกลางมาใช้ตีความว่า ผีแม่หม้ายจะออกอาละวาดวันไหน ซึ่งมีผลต่อการแขวนสัญลักษณ์เพศชายหรือปลัดขิกว่าควรจะแขวนวันไหน เมื่อไร หรือวันไหนที่ไม่ควรจะนอน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงผีแม่หม้าย เป็นต้น

ในวิทยานิพนธ์ *การสร้างความน่าสะพรึงกลัวใน “หนังผี” อเมริกา เกาหลี และไทย* ผู้วิจัยคือ นายทศพล กรกิจได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบภาพยนตร์แนวสยองขวัญหรือหนังผีอเมริกา เกาหลี และไทย โดยมีภาพยนตร์แนวสยองขวัญของอเมริกาทั้งสิ้น 42 เรื่อง ของเกาหลี 12 เรื่องและของไทย 36 เรื่อง และพบว่า หนังผีอเมริกาส่วนใหญ่มักจะนำความเชื่อทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาคริสต์มาใช้ เช่น ซาตาน แม่มด แต่ก็มี การนำสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นสากลเข้ามาใช้ด้วย เช่น หมายเลข 13 เป็นต้น ในภาพยนตร์เกาหลีก็เช่นเดียวกันที่มีการนำความเชื่อทางวัฒนธรรมเข้ามาใช้ เช่น การขอร้องจิ้งจอกศักดิ์สิทธิ์ การเล่นผีถ้วยแก้ว เป็นต้น ในขณะที่ผีที่ปรากฏในหนังผีเกาหลีจะได้รับอิทธิพลมาจากผีญี่ปุ่น นั่นคือผีขาว ผมยาวสีดำ แต่ขณะเดียวกันก็ยังมี การใช้สัญลักษณ์ที่เป็นสากลด้วย เช่น หมายเลข 13 อีกา เป็นต้น สำหรับหนังผีไทยก็มีการใช้ความเชื่อทางวัฒนธรรมของไทยเข้ามาใช้ เช่น ความเชื่อของผีตายทั้งกลมและผีตายโหง การบนบานและการแก้บน ความเชื่อเรื่องร่างทรง ผีเข้า เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันก็มีการสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นสากล เช่น หมายเลข 13 อีกา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ผีไทยที่เป็นที่รู้จักด้วย เช่น ผีกระสือ กุมารทอง นางตะเคียน นางตานี นางนาก ปอบ เปรต เป็นต้น โดยผู้สร้างจะหยิบเอาลักษณะของผีไทยนั้น ๆ มาใช้ แต่ก็มี การตีความใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่มากขึ้น เช่น นางตะเคียนที่ไม่ได้ใส่สไบนางเงือกกระเบนเหมือน

³² Ibid. p.262.

เคย แต่ใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัย หรือนางนาคที่มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น ไม่ได้พูดเสียงยานคาง นอกจากนี้ยังมีการรับเอาอิทธิพลของพืชชาติอื่น ๆ เข้ามาผสมด้วย เช่น ฝัองุ่นที่มีลักษณะแขนขาอ่อนแรง หรืออิทธิพลจากตะวันตกทำให้ผีรูปลักษณะเหมือนปีศาจมากกว่า

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้เข้าใจบทบาทของผีในบริบทสังคมเมืองร่วมสมัย
2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษานวนิยายประเภทเฮอร์บันโกติก (Urban Gothic) เรื่องอื่น

บทที่ 2

การเดินทางของผีไทยจากยุคก่อนสมัยใหม่จนถึงสังคมเมืองร่วมสมัย

ไม่ว่ากาลเวลาและยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงให้แก่สังคมไทยจนวิถีปฏิบัติและแนวคิดบางอย่างได้หายสาบสูญไปจากสังคมไทยอย่างเสียสละ แต่กลับเป็นเรื่องน่าแปลกและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่เรื่อง “ผี” กลับไม่เคยหายไปจากสังคมไทยเลย แม้ว่าในยุคปัจจุบันเรื่องผี ๆ สาร ๆ จะถูกมองว่าเป็นเรื่องงมงาย ไร้สาระ หรือบางครั้งอาจถึงขั้นทำให้คนที่ประกาศตัวว่าเชื่อเรื่องผีกลายเป็นที่หัวเราะเยาะก็ตาม แต่ไม่ว่าคนในสมัยปัจจุบันจะมองผีด้วยความคิดแบบไหนก็ตามก็ต้องยอมรับว่าไม่อาจลบเลือนความเชื่อเรื่องนี้ออกไปได้ เรื่องผียังคงมีชีวิตอยู่ในสังคมไทย ในทุก ๆ สถานที่ และทุก ๆ เวลา แม้กระทั่งในสถานที่ที่ไม่น่าจะอยู่ได้ อย่างสังคมเมืองร่วมสมัย หรือถ้าในบริบทของสังคมไทยก็คงจะไม่มีที่ใดเกินกรุงเทพมหานคร ในฐานะของการเป็นมหานคร กรุงเทพฯ เป็นภาพแทนของความทันสมัย ความเจริญ การพัฒนา เป็นศูนย์รวมของเทคโนโลยีและวิทยาการทันสมัยต่าง ๆ รวมถึงความเป็นเหตุเป็นผลตามแนวคิดเหตุผลนิยมจากตะวันตก ดังนั้นแล้วสังคมเมืองร่วมสมัยกับผีดูจะเป็นสิ่งที่ปะทะตรงข้ามกัน ไม่น่าเกี่ยวข้องกันได้ แต่ความจริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น ผียังคงดำรงอยู่ในสังคมเมือง ไม่ว่าสังคมเมืองจะพัฒนาไปมากเท่าใด และอันที่จริงแล้ว การดำรงอยู่ของผีในสังคมเมืองนั้นใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนเมืองมากกว่าที่คิด สังเกตได้จากบรรดาศาลเจ้าหลายศาลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง แถมยังมีผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไปกราบไหว้บูชากันอย่างไม่ขาดสาย วัดวาอารามในกรุงเทพฯ เองก็ไม่เคยห่างหายจากผู้คน หรือบรรดาเครื่องรางของคลั่งต่าง ๆ ที่บรรดาคนเมืองแห่กันไปซื้อมาสวมใส่หรือพกติดตัวจนเป็นกระแส อันเกิดจากความเชื่อที่ว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถคุ้มครองหรืออภัยภัยให้กับผู้บูชาได้ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มคนเหล่านี้อีกเช่นกันที่พร่ำบอกกันตัวเองหรือใครต่อกันว่า ตัวเองเป็นคนเมือง เชื่อในวิทยาศาสตร์ ยึดถือหลักการและเหตุผล การที่ผีไม่เคยห่างหายไปจากสังคมไทยเลยดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้อาจเป็นเพราะผีเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมไทยมาช้านาน เป็นทุนทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่ฝังรากลึกในสังคมไทยจนไม่สามารถสลัดให้หลุดได้ง่าย ๆ โดยหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่กล่าวถึงผีเป็นครั้งแรกในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ความว่า “*เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัย...มีพรหมผู้เทวดาในเขอันนั้น เปนใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ชุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล ไหว้ดีพลีถูกเมืองนี้ต้องเมืองนี้ดี ผีไหว้ดีพลีถูก ผีในเขอันนี้คุ้มบ่เกรงนี้หาย...*”³³ (ส.พลายน้อย, 2544) ทั้งนี้ยังไม่นับรวมเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะที่อาจจะมีมาก่อนหน้านั้นหลายปี

นอกจากนี้ การดำรงอยู่ของผีที่มีมาแต่อดีตนั้นก็ไม่ได้เป็นการดำรงอยู่แบบหลักลอย แต่ผีมีหน้าที่และพันธกิจต่อสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมความประพฤติของคนใน

³³ ส.พลายน้อย. (2544). *ตำนานผีไทย*. สำนักพิมพ์น้ำฝน. หน้า 35.

สังคม และถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากมายเพียงใดก็ตาม แต่ผีก็จะปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับยุคสมัยและพื้นที่นั้น เพื่อให้ตัวเองยังคงดำรงอยู่และยังคงทำหน้าที่และพันธกิจของตนที่มีต่อสังคมได้ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการเป็นที่พึ่งทางใจ การสร้างความหวาดกลัวเพื่อควบคุมความประพฤติของคนในสังคม หรือเปิดโปงและวิพากษ์วิจารณ์สังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติของผีในฐานะที่เป็นเรื่องเล่าที่ถูกถ่ายทอดส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีการดัดแปลง แต่งเติม ลดทอนไปเพื่อให้เข้ากับพื้นที่และยุคสมัยจึงสามารถมองผีในฐานะที่เป็นคติชนได้ตามแนวคิดคติชนวิทยา (folklorism) ซึ่งชนนาต ศีตสารได้ให้ความหมายของคติชนวิทยาไว้ว่า “หมายถึงการนำวัตถุหรือปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในเชิงคติชน ไปใช้ในหน้าที่ใหม่และภายใต้วัตถุใหม่นอกสถานที่ดั้งเดิม”³⁴ (ชนนาต ศีตสาร, 2561) อย่างไรก็ตาม ถึงจะปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามยุคสมัยแต่ตำนานและเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีก็ยังคงปรากฏร่องรอยของอดีตบางอย่างอยู่เสมอ ไม่ได้ตัดทิ้งไปเสียทั้งหมด ซึ่งถ้าพิจารณาจากมุมมองเรื่องฐานแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่อยู่ภายใต้การดำรงอยู่ของผีที่ปรับเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัยหรือพื้นที่แล้ว แต่ยังคงไว้ซึ่งร่องรอยบางอย่างจากฐานคิดในอดีตจึงอาจมองผีด้วยแนวคิดวงศาวินยาศาสตร์ (genealogy) ของมิเชล ฟูกูเกต์ (Michael Foucault) ซึ่งนฤพนธ์ ด้วงวิเศษได้กล่าวถึงแนวคิดวงศาวินยาศาสตร์ของฟูกูเกต์ไว้ว่า เป็นแนวคิด “ซึ่งใช้วิเคราะห์ลำดับญาติของความรู้ที่สืบทอดกันมาในช่วงเวลาประวัติศาสตร์ กรอบความคิดนี้ต้องการอธิบายว่าประวัติศาสตร์ของความคิด/ความรู้ มีใช้การค้นพบ “ความจริง” เกี่ยวกับความรู้ หากแต่เป็นการสะสมและการแตกแขนงของความรู้ที่ส่งต่อกันไปเหมือนการสืบทายาท ความรู้ชุดหนึ่งจะถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นฐานให้ความรู้อีกชุดหนึ่งปรากฏ ความรู้จึงมีได้มีอยู่ด้วยมันเอง แต่มันอาศัยความรู้ที่มีอยู่แต่เดิมเป็น “เชื้อ” ให้มันเจริญเติบโตและแพร่พันธุ์ต่อไป”³⁵ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560)

ดังนั้น การศึกษาตามแนวคิดวงศาวินยาศาสตร์จึงไม่ใช้การศึกษาประวัติศาสตร์แบบกระแสหลัก แต่เป็นการศึกษาองค์ความรู้ที่อยู่ภายใต้แนวคิดและแนวทางปฏิบัติของสังคมในสมัยต่าง ๆ โดยที่ไม่ได้ละทิ้งความรู้หรือวาทกรรมเดิม เพียงแค่ผนวกมันเข้ากับองค์ความรู้และวาทกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อซ่อนเร้นความรู้และวาทกรรมแบบเก่าที่ไม่ได้หายไปไหน เช่นเดียวกับคุณสมบัติของผีดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า ปรับเปลี่ยนได้ตามยุคสมัยในฐานะของการเป็นคติชน หรือ folklore แต่ก็ยังคงร่องรอยของอดีตบางอย่างเอาไว้ ดังนั้น การนำแนวคิดวงศาวินยาศาสตร์ของฟูกูเกต์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิวัฒนาการของผีในสังคมไทยจึงช่วยให้เห็นวิวัฒนาการของผีในแต่ละยุคสมัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นอย่างเช่นในยุคสังคมเกษตรกรรม ผียึดโยงกับวิถีชีวิตและการทำมาหากินที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและที่พึ่งทางใจในคนในชุมชน แต่ต่อมาเมื่อสังคมเข้าสู่การเป็น สังคมทุนนิยม บริโภคนิยม ผีที่เคยยึดโยงกับธรรมชาติในสังคมเกษตรกรรมก็ปรับเปลี่ยนรูปแบบมาอยู่ในบริบทของทุนนิยมและบริโภคนิยม โดยเฉพาะในรูปแบบของการเป็นวัตถุหรือเครื่องรางของขลังเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนที่ต้องการที่พึ่งที่จับต้องได้ตามแนวคิดบริโภคนิยม เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ผีเป็นตัวเชื่อมอดีตมาสู่ปัจจุบัน เป็น

³⁴ชนนาต ศีตสาร. (2561). *คติชนวิทยาญี่ปุ่น*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 98.

³⁵นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2560). *เพศในเขาวงกต: แนวคิดทฤษฎีเพศในวัฒนธรรมบริโภค*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). หน้า 11-12.

สิ่งที่ทำให้คนในสังคมร่วมสมัยอันสับสนวุ่นวาย เคว้งคว้างยังรู้สึกว่ามีรากเหง้าบางอย่างให้ยังหยิบจับยึดถือได้อยู่ และนี่ก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุว่าทำไมผีถึงยังคงดำรงอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยและคุณจะได้รับ ความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ในบทนี้ ผู้วิจัยจะขออธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดเรื่องผีและความเชื่อในสังคมไทยพอเป็นสังเขปเพื่อให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของผีไทยโดยทั่วไปได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะขอแบ่งเป็น 3 ยุคสมัย คือ 1. ยุคก่อนสมัยใหม่หรือยุคสังคมสังคมเกษตรกรรม 2. ยุคพัฒนาและยุคสมัยใหม่ (ก่อนพ.ศ. 2540) ซึ่งจะพิจารณาตั้งแต่การใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 3. ยุคสมัยใหม่หลังวิกฤติเศรษฐกิจพองสบู่แตก (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) โดยจะใช้ประวัติศาสตร์ชาติไทย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ³⁶ มาช่วยในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของผีไทย ทั้งนี้ที่แบ่งยุคสมัยเป็น 3 ยุคตามเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากเป็นยุคที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอย่างชัดเจน ถึงกระนั้นก็ได้หมายความว่ายุคสมัยทั้งสามจะแยกขาดจากกันโดยสิ้นเชิง แต่ยังคงมีความต่อเนื่องคาบเกี่ยวกันทางสังคม แนวคิดและวิถีปฏิบัติ

2.1 “ผี” ในสังคมไทยในสมัยก่อนสมัยใหม่

2.1.1 อิทธิพลและความเชื่อเกี่ยวกับผีและศาสนาโดยทั่วไป

ถึงแม้ว่าในสังคมไทยสถาบันทางศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อเรื่องผีจะหลอมรวมเข้าด้วยกันจนแยกจากกันไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วแล้วสังคมไทยในอดีตนับถือผีสางเทวดา สิ่งเหนือธรรมชาติมาก่อนที่จะได้รับอิทธิพลจากสถาบันศาสนา โดยมีหลักฐานว่า “หมู่บ้านเกษตรกรรมรุ่นแรก [...] ในแต่ละชุมชนมีประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย คือการอุทิศอาหารเครื่องใช้และเครื่องประดับให้กับคนตาย”³⁷ (กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร, 2558) โดยในเริ่มแรกนั้น ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ในสังคมไทยก็คล้าย ๆ กับปรากฏการณ์ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติของชนชาติอื่น ๆ กล่าวคือ เกิดจากความไม่รู้และความกลัว ซึ่งเป็นสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองไม่สามารถหาคำอธิบายได้ เช่น ปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่มีองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นได้ และเนื่องจากการดำรงของผู้คนในอดีตในมีความใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลักจึงเกิดความรู้สึกว่า ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ มีอำนาจเกินกว่าที่มนุษย์ธรรมดาจะควบคุมได้ ทำให้เกิดความเชื่อเกี่ยวกับ ผีสาง เทวดา ขึ้นมาว่าต้องมีสิ่งที่ยิ่งใหญ่ มีพละนาฏภาพเกินกว่ามนุษย์อยู่เบื้องหลัง และเกิดการนับถือบูชาผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาโดยเชื่อว่า ถ้าเคารพบูชาอย่างถูกต้องเหมาะสม สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นก็จะอำนวยการพร

³⁶ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2562 จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue

³⁷ กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร. (2885). *ประวัติศาสตร์ชาติไทย*. กรมศิลปากร. หน้า 44.

ปกป้องคุ้มครองรักษาผู้บูชา แต่ถ้าประพาศก็จะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงโทษ หรือถูกผีร้ายคุกคาม โดยเมื่อจากแนวคิดเบื้องต้นดังกล่าวนี้แล้วจึงกล่าวได้ว่า นอกจากผีจะเป็นวิญญาณธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์แล้ว ผียังมีหน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยในสังคมอีกด้วย โดยหน้าที่ของผีหลัก ๆ ในยุคสมัยนี้ตามทัศนะของสมสุข หินวิมาน ได้แก่ *หน้าที่ในการขับเคลื่อนสังคม* ในที่นี้ก็คือ “ผีทำหน้าที่ประหนึ่งกลไกควบคุมสังคม”³⁸ (สมสุข หินวิมาน, 2558) ถ้าทำดีผีก็จะคุ้มครอง แต่ถ้าทำชั่วก็จะมีสิ่งลงโทษ ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้วข้างต้น รวมทั้ง “หน้าที่ในการสร้างแรงยึดเหนี่ยวจิตใจ”³⁹ เช่น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

นอกจากนี้ ผียังมีหน้าที่ในการให้คำอธิบายแก่สังคม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าความเชื่อเกี่ยวกับผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดจากความกลัว ความไม่รู้ และความพยายามที่จะหาคำตอบให้กับสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ นอกจากหน้าที่ของผีของผีที่ใช้ในการควบคุมสังคมแล้ว กัมปนาท ขำแกวยังกล่าวถึงการทำงานของผีในบทความ “ผี” ปฐมบทแห่งความน่าสะพรึงกลัวพัฒนาการของผีไทย “ผีบุพกาล” สู่ “ผีพาณิชย์” ว่า ผียังถูกใช้เป็นกุศโลบาย (tactic) ในการเลี้ยงดูบุตรหลาน หรือกำหนดพฤติกรรมบางอย่างของคนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต เช่น ห้ามมองลอดขาตัวเอง เพราะจะเจอผี เนื่องจากอาจทำให้เกิดอาการหน้ามืดได้ หรือห้ามตัดเล็บกลางคืน วิญญาณบรรพบุรุษจะอยู่ไม่เป็นสุข เนื่องจากการตัดเล็บตอนกลางคืนที่ไม่มีแสงสว่างมากเพียงพออาจบาดเจ็บได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผีและสิ่งเหนือธรรมชาติจะถูกมองว่า มีอำนาจเหนือมนุษย์ คาดเดาไม่ได้ สามารถให้ทั้งคุณและโทษ แต่ความจริงแล้ว คำว่า “ผี” เป็นแค่คำกลาง ๆ ใช้เรียกรวมทั้ง ผีดี และ ผีร้าย จากทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ก็เป็นการยืนยันว่า ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา สิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมานานแล้ว ไม่ใช่สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น ดังที่พระยาอนุนามราชชน (อ้างถึงในบุญยงค์ เอกเทศ, 2557) ได้อธิบายถึงลัทธิผีสางเทวดาในสังคมไทยในอดีตไว้ว่า “ความเชื่อถือของชาวไทยแต่ดั้งเดิม ก็ไม่ต่างกับของชาติอื่น ๆ คือ มีความเชื่อถือสิ่งที่ไม่เห็นตัวแต่ถือหรือเข้าใจว่ามีฤทธิ์หรืออำนาจอยู่เหนือตน อาจบันดาลให้ดีหรือร้าย หรือให้คุณโทษได้ ความเชื่ออย่างนี้เรียกว่า ลัทธิผีสางเทวดา (Animism) อันเป็นคติศาสนามาตั้งแต่ดั้งเดิมของมนุษย์ ก่อนที่จะวิวัฒนาการมาเป็นคติศาสนาอันประณีตขึ้นในปัจจุบัน”⁴⁰ (บุญยงค์ เอกเทศ, 2557)

อย่างไรก็ดี ด้วยการติดต่อค้าขาย เจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและรับเอาวัฒนธรรมจากชาติอื่น ๆ เข้ามาและประยุกต์ใช้กับวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยสังคมไทยเองก็ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเขมรและวัฒนธรรมอินเดีย รวมทั้งศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และการเข้ามาอิทธิพลของสถาบันศาสนาที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสถานะของผี กล่าวคือ ศาสนา

³⁸ สมสุข หินวิมาน. (2558). *อ่านที่วิ: การเมืองวัฒนธรรมในจอโทรทัศน์*. พารากราฟ. หน้า 212.

³⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 212.

⁴⁰ บุญยงค์ เอกเทศ. (2557). *ผี วิถีคน*. กากะเย็บ. หน้า 16.

ถูกยกย่องให้มีสถานะสูงส่งกว่าความเชื่อเกี่ยวกับผี ทั้งนี้เนื่องจากตามความเชื่อทางศาสนาพุทธที่แม้จะไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของผี แต่ก็มองว่าเป็นสิ่งที่อยู่นอกระบบ ส่งผลให้สถานะของผีซึ่งเป็นที่นับถือว่าตั้งแต่ดั้งเดิมในสังคมไทยเป็นรองศาสนา เห็นได้จากคำเรียกของผีที่ผีดี หรือ ผีฟ้าถูกเปลี่ยนเป็นเรียกว่าเป็น เทพ หรือ เทวดา ซึ่งเป็นคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาสันสกฤต ในขณะที่คำว่า ผี ถูกลดระดับให้กลายเป็นผีร้ายเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสถาบันทางศาสนาจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือความเชื่อเรื่องผี แต่ก็ไม่ได้ลบเลือนความเชื่อเรื่องผีให้หายสาบสูญไปจากสังคมไทย กลับเป็นไปในทางตรงกันข้ามคือ ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ศาสนาทั้งศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ศาสนาพุทธกลับหลอมรวมเข้าด้วยกันจนแทบจะกลายเป็นเนื้อเดียวกัน กลายเป็นความเชื่อลูกผสมที่มีลักษณะเป็น “พราหมณ์ - พุทธ - ผี” ที่ได้รับการนับถือควบคู่กันไป แม้จะมีลำดับชั้น แต่ก็ไม่ได้ขัดแย้งกัน ไม่ได้มีการแบ่งแยกชัดเจนว่าเป็นศาสนาใดหรือความเชื่อใด และยังคงทำหน้าที่ในการเป็นสถาบันหนึ่งในการควบคุมทางสังคม เช่น กฎของคนที่เรียนคาถาอาคมก็ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธรูปศาสนา เช่น ห้ามดื่มเหล้าในวันพระ ห้ามประพาศติดลูกติดเมียคนอื่น หรือต้องรักษาศีลห้า เป็นต้น ถ้าไม่สามารถรักษาศีลห้าได้ก็ต้องกลายเป็นผีปอบ ในขณะที่คติทางพระพุทธศาสนาก็ก่อให้เกิดพิธีกรรมขึ้นในสังคมไทย เช่น นำประเพณีอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเดิมเป็นพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ เรียกว่า ศราทธ หรือ ศราทธพรวต มาประยุกต์ใช้ในเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นบุพพเปตพลี หรือก็คือพิธีอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วและทำให้เกิดประเพณีขึ้นอีกหลายๆ ประเพณี เช่น ประเพณีชิงเปรต หรือ ประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น⁴¹ (ว. วิสุทธิสารี, 2550)

ไม่ใช่แค่นิเวศน์วิถีชีวิตประจำวันของประชาชนเท่านั้น แต่ความเชื่อแบบ “พราหมณ์ - พุทธ - ผี” ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่นับถือเป็นวงกว้างในสังคมยังเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติบ้านเมือง และสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองของชนชั้นศักดินาอีกด้วย โดย “อำนาจของกษัตริย์ถูกทำให้ดูยิ่งใหญ่มากขึ้นไปอีก ผ่างด้วยความลึกลับและพิธีกรรมมากมาย พระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๗๑-๒๑๙๙) ขึ้นฟูอารยธรรมเขมรเป็นส่วนหนึ่งของไทย ราชวงศ์อ้างว่า “สืบสายสัมพันธ์” โยงไปได้ถึงกษัตริย์สมัยนครวัด นำพราหมณ์จากอินเดียเข้ามาประกอบพิธีกรรมที่พิสดารในพระราชสำนัก สร้างวัดโดยอิงแบบแปลนของนครวัด มินยว่าเป็นที่สถิตของทั้งเทวะและกษัตริย์ในเวลาเดียวกัน” ⁴² (คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2558) จนมาถึงสมัยก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ลัทธิพราหมณ์ก็ยังคงความสำคัญ แต่พ่วงแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย ทำให้ “ความชอบธรรมของพระราชวงศ์ไม่ได้เกิดจากความโยงกันระหว่างกษัตริย์และเทพตามความเชื่อสมัยนั้น กษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์หรือผู้มีจิตวิญญานพิเศษกว่ามนุษย์ผู้ซึ่งได้ละสมบุณย์บาร์มีมาแต่ชาติปางก่อนหลายชาติ กลับชาติมาเกิดเพื่อปกครองด้วยธรรม” ⁴³ หรือกำเนิดของแนวคิดแบบ “ธรรมราชา” ก็

⁴¹อ้างอิงจากหนังสือ เปรต อสุรกาย เติร์จฉาน โดย ว. วิสุทธิสารี หน้า 42-43

⁴²คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2558). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. สำนักพิมพ์มติชน. หน้า 21.

⁴³เรื่องเดียวกัน. หน้า 45

อาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สร้างภาพว่ากษัตริย์เป็นผู้มีคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปกครองประชาชนด้วยด้วยความเมตตา ซึ่งเป็นการสร้างความศักดิ์สิทธิ์และความชอบธรรมในการปกครองบ้านเมืองของชนชั้นศักดินา เช่นเดียวกันในการสร้างเมืองหรือสถาปนาเมืองก็ต้องอาศัยอำนาจของผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเมืองดังกล่าวจะต้องเป็นเมืองที่เจริญ อยู่เย็นเป็นสุข เนื่องจากได้รับการคุ้มครองหรืออวยพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างการสร้างศาลหลักเมือง เป็นต้น ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ต้องการจะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและความสำคัญของสถาบันทางศาสนาและความเชื่อเรื่องผีที่มีต่อสังคมไทยในอดีตเป็นอย่างมากจนถึงระดับของการปกครองหรือการสร้างเมือง

ดังนั้น จะเห็นว่า ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นความเชื่อที่อยู่ในสังคมมาช้านาน และเป็นที่ยึดถือมาตั้งแต่อดีต แม้จะสถานะของผีจะลดลงเป็นรองสถาบันทางศาสนา เมื่อศาสนาทั้งพราหมณ์ - ฮินดูและพุทธเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย ก็ไม่ได้ทำให้เรื่องผีหายไป แต่ความเชื่อเรื่องผีกลับหลอมรวมเข้ากับสถาบันทางศาสนาและยังคงทำหน้าที่ในการควบคุมทางสังคมไปด้วยกัน การดำรงอยู่ของผี รวมทั้งสถาบันทางศาสนาสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ผู้คนตามแนวคิดที่ว่า หากผู้ใดกระทำความผิด ก็ย่อมได้รับการลงโทษจากผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือต้องได้รับโทษจากผลกรรมที่ทำได้ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ถ้าใครทำชั่วต้องตกนรกไปรับผลกรรม แต่หากใครทำดีก็ย่อมได้รับผลดีตอบแทน และยังเป็นการป้องกันให้คนไม่กล้าทำความชั่วอีกด้วย นอกจากนี้ อิทธิพลจากแนวคิดของหลักพราหมณ์ - พุทธ - ผีก็ยังมีผลสำคัญมากในสังคมถึงขั้นส่งผลต่อแนวคิดและความชอบธรรมในการปกครองของชนชั้นศักดินาและการสร้างเมืองเช่นกัน

2.1.2 สังคมเกษตรกรรม

สังคมไทยในอดีตนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม อาศัยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์ หาของป่าเพื่อการดำรงชีพ จึงเป็นสังคมที่มีความใกล้ชิดและต้องอาศัยพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ เมื่อต้องดำรงชีวิตโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติอยู่ทุกวัน หากไม่มีมาตรการป้องกันหรือควบคุมเลยจากการใช้ชีวิตโดยอาศัยและพึ่งพิงธรรมชาติก็จะกลายเป็นเอาเปรียบธรรมชาติจากการใช้ธรรมชาติอย่างสิ้นเกินและนำพามาซึ่งการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมสังคมเดียวกันด้วย จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการป้องกันหรือควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งที่ได้ผลที่สุดก็คือ การใช้ผีในการดูแลธรรมชาติโดยอาศัยความกลัวและความไม่รู้ของคนเพื่อทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกเคารพและไม่ทำลายธรรมชาติ โดยในบทความ *หนังสือไทยกับภาพสะท้อนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม* ผู้วิจัยคือ ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ ได้กล่าวถึงผีที่อยู่ตามธรรมชาติ เช่น ผีตะเคียน ผีตานี ว่าเป็นกุศโลบายว่ามีผีอยู่ตามธรรมชาติหรือต้นไม้ เพื่อป้องกันไม่ให้คนตัดต้นไม้หรือทำลายธรรมชาติว่า “การที่ผีหลายชนิด เช่น ผีตะเคียน ผีตานี ผีโพง ต้องสิงสถิตย์ในต้นไม้อาจเนื่องมาจากกุศโลบายของคนโบราณที่เล่าขานกัน

ว่าต้นไม้มีผีสิงอยู่เพื่อให้ลูกหลานหรือคนรุ่นหลังเกิดความหวาดกลัว ไม่กล้าตัดทำลายป่าหรือ
ทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่า และหันมาช่วยรักษาเอาไว้ หรืออีกแง่มุมหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการที่
สังคมไทยที่เป็นสังคมเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติจึงให้ความเคารพต่อ
ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน (พระแม่ธรณี) น้ำ (พระแม่คงคา) ต้นข้าว (พระแม่โพสพ)” ⁴⁴ (ชัชพล
ทรงสุนทรวงศ์, 2548) จะสังเกตได้ว่า ผีส่วนใหญ่นั้นจะเกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพ
ภูมิอากาศของประเทศไทยที่เป็นแบบมรสุมก็ไม่ได้เอื้ออำนวยในสามารถทำการเกษตรได้ตลอด
ตลอดจนข้อจำกัดของมนุษย์ที่ไม่สามารถไปกำหนดควบคุมธรรมชาติให้เป็นไปตามใจได้จึงก่อให้เกิด
พฤติกรรมที่เป็นไปในทางบูชาหรืออ่อนน้อมต่อผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำ
การเกษตร ให้เกิดความสมบูรณ์ทางพืชพันธุ์ธัญญาหาร เป็นต้น และยังทำให้ความเชื่อเรื่องผีใน
ธรรมชาติยังได้รับการยกย่องนับถือ จากความเชื่อที่ว่าผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ในธรรมชาติทำให้เกิด
ความเกรงกลัวว่าหากทำลายธรรมชาติหรือทำสิ่งใดที่เป็นการไม่เคารพธรรมชาติจะทำให้ผีหรือสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์เกิดความไม่พอใจและลงโทษบุคคลผู้นั้นให้เกิดการเจ็บป่วยหรืออาจถึงขั้นมีอันเป็นไป และ
ก่อให้เกิดพิธีกรรมในการอนุญาตสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนจะเอาไปทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ และจะต้องเอาไป
ใช้ในปริมาณที่จำเป็นเท่านั้น ไม่ใช่เอาไปในปริมาณที่ฟุ่มเฟือย มิฉะนั้นจะถูกลงโทษจากสิ่งศักดิ์ได้ ซึ่ง
ความเชื่อดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปในตัว ดังนั้นทีกของเจ้าพระยาอนุমানราชชน
ที่กล่าวถึง การต้องทำพิธีของอนุญาตเจ้าผีที่ดูแลป่าไม้ก่อนและต้องได้รับสัญญาณถึงการอนุญาตก่อน
จึงจะมีการตัดไม้หรือล่าสัตว์ ผู้ที่ละเมิดจะถูกลงโทษจากเจ้าผี และในบางฤดูกาลอย่างฤดูฝนก็จะห้าม
ตัดไม้หรือล่าสัตว์อย่างเด็ดขาด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และเพื่อพืชพรรณและสัตว์ป่าได้เติบโตใน
ช่วงเวลาดังกล่าว

If someone desires to cut trees for his own domestic use or to kill
game, he must pay respect to the chao phi and ask for permission. [...] When there is a sure sign from the chao phi that permission is given, the
folk can go into the forest to fell trees or kill game, enough for their own
domestic needs only. [...] It is indirectly known by the folk people that in
certain seasons, especially the rainy one, the chao phi even if he is asked,
will not give his or her consent for anyone to go and cut wood or kill
game, If anyone dares to do it, something unwanted may happen to him
or he may become sick with fever. This is due to the anger of the chao
phi. Such a belief has indirectly a utilitarian and preservative value for the
people whose outlook is still primitive. Young trees and animals can grow
and thrive unmolested during certain parts of the year.⁴⁵

⁴⁴ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2548). หน้าผีไทยกับการสะท้อนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม. วารสารอักษรศาสตร์, 34(2). หน้า 154-155.

⁴⁵Anuman Rajadon, Phya. (1954). "THE "PHI". Margaret Coughlin (editor). JSS. VOL.41 (pt.2). pp. 155-156.

อย่างไรก็ตาม ในสังคมเกษตรกรรมของสังคมไทยแต่เดิมส่วนใหญ่เป็นแบบระดับครอบครัว หรือแลกเปลี่ยนค้าขายในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน แต่ว่าต่อมา เมื่อไทยหรือสยามในตอนนั้นเริ่มทำสนธิสัญญาการค้ากับต่างประเทศ การเกษตรที่แต่เดิมเป็นการเกษตรแบบครัวเรือนก็เปลี่ยนเป็นการเกษตรเพื่อค้ามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวที่กลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ ในช่วงทศวรรษที่ 2410 – 2470 จึงเกิดสังคมชาวนาขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณรอบ ๆ แม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อผลิตข้าวเป็นสินค้าส่งออก ซึ่งถึงแม้ว่าจะเกิดชุมชนต่าง ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ก็อาศัยฝีมือในการสร้างความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ทำให้ลักษณะของสังคมแบบชุมชนนิยมยังคงดำรงอยู่ในสถานะที่สังคมเริ่มจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

แม้ว่าหมู่บ้านส่วนมากจะก่อตั้งขึ้นใหม่ ๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะขาดเสียซึ่ง ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นของตัวเอง [...] หมู่บ้านส่วนใหญ่จะมี “ศาลปู่ตา” คือศาลบรรพบุรุษ โดยอาจใช้เสา ก้อนหิน หรือต้นไม้ใหญ่ใจกลางหมู่บ้านเป็นตัวแทน พิธีกรรมนับถือผีส่งเสริมความร่วมมือกัน การสร้างวินัยภายในกลุ่ม อีกทั้งเอื้อกับความสามัคคีและความเป็นอิสระของชุมชน⁴⁶ (Phya Anumhan Rajadhon, 1959)

ดังนั้น สังคมไทยในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรมต้องอาศัยฝีมือในการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติไปในตัวภายใต้ความเชื่อว่า ถ้าไม่เคารพธรรมชาติ ทำลายหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยก็จะถูกผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติลงโทษ ซึ่งเป็นหลักการเหมือนกันกับ ถ้าใครทำผิดกฎของสังคมก็ต้องถูกลงโทษโดยอำนาจที่มองไม่เห็น ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้ทั้งกับคนในสังคมเดียวกันและธรรมชาติอย่างสงบสุข หรือในที่นี้ก็คือ ผี อีกทั้งเมื่อสังคมเกษตรกรรมเพื่อครัวเรือนเริ่มเปลี่ยนไปเป็นสังคมเกษตรกรรมเพื่อการค้า ผีก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนในสังคมยังคงอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.1.3 บทบาททางเพศระหว่างชายหญิง

สังคมไทยในอดีตนั้นหน้าที่ระหว่างชายและหญิงถูกแบ่งเอาไว้ค่อนข้างชัดเจน โดยผู้ชายนั้นจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนอกบ้านหรือนอกชุมชนมากกว่าผู้หญิง ทำให้บทบาทของผู้ชายมีความเกี่ยวข้องกับการเดินทางและพิธีกรรมประเพณีที่มีความเป็นส่วนรวมหรือมีความเป็นชาติโดยรวมมากกว่าผู้หญิง เช่น การถูกเกณฑ์เป็นทหาร การเกณฑ์แรงงาน การบวช เป็นต้น และจากธรรมเนียม

⁴⁶คริส เบเกอร์ และ ผาสัก พงษ์ไพจิตร. (2558). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. สำนักพิมพ์มติชน. หน้า 120.

ดั้งเดิมของสังคมไทยในการแต่งงานที่ฝ่ายชายมักจะเป็นฝ่ายแต่งเข้าบ้านฝ่ายหญิง ทำให้บางครั้งเมื่อฝ่ายชายแต่งงานกับผู้หญิงต่างถิ่นจึงจำเป็นต้องจากถิ่นฐานเดิมของตนไป อีกทั้งโครงสร้างของสังคมไทยในอดีตจะเน้นการสืบเชื้อสายทางฝ่ายแม่หรือทางฝ่ายหญิง มีการยกที่ดิน ทรัพย์สินสมบัติให้กับลูกหลานที่เป็นผู้หญิง ดังนั้น ผู้หญิงที่มีลักษณะของการอยู่ติดที่ติดถิ่นติดบ้านมากกว่าจึงมีโอกาสได้เรียนรู้ ชิม ชับ พิธีกรรมและประเพณีท้องถิ่นของตนมากกว่าผู้ชายที่เดินทางมากกว่า ความสำคัญของเพศหญิงยังส่งผลให้เกิดพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ สอดคล้องกับที่ปราณี วงษ์เทศ กล่าวถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงไว้ว่า “พิธีกรรมที่แสดงให้เห็นร่องรอยของความเชื่อในการให้ความสำคัญต่อผู้หญิงในสังคมไทยนั้นส่วนมากเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีจะเห็นมีปฏิบัติเชื่อถืออยู่ในกลุ่มชนที่ยังมีขนบประเพณีที่รักษาลักษณะของเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมของตนเองอยู่ เช่น พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า และพิธีเลี้ยงผีตระกูลทางเหนือ พิธีโถกมะม้อดของทางอีสานใต้ พิธีพ่อนผีมดผีเม็งของมอญ และพิธีไหว้ผีตายายของภาคใต้”⁴⁷ (ปราณี วงษ์เทศ, 2544) ซึ่งพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษนี้ส่วนใหญ่จะเป็นบรรพบุรุษของฝ่ายหญิง ดังนั้น ผู้หญิงจึงมีหน้าที่ในการอนุรักษ์และสืบทอดพิธีกรรมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งและเป็นการรักษาลักษณะของสังคมแบบชุมชนนิยมและสายสัมพันธ์ทางครอบครัวที่มีการส่งต่อวัฒนธรรมประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง และถึงแม้ว่าจากหลักฐานและบันทึกหลาย ๆ ชิ้นจะปรากฏว่า ทั้งชายและหญิงจะช่วยกันในการทำการเกษตร แต่ด้วยลักษณะของผู้หญิงที่กล่าวมาข้างต้นที่จะมีลักษณะติดที่ติดบ้านมากกว่าผู้ชาย รวมทั้งสรีระของผู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้กำเนิด ต้องทำหน้าที่ภรรยาและแม่ ทำให้งานบ้านดูจึงผูกติดอยู่กับเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของผู้ชายที่อาจจะไม่เอื้อต่อการดูแล ทำานบ้านหรือเลี้ยงลูกได้ตลอดเวลาอย่างเพศหญิง ซึ่งผีก็มีหน้าที่ในการกำหนดและควบคุมให้แต่ละคนทำหน้าที่ของตน อย่างเช่น อุบนิสัยของผีกระสือที่จะชอบมากินรกรและทารกที่เพิ่งคลอดรวมทั้งแม่ ตลอดจนการชอบมาขีดปากบนผ้าที่ตากข้ามคืนไว้ ก็ตีความได้ว่าเป็นกุศโลบายให้ผู้หญิงทำหน้าที่ภรรยาและแม่ให้สมบูรณ์ มิฉะนั้นผีกระสือจะมากินเด็กทารกจนเสียชีวิต รวมทั้งเข้าสิงและกินอวัยวะภายในของผู้หญิงที่เป็นแม่จนเสียชีวิตเช่นกัน

นอกจากนี้ สังคมไทยในอดีตยังค่อนข้างจะให้ความสำคัญและนับถือเพศหญิงตามคติความเชื่อแบบสังคมเกษตรกรรม โดย “มีหลักฐานอย่างชัดเจนว่าสังคมไทยแต่โบราณมายกย่องและให้เกียรติเพศหญิงในฐานะผู้ให้กำเนิดและสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ มีการเรียกชื่อสิ่งที่มีคุณค่าทางธรรมชาติเพื่อยกย่องในฐานะผู้ให้กำเนิดหล่อเลี้ยงชีวิต เช่น แม่น้ำ แม่ธรณี แม่โพสพ เป็นต้น”⁴⁸ กล่าวคือ เทพเจ้าส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรจะเป็นเทพเจ้าผู้หญิง ซึ่งเป็นบุคคลาธิษฐานของธรรมชาติ จากการให้ความสำคัญกับเพศหญิงและการให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดและความอุดมสมบูรณ์เช่น พระธรณี พระโพสพ ความเป็นหญิงจึงค่อนข้างมีอำนาจมากและไม่ใช้แค่ในด้านที่ดูอย่างทีกล่าวมาแล้ว แต่อำนาจของความเป็นหญิงยังมีด้านลบ และคุกคามโดยเฉพาะกับ

⁴⁷ปราณี วงษ์เทศ. (2544). *เพศและวัฒนธรรม*. บริษัท ศิลปวัฒนธรรม จำกัด. หน้า 355.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 344.

เพศชาย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการยืนยันถึงความสำคัญของบทบาททางเพศหญิงผ่านผี ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า สังคมไทยในอดีตจะให้ความสำคัญและนับถือเพศหญิง แต่เมื่อศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูและพุทธเข้ามาก็ส่งผลกระทบต่อความเชื่อเกี่ยวกับเพศหญิงในสังคมไทย เนื่องจากวัฒนธรรมอินเดีย ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู - พุทธล้วนยกย่องเพศชายมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับที่ Runchana P. Suksod-Barger ได้กล่าวถึงเพศหญิงและบทบาทของเพศหญิงในมุมมองของพระพุทธศาสนาในลักษณะที่ว่า ตามความเชื่อในศาสนาพุทธเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดนั้น การเกิดเป็นผู้หญิงเนื่องจากมีกรรมแต่ชาติปางก่อนหรือสร้างบุญไว้ในชาติก่อนไม่มาพอจึงไม่สามารถเกิดเป็นผู้ชายได้ จะต้องสั่งสมบุญมากกว่านี้จึงจะสามารถไปเกิดเป็นผู้ชายได้ ในแง่นี้จึงกลายเป็นว่าผู้ชายมีบุญมากกว่าผู้หญิง เพราะสามารถบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อหาหนทางหลุดพ้นได้ แต่ผู้หญิงไม่สามารถบวชได้ จึงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงขึ้นในสังคม โดยผู้หญิงจะถูกมองว่ามีสถานะต่ำกว่าผู้ชายทั้งในแง่ของจิตวิญญาณและจริยธรรม เมื่อชนชั้นปกครองในสังคมไทยซึ่งเป็นสถาบันที่มีลักษณะเป็นปิตาธิปไตยยึดถือและนำศาสนาพราหมณ์ - พุทธ - ฝึมาใช้ในการปกครองและการสร้างชาติ จึงเป็นการตอกย้ำแนวคิดชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้เพศหญิง รวมทั้งเทพเจ้าหรือผีผู้หญิงที่เคยได้รับการเคารพบูชาในฐานะของความอุดมสมบูรณ์ การให้กำเนิดลูกลดความสำคัญลง พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคยมีเพศหญิงเป็นศูนย์กลางก็กลายเป็นพิธีกรรมที่มีเพศชายเป็นศูนย์กลางและเริ่มกีดกันผู้หญิงออกจากการประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะในแง่ของพระพุทธศาสนาที่บทบาทของผู้หญิงในการทำบุญหรือประกอบพิธีทางศาสนาลดลงเหลือแค่การลงแรงช่วยหุงหาอาหาร ทำกับข้าวถวายพระ ความสำคัญของผู้หญิงในฐานะที่เป็นภรรยา แม่และความสามารถในการให้กำเนิดของเพศหญิงถูกใช้ในบริบทของศาสนาพุทธ ตามความเชื่อที่ว่าบุญกุศลสูงสุดที่ผู้หญิงจะกระทำได้คือการให้กำเนิดลูกชายและถวายลูกชายให้กับศาสนาหรือการให้ลูกชายบวชเป็นพระภิกษุ - สามเณรในพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้การมองว่าผู้หญิงมีสถานะด้อยกว่าผู้ชายและการจำกัดบทบาทของผู้หญิงในทางศาสนาและพิธีกรรมทางศาสนามีพื้นฐานมากจากความเชื่อดั้งเดิมเรื่องอำนาจของผู้หญิงที่เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ทำลาย ซึ่งแต่เดิมนั้นอำนาจในการทำลายของผู้หญิงนั้นดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่สร้างอำนาจและความน่าเกรงขามให้กับเพศหญิง แต่ในบริบทของศาสนา เพศหญิงถูกมองว่าเป็นภาพแทนของการยึดติดกับเรื่องทางโลกและจะเป็นอุปสรรคขัดขวางในการเข้าถึงธรรมของผู้ชาย ทั้งนี้ การที่ผู้หญิงถูกผูกติดกับเรื่องทางโลกนั้นเป็นผลมาจากความเกี่ยวข้องบทบาทหน้าที่ทางด้านเศรษฐกิจของผู้หญิง โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีการบันทึกหลายชิ้นจากชาวต่างชาติที่กล่าวว่า ในสังคมสยามผู้หญิงมีบทบาททางด้านการค้า เศรษฐกิจและการเงินมากกว่าผู้หญิงจากประเทศใกล้เคียง ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของผู้ชายที่อาจไม่ได้อยู่ที่บ้านตลอด เพราะต้องไปเกณฑ์แรงงาน เกณฑ์ทหาร หรือบวชพระ ทำให้นอกจากหน้าที่ดูแลบ้าน ดูแลไร่นาแล้ว ผู้หญิงยังต้องรับผิดชอบด้านการเงินด้วย โดยเฉพาะหลังจากที่มีการทำสนธิสัญญาทางการค้าที่ทำให้การค้าระหว่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว หลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาเรื่องการยึดติดกับเรื่องทางโลกจึงถูกนำมาใช้ อาจจะเพื่อเป็นการป้องกันเรื่องความโลภหรือการหลงใหลในวัตถุสิ่งของจนล้นเกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ชาย ถึงขั้นที่ภคินี ประชาชนที่เป็นผู้ชายจะไม่เข้าไปยุ่งกับการค้าโดยตรง แต่จะยกให้เป็นหน้าที่ของชาวต่างชาติอย่างชาวจีนที่จะดูแลการค้าระหว่างประเทศ หรือยกให้ผู้หญิงเป็นผู้ดูแลธุรกิจท้องถิ่นแทน

In the aftermath of these treaties, external trade increased. Buddhist values of detachment to worldly wealth prevented the Thai kings and men from being directly involved with any merchant, entrepreneurial, or commercial activities. Although the king placed foreign trade into the hands of non-Thais, particularly the Chinese, Thai women played a dominant role in the local businesses.⁴⁹ (Suksod-Barger, 2014)

และจากบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่ในการจัดการกับเรื่องทางเศรษฐกิจนี้เองที่ทำให้ภาพของผู้หญิงถูกผูกติดกับเรื่องทรัพย์สินเงินทองทางโลก ซึ่งถูกมองว่าเป็นของนอกกายในทางพระพุทธศาสนา มายาคตินี้ยังติดตัวเพศหญิงมาจนถึงยุคปัจจุบัน ทำให้ภาพของผู้หญิงกลายเป็นผู้บริโภคล้นเกิน เป็นภาพแทนของบริโภคนิยม

ดังนั้น ในอดีต บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงกับผู้ชายจะถูกแบ่งชัดเจน โดยผู้ชายจะมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสังคมโดยรวมมากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงที่อยู่ติดที่ติดถิ่นมากกว่าจะทำหน้าที่สืบทอดพิธีกรรม ประเพณี อัตลักษณ์ท้องถิ่นของตนผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบูชาผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและเป็นการคงรักษาไว้ซึ่งรากเหง้าของชุมชนและวิถีชีวิตแบบชุมชนนิยมด้วย โดยในอดีตนั้น เพศหญิงจะเป็นที่นับถือ เนื่องจากเป็นภาพแทนของความอุดมสมบูรณ์ การให้กำเนิด แต่เมื่อศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันที่สนับสนุนระบบปิตาธิปไตยเข้ามามีอิทธิพลในสังคม อำนาจของผู้หญิงจึงลดลง กลายเป็นสิ่งที่คุกคามสังคมชายเป็นใหญ่ เนื่องจากมายาคติที่มีต่อเพศหญิงว่าเป็นเพศที่ยึดติดกับทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งเป็นของนอกกาย เป็นเรื่องทางโลก อันตรงข้ามกับแนวคิดเรื่องการหลุดพ้นในทางพระพุทธศาสนา

2.1.4 ด้านการแพทย์และสุขภาพ

ในสมัยที่วิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ยังไม่ได้เข้ามาในสังคมไทยหรือยังไม่ได้แพร่หลาย และเข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคม การรักษาอาการเจ็บป่วยมักจะใช้วิธีการทรงเจ้าเข้าผี ทั้งนี้ก็มาจาก

⁴⁹ Runchana P. Suksod-Barger. (2014). *Complexity of Buddhism for Thai Females*. James Clarke & Co Ltd. pp. 33-34.

ความเชื่อที่ว่า บางครั้งโรคและความเจ็บป่วยทั้งหลายมาจากสิ่งชั่วร้าย หรืออาจเป็นการลงโทษจากผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ และเชื่อว่า ผีสางเทวดาสังค์ดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมีอำนาจในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายไป หรือช่วยขจัดสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายไปได้ หรือถ้าเชื่อว่าความเจ็บป่วยนั้นก็จากการกระทำผิดหรือไปหลบลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทรงเจ้าเข้าผีก็ถูกมองว่า เป็นสื่อกลางที่จะทำการตกลงหรือขอขมา ผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ อันจะส่งผลให้ความเจ็บป่วยทั้งหลายหายไปด้วย เช่น การทำพิธีรำผีฟ้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางภาคอีสาน โดยเชื่อว่าการประกอบพิธีดังกล่าวจะช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้นอกจากผีแล้ว สถาบันทางศาสนาก็เป็นอีกตัวเลือกหนึ่ง จากความเชื่อที่ว่าพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งอำนาจของพระรัตนไตรก็จะช่วยกำจัดโรคภัยไข้เจ็บไปได้เช่นกัน อย่างเช่น การพาผู้ป่วยไปรดน้ำมนต์ เป็นต้น หรือถ้าเป็นหมอก็มักจะเป็นหมอชาวบ้านหรือแพทย์แผนโบราณทั้งหลายที่มักจะใช้ยาสมุนไพรในการรักษา ซึ่งก็ค่อนข้างจะอาศัยใกล้ชิดกับธรรมชาติตามลักษณะของสังคมเกษตรกรรมอยู่พอสมควร และในบางครั้งหมอชาวบ้านเหล่านี้ก็จะใช้คาถาอาคม หรือขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระรัตนไตรมาช่วยในการรักษาด้วยอีกเช่นกัน แม้จะไม่ได้ประกอบพิธีทรงเจ้าเข้าผีอีกเช่นกัน เห็นได้จากการที่ส่วนใหญ่จะมีค่าครูเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่าเป็นผู้ช่วยในการรักษา นอกจากนี้ ในสมัยนี้ยังไม่ได้มีการอธิบายด้านสุขอนามัย สาเหตุของการเกิดโรคหรือการติดต่อของโรคตามหลักการทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการการแพทย์สมัยใหม่ ผีก็จะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายและการป้องกันโรคและความเจ็บป่วยต่าง ๆ เช่น เช่น การสืบทอดการเป็นกระสือผ่านทางน้ำลาย ก็เป็นการพยายามอธิบายถึงเชื้อโรคหรือโรคที่ติดต่อกันได้ผ่านทางน้ำลาย เช่น การดื่มน้ำจากขันเดียวกัน หรือการที่กระสือจะมากินเด็กแรกเกิดก็อาจจะเป็นการอธิบายว่า เด็กทารกยังไม่มีภูมิคุ้มกัน ถ้าแม่ไม่รักษาความสะอาดบ้าน หรือหรือดูแลเด็กให้ดี เด็กก็อาจจะเสียชีวิตได้

ดังนั้น ผีและสถาบันทางศาสนาถูกใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ อีกทั้งยังเป็นกุศโลบายทางด้านสุขอนามัยให้คนในสังคมสามารถป้องกันการติดต่อของโรคหรือหลักสุขอนามัยในชีวิตประจำวันได้ในสมัยที่วิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ยังไม่ได้เข้ามามีความสำคัญในสังคมไทย

2.1.5 มิติพื้นที่และเวลา

ในด้านของมิติของพื้นที่และเวลาระหว่างผีกับคนในอดีตนั้นมีการแบ่งออกจกกันค่อนข้างชัดเจน ในด้านมิติพื้นที่ กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมานได้กล่าวถึงการปรากฏตัวของผีในภาพยนตร์ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2530 ในด้านมิติพื้นที่ ว่าในอดีตนั้น ผีมักจะปรากฏกายในสถานที่เฉพาะที่ค่อนข้างจะแยกขาดจากพื้นที่ที่คนชีวิตประจำวันตามปกติ เช่น ป่าช้า สุสาน เป็นต้น อีกทั้งผียังมักปรากฏกายในพื้นที่ชนบทหรือถ้าเป็นพื้นที่เมืองก็มักจะเป็นพื้นที่ที่ไม่เจริญนัก ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงผีเข้ากับความไม่เจริญ (กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน, 2552) นอกจากนี้ ยังอาจตีความได้ว่า เป็นการป้องกันไม่ให้คนเข้าไปในสถานที่ดังกล่าว โดยเฉพาะในตอนกลางคืน เนื่องจาก

เป็นที่เปลี่ยน ไม่ค่อยมีคนอาจเกิดเหตุร้ายได้หรืออันตรายได้ ในบางพื้นที่นั้นก็มีการแบ่งแยกชัดเจน และถ้ามีการละเมิดเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตก็อาจร้ายแรงถึงขั้นเป็นการผิดกฎหมายหรือจะล่าได้ตามแนวคิดของพระมหาสม สิริปัญญา

ส่วนความเชื่อเรื่องบริเวณที่เต็มไปด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น ไม่ใช่เรื่องของคนกับคนแต่เป็นเรื่องของคนกับโอปปาติกะนั้น ก็มีนัยเช่นเดียวกัน คือต้องทำให้ถูกต้องตามกฎหมายของสังคมของดินฟ้าอากาศหากทำผิดกฎแล้วก็ถือว่า **ชะล่า** ผู้ละเมิดอาจได้รับทุกข์ต่าง ๆ ตั้งแต่เจ็บไข้ได้ป่วยหรืออาจถึงตายก็มี⁵⁰ (พระมหาสม สิริปัญญา, 2553)

ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับการต้องอนุญาตเจ้าป่าเจ้าเขาเมื่อต้องการจะเข้าไปตัดไม้หรือล่าสัตว์ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในหัวข้อสังคมเกษตรกรรม ดังนั้น ในแง่ของมิติพื้นที่ระหว่างคนกับผีและชะล่าเมื่อการละเมิดก็เป็นกุศโลบายหนึ่งในการดำรงชีวิต ไม่ให้เกิดการเอาผิดเอาเปรียบทั้งมนุษย์ด้วยกันเองหรือธรรมชาติ โดยการใช้อนุสัญญามิติพื้นที่

ในด้านมิติเวลา กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน ก็มีการกล่าวถึงเวลาของคนกับเวลาของผีที่แยกจากกันอย่างชัดเจนในอดีต โดยช่วงเวลาของการปรากฏตัวของผีในอดีตผีจะปรากฏตัวในตอนกลางคืนตามความเชื่อของคนไทย ส่วนหนึ่งเนื่องจากความเจริญและเทคโนโลยีที่ยังไม่พัฒนาหรือยังเข้าไม่ถึง เช่น ไฟฟ้า ประปา ทำให้คนใช้ชีวิตตอนกลางวันเป็นช่วงใหญ่ ส่วนในตอนกลางคืนที่มีมืดมิด ไร้แสงสว่างจึงกลายเป็นเวลาแห่งความกลัวและอันตราย การปรากฏของผีในเวลากลางคืนจึงเป็นการป้องกันเหตุร้ายหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นในตอนกลางคืนได้ เป็นการเตือนไม่ให้คนออกมาข้างนอกตอนกลางคืนโดยอาศัยความน่ากลัวของผีมาเป็นเครื่องมือ ดังนั้น ในอดีตเวลากลางคืนจึงกลายเป็นเวลาของผี เห็นได้จากเรื่องเล่าหรือตำนานผีไทยส่วนใหญ่ผีก็จะปรากฏให้เห็นในตอนกลางคืน ซึ่งจะขอยกตัวอย่างผีตามตำนานสัก 2-3 ชนิด เช่น ผีกระสือที่กล่าวกันว่าออกหากินในเวลากลางคืน “In the dead of night it will go on prow to seek its food.”⁵¹ ผีโพงเองตามตำนานก็กล่าวว่าจะออกหาอาหารในเวลากลางคืน “It likes rawish and fishy food, and it also emits glimmering same lights while prowling in the night.”⁵² หรือผีโคมดที่ตามตำนานกล่าวว่าผีโคมดเป็นดวงไฟปรากฏให้เห็นในตอนกลางคืน “The phi Khamot is a will-o-the-wisp which is a phi appearing at night in marshy places.”⁵³ นอกจากตำนานเรื่องผีแล้ว ในนวนิยายที่สะท้อนภาพสังคมไทยในอดีตเองก็เช่นกันที่ผีมักจะปรากฏตัวในยามค่ำคืน เช่น เรื่องสั้นผีของ

⁵⁰พระมหาสม สิริปัญญา. (2553). *ผู้หญิงกับสังคมของสังคม*. จัดพิมพ์โดย พระมหาพนธ์ อัครจารย์และคณะผู้ปฏิบัติธรรมวัดไทยกรุงวิจิตร, ตี.ซี.. หน้า 446.

⁵¹Anuman Rajadon, Phya. (1954). “THE “PHI”.” Margaret Coughlin (editor). *JSS*. VOL.41 (pt.2). p. 158.

⁵²Ibid. p. 161.

⁵³Ibid. p. 163.

เหม เวชกรจะมีฉากหลังอยู่ในช่วง พ.ศ. 2476 – 2512 เช่น ในเรื่องสั้น ขึ้นจากหลุม จากหนังสือชุด ภูตผีปีศาจไทย ลำดับที่ 2 ปีศาจของไทย โดยเหม เวชกร ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาส 100 ปี เหม เวชกร ซึ่งในเรื่องสั้นดังกล่าว ฝีกปรากฏตัวในตอนกลางคืน

ผมเพิ่งรู้ว่า เสียงที่ดังนอกบ้านหาได้ยินแต่ผมคนเดียวไม่ ที่แท้ได้ยินกันทุกคน และได้ยินก่อนผมเสียอีก เพิ่งรู้ว่าเขาตื่นกันก่อนผม ใครคนหนึ่งไม่ทราบคลานไปจากที่นอน เข้าใจว่าจะไปแอบดูตามช่องโหว่ข้างฝา มาอีกประเดี๋ยวได้ยินใครลุกไปอีกคนหรือสองคน [...] ครั้นแล้วผมกับพี่สอนก็คลานไปด้วยกันที่ข้างฝาโหว่ กว่าตาจะชินกับความมืดข้างนอก ก็เพ่งกันเสียนาน ครั้นแล้วภาพต่าง ๆ ที่นอกเรือนก็ค่อยปรากฏ [...] เรือมาดล่ำใหญ่เห็นเร็ว ๆ มีไฟพายหลายคน ทุกคนมองดูแทบไม่ได้ ร่างกายตายซากบ้าง ขึ้นอืดบ้าง...⁵⁴ (เหม เวชกร, 2547)

ดังนั้น จากที่กล่าวมา แนวคิดของมิติพื้นที่และเวลาระหว่างคนกับผีในอดีตนั้นถูกแบ่งแยกชัดเจน ทั้งนี้ก็เพื่อให้การดำรงชีวิตชีวิตของคนเป็นไปอย่างสงบสุข ทั้งระหว่างคนในสังคมด้วยกันเอง คนกับธรรมชาติ โดยใช้ผีเป็นกุศโลบาย

โดยสรุปแล้ว วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในอดีตนั้นมีความใกล้ชิดกับผีมาก เนื่องจากสังคมไทยในอดีตนั้นนับถือผีและศาสนาเป็นสรวงสูงสุดและ ผีและศาสนาจึงมีบทบาทในแทบทุกด้านของชีวิตคนในสังคม ทั้งเป็นเครื่องมือในการปกครอง การสร้างบ้านเมือง มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมความประพฤติและศีลธรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเกษตรกรรมที่ผีทำหน้าที่ในการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเกิน การกำหนดบทบาททางเพศ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และเป็นสิ่งที่ยึดโยงและถ่ายทอดสายสัมพันธ์แบบเครือญาติและสังคมแบบชุมชนนิยมเอาไว้ จึงกล่าวได้ว่า ในยุคสมัยนี้ ผีเป็นที่นับถือและอยู่ในทุกช่วงชีวิตของมนุษย์

2.2 “ผี” ในสังคมไทยยุคพัฒนาและยุคสมัยใหม่ (ก่อนพ.ศ. 2540)

สังคมไทยมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอดตามหลักการพัฒนาแบบสมัยใหม่ ด้วยความหวังว่าประเทศไทยจะทัดเทียมชาติมหาอำนาจหรือชาติตะวันตกทั้งหลาย และต่อมาในพ.ศ. 2504 ก็ได้มีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ เพื่อให้การพัฒนาประเทศตามหลักการพัฒนาแบบสมัยใหม่หรือแบบตะวันตกจะมีความเป็นแบบแผนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

⁵⁴เหม เวชกร. (2547). ปีศาจของไทย. สำนักพิมพ์วิริยะ. หน้า 37.

และทำให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมทั้งผีด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการรับเอาแนวคิดความเป็นสมัยใหม่ (modernity) มาใช้ เพื่อการเป็นสังคมสมัยใหม่จะต้องตัดทุกอย่างในอดีตที่ไม่เข้ากับนิยามของการเป็นสมัยใหม่ออกให้หมด ทั้งความเชื่อ แนวคิด หรือวิถีชีวิตดั้งเดิม ในที่นี้ก็คือผีด้วย ซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถทำแบบนั้นได้ และเมื่อแนวคิดที่เข้ามาใหม่ไม่สามารถครอบคลุมสิ่งเก่าที่อยู่มาแต่เดิมได้หมดจึงเกิดเป็นช่องว่างให้สิ่งเก่า ๆ ยังคงปรากฏให้เห็น ทั้งที่ตามแนวคิดของความเป็นสมัยใหม่ พื้นที่ตรงนั้นไม่ควรจะมีมันอยู่อีกแล้ว จึงส่งผลให้เกิดความหลอนในสังคมขึ้น และตรงช่องว่างระหว่างการปะทะสังสรรค์ระหว่าง 2 แนวคิดนั้นเองที่ทำให้ผียังคงอยู่ ในฐานะของความเชื่อเก่าที่ไม่สามารถจัดออกไปได้ โดยผีในยุคสมัยนี้จะทำหน้าที่นำเสนอให้เห็นความย้อนแย้งของสังคมสมัยใหม่จากการที่ผีสามารถแทรกตัวเข้าไปอยู่ร่วมกับแนวคิดสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกได้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นการต่อสู้ของแนวคิดสมัยใหม่ที่พยายามจะกำจัดผีออกไปและผีที่พยายามปรับเปลี่ยนตัวเองให้ยังคงอยู่ในสังคมได้ ดังนี้

2.2.1 องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่

องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่นั้นเข้าสู่สังคมไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 โดยประมาณ โดยผู้ที่นำแนวคิดเรื่องวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่เข้ามาในสังคมไทยคือนายแพทย์บริดเล่ แต่ยังไม่เป็นที่นิยมและแพร่หลายในสังคมไทยมากนัก แต่องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์ก็ขยายขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อไทยพยายามพัฒนาประเทศให้มีความเป็นสมัยใหม่ เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับก็มีเป้าหมายอยู่ที่การขยายด้านสาธารณสุขในครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเชื่อว่าจะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นได้ มีความเป็นสมัยใหม่ มีความเป็นเหตุเป็นผล จนองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์เป็นที่ยอมรับนับถือและแพร่หลายในสังคมไทยมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่มีการทดลอง การพิสูจน์ และการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยทฤษฎีที่เป็นเหตุเป็นผล จับต้องได้ ต่างจากความเชื่อเรื่องผีและศาสนาที่ไม่สามารถทดลองหรือจับต้องได้ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์จึงมาลดความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อเรื่องผีและสถาบันทางศาสนา เห็นได้จากการที่องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์พยายามที่จะหาคำอธิบายให้เรื่องลึกลับอย่างผีหรือศาสนาว่าแท้ที่จริงก็เป็นแค่เรื่องที่สามารถอธิบายเรื่องหนึ่ง ไม่ได้เป็นเรื่องของปาฏิหาริย์หรืออิทธิฤทธิ์วิเศษแต่อย่างใด อย่างเช่น ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ในอดีตมักจะถูกอธิบายว่าเป็นอิทธิฤทธิ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในธรรมชาติก็ได้รับการอธิบายว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติตามวิทยา ซึ่งการอธิบายความเชื่อเรื่องผีหรือความเชื่อทางศาสนาว่าเป็นเรื่องที่อธิบายได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ส่งผลให้ความศักดิ์สิทธิ์ของผีและศาสนาที่เคยเป็นที่นับถืออย่างไม่มีข้อสงสัยในอดีตลดลง ประกอบกับเมื่อคนในสังคมซึมซับหลักเหตุผลนิยมตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์จึง

มองว่าเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้จับต้องไม่ได้อย่างผีและความเชื่อทางศาสนาเป็นเรื่องมมาย คนในสังคมจึงไม่ได้ให้ความนับถือผีหรือศาสนาเหมือนเมื่อในอดีต

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าหลักเหตุผลนิยมหรือองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จะเข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคม แต่ก็ไม่สามารถกำจัดเรื่องผีออกไปได้ ประการหนึ่งมาจากการอธิบายทางวิทยาศาสตร์ที่ปฏิเสธความเชื่อเรื่องผีหรือศาสนานั้นกลับสร้างบริบทใหม่ให้กับผีในเชิงวิทยาศาสตร์ อีกประการหนึ่ง องค์ความรู้และหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่กล่าวหาสามารถหาคำอธิบายให้กับทุกสิ่งได้นั้นแท้จริงแล้วยังมีสิ่งที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถหาคำตอบหรืออธิบายได้ เป็นช่องโหว่ช่องใหญ่ขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เปิดช่องให้ผีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมเข้ามาปะทะกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของความเป็นสมัยใหม่และยังดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ เนื่องจากสิ่งที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถอธิบายได้ ผีและศาสนาได้แทรกตัวเข้ามาอธิบายว่าเป็นเพราะเกิดจากอำนาจของผีหรืออำนาจเหนือเหนือธรรมชาติที่ทำให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น ซึ่งจะเห็นถึงการปะทะกันของความเชื่อดั้งเดิมและความเป็นสมัยใหม่ที่ผีทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์และเผยให้เห็นจุดอ่อนของวิทยาศาสตร์ที่กล่าวหาสามารถหาเหตุผลมาอธิบายทุกสิ่งได้และเข้ามาครอบงำสังคมโดยพยายามขจัดความเชื่อเก่าที่ไม่เข้าพวกทิ้ง แต่ที่จริงไม่สามารถทำได้ เนื่องจากในท้ายที่สุดก็ไม่สามารถขจัดความเชื่อดั้งเดิมอย่างผีหรือศาสนาออกไปได้ อีกทั้งผียังเปิดโปงให้เห็นความย้อนแย้งของสังคมสมัยใหม่ว่าสังคมไทยสมัยใหม่พยายามกำจัดสิ่งที่ไม่เข้ากับความเป็นสมัยใหม่ออกไป แต่ความเป็นสมัยใหม่ก็ไม่สามารถครอบคลุมทุกส่วนของสังคมได้และความเชื่อดั้งเดิมอย่างผีหรือศาสนาก็ยังอยู่ ทั้งที่ไม่ควรจะมีอยู่แล้วตามแนวคิดของความเป็นสมัยใหม่

สำหรับ วิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า เมื่อเทียบกับการรักษาโดยใช้ความเชื่อหรือการทรงเจ้าเข้าผี ความเชื่อทางศาสนาหรือหมอชาวบ้านอย่างในอดีต การแพทย์สมัยใหม่ย่อมมีประสิทธิภาพมากกว่า รักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ถูกจุดกว่า เพราะผ่านปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์เพื่อสาเหตุของอาการเจ็บป่วยและรักษาชีวิตคนได้มากกว่า ทำให้การแพทย์สมัยใหม่เป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่าการรักษาด้วยผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือน้ำมนต์ปลุกเสก อีกทั้งการแพทย์สมัยใหม่ยังอธิบายอาการแปลก ๆ ของคนที่เชื่อว่าเกี่ยวข้องกับผีด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ตามหลักเหตุผลนิยมได้ อย่างเช่น นพพร สุวรรณพานิชได้อธิบายเกี่ยวกับอาการผีเข้าว่าเป็นเป็นอาการทางจิตประเภทหนึ่งว่า “ลักษณะของผีเข้าอาจแบ่งได้หลายอย่าง อย่างแรกเป็นผีปอบตลอดจนผีอื่น ๆ ผีชนิดอื่นมักเข้าบ่อย วนเวียนอยู่เรื่อย ๆ ในทางเวชศาสตร์ถือว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นโรคประสาทชื่อ ฮิสทีเรียหรือโรคอุปาทาน”⁵⁵ (นพพร สุวรรณพานิช, 2551) หรือกำจร หลุยยะพงศ์กับสมสุข หินวิมานที่ได้อธิบายเกี่ยวกับผีในด้านจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis) ซึ่งเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่พยายามจะหาคำอธิบายให้กับผีว่า “นักจิตวิเคราะห์อาจกล่าวว่า ‘ผี’ คือ การแปลงรูปของ id ที่ดำรงอยู่ในจิตไร้สำนึก (unconscious) มาเป็นระบบความเชื่อของมนุษย์”⁵⁶ การอธิบายอาการต่าง ๆ ที่เชื่อว่า

⁵⁵ นพพร สุวรรณพานิช. (2551). พระเจ้า และผีทำชาตาน. openbooks. หน้า 111.

⁵⁶ กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน. (2552). หลอน รัก สันสบ ในหนังไทย. สำนักพิมพ์สยาม. หน้า 58.

เกี่ยวกับผีด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็เป็นการหักล้างเรื่องผีว่าไม่มีอยู่จริง อาการแปลกประหลาดที่ปรากฏนั้นแท้จริงมีคำอธิบายทางการแพทย์สมัยใหม่อยู่ ซึ่งส่งผลให้ความเชื่อเรื่องผีลดความสำคัญและความศักดิ์สิทธิ์ กลายเป็นเพียงเรื่องมง่าย แต่ถึงกระนั้นก็ได้ไม่ได้ทำให้ผีหรือการทรงเจ้าเข้าผีหายไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่แม้จะมีประสิทธิภาพเพียงใด แต่ก็ไม่สามารถรักษาได้ทุกโรคหรือหาสาเหตุของอาการของโรคได้ทุกครั้ง ผีจึงเข้ามาทำหน้าที่ตอบคำถามในสิ่งที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถตอบได้ว่า อาจจะเป็นเพราะผี สิ่งลี้ลับหรือกรรมที่ทำให้เป็นเช่นนั้น

นอกจากนี้ คำอธิบายทางการแพทย์ยังสร้างบริบทใหม่ให้กับผีอีกด้วย แนวคิดจิตวิเคราะห์พยายามจะการอธิบายการมีอยู่ของผีว่ามาจากจิตใจของมนุษย์เอง ผีไม่ได้มีอยู่จริง แต่ถึงกระนั้นคำอธิบายดังกล่าวก็เป็นเพียงแค่การปฏิเสธผีภายนอก แล้วย้ายผีไปอยู่ภายในเท่านั้น จากข้างต้นนี้จะเห็นถึงการปะทะของการแพทย์สมัยใหม่กับความเชื่อดั้งเดิมคือผี โดยการแพทย์สมัยใหม่พยายามจะหักล้างเรื่องผี ในขณะที่ผีก็เผยให้เห็นช่องโหว่ของการแพทย์สมัยใหม่ นอกจากนี้ ผียังวิพากษ์และเปิดเผยให้เห็นด้านที่บิดเบี้ยว ผิดปกติของบุคลากรทางการแพทย์สมัยใหม่ที่เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นที่นับถือในสังคมทั้งในด้านความรู้ความสามารถและความสำเร็จในชีวิต รวมทั้งยังเป็นสถาบันที่ไม่ค่อยมีคนกล้าวิจารณ์อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง *เฮียน* (2546) ที่หมอฤดีพยายามจะฆ่าปอที่ฆ่าทำให้คดีของลูกชายเธอที่ฆ่าแฟนสาวของเขา (ตัวละครผีในเรื่อง) ถูกรื้อฟื้นและทำให้ลูกชายของหมอฤดีต้องตายในที่สุด หรือ ภาพยนตร์เรื่อง *บอดี้ ศพ 19* (2550) ที่สุดท้ายแล้วหมอสุธีเป็นผู้ที่ฆ่าหั่นศพเอ๋หญิงสาวซึ่งเขาลักลอบมีความสัมพันธ์ด้วยเพื่อปกปิดการกระทำที่ผิดศีลธรรมของเขาไม่ให้ใครรู้ จากตัวอย่างภาพยนตร์ที่ยกมาจะเห็นว่าเป็นการนำเสนอการกระทำที่บิดเบี้ยวมากลัวของบุคลากรทางการแพทย์ที่ไม่ค่อยจะมีใครกล่าวถึง เพราะภาพของบุคลากรทางการแพทย์ถูกมองว่าเป็นผู้รักษาชีวิต แต่ภาพยนตร์ก็สามารถวิพากษ์และเปิดโปงว่า บุคลากรทางการแพทย์ก็เป็นผู้ทำลายชีวิตได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม จากข้างต้นแม้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และองค์ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่จะอธิบายความเชื่อเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติและสถาบันทางศาสนาด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จนนำไปสู่การปะทะกันของแนวคิดสองขั้ว แต่ในท้ายที่สุดแล้ว เมื่อมาพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ขององค์ความรู้และแนวทางตามแบบวิทยาศาสตร์กับความเชื่อดั้งเดิมอย่างความเชื่อเรื่องผีและศาสนาก็จะเห็นว่า ในการปะทะกันของสองแนวคิดก็ยังคงมีการผสมผสานเข้าไปด้วยกันที่เห็นได้ชัดคือ การอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับผีหรือความเชื่อทางศาสนาด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และองค์ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ในด้านหนึ่งก็เป็นการผนวกแนวคิดที่เป็นข้อตรงข้ามให้เข้าไปอยู่ในองค์ความรู้ของตัวเอง ซึ่งก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเรื่องผีและศาสนายังคงอยู่ได้ทั้งในสังคมสมัยและดำรงอยู่ร่วมกับองค์ความรู้แบบสมัยใหม่ได้ นอกเหนือจากการทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ช่องโหว่และความไม่สมบูรณ์แบบขององค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ กระนั้นการดำรงอยู่ร่วมกันของความเชื่อเรื่องผี ศาสนา และองค์ความรู้สมัยใหม่ก็ไม่ได้อยู่ในระนาบเดียว แต่เป็นการอยู่ร่วมกันแบบมีลำดับชั้น โดยสำหรับในยุคสมัยนี้ องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จะมีอิทธิพลต่อสังคมมากที่สุด ตามมาด้วยศาสนาและความเชื่อเรื่องผี ซึ่งแม้จะไม่ได้เท่าเทียมกัน แต่ก็ส่งผลให้ศาสนาและ

ความเชื่อเรื่องผียังคงดำรงอยู่ในสังคมได้ในยุคที่องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมส่วนใหญ่

ดังนั้น องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อเรื่องผีและศาสนาลดลงจากการที่วิทยาศาสตร์พยายามอธิบายความเชื่อดั้งเดิมเหล่านี้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ความเชื่อเรื่องผีและศาสนากลายเป็นเพียงเรื่องมโน แต่ก็ได้ทำให้ผีหายไปได้ ในทางตรงกันข้ามกับสร้างบริบทใหม่ให้ผี และจากการปะทะกันของความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อสมัยใหม่ก็ทำให้เห็นถึงความย้อนแย้งของสังคมไทยสมัยใหม่ที่เป็นสมัยใหม่ไม่สามารถครอบคลุมทุกส่วนของสังคมได้อย่างที่ควรจะเป็น อีกทั้งผียังเปิดโปงให้เห็นช่องโหว่ขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่อีกด้วยที่กล่าวว่าตัวเองเป็นความจริงสูงสุดของโลกสมัยใหม่อีกด้วย

2.2.2 สังคมอุตสาหกรรม

สังคมไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมาเรื่อย ๆ เริ่มต้นจากการเกษตรแบบครัวเรือนมาเป็นการเกษตรเพื่อการค้าและการส่งออก และเมื่อเศรษฐกิจขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ ความต้องการในการผลิตเพื่อการค้าและส่งออกก็เพิ่มขึ้น ขยับขยายจนกลายเป็นการผลิตในอุตสาหกรรมที่สามารถผลิตสินค้าได้อย่างรวดเร็วและในปริมาณมาก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทุนนิยม การค้าเสรี ภายใต้วิสัยทัศน์ว่าการผลิตเพื่อการค้าจะช่วยพัฒนาประเทศให้ร่ำรวยและมีความเจริญตามแนวคิดของอุดมการณ์ดังกล่าว โดยเห็นได้จากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 ซึ่งเริ่มใช้เมื่อพ.ศ. 2504 ก็ส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักและส่งเสริมสนับสนุนด้านนี้มาอย่างต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นฉบับที่ 12 รวมทั้งยังสนับสนุนให้มีการลงทุนของเอกชนและต่างชาติอย่างต่อเนื่อง ระบบอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้สร้างรายได้ให้ประเทศได้อย่างมหาศาลและช่วยให้ประเทศเกิดการพัฒนาได้อย่างก้าวกระโดด แต่ระบบอุตสาหกรรมนี้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่าไม้ น้ำ เชื้อเพลิงอย่างมหาศาลเช่นกัน ซึ่งเมื่อเทียบกับสังคมเกษตรกรรมในอดีตที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะใช้เฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพราะเคารพและหวาดกลัวในวิญญาณที่สิงสถิตในธรรมชาติ แต่ในสมัยนี้ด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทยก็ส่งผลให้เรื่องผีสาปเทวดาในธรรมชาติไม่เป็นที่หวาดกลัวหรือเชื่อถืออีกแล้ว รวมด้วยแนวคิดทุนนิยมและการค้าเสรีที่อยู่เบื้องหลังทำให้นายทุนใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างไม่เสียค่าอะไร อีกทั้งคนในสังคมก็ไม่ได้ดำรงชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติดั้งเดิมจึงอาจจะลืมไปว่าสังคมอุตสาหกรรมก็อาศัยกำลังผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติทั้งนั้น แม้จะไม่ได้เห็นท่อนซุงเป็นท่อน ๆ ก็ตาม ไม่ใช่เพียงแค่ทรัพยากรที่ถูกใช้อย่างฟุ่มเฟือย แต่โรงงานอุตสาหกรรมก็ยังสร้างมลพิษและทำลายธรรมชาติที่ยังอยู่ด้วย ดังที่พระมหาสม สิริปัญญกล่าวถึงการพัฒนาประเทศในเชิง

อุตสาหกรรมที่มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด แต่กลับแลกลับมาด้วยวิถีชีวิตของคนที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายอย่างมหาศาล

การพัฒนาประเทศที่เป็นไปแบบก้าวกระโดดนั้น อาจทำให้มองเห็นไปว่าโลกเจริญมากขึ้น แต่ความเจริญนั้นมิได้เกิดขึ้นโดยปราศจากเงื่อนไข คำว่าต้องเร่งปริมาณในการส่งออกนั้น เป็นมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้นำประเทศทั่วโลก หลบหลีกตาต่อจางขึ้นใจหมดแล้ว เมื่อเร่งปริมาณการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติก็จะออกจากป่าจากใต้ดินได้น้ำเข้าไปสู่โรงงาน คนก็จะออกจากบ้านเข้าไปสู่โรงงาน ทั้งคนและทรัพยากรก็จะไปเผชิญหน้ากันอยู่ในโรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติก็จะถูกตัดสินประหารชีวิตในโรงงานนี้เอง นับวันความสูญพันธุ์ของธรรมชาตีก็น่าประหลาด⁵⁷

แม้ว่าภาครัฐจะออกนโยบายอนุรักษ์และควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ก็ดูจะไม่ได้ผลนัก จากการที่ผลของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 ก็ปรากฏว่า มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินกว่าที่กำหนด นั่นเท่ากับว่ากฎหมายไม่สามารถควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ จึงต้องใช้อำนาจของผีที่แม้จะอ่อนกำลังลงมามาก แต่ก็ไม่ได้หมดฤทธิ์ไปเสียทีเดียว มาช่วยเสริมเหมือนอย่างสมัยที่สังคมยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรม แต่ต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น โดยหน้าที่หลัก ๆ ของผีในสังคมดังกล่าวนี้ ยังคงเป็นการควบคุมทางศีลธรรมของคนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ความน่ากลัวของผี ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง *ตะเคียน* (2546) ที่ผีนางตะเคียน ซึ่งเป็นผู้ปกป้องรักษาธรรมชาติออกมาฆ่าบุคคลที่เข้าไปล่าสัตว์ ทำลายทรัพยากรในป่า ซึ่งเป็นมิติพื้นที่ของป่าตามความเชื่อแบบสังคมเกษตรกรรม โดยนำเสนอภาพการฆ่าที่สยดสยองเพื่อทำให้เกิดความน่ากลัว รวมทั้งการใช้อำนาจของความเชื่อทางศาสนามาใช้ เช่น การบวชต้นไม้ เพื่อใครคนไม่กล้ามาตัดไม้ เป็นต้น

อีกหน้าที่หนึ่งของผีที่เพิ่มเข้าคือการวิพากษ์วิจารณ์ความเจริญที่เกิดจากสังคมอุตสาหกรรมที่เป็นความเจริญทางด้านวัตถุว่า ในแง่หนึ่งคือการผลิต แต่อีกแง่หนึ่งคือการทำลายล้างหรือความตาย แต่สังคมมักจะเลือกกล่าวถึงแต่ความเจริญจากการผลิตเพื่อการค้าเท่านั้น โดยมักจะเปรียบเทียบนายทุนทั้งหลายว่าเป็นผีร้ายที่กัดกินทรัพยากรธรรมชาติอย่างตะกละตะกลาม รวมทั้งเอาไรต์เอาเปรียบชาวบ้านเพื่อผลประโยชน์และผลกำไรของตนเองด้วย ดังที่มนสิการ เสงสุวรรณ ได้ยกตัวอย่างคำเปรียบเปรยโดยใช้ผีร้ายอย่างพอกกับกลุ่มนายทุน ในวิทยานิพนธ์ *คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ต. บางเลน อ. บางใหญ่ จ. นนทบุรี: การศึกษาแนววรรณคดีชาติพันธุ์* ตัวอย่างเช่น ประโยค “เจ้าพวกโปปนายทุน มันคอยเก็บดอกเบี้ยค่าหนี้แพง ๆ กินเลือดกินเนื้อ

⁵⁷ พระมหาสม สิริปัญญา. (2553). *ผู้หญิงกับสังคมของสังคม*. จัดพิมพ์โดย พระมหาพนธ์ อรรถจารีและคณะผู้ปฏิบัติธรรมวัดไทยกรุงวิจิตร, ต.ช. หน้า. 59.

ชาวบ้านตาตำ ๆ อย่างเราๆ ใครไม่จ่ายก็โดนมันยึดที่ ที่ตอนมาก็พูดว่าเห็นใจคนจน เลยเอาเงินมาให้ยืม ดอกเบี้ยถูก ๆ พอเราหลงเชื่อ จะถอนตัวก็ไม่ทัน แถมยังถูกยึดที่นาทำกินอีก”⁵⁸ ซึ่ง “พวกปอบในที่นี้ก็คือนายทุนปล่อยเงินกู้ที่เข้าไปหาผลประโยชน์ด้วยการให้ชาวบ้านยากจนกู้ยืมเงินไป หากใครไม่มีปัญหาหามาจ่ายคืนก็ยึดที่ดินของเขาไป ไม่เห็นใจว่าชาวบ้านเหล่านั้นจะไปทำมาหากินอะไรได้อีกในเมื่อที่ดินทำกินถูกยึดไปแล้ว เท่ากับว่าฆ่าชาวบ้านทั้งเป็น พฤติกรรมเช่นนี้เหมือนกับผีที่อำมหิตพอกับปอบที่หักคอกินไก่สด ๆ ได้ โดยไม่รู้สึกลังสาร์”⁵⁹ (มนสิการ เสงสุวรรณ, 2560) จากประโยคเปรียบเปรยที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมที่เป็นที่รังเกียจมักจะถูกเปรียบเทียบกับผีร้าย เพื่อวิพากษ์ว่าการกระทำดังกล่าวไม่ควรเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์ควรกระทำ ทั้งนี้รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อผลกำไรของพวกนายทุนในสังคมอุตสาหกรรมด้วย

ดังนั้น แม้สังคมจะเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ไม่ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติเหมือนในสังคมเกษตรกรรม แต่ก็ยังต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการผลิต และเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ฟุ่มเฟือยต่างจากในอดีตที่จะใช้เฉพาะสำหรับดำรงชีวิตเท่านั้น เพื่อเป็นการควบคุมการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงต้องอาศัยผีเหมือนในสมัยสังคมเกษตรกรรม โดยอาศัยความน่ากลัวของผีให้คนเกิดความกลัวไม่ทำลายธรรมชาติไปมากกว่านี้ อีกทั้งยังใช้ผีเพื่อวิพากษ์นายทุนและสังคมอุตสาหกรรมว่าเป็นผู้ทำลายล้าง เป็นผู้บริโภคน้ำที่ตะกละตะกลาม ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ผลิตอีกด้วย ไม่เพียงเท่านั้น สังคมอุตสาหกรรมยังส่งผลต่อสภาพของสังคมเมือง รวมทั้งบทบาทและการดำรงอยู่ของผีภายในสังคมเมืองดังที่จะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.2.3 ความเป็นเมือง

สภาพบ้านเมืองแบบสมัยใหม่ที่มีตึกสูง มีการคมนาคมขนส่งสะดวกสบาย เป็นมาตรวัดความเจริญตามแบบหลักการพัฒนาแบบสมัยใหม่ ความเป็นเมืองของไทยนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ที่มีการสร้างถนนเจริญกรุง ซึ่งเป็นถนนแห่งแรกและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอย่างการตัดถนนเพิ่ม การพัฒนาไฟฟ้า ประปา การคมนาคม เศรษฐกิจ การค้า โดยในยุคแรกความเจริญในกรุงเทพฯ ยังกระจุกตัวอยู่ที่บางลำพูหรือเขตเมืองเก่า ต่อมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อพ.ศ. 2475 ความเป็นเมืองและความเจริญจึงขยายออกไปยังเขตอื่นของกรุงเทพฯ เช่น สาทร สีลม เป็นต้น จนมาถึงต้นพุทธศักราช 2500 กรุงเทพฯ “ก็เปลี่ยนรูปโฉมทั้งด้านกายภาพ บรรยากาศ และรสนิยมของผู้คน ย่านชานเมืองใหม่ ๆ ผุดขึ้นรอบ ๆ โรงเรียน ร้านค้า โรงภาพยนตร์ และคลับสำหรับฝรั่ง ครอบครัวชนชั้นนำชอบตั้งบ้านเรือน

⁵⁸ มนสิการ เสงสุวรรณ. (2560). คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ต. บางเลน อ. บางใหญ่ จ. นนทบุรี: การศึกษาแนววรรณคดีชาติพันธุ์ [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 86.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 86.

ณ ขานเมืองนี้เช่นนั้น เพราะมีสถานภาพสูงและมูลค่าอสังหาริมทรัพย์เพิ่มเร็ว ของนอกโดยเฉพาะยี่ห้อดัง ๆ จากสหรัฐกลายเป็นเครื่องสำอางสถานภาพสังคมชั้นสูง สมัยอเมริกันให้นิยามว่าอะไรทันสมัยและน่าพอใจสำหรับชนชั้นกลางเมือง”⁶⁰ การเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของความเจริญในกรุงเทพฯ นี้มีรากฐานมาจากความเป็นตะวันตกทั้งสิ้น ทั้งทุนนิยม บริโภคนิยม ความนิยมตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกา และชนชั้นกลางกลายเป็นชนชั้นนำในสังคม และกลายเป็นศูนย์กลางและแม่แบบของความเจริญและความเป็นสมัยใหม่ของประเทศไทย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้และเน้นการขยายความเจริญของเมืองทั้งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และเร่งการขยายตัวของเมืองไปในส่วนภูมิภาค รวมทั้งการสนับสนุนการลงทุนของเอกชนและให้ความสำคัญกับชนชั้นกลางในฐานะทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพในระบบทุนนิยม การขยายตัวของความเป็นเมืองส่งผลให้เกิดเมืองสมัยใหม่ขึ้นอีกหลายแห่ง แต่เมื่อเทียบกับขนาดของประเทศก็ยังนับว่ามีไม่มาก และถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะพยายามขยายความเป็นเมืองไปในเขตภูมิภาค แต่ด้วยการบริหารจัดการที่ไม่ดีพอและการขาดทรัพยากรบุคคล ทำให้ในส่วนภูมิภาคยังไม่เจริญเท่ากรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ คนต่างจังหวัดจึงเกิดการอพยพเข้ามาในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ทั้งหลาย โดยเชื่อว่าจะมีอนาคตที่ดีกว่า จากแนวคิดดังกล่าวนี้ ตลอดจนผลกระทบจากการกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมของสังคมไทยที่ส่งผลให้เกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกินจากการกว้านซื้อที่ดินเพื่อมาทำเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมของกลุ่มนายทุน ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรต้องเข้าสู่การทำงานในระบบอุตสาหกรรมหรืออพยพย้ายถิ่นเข้ามาในสังคมเมืองเพื่อหางานทำ ไม่เพียงเท่านั้น ในระบบอุตสาหกรรมยังก่อให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจไปสู่การเกิดเป็นสังคมเมือง นอกจากนี้ ระบบอุตสาหกรรมยังต้องการทุน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงที่ดินหรือตัวเงินที่เป็นสินทรัพย์เท่านั้น แต่ระบบอุตสาหกรรมยังต้องการแรงงานที่เป็นตัวบุคคลอีกด้วย ซึ่งความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่ส่วนใหญ่ก็เป็นสังคมเมือง

ปัจจัยเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียที่ดิน ความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรม และความต้องการแสวงหาช่องทางทำกินและโอกาสในชีวิตใหม่ ๆ ในสังคมเมือง นำไปสู่การล้นทะลักของผู้คนเข้ามาในสังคมเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร และผู้อพยพส่วนใหญ่ก็ต้องเผชิญกับปัญหาในเมืองใหญ่มากมาย นอกจากนี้ การล้นทะลักเข้ามาในเมืองนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมาย ทั้งเพศพาณิชย์ ชุมชนแออัด อาชญากรรม ยาเสพติด ผู้คนในสังคมที่ไร้สายสัมพันธ์ต่อกัน เนื่องจากแต่ละคนก็มาจากต่างที่ต่างถิ่นและความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็มียุทธศาสตร์ที่พยายามจะแก้ปัญหาเหล่านี้โดยพยายามขยายความเป็นเมืองออกมาในส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น เพื่อที่ผู้คนจะได้ไม่อพยพมาที่เมืองมากเกินไป ปัญหาสังคมเหล่านี้ก่อให้เกิดความกังวลและความหลอนขึ้น เนื่องจากความเป็นเมืองควรจะเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัย เป็นพื้นที่ของ

⁶⁰ คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2558). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. สำนักพิมพ์มติชน. หน้า 211.

ความเจริญ แต่กลับชุกซ่อนความอันตราย ความไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัยเอาไว้ และด้านที่ถูกปกปิดของเมืองนี้ถูกนำเสนอให้เห็นผ่านผี กล่าวคือผีเป็นสิ่งที่มาเปิดโปงให้เห็นอีกด้านของเมืองที่สังคมปกปิดด้วยภาพความสวยงาม ความทันสมัยและความเจริญ กลับมีด้านที่เป็นความตาย ความป่าเถื่อน ความรุนแรงชุกซ่อนอยู่ ดังที่ แอนดรูว์ ออลัน จอห์นสัน (Andrew Alan Johnson) ได้กล่าวถึงผีในฐานะของความเป็น uncanny ของเมือง เป็นเครื่องตอกย้ำว่าภาพความเจริญอาจไม่ได้เป็นอย่างที่เห็น แต่ชุกซ่อนภาพความชั่วร้ายอย่างความยากจนและความตายไว้ภายใต้ความสวยงามของความเจริญ

... ghosts become the uncanny reminders that the regime of images does not always act as it should, that poverty and death can and do exist beneath manicured lawns and behind white concrete.⁶¹

จากข้างต้น จะเห็นว่า สังคมเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างแออัดและเต็มไปด้วยปัญหาสังคม ความรุนแรงและอาชญากรรมต่าง ๆ มากมายส่งผลให้คนที่อาศัยสังคมเมืองต้องการที่พึ่งทางใจ ในสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่มั่นคงและความไม่ปลอดภัย ซึ่งคนส่วนใหญ่ก็เลือกที่จะยึดถือผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ส่งผลให้ลัทธิการนับถือบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งในและนอกพระพุทธศาสนาได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ความเป็นมาของการนับถือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมเมืองส่วนหนึ่งเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของคนต่างจังหวัดเข้ามาในสังคมเมืองและได้นำความเชื่อของตนเข้ามาด้วย ดังที่หลุยส์ โกลอมบ์ (Louise Golomb) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของความเป็นเมืองกับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศที่เติบโตขึ้น โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ดึงดูดให้กลุ่มแรงงานจากต่างถิ่นย้ายเข้าทำงาน กลุ่มคนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่สังคมเมืองเหล่านี้ได้นำความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เข้ามาด้วย และในบรรดาคนกลุ่มนี้ก็มีผู้ใช้ไสยศาสตร์ที่เข้ามาสู่สังคมเมืองด้วยเช่นกัน และกลุ่มผู้ใช้ไสยศาสตร์ที่มีอยู่ทั่วสังคมเมืองเหล่านี้ได้จัดหาคาถาอาคมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้แก่บรรดาคนเมืองที่ต้องการตัวช่วยในการจัดการกับสังคมที่ตึงเครียดและเต็มไปด้วยการแข่งขัน

This trend continues, especially in the greater Bangkok metropolitan area, where accelerating industrial development and international commerce have drawn millions of landless workers from both nearby and distant rural communities. These migrants to the towns and cities bring with them many of their traditional beliefs in magic and spirits. Among the newcomers to the urban centers are traditional magic practitioners,

⁶¹Andrew Alan Johnson. (2014). Ghosts of the New City. Silkworm Books. p. 14.

especially those from impoverished areas of northeastern Thailand. Along with large numbers of magicians practicing in rural communities surrounding the urban centers, these practitioners supply magical services to the swelling numbers of urban residents who require assistance in coping with the stresses of their impersonal and competitive social environment. ⁶²
(Golumb, 1993)

ในบทความ *Beyond Syncretism: Hybridization of Popular Religion in Contemporary Thailand* พัฒนา กิตติอาษาได้ศึกษาร่องรอยของการนับถือร่างทรงในสังคมเมืองของไทย ซึ่งหนึ่งในปัจจัยของการนับถือร่างทรงหรือสำนักทรงในสังคมเมืองเป็นผลมาจากการอพยพย้ายถิ่นของคนต่างจังหวัดเข้ามาสู่สังคมเมืองและการเติบโตอย่างรวดเร็วของสังคมเมือง โดยพัฒนา กิตติอาษาได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวนี้ว่า กรุงเทพฯ และพื้นที่ตอนกลางอื่น ๆ พัฒนาเข้าสู่การเป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรมรวดเร็วกว่าพื้นที่อื่น พื้นที่สังคมเมืองเหล่านี้กลายเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าแรงงานที่เป็นผู้อพยพและกลุ่มชายขอบต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะหาที่พึ่งในรูปแบบของความเชื่อและแนวทางนอกเหนือพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ในขณะที่กลุ่มคนพลัดถิ่นอื่น ๆ ในสังคมเมืองต้องการแนวทางทางศาสนาที่สอดคล้องกับการชีวิตในสังคมเมือง อย่างการดูหมอ การปฏิบัติธรรม เครื่องรางของขลังและการเข้าทรงต่าง ๆ

Bangkok and other areas of the Central Plain began the process of urbanization and industrialization well before other regions. These urban centres have provided a home to rural migrant labourers and, in turn, nurtured groups of marginalized people, who tend to search for religious beliefs and practices beyond traditional Buddhism. The other groups within the displaced urban population need religious practices that are meaningful and relevant to their urban lifestyle and environments, including fortune-telling, meditation, and amulet and spirit-medium cults⁶³ (Kitiarsa, 2005)

กล่าวได้ว่า การดำรงอยู่ของผีในสังคมเมืองร่วมสมัยส่วนหนึ่งก็เกิดจากกระบวนการของกลายเป็นสังคมเมืองเอง

⁶² Louise Golumb. (1993). "The relativity of Magical Malevolence in Urban Thailand". In C.W. Watson and Roy Ellen (eds), *Understanding Witchcraft and Sorcery in Southeast Asia*. University of Hawaii Press. p. 31.

⁶³ Pattana Kitiarsa. (2005). *Beyond Syncretism: Hybridization of Popular Religion in Contemporary Thailand*. *Journal of Southeast Asian Studies*, 36(3). P. 472

นอกจากนี้ การเป็นสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมของสังคมเมืองยังเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการสร้างความหมายใหม่ให้กับความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการเป็นสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ดังเช่น ในบทความ *Royal Spirits, Chinese Gods, and Magic Monks: Thailand's Boom-Time Religions of Prosperity* ของปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน (Peter A. Jackson) แจ็กสันได้ศึกษาการนับถือบูชาดวงพระวิญญาณของพระมหากษัตริย์ไทยอย่างรัชกาลที่ 5 เทพเจ้าจีนอย่างเจ้าแม่กวนอิม และพระเกจิชื่อดังทั้งหลาย อย่างเช่นหลวงพ่อกุณในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจไทยเฟื่องฟูในช่วงทศวรรษที่ 19 ซึ่งจะเห็นว่า การนับถือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนี้ถูกสร้างความหมายใหม่ให้สอดคล้องกับแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยมในสังคมเมือง หรือก็คือเป็นการบูชาเพื่อเน้นให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ ธุรกิจและการค้าขาย เป็นต้น (Jackson, 1999)

ดังนั้น ในสังคมเมืองร่วมสมัยที่เป็นสังคมอุตสาหกรรม สังคมทุนนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตของความเป็นสมัยใหม่ที่เป็นตัวตรงข้ามของความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ในทางตรงข้าม ในกระบวนการของการกลายเป็นเมือง รวมทั้งแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยมในสังคมเมืองกลับเอื้อต่อการดำรงอยู่ของผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการเป็นที่พึ่งให้กับกลุ่มคนพลัดถิ่นและชายขอบที่ต้องการหาที่พึ่งทางใจที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในสังคมเมือง ตลอดจนตอบสนองความปรารถนาความเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ ธุรกิจและการค้าขายของทั้งกลุ่มแรงงานและชนชั้นกลาง

2.2.4 โครงสร้างสังคมทางเพศที่เปลี่ยนแปลง ความเท่าเทียมทางเพศ และความกังวลที่มีต่อเพศหญิง

จากกระแสโลกาภิวัตน์ การค้าเสรี ทุนนิยม การติดต่อกับต่างประเทศ รวมทั้งการกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมและการเป็นสังคมเมืองดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ สังคมไทยสมัยใหม่จึงมีการรับเอาแนวคิดต่าง ๆ จากตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้มากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อโครงสร้างของสังคมไทยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ทางเพศด้วย

สำหรับเพศชาย ทั้งนี้จะต้องย้อนกลับก่อนหน้ายุคสมัยใหม่ ดังที่กล่าวไปแล้วว่า สังคมไทยเป็นสังคมปิตาธิปไตยด้วยอิทธิพลจากศาสนาที่รับเข้ามา ทำให้ผู้ชายเป็นผู้นำในสังคมและได้รับอภิสิทธิ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำของประเทศ ทั้งชนชั้นศักดินา ชุนนาง เศรษฐี อย่างเช่น การมีภรรยาหลายคน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงอำนาจและชายเครือและการเกื้อกูลกันทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อแนวคิดใหม่ ๆ เข้ามาในสังคมไทยมากขึ้น รวมทั้งแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศและเทคโนโลยีการพิมพ์ การศึกษาที่ช่วยกระจายแนวคิดใหม่ ทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงอภิสิทธิ์ของเพศชายในสังคม โดย “นักเขียนทั้งชายและหญิงวิจารณ์ระบบชายมีภรรยาหลายคนว่า ไม่ยุติธรรมกับ

ผู้หญิง เป็นสัญลักษณ์ความล้าหลังของสยาม และยังเอื้อกับวัฒนธรรมผู้หญิงหากิน นักเขียนรุ่นใหม่ วาดภาพว่าในสังคมอุดมคติ คนที่มีความสามารถเป็นผู้ได้รับการเลื่อนชั้นและการยกย่อง หญิงชายมีความเท่าเทียมกันเพราะว่าผู้หญิงได้รับการศึกษา สังคมเชิดชูระบบผัวเดียวเมียเดียว การแต่งงานเกิดขึ้นเพราะความรักและความพึงพอใจระหว่างกัน”⁶⁴ จะเห็นได้ว่า สังคมเริ่มให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและแนวคิดปัจเจกนิยมที่บุคคลที่สิทธิ์ที่คิดและตัดสินใจในชีวิตของตนเองมากขึ้น นฤพนธ์ ด่วงวิเศษได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความเป็นสุภาพบุรุษจากอิทธิพลของแนวคิดวิกตอเรียที่เข้ามา อิทธิพลต่อสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 และการออกกฎหมายผัวเดียวเมียเดียวได้สร้างบริบทและมาตรฐานใหม่ให้กับเพศชายสมัยใหม่เป็นอย่างยิ่ง เริ่มจากความสำคัญของสังคมชายเป็นใหญ่ลดลงจากการที่พระพุทธศาสนาที่สนับสนุนชายเป็นใหญ่กลดความสำคัญลง ไม่ได้รับการยึดถือมากเหมือนเมื่อก่อน รวมทั้งแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศที่เริ่มให้สิทธิ์เสียงผู้หญิงมากขึ้น การออกกฎหมายแบบผัวเดียวเมียเดียว ทำให้ผู้ชายใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการขยายอำนาจได้ยากขึ้น เช่น การให้ลูกสาวแต่งงานกับชนชั้นนำ ขุนนางหรือเศรษฐีเพื่อผลประโยชน์ สุดท้ายแนวคิดเรื่องการเป็นสุภาพบุรุษที่กำหนดมาตรฐานพฤติกรรมใหม่ให้กับ ผู้ชายว่าต้องสุภาพ แต่ก็ต้องเข้มแข็งและควบคุมตัวเองได้ให้กับที่เป็นผู้ชาย ค่านิยมใหม่ที่เข้ามาใช้กับเพศชายส่งผลให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ในเพศชายคือต้องควบคุมตัวเองให้ได้ ต้องเข้มแข็ง แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องสุภาพประกอบกับความกดดันที่จะต้องประสบความสำเร็จตามมายาคติภายใต้ระบบทุนนิยมและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ เกิดเป็นลักษณะทวิลักษณ์สำหรับผู้ชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านผีหรือปีศาจ ซึ่งจะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อถัดไป นอกจากนี้ ความเป็นชายตามแบบอุดมคติสมัยใหม่คือเป็นสุภาพบุรุษ เข้มแข็ง และควบคุมตัวเองได้นั้นเป็นเพียงภาพในอุดมคติตามแบบสมัยใหม่ที่ไม่มีใครไปถึง เหมือนเป็นภาพหลอน ภาพมายาที่ไม่มีอยู่จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านผีผู้ชาย ที่มีลักษณะสมบูรณ์แบบ เป็นผู้ชายในอุดมคติของหญิงสาว แต่การเป็นผีของเขาเป็นการสื่อว่าผู้ชายในอุดมคตินั้นไม่มีอยู่จริง เป็นเพียงภาพลวงตาเท่านั้น

สำหรับผู้หญิง เช่นเดียวกันกับผู้ชาย โครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยม การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ทำให้บทบาททางเพศของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปและเต็มไปด้วยความย้อนแย้ง สับสน ทั้งนี้นฤพนธ์ ด่วงวิเศษได้อธิบายถึงบทบาทของเพศหญิงในช่วงเวลาต่าง ๆ อย่างความแตกต่างระหว่างผู้หญิงชนชั้นสูงกับผู้หญิงชาวบ้านในอดีต โดยในอดีตนั้น ผู้หญิงชาวบ้านเมื่อจะต้องเป็นผู้ดูแลบ้าน แต่ก็มียุทธศาสตร์ทางด้านการเศรษฐกิจ การค้าการตลาด ผู้หญิงชาวบ้านจึงค่อนข้างมีอำนาจในทางการเงิน แลกมากับการที่ผู้หญิงถูกมองว่าหมกมุ่นยึดติดกับเรื่องสินค้ำ เงินทองหรือเรื่องทางโลก อย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่สำหรับผู้หญิงชนชั้นสูงนั้น ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย เรื่องการเป็นแม่บ้านแม่เรือน ผู้หญิงต้องเป็นผู้ปรนนิบัติรับใช้ผู้ชาย เป็นรองผู้ชาย และเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจทางการเมืองของผู้ชาย กล่าวคือเป็นแนวคิดแบบการเป็นกุลสตรี ซึ่งเมื่อเทียบกับความเป็นอยู่ของผู้หญิงชาวบ้านแล้ว เป็นอิสระน้อยกว่ามาก และมีข้อจำกัดน้อยกว่ามาก แต่ในอดีต

⁶⁴คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2558). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. สำนักพิมพ์มติชน. หน้า 152.

นั้นแนวคิดเรื่องการเป็นกุลสตรียังอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้หญิงชนสูงเท่านั้น ผู้หญิงชาวบ้านไม่ได้รับความแนวปฏิบัตินี้มาใช้ แต่ต่อมาในสมัยพัฒนาและแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เน้นด้านการศึกษา แนวคิดกุลสตรีก็ถูกถ่ายทอดมายังผู้หญิงชาวบ้านด้วยผ่านแนวคิดรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางหรือการบริหารประเทศแบบบนลงล่าง กล่าวคือยึดชนชั้นนำในประเทศเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การศึกษาสำหรับผู้หญิงนั้นจึงเป็นทั้งการสนับสนุนให้ผู้หญิงมีสิทธิมีเสียงพึ่งพาตัวเองได้ และออกมาทำงานในระบบตลาดทุนนิยม ตามแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ

แต่ในขณะเดียวกันก็ยังผูกติดกับแนวคิดกุลสตรีที่ต้องเป็นรองผู้ชาย เป็นภรรยาที่ดีมาไว้ด้วย อนึ่ง การออกมาทำงานนอกบ้านของผู้หญิงนอกจากแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมและการศึกษาแล้ว ส่วนหนึ่งก็เป็นผลกระทบมาจากทุนนิยม สังคมอุตสาหกรรมด้วย จากการที่นายทุนมากขึ้นซื้อที่ดิน ซึ่งแต่เดิมเป็นมรดกตกทอดทางฝ่ายหญิง ส่งผลให้เกษตรกรหลายคนตกเป็นผู้ไร้ที่ดิน การแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเครือญาติสูญหายไป ส่งผลให้ผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้าน และอาจถึงขั้นเป็นเพียงแรงงานราคาถูกหรือเข้าสู่ธุรกิจเพศพาณิชย์ในผู้หญิงที่การศึกษาไม่สูงนัก และแน่นอนว่าเมื่อผู้หญิงที่แต่เดิมมีหน้าที่สืบทอดพิธีกรรมท้องถิ่นและสังคมแบบชุมชนนิยมออกมาท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่นที่ถ่ายทอดผ่านเพศหญิงและสังคมแบบชุมชนนิยม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติจึงพลอยลดลงหรือหายไปด้วย อีกทั้งธุรกิจการท่องเที่ยวที่แพร่หลายและสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นเม็ดเงินมหาศาลก็เป็นตัวดึงดูดให้ผู้หญิงเข้าสู่ธุรกิจเพศพาณิชย์มากขึ้นและง่ายขึ้น ดังนั้น การที่ผู้หญิงออกมาบ้านจากท้องถิ่นมาทำงานและมาใช้ชีวิตในสังคมจึงก่อให้เกิดความกังวลที่มีต่อเพศหญิงสมัยใหม่ “จะเห็นว่า ในช่วงที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยและพึ่งพาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สังคมจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับผู้หญิง กล่าวคือ สังคมจะกังวลว่าผู้หญิงชนชั้นกลางและชนชั้นสูงจะทำลายจารีตประเพณีเกี่ยวกับครอบครัวและความสัมพันธ์ทางเพศ สำหรับผู้หญิงชนชั้นล่าง สังคมกังวลว่าพวกเธอจะตกเป็นเหยื่อ ถูกหลอก ถูกกระทำ หรือถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชายที่เป็นเจ้านาย ความกังวลดังกล่าวนี้สะท้อนออกมาในตัวตนของผู้หญิงสมัยใหม่ซึ่งด้านหนึ่งเธอคือผู้ที่แสวงหาอิสระในตัวเอง [...] อีกด้านหนึ่ง ผู้หญิงคือผู้ที่บริสุทธิ์ เปราะบาง ไร้อำนาจ ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง [...] ตัวตนของผู้หญิงสมัยใหม่จึงเต็มไปด้วยความตึงเครียดของกฎระเบียบซึ่งมาจากความทันสมัยและจารีตประเพณี”⁶⁵

อีกทั้งเมื่อสังคมไทยมีความเป็นทุนนิยมมากขึ้นก็ไปกระตุ้นภาพมายาคติของการผู้หญิงที่มีหมกมุ่นยึดติดในสินค้าและเงินทอง ซึ่งเป็นของนอกกายเป็นการยึดติดกับเรื่องทางโลกตามคติทางพระพุทธศาสนาจากเมื่อสมัยอดีตขึ้นมา ส่งผลให้ผู้หญิงถูกมองในทั้งในฐานะของผู้บริโภคและเหยื่อของการบริโภค กล่าวคือผู้หญิงจะเป็นภาพของการบริโภคที่ล้นเกินในสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมรวมกับอำนาจของเพศหญิงตั้งแต่สมัยสังคมเกษตรกรรมที่เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ทำลาย ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นภาพของผู้คุกคามสังคม ซึ่งยังคงเป็นสังคมชายเป็นใหญ่ ดังนั้น ภาพของผู้หญิงสมัยใหม่จึง

⁶⁵ นฤพนธ์ ตัววิเศษ. (2560). เพศในเขาวงกต: แนวคิดทฤษฎีเพศในวัฒนธรรมบริโภค. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). หน้า 223.

เป็นอัตลักษณ์ที่ค่อนข้างแตกต่าง กล่าวคือ เป็นทั้งความเป็นสมัยใหม่ ความก้าวหน้า แต่อีกด้านก็เป็นความล้าหลังจากการที่ต้องยึดกับจารีตประเพณี เป็นทั้งเหยื่อและผู้คุกคามของสังคมชายเป็นใหญ่ จะเห็นได้ว่า แม้สังคมไทยจะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเรื่องความเท่าเทียม แต่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ก็ยังคงเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลเหนือสังคมไทย สังคมยังคงถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ส่วนบ้านเป็นพื้นที่ของผู้หญิง เมื่อผู้หญิงออกมาอยู่ในสังคมจะด้วยปัจจัยใดก็ตามจึงเป็นการคุกคามพื้นที่ของผู้ชาย ทำให้ภาพของผู้หญิงมักจะถูกเชื่อมโยงกับปีศาจที่คุกคามสังคมเมืองด้วยความสวยงาม แต่แฝงอันตราย ดังที่ชุตินา ประภาสวุฒินสาร ได้ศึกษาตัวละครพินทุมวดี ในบทความ *มารกับเมือง: หญิงร้ายกับภัยคุกคามความเป็นชาติและความเป็นชายใน อมฤตาลัย* ตัวละครพินทุมวดี เป็นตัวละครหญิงร้ายที่คุกคามสังคมสมัยใหม่ที่เป็นพื้นที่ของผู้ชาย แต่เมื่อผู้หญิงก้าวเข้ามาในพื้นที่เมืองมากขึ้น มีอิสระทางเพศมากขึ้นและเริ่มปฏิเสธบทบาทของการเป็นภรรยาและแม่จึงเป็นการคุกคามสังคมปิตาธิปไตย โดยนำเสนอผ่านพินทุมวดี หญิงร้ายที่ปรากฏภายในพื้นที่เมืองและหลอกล่อผู้ชายให้พบกับจุดจบและสูญเสียความเป็นชายด้วยความงาม แต่แฝงอันตรายของเธอ ในขณะเดียวกัน ผีหรือปีศาจก็สะท้อนให้เห็นถึงอคติทางเพศที่มีต่อเพศหญิงโดยการยึดโยงกับมายาคติและความเชื่อแบบเก่า และยังสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของสังคมสมัยใหม่ที่แนวคิดหรือความเชื่อแบบเก่าก็ยังปรากฏให้เห็น

ดังนั้น เมื่อสังคมไทยรับเอาค่านิยมและแนวคิดสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้จึงส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมด้านบทบาททางเพศเปลี่ยนแปลงไป มีการสร้างมาตรฐานใหม่ ๆ ให้กับทั้งเพศชายและเพศหญิง อย่างไรก็ตาม ค่านิยมและความเชื่อแบบดั้งเดิมก็ยังไม่สามารถถูกขจัดไปได้หมดจากสังคมไทย ก่อให้เกิดความกังวลที่มีต่อบทบาททางเพศ โดยเฉพาะต่อเพศหญิงที่ในสมัยนี้ไม่ได้ยึดติดกับบ้านอีกต่อไปแล้ว แต่มาใช้ชีวิตในสังคมเทียบเท่ากับผู้ชาย ความกังวลนั้นปรากฏให้เห็นในรูปแบบของผีหรือปีศาจผู้หญิงที่เป็นตัวแทนของการบริโภค ความเชื่อแบบเก่า ซึ่งเป็นสิ่งที่คุกคามสังคมสมัยใหม่ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิง ในขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของความทันสมัยผ่านอคติและความเหลื่อมล้ำทางเพศที่ยังคงมีอยู่ในสังคมสมัยใหม่ที่ยึดถือปัจเจกนิยมและความเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า เพศที่ส่วนใหญ่จะได้รับการพูดถึงในสังคมยังคงเป็นเพศหญิงกับเพศชายเป็นส่วนใหญ่ แทบไม่มีการพูดถึงความหลากหลายทางเพศ ดังที่กัจจกร หลุยยะพงศ์และสมสุข หินวิมาน ได้กล่าวถึงภาพยนตร์ผีในช่วงปีพ.ศ. 2520 -2530 ว่าทั้งภาพของผีหญิงและชายก็ยังคงถูกกรอบจากสังคมรักต่างเพศว่า หากเป็นผีผู้หญิงก็ต้องมีรูปแบบของผู้หญิง เช่น ชอบผู้ชายและหากเป็นผีผู้ชายก็ต้องรักผู้หญิง⁶⁶

โดยสรุปแล้ว ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงการปะทะกันของความเชื่อดั้งเดิมคือผีและศาสนากับแนวคิดสมัยใหม่ เนื่องจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ความเป็นสมัยใหม่และแนวคิดต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับความเป็นสมัยใหม่ ทั้งองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ สังคมอุตสาหกรรม ทุนนิยม บริโภคนิยม การค้าเสรี ความเป็นเมืองล้วนแล้วแต่พยายามจะ

⁶⁶กัจจกร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน. (2552). *หลอน รัก สันสบ ในหนังไทย*. สำนักพิมพ์ศยาม. หน้า 85.

มาแทนที่และล้มล้างความเชื่อดั้งเดิมออกไป เนื่องจากมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าหลัง งามาย ซึ่งผิดก็เป็นสิ่งที่โต้ตอบกับความเป็นสมัยใหม่ดังกล่าว โดยมานำเสนอให้เห็นถึงความย้อนแย้งของความทันสมัยใหม่ไม่สามารถครอบคลุมหรืออิทธิพลเหนือสังคมทั้งหมดได้อย่างที่ควรจะเป็น ทำให้สิ่งที่มีความเชื่อชั่วตรงข้ามที่ความทันสมัยใหม่ยังคงอยู่ และยังเป็นสิ่งที่มาเปิดโปงให้ถึงความบิดเบี้ยวอันเป็นผลมาจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่อีกด้วย รวมทั้งควบคุมพฤติกรรมและศีลธรรมของคนสมัยใหม่ที่ถูกรอบงำด้วยทุนนิยมและบริโภคนิยม

2.3 “ผี” ในยุคสมัยใหม่หลังวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน)

ประเทศไทยใช้แนวทางการพัฒนาประเทศตามแนวคิดสมัยใหม่และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งพ.ศ. 2540 ซึ่งประเทศไทยประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตกหรือวิกฤติต้มยำกุ้ง จากวิกฤติการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้คนในสังคมหลายคนเสื่อมศรัทธาในการพัฒนาแบบสมัยใหม่ รวมทั้งองค์ความรู้จากตะวันตก และเมื่อเป็นเช่นนั้น “บรรดาผู้คนในสังคมจึงเริ่มไม่มั่นใจต่อกระแสการพัฒนาแบบทันสมัยและเหตุผลนิยม หลายคนย้อนหันสู่วัฒนธรรมหรือคุณค่าแบบเดิมเพื่อแก้ปัญหา และหนึ่งในนั้นก็คือการหวนสู่ความเชื่อเรื่องผี ๆ”⁶⁷ เห็นได้จากการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 9 ซึ่งเริ่มใช้ในพ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึงฉบับที่ 12 มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารประเทศ หลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นหลักการที่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทว่าด้วยทางสายกลาง ความพอเพียง การไม่ยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข รวมทั้งเงินทองของนอกกาย นอกจากนี้ การบริการประเทศยังให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณีไทยมากขึ้น เนื่องจากเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ต่อรองกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ละทิ้งการพัฒนาประเทศตามแนวคิดสมัยใหม่เช่นกัน ส่งผลให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่มีลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ จะทางธรรมก็ไม่สุด จะทางโลกก็ไม่สุด จะทันสมัยก็ไม่สุด หรือจะกลับไปหาอดีตก็ไม่สุด ทั้งนี้ก็เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผ่านมาทำให้ความเป็นไทยแบบในอดีตเลือนลางลงไปมากแล้ว ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมที่พยายามนำกลับมาจึงเปลี่ยนบริบทไปจากเดิมมาก

นอกจากนี้ กระแสโพสต์โมเดิร์นหรือหลังสมัยนิยมที่ก่อตัวในสังคมไทยก็ส่งผลกระทบต่อความเป็นไทยที่พยายามจะนำกลับมา ทำให้ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีเปลี่ยนบริบทไปจากเดิม ภายใต้แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ที่ปฏิเสธว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงสูงสุด และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมกระแสรอง แนวคิดที่หลากหลาย ปฏิเสธที่จะนิยามสิ่งต่าง ๆ แบบชั่วตรงข้าม (binary) และเป็นยุคที่เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้น ก่อให้เกิดความสามารถในการผลิตซ้ำทั้งสินค้าที่เป็นวัตถุและสินค้าเชิงวัฒนธรรม ความสามารถในการผลิตซ้ำได้อย่างไม่จำกัดนี้เองที่เป็นที่มาของสังคมแบบที่จันทนีย์ เจริญศรีกล่าวว่า

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 71.

เป็นสังคม “ล้ำความจริง” (hyperreality) ซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งจำลอง (simulacrum) จนเราไม่สามารถที่จะแยกระหว่างของจริงกับสิ่งจำลองได้ นอกจากนี้ยุคหลังสมัยใหม่ยังเป็นยุคของการยุบตัว (implosion) ของเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต่าง ๆ ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างศิลปะชั้นสูงกับศิลปะชาวบ้าน (popular art) ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างภาพปรากฏ (appearance) กับความจริง (reality) นั่นก็คือไม่มีความหมายที่อยู่เบื้องหลังสิ่งต่าง ๆ จะให้ค้นหา”⁶⁸ (จันทน์ เจริญศรี, 2544) ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ นำมาซึ่งการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อดั้งเดิมของไทยอย่างมี รวมทั้งความเชื่อทางศาสนาหลายด้าน

2.3.1 ฝึ ศาสนา พิธีกรรมทางไสยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่

ในประเด็นของความเชื่อดั้งเดิมกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่ที่ได้กล่าวมาในหัวข้อก่อนหน้านี้จะเป็นการปะทะกับของความเชื่อดั้งเดิมกับแนวคิดสมัยใหม่ที่พยายามโต้ตอบกัน และดำรงอยู่ด้วยกันแบบมีลำดับชั้น แต่ในยุคสมัยนี้ เมื่อสังคมไทยหย่อนคลายและแนวคิดแบบหลังสมัยนิยมทำให้เส้นแบ่งระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับวิทยาศาสตร์เจือจางลง และเริ่มผสมผสานเข้าด้วยกัน แม้จะไม่ได้เนียนสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน เนื่องจากองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เคยเป็นที่ยึดถือมากในสังคมไทยในยุคพัฒนาไม่ได้เป็นความจริงสูงสุดอีกต่อไปจากแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่เริ่มมีการถกเถียงถึงวาทกรรมความชอบธรรมในการกล่าวอ้างว่าตัวเองเป็นความจริงสูงสุดว่าเป็นแค่เครื่องมือของชนชั้นนำในสังคม ไม่ได้เป็นความจริงสูงสุดสำหรับทุกคน รวมทั้งแนวคิดปฏิเสธข้อตรงข้าม ทำให้ความเชื่อเรื่องฝึ ศาสนา และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์หลอมรวมเข้ากับวิทยาศาสตร์ เป็นการนำเสนอให้เห็นว่า ฝึในบริบทสมัยใหม่ไม่ได้เห็นห่างกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอีกต่อไปแล้ว และบางครั้งก็ยังผสมผสานเข้ากับและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ในนวนิยายเรื่อง *ระบำเวท* ของชลนิล ตัวละคร โกลาที่สืบเชื้อสายจากแม่มดตั้งแต่ยุคกลางวางแผนจะปล่อยไวรัสอาคมผ่านคลื่นสัญญาณโทรทัศน์ในงานคอนเสิร์ตของเธอที่จะถ่ายทอดสดไปทั่วประเทศโดยมีเป้าหมายในการกำจัดคนชั่วทุกคนให้หมดไป

ครั้งนี้โกลาตั้งใจแพร่ไวรัสอาคมทั่วประเทศ คนจำนวนมหาศาลต้องบาดเจ็บ ล้มตาย [...] มันอาศัยคลื่นสัญญาณโทรทัศน์ที่อยู่รอบตัวมนุษย์เป็นสื่อ กระจายตัวอย่างกว้างไกลด้วยระบบดาวเทียม จูโจมทุกคนที่กำลังเกิดจิตอำมหิต มีกิเลสรุนแรง เตรียมกระทำการชั่วช้า หรือไม่ก็คนเลวทรมานโดยสันดานที่ไม่อาจแยกขาวแยกดำ ไม่รู้จักถูกผิดดีชอบ⁶⁹ (ชลนิล, 2557)

⁶⁸จันทน์ เจริญศรี. (2544). โปสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา. สำนักพิมพ์วิภาษา. หน้า 26.

⁶⁹ชลนิล. (2557). ระบำเวท. สำนักพิมพ์คำต่อคำ. หน้า 478.

นอกจากนี้ คาถาอาคมในเรื่องนี้ยังมีการประยุกต์ใช้ให้กลมกลืนกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และวิทยาศาสตร์มากขึ้น อย่างเช่น ตาข่ายคิตาที่เกิดจากอาคมผสมกับคลื่นเสียงจากเครื่องดนตรี เพื่อสร้างเรดาร์ดักจับผู้บุกรุก “ตาข่ายคิตาสามารถตรวจจับ รับรู้สิ่งแปลกปลอมทุกชนิดที่เข้ามาในขอบข่ายของมันไม่ต่างจากเรดาร์ และรายงานถึงผู้วางตาข่ายโดยตรง นั่นคือโลลา”⁷⁰ แต่กระนั้น เส้นแบ่งระหว่างความเชื่อเรื่องผีกับวิทยาศาสตร์ก็ไม่ใช่ว่าหายไปทั้งหมด ยังคงมีการปะทะกันกันอยู่ เช่น ในภาพยนตร์บางเรื่องที่ผิูกำจัดด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ปอป หวิด สยอง (2544) ที่ผีปอปถูกหมอผียุคไซเบอร์จับใส่แผ่นซีดี แต่กระนั้นก็ถือเป็นการตีความใหม่และสร้างความหมายใหม่ให้ผีมีความกลมกลืนกับความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น เช่น อาคมที่ผสมกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

ในทางการแพทย์สมัยใหม่ก็ได้รับผลกระทบจากกระแสหลักสมัยนิยมเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดแนวคิดว่าการรักษานั้นสามารถกระทำได้ในหลายมิติ ไม่จำเป็นจะต้องรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่อย่างเดียวเท่านั้น แต่อาจจะใช้องค์ความรู้อื่นร่วมด้วยได้ เช่น เมื่อเจ็บป่วยก็ไปหาแพทย์สมัยใหม่หรือแพทย์แผนปัจจุบัน และอาจจะไปรดน้ำมนต์ที่วัด หรือไปร่วมพิธีทรงเจ้าเข้าผีร่วมด้วยก็ได้ เนื่องจากมองว่า การรักษาด้วยวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ก็มุ่งเน้นการรักษาที่ร่างกาย แต่ละเลยด้านจิตใจ ซึ่งซึ่งมีมารับหน้าที่ในการดูแลจิตใจของผู้ป่วยที่ต้องการที่พึ่งและความอบอุ่นใจ เช่น การทรงเจ้าเข้าผี การล่ำผีฟ้า ซึ่งบุญยงค์ เกศเทศกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีฟ้าของชาวบ้านว่า “สำหรับชาวบ้านตลาด ตำบลกุดน้ำใส อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ นั้น ล่ำผีฟ้าเพื่อรักษาโรคทางจิต โดยเฉพาะมีการล่ำปลอบขวัญ ให้กำลังใจ และสร้างความอบอุ่นให้กับผู้ป่วยเป็นกรณีพิเศษ”⁷¹ หรือในสถานการณ์ในช่วงเวลานี้ (พ.ศ. 2563) ที่โรคโควิด 19 กำลังระบาดก็เกิดปรากฏการณ์การใช้ทั้งน้ำยาฆ่าเชื้อโควิด 19 ผสมกับน้ำมนต์ที่ปลุกเสกแล้วมาฉีดตามถนนเพื่อฆ่าเชื้อไวรัส หรือการกักตัวอยู่บ้านเพื่อป้องกันการระบาดของโรคตามคำสั่งของกระทรวงสาธารณสุขพร้อมกับแขวนกิ่งกะเพราหรือพันธุ์ไม้ที่เชื่อว่าขับไล่สิ่งชั่วร้ายได้ไว้หน้าบ้าน เป็นต้น กล่าวคือ มีทั้งทำตามและการรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างความอบอุ่นใจด้วยความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อท้องถิ่น ไม่ได้มองว่าเป็นการกระทำที่ขัดกันแต่อย่างใด ในภาพยนตร์เรื่อง แสงกระสือ (2562) ก็มีการตีความผีกระสือใหม่ให้มีความใกล้เคียงกับวิทยาศาสตร์และวิทยาการการแพทย์สมัยใหม่มากขึ้น จากการที่ น้อย เพื่อนของสายที่เป็นกระสือ ซึ่งเป็นนักศึกษาแพทย์กล่าวกับสายว่า จะพยายามหาทางรักษาเธอให้หายจากการเป็นกระสือให้ได้ และใช้ความรู้ทางการแพทย์ที่เรียนมาในการค้นคว้าหาทางรักษาสาย ซึ่งในทางหนึ่งจะยังคงเห็นการปะทะกันของผีและการแพทย์สมัยใหม่อยู่บ้าง แต่ก็มีหลอมรวมเข้าหากันมากขึ้นจากการที่ในภาพยนตร์ น้อยก็ได้ปฏิเสธการเป็นกระสือของสายว่าไม่จริง เพียงแต่มองว่ารักษาได้ด้วยการแพทย์สมัยใหม่

⁷⁰เรื่องเดียวกัน. หน้า 402-403.

⁷¹บุญยงค์ เกศเทศ. (2557). ผี วิถีคน. กากะเบียบ. หน้า 54-55.

ดังนั้น จากกระแสหลังสมัยนิยมและการหวนกลับมาของความเป็นไทย ทำให้เส้นแบ่งระหว่างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่กับความเชื่อเกี่ยวกับผีเลื่อนลางมากขึ้นและมีการประยุกต์ใช้ในลักษณะที่มีการหล่อหลอมกัน แม้จะยังมีการปะทะกันของความเชื่อทั้งสองอยู่บ้าง ซึ่งการยังคงอยู่ของผีนี้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากความเป็นสมัยใหม่นำเสนอได้แต่ความเจริญทางวัตถุ ไม่อาจให้ความอบอุ่นใจแก่คนในสังคมได้ ความเชื่อเกี่ยวกับผีจึงทำหน้าที่ดังกล่าวซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผีมีต่อสังคมมาตลอด แต่ในที่นี่มีการประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดสมัยใหม่

2.3.2 การจัดระเบียบทางเพศ ความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายทางเพศ

หลักจากวิกฤติเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2540 เศรษฐกิจและสังคมจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูอย่างใหญ่หลวง ซึ่งในที่นี้หมายถึงรวมถึงการควบคุมพฤติกรรมทางเพศด้วย ซึ่งเป็นผลจากความพยายามเอาระบบศีลธรรมจารีตความเป็นไทยมาประยุกต์ใช้ อย่างเช่น นโยบายการจัดระเบียบสังคม หรือ การเฝ้าระวังทางสังคม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ในสังคมให้อยู่ในกฎในกรอบ เนื่องจากเชื่อว่าจะสามารถต้านทานกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นสิ่งบ่อนทำลายความเป็นไทยได้ และด้วยความหวังว่าอดีตที่สวยงามจะช่วยเยียวยาความสิ้นหวังและล้มเหลวในปัจจุบันและอนาคตได้ สิ่งหนึ่งที่ถูกใช้ในการทวงคืนอดีตที่สวยงามคือ ร่างกายของผู้หญิง (female figure) ดังเช่นในบทความ *Nang Nak—Ghost Wife: Desire, Embodiment, and Buddhist Melancholia in a Contemporary Thai Ghost Film* ซึ่งอาร์นิกา เฟอร์แมน (Arnika Fuhrmann) ได้ศึกษาภาพยนตร์ไทยเรื่อง *นางนาก* (2542) โดยนทรี นิมิตรบุตรที่กล่าวกันว่าเป็นภาพยนตร์ที่ชาตินิยมที่สุดเรื่องหนึ่งของไทย โดยในเรื่องดังกล่าว การแต่งกายของตัวละคร บรรยายกายภายในเรื่องจะเป็นไปตามยุคสมัยคือช่วงรัชกาลที่ 4 เพื่อให้คนดูได้โหยหาอดีต อีกทั้งตัวของนางนากก็เป็นภาพแทนของความดั่งามของหญิงไทยในอดีตที่หาไม่ได้แล้วในผู้หญิงสมัยใหม่ แต่ในอีกด้าน ความเป็นหญิงของนางนากก็เป็นสิ่งที่มาคุกคามสังคมปิตาธิปไตยและในท้ายที่สุด นางนากก็ถูกกำจัดด้วยพระ ซึ่งเป็นตัวแทนของศาสนาและสถาบันความเป็นชาย ส่งผลให้สังคมปิตาธิปไตยกลับมาสงบสุขอีกครั้ง การนำเสนอผีนางนากในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการนำความเชื่อเกี่ยวกับเพศหญิงที่มีมาตั้งแต่อดีตคือ การเป็นทั้งผู้สร้างและผู้คุกคามสังคม ซึ่งในที่นี้คือสังคมชายเป็นใหญ่ เป็นภาพแทนของการยึดติดเรื่องทางโลก (attachment) ซึ่งขัดกับคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกละทิ้งถูกหยาบยกขึ้นมาใช้หลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 40 ที่เน้นเรื่องความพอเพียงการไม่ยึดติด ในขณะที่ภาพของผีนางนากเป็นตัวแทนของความยึดติดและความปรารถนาที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งความยึดติดและความปรารถนาของผู้หญิงยังไปตอบรับกับมายาคติของเพศหญิงที่เป็นผู้บริโภคที่ล้นเกินอีกด้วย อีกทั้งความงามของผู้หญิงยังถูกเปรียบเป็นภาพลวงตา เป็นสิ่งที่ไม่จีรัง (Fuhrmann, 2009) ดังนั้น ผีผู้หญิงในที่นี้จึงเป็นทั้งเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมและศีลธรรมของเพศหญิงให้อยู่ในกฎในกรอบตามคติสังคมชายเป็นใหญ่ ในขณะที่เดียวกันการนำเสนอให้เห็นอคติทางเพศในสังคม

เมืองร่วมสมัยว่าผู้หญิงยังถูกผูกติดกับค่านิยมแบบเก่า ทั้งที่ในสังคมเมืองร่วมสมัยก็มีแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ แนวคิดสตรีนิยมที่ให้อิสระทางความคิดและการใช้ชีวิตกับผู้หญิง รวมทั้งกระแสหลังสมัยใหม่นิยมที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามกับสังคมชาติเป็นใหญ่ แต่แนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ก็ยังอยู่ในสังคม เป็นการสะท้อนให้เห็นลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ ของสังคมไทยที่ทำให้เกิดความหลอน

ในขณะเดียวกัน เพศชายเองก็ได้รับผลกระทบจากแนวคิดและอุดมการณ์สมัยใหม่ อย่างทุนนิยม บริโภคนิยม แนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เช่นกัน กล่าวคือ ระบบทุนนิยมที่ทำให้ทุกสิ่งถูกตีค่าไม่ต่างจากสินค้า แม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง โดยตามมายาคติทางเพศ หญิงมักจะถูกมองว่าเป็นผู้ถูกบริโภค จากมายาคติความงามที่ทำให้ผู้หญิงยึดติดในความงาม รูปร่าง หน้าตา และจากการที่ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน ซึ่งเอื้อต่อธุรกิจเพศพาณิชย์ ทำให้ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นสินค้า ส่วนผู้ชายมักจะถูกมองว่าเป็นเพศที่เข้มแข็ง มีเหตุผล ยับยั้งชั่งใจตนเองได้ ความเป็นผู้นำ อย่างไรก็ตามทฤษฎีของริต้า เฟลสกี (Rita Felski) ในสังคมบริโภคนิยม ไม่ใช่แค่ผู้หญิงเท่านั้นที่ยังคงมีภาพเหมารวมเป็นผู้บริโภค แต่ความวิตกกังวลต่อการบริโภคยังรวมไปถึงผู้ชายที่ถูกทำให้กลายเป็นหญิงผ่านสัญลักษณ์ของการตอนอันเป็นผลมาจากการทำให้เป็นสินค้าที่แพร่หลายมากขึ้น

Not only does woman remain the archetypal consumer, but an overt anxiety comes to the fore that men are in turn being feminized by castrating effects of an ever more pervasive commodification.⁷² (Felski, 1995)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ดี ในสังคมปัจจุบัน จากกระแสความเท่าเทียมทางเพศ แนวคิดสตรีนิยม การเข้ามามีบทบาทของผู้หญิงในสังคมมากขึ้น และมายาคติการเป็นผู้บริโภคของผู้หญิง ทำให้เกิดสื่อที่ถ่ายทอดผ่านสายตาผู้หญิง (female gaze) เพื่อเอาใจผู้หญิงมากขึ้น และทำให้ผู้ชายจากที่เคยเป็นผู้บริโภคต้องกลายเป็นผู้ถูกบริโภคด้วยเช่นกัน และกระแสเหล่านี้ยังก่อให้เกิดการสร้างความหมายของความเป็นชายใหม่ ๆ ขึ้น เช่น การเป็นพ่อบ้าน การเลี้ยงลูก การทำอาหาร รวมทั้งการเอาใจใส่ในรูปร่างหน้าตา ซึ่งแต่เดิมหน้าที่เหล่านี้ถูกมองว่าเป็นของผู้หญิง ทำให้เกิดวิกฤติความเป็นชายขึ้น ในขณะเดียวกันค่านิยมแบบชายเป็นใหญ่และมายาคติของเพศชายตามแบบสังคมไทยเป็นใหญ่ก็ยังคงอยู่คือต้องมีความเป็นสุภาพบุรุษ ต้องเข้มแข็ง มีเหตุผล ความเป็นผู้นำและควบคุมตัวเองได้ แนวคิดทั้งเก่าและใหม่เหล่านี้ก่อให้เกิดความแตกแยกทางอัตลักษณ์ของเพศชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านผลที่เป็นทวิลักษณ์ของผู้ชายสมัยใหม่ที่รู้สึกกว่าตัวเองทำตามมายาคติของความเป็นชายกระแสหลักที่ให้คุณค่าผู้ชายเพียงแบบเดียวและยังเต็มไปด้วยความย้อนแย้งไม่ได้ ในขณะเดียวกันก็พยายามคงอำนาจความเป็นชายเอาไว้ ซึ่งเป็น

⁷²Rita Felski. (1995). The Gender of Modernity. Harvard University Press. p. 62.

จิตใต้สำนึกที่ถูกกดทับเอาไว้ ตัวอย่างเช่น ในนวนิยาย *กระหัง* ตัวละครเอกคือ อเล็กซ์มีทวิลักษณ์เป็นกระหัง ซึ่งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทต่อไป

นอกจากเพศหญิงและชายแล้ว หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 40 ผู้มีความหลากหลายทางเพศก็เป็นที่พูดถึงในสังคมมากขึ้นในฐานะพลเมืองของประเทศ โดยก่อนหน้านี้ ผู้มีความหลากหลายทางเพศก็อยู่ในสังคมไทยมาตลอด แต่เพศที่สังคมยอมรับจริงจัง ๆ มีแค่เพศหญิงกับเพศชายเท่านั้น โดยสังคมไทยมีมุมมองต่อเพศทางเลือกในลักษณะของการทนได้ (endurance) ไม่ใช่การยอมรับ (acceptance) แต่จากนโยบายการควบคุมพฤติกรรมทางเพศ และความต้องการทรัพยากรบุคคลในการฟื้นฟูประเทศ ผู้มีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับมากขึ้นและได้รับการกล่าวถึงอย่างจริงจัง ๆ แต่การยอมรับดังกล่าวจะถูกผูกติดอยู่กับชาติ ถึงกระนั้นก็ทำให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ตัวตนและพื้นที่ในสังคมมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกระแสความเท่าเทียมทางเพศด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม สังคมร่วมสมัยก็ยังคงแฝงอคติทางเพศที่มีต่อความหลากหลายทางเพศ ในฐานะของภัยคุกคามสังคมทุนนิยม ซึ่งก็คือสังคมปิตาธิปไตย เนื่องจากถูกมองว่าขัดขวางการผลิตตามแนวคิดทุนนิยม ดังนั้น ภาพของกลุ่มคนรักร่วมเพศในนวนิยายหรือภาพยนตร์สยองขวัญจึงมักจะนำเสนอในภาพของผีหรือปิศาจ สอดคล้องกับที่ทีนา ชานเทอร์ (Tina Chanter) ได้อ้างถึงแนวคิดของจูดิธ บัทเลอร์ (Judith Butler) ว่า กลุ่มเกย์และเลสเบียนมักจะถูกให้ภาพว่าเป็นสิ่งคุกคามวิถีชีวิตของกลุ่มคนรักร่วมเพศ

Judith Butler has appropriated this projective dynamic to shed light on the way in which gays and lesbians come to figure in the heterosexist imaginary as phobic objects, coming to represent a threat to straight lifestyles⁷³ (Chanter, 2007)

ดังนั้น ผีเป็นสิ่งที่มาเปิดเผยอคติทางเพศในสังคมเมืองร่วมสมัยที่ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศใดควรจะมีคามเท่าเทียมกัน และมีสิทธิ์เลือกใช้ชีวิตของตัวเอง แต่ในความจริงกลับมีการกีดกันทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือกลุ่มคนรักร่วมเพศ แม้แต่ผู้ชายที่ไม่เป็นไปตามขนบเองก็เช่นกัน โดยกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกนำเสนอด้วยการเป็นผี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของสังคมสมัยใหม่ในเรื่องเพศที่ทุกเพศควรจะทำเท่าเทียมกันตามแนวคิดสมัยใหม่ แต่สุดท้ายสังคมก็ยังสลดภาพสังคมชายเป็นใหญ่ที่มีมาแต่อดีตไม่หมด

⁷³Tina Chanter. (2007). Gender: Key Concepts in Philosophy. Continuum. p. 67.

2.3.3 กระแสโลกาภิวัตน์และอัตลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการติดต่อสื่อสารและการเดินทางข้ามถิ่นข้ามประเทศได้อย่างสะดวกมากขึ้น ทำให้โลกมีขนาดเล็กลงและมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งก็ส่งผลกับแนวคิดต่าง ๆ ในสังคมไทยในหลาย ๆ ด้าน ดังที่ได้ยกตัวอย่างให้เห็นข้างต้น อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์คือการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์ความเป็นไทยและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เนื่องจากความเป็นไทยในบริบทของแนวคิดหลังสมัยใหม่นั้นไม่ได้เป็นความเป็นไทยแท้เหมือนในอดีตที่ผ่านมาแล้ว จากความต้องการจะเป็นตะวันตกและกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการถ่ายทอด กลืนกินหรือหยิบยืมวัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ มาใช้ในบริบทของสังคมไทย ทำให้ความเป็นไทยไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนไทยอีกแล้ว ดังนั้น การบริโภคความเป็นไทยหรือการอยากเป็นคนไทยของคนในสมัยนี้จึงมีลักษณะที่ลักลั่น คือทั้งอยากเป็นไทย แต่ก็อยากจะมีความเป็นสากล ดังที่ ประชา สุวีรานนท์ และ เกษียร เตชะพีระ เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ทวิบุคลิกทางวัฒนธรรม” หรือ “วัฒนธรรมเกท” ซึ่งก็คือ “อาการที่คนไทยแปลกแยกจากความเป็นไทย ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะสมมุติฐานในเบื้องลึกแห่งจิตใต้สำนึกว่ามีระยะห่างดำรงอยู่ระหว่างตัวเองกับแก่นสารัตถะแห่งความเป็นชาติหรือความเป็นชาติพันธุ์ดังที่ตนเข้าใจ ทำให้มองความเป็นไทยว่าเป็นสิ่งดำรงอยู่ต่างหาก (thingness) ไม่ได้แนบแน่นเป็นเนื้อในส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ดำเนินไปเองโดยปกติวิสัยสามัญสำนึกของตน และแยกจากอัตลักษณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคล” ⁷⁴ (ประชา สุวีรานนท์ และ เกษียร เตชะพีระ, 2554) ดังนั้น เมื่อคนไทยรู้สึกเหินห่างจากความเป็นไทย ไม่ได้รับรู้ถึงแก่นแท้ของความเป็นไทย ความเป็นไทยที่ในอดีตเคยชัดเจนจึงเป็นเพียงความเป็นไทยที่ว่างเปล่าก็เป็นเพียงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ว่าง ๆ ที่จะหาความหมายหรือสิ่งใดมาสวมใส่ก็ได้ ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากการที่คนในสังคมเมืองร่วมสมัยกลัวความว่างเปล่าจึงต้องพยายามหาความหมายมาให้สิ่งต่าง ๆ จึงเกิดปรากฏการณ์ตามที่ประชา สุวีรานนท์ และ เกษียร เตชะพีระ เรียกว่า “การทดเทิดความความไม่เป็นไทย” (the sublimation of un-Thainess) และ “การระเหิดความเป็นไทย” (sublimation of Thainess) ซึ่ง “การทดเทิดความไม่เป็นไทย กับ การระเหิดความเป็นไทย เป็นสองด้านของเหรียญเดียว ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และประกอบซึ่งกันและกันแบบวิภาษวิธีจึงจะสมบูรณ์ เพราะการทดเทิดไม่ความเป็นไทยต้องอาศัยรูปแบบไทยที่ถูกระเหิดมาแล้วเป็นเปลือกปกคลุม ส่วนการระเหิดความเป็นไทยให้เหลือแค่รูปแบบเก่าแก่กลวงเปล่าก็เพื่อให้ความไม่เป็นไทย ได้สัมผัสสอดสวมนำเข้า” ⁷⁵ แม้แต่ผีไทยที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของไทยเองก็ถูกสวมใส่ไปด้วยความไม่เป็นไทยด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ผีนางตะเคียน จากเรื่อง *ตะเคียน* (2546) นางตะเคียนที่มีภาพจำเป็นผู้หญิงไทยห่มสไบนุ่งผ้าถุงแบบไทย ก็ดูตีความใหม่ให้ใส่เสื้อผ้าแบบปัจจุบัน ทำให้นางตะเคียนมีความสากลมากขึ้น หรือในนวนิยายเรื่อง *กลืนการเวก* โดยพงศกร ฝิคุณชายอายุทธ์ก็เป็นแดร์กคูล่า ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่มีอะไรที่เกี่ยวข้อกับความเป็นไทยเลย แต่ก็นำมาใส่บริบท

⁷⁴ประชา สุวีรานนท์ และ เกษียร เตชะพีระ. ไทย ๆ. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน. หน้า 135-136.

⁷⁵เรื่องเดียวกัน. หน้า 144

ของความเป็นไทยได้ การเอาความไม่เป็นไทยไปใส่ในเปลือกของความเป็นไทยเป็นการทำให้ฝียังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความรู้สึกกว้างเปล่า ต้องการที่พึ่ง ความรู้สึกไม่มั่นคง และความโหยหาอดีตของคนในสังคมเมืองร่วมสมัย

ไม่ใช่เพียงแค่ผีไทยเท่านั้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ แต่พิธีกรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นเองก็เช่นกันที่หลุดออกจากแก่นหรือบริบทเดิม อย่างเช่น พิธีกรรมท้องถิ่นที่แต่เดิมเชื่อมกับสังคมเกษตรกรรม การนับถือผี ก็หลุดออกจากแก่นของพิธีกรรมดังกล่าวเป็นเพียงความสนุก หรือถูกปรับเปลี่ยนบริบทให้กลายเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมเพื่อรับใช้การท่องเที่ยว เช่น ประเพณีสารทเดือนสิบที่ในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติพี่น้องและบรรพบุรุษที่ล่วงลับเป็นหลัก แต่ปัจจุบันกลับเน้นเป็นเรื่องของการท่องเที่ยวให้คนมาเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อดูประเพณีนี้เป็นหลัก (ศิราพร ณ ถลาง, 2559) โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 จนถึงปัจจุบันก็มีการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ดังนั้น กล่าวได้ว่าการพัฒนาตามแบบแนวคิดสมัยใหม่ กระแสโลกาภิวัตน์ และกระแสหลังสมัยใหม่นิยมส่งผลให้อัตลักษณ์ความเป็นไทยและอัตลักษณ์ท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่น ผีไทยที่ถูกตีความใหม่โดยการผสมวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาเพื่อให้ยังคงอยู่ได้ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลุดออกจากบริบทเดิมและถูกใช้งานในบริบทใหม่ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงตัวเองดังกล่าวก็ทำให้อัตลักษณ์ความเป็นไทย อัตลักษณ์ท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่ได้ในสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นความกังวลจากความรู้สึกไร้รากของคนในสังคมร่วมสมัย ซึ่งพยายามที่จะสร้างความหมายใหม่ให้ความเป็นไทยโดยการหาสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาใส่เพื่อให้รู้สึกว่าเป็นไทยและอัตลักษณ์ของตนยังอยู่และยังนิยมได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3.4 ความโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงาของคนในสังคมเมืองร่วมสมัย

กระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยม การค้าเสรี แนวคิดปัจเจกนิยม การเป็นสังคมอุตสาหกรรม การเป็นสังคมเมือง รวมทั้งแนวคิดอื่น ๆ ที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ในด้านหนึ่งก็เป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมพัฒนาและดึงศักยภาพของตัวเองออกมาใช้เพื่อความสำเร็จ แต่อีกด้านก็ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสินค้า ตีค่าทุกอย่างด้วยเงินทอง และทำให้เกิดการแข่งขันในสังคมจนบางคนก็ทำได้ทุกอย่างเพื่อความสำเร็จแม้แต่เรื่องที่ผิดศีลธรรมก็ตาม ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้นำมาซึ่งความกังวลและความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัยในชีวิตของคนในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะในสังคมเมือง อีกทั้งสถาบันทางสังคมที่ควรจะให้ความปลอดภัยในสังคมก็ไม่สามารถตอบสนองความรู้สึกนั้นได้หรือไม่สามารถลงโทษผู้ที่กระทำผิดศีลธรรมได้ คนในสังคมจึงย้อนกลับไปหาความเชื่อเดิมในอดีตที่ทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิดหรือละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม นั่นคือผี รวมทั้งความเชื่อทางศาสนา เพื่อสร้างความอบอุ่นใจเหมือนเมื่อครั้งอดีต แต่เป็นไปในรูปแบบ

ของสินค้าตามแนวคิดบริโภคนิยม สอดคล้องกับที่ศิริพร ณ ถลางกล่าวว่า “บริบทสังคมทุนนิยมวัตถุนิยมที่เน้นการสะสมและการแข่งขันประชันกันด้วย “วัตถุ” วิถีชีวิตการทำงานเต็มไปด้วยการแข่งขันชิงดีชิงเด่นที่อาจไม่ได้อยู่บนพื้นฐานความเป็นธรรมเสมอไป ผู้คนจึงไม่รู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวง ด้วยบริบทสังคมเช่นนี้ทำให้คนไทยถูกยั่วยุให้โลภอยากได้ “วัตถุ” ในขณะเดียวกันก็รู้สึกต้องการที่พึ่งทางใจ เมื่อใดที่คนเรารู้สึกต้องการที่พึ่งทางใจ ก็จะหันเข้าหาสิ่งที่เข้าข่าย “ศาสนา” ซึ่งมีทั้งการเข้าวัดเพื่อทำบุญ การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ เพื่อให้รู้สึกว่ามีชีวิตมีแต่สิ่งที่เป็นสิริมงคล ปราศจาก “สิ่งที่ไม่ดี” และการมี “วัตถุมงคล” เครื่องรางของขลังในครอบครองก็สามารถเป็นที่พึ่งทางใจได้ในบริบทสังคมเช่นนี้”⁷⁶ ดังนั้น ผีและความเชื่อทางศาสนาจึงหวนกลับมามีความสำคัญในยุคปัจจุบันอีกครั้ง แต่แก่นสารดั้งเดิมถูกละเลยไป เนื่องจากคนในสังคมร่วมสมัยต้องการที่พึ่งที่จับต้องได้ ผีและศาสนาจึงถูกเน้นไปในทางวัตถุและพิธีกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างความอบอุ่นใจและความมั่นใจในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตาม ความต้องการครอบครองเครื่องรางของขลังที่เป็นวัตถุมงคลของที่จับต้องได้ไม่ได้เพิ่มมาในยุคสมัยนี้ แต่สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคสมัยใหม่ก่อนหน้า ดังที่ปรากฏในบทความ Royal Spirits, Chinese Gods, and Magic Monks: Thailand's Boom-Time Religions of Prosperity ของปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน (Peter A. Jackson) ประเด็นเรื่องการบูชาดวงพระวิญญาณพระมหากษัตริย์ไทย เทพเจ้าจีนและพระเกจิ ซึ่งตั้งแต่สมัยยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูก็มีความนิยมในเช่าวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง รูปภาพ รูปเคารพของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้มาบูชาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งวัตถุมงคลเหล่านี้ก็ยังมีการผลิตออกมาเป็นจำนวนมากเพื่อสนองความต้องการของตลาด กล่าวได้ว่า ความเชื่อทางศาสนา ผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดทุนนิยม บริโภคนิยม ในสังคมเมือง และความต้องการของตลาด ซึ่งก็เป็นอิทธิพลของแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยมล้วนเกี่ยวพันกันและสนับสนุนการดำรงอยู่ของความเชื่อทางศาสนา ผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ กระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยม การค้าเสรี แนวคิดปัจเจกนิยม รวมทั้งแนวคิดอื่น ๆ ที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ยังทำให้คนในสังคมเมืองร่วมสมัยเกิดความรู้สึกไร้ที่พึ่งจากความไร้ราก เนื่องจากวิถีชีวิตแบบชุมชนนิยมและความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่สืบทอดผ่านผีและพิธีกรรมล่มสลายลงที่ล่มสลายลง ไม่ว่าจะเป็นจากแนวคิดปัจเจกนิยม ทุนนิยมและการค้าเสรีที่ส่งเสริมให้คนเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สนใจคนอื่น แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก็ยิ่งถูกตีค่าด้วยสินค้าและเงินทอง การอพยพย้ายถิ่นที่ทำให้คนตัดขาดจากถิ่นฐาน ครอบครัวและรากเดิมของตนเอง ความรู้สึกไร้ราก ไร้ที่พึ่งทำให้คนในสังคมเมืองร่วมสมัยเกิดความรู้สึกกลัวความว่างเปล่า ไม่มั่นคง และโหยหาอดีต โดยคนในยุคปัจจุบันจะพยายามเติมเต็มและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองด้วยการบริโภคซึ่งการบริโภคในที่นี้ไม่ใช่แค่การบริโภคสินค้า แต่เป็นการบริโภคสัญลักษณ์ที่มากับสินค้าและบริการนั้นเพื่อให้สามารถนิยามตนเองได้ แต่สินค้าและบริการในกระแสหลังสมัยใหม่ก็เป็นสินค้าประเภทที่ส่งเสริมความเป็นปัจเจกนิยม ดังที่นิธิ เอียวศรีวงศ์กล่าวว่า “สินค้าที่ผลิตขึ้นภายใต้กระแสบริโภคนิยม

⁷⁶ศิริพร ณ ถลาง. (2559). คติชนสร้างสรรค์: บทสังเคราะห์และทฤษฎี. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). หน้า 86.

ล้วนทำให้เราสามารถใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว โดยไม่ต้องไปมีปฏิสัมพันธ์กับใคร ๆ ได้เสียเกือบทั้งสิ้น”⁷⁷ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547) และยังเป็นสินค้าที่ส่งเสริมให้เกิดการบริโภคต่อไปเรื่อย ๆ แต่กลับเป็นสินค้าที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความผูกพันหรือมีประวัติศาสตร์ร่วมกับผู้บริโภคกลายเป็นยิ่งเพิ่มความรู้สึกโดดเดี่ยวไร้ที่พึ่งให้กับคนในยุคปัจจุบันขึ้นไปอีก

ความโดดเดี่ยวของคนในสังคมเมืองร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นเป็นความหลอนผ่านผี อย่างเช่นในภาพยนตร์เรื่อง *รูนพี* (2558) อติติหรือมอนเป็นเพียงคนเดียวที่ได้ยินเสียงของรูนพีและสามารถพูดโต้ตอบกับเขา ในขณะที่คนอื่นไม่ได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของรูนพี และเมื่อมอนโต้ตอบ พูดคุย หัวเราะหรือยิ้มกับรูนพี คนอื่นจึงมักจะมองเธอด้วยสายตาแปลก ๆ ซึ่งการที่มีเพียงแต่เธอที่สัมผัสถึงรูนพีได้ ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความเหงาของเธอเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงาโดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่จากแนวคิดปัจเจกนิยม จากประโยคเปิดตัวของเธอที่เธอบรรยายถึงความเหงาของเธอว่า “ฉันชื่ออติติ แต่ใคร ๆ ก็เรียกฉันว่า โอม่อน พ่อแม่ตายไปเมื่อ 12 ปีก่อน คือวันที่ฉันเริ่มรู้ว่าความตายวนเวียนอยู่รอบ ๆ ตัว ฉันมีความเจ็บเป็นเพื่อนสนิทมาตั้งแต่ฉันจนเรียกได้ว่า ฉันรู้จักมันมากกว่าใคร ความเจ็บมีหลายระดับ ตั้งแต่เจ็บจนได้ยินเสียงใบไม้ไหว เสียงกระพือปีกของแมลงกลางคืน เสียงเข็มวินาทีเดิน เสียงหัวใจเต้นและเจ็บจนได้ยินเสียงความคิดตัวเอง แต่ที่สุดของที่สุดของความเจ็บก็คือเจ็บ...จนได้ยินเสียงวิญญาณ” จากคำพูดของอติติสะท้อนให้เห็นความโดดเดี่ยวของคนในสังคมเมือง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่อยู่อาศัยอยู่ในสังคมปัจเจกนิยมจนในที่สุดก็เกิดความหลอน ดังนั้น คนสมัยนี้จึงพยายามสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและสังคมแบบชุมชนนิยมขึ้นมาใหม่ ตามทฤษฎีของศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสินว่า วิถีชีวิตของคนสมัยนี้ “ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม (Ritual) เทวนิยม (Myth) และ สัญลักษณ์ (symbolism)”⁷⁸ (ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2550) เน้นการใช้สิ่งของเหมือน ๆ กันเพื่อให้รู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน ผิดกับหนึ่งในกระบวนการสร้างสายสัมพันธ์ดังกล่าว เนื่องจากผีเป็นสิ่งที่ผูกติดกับอดีตอยู่แล้ว ดังนั้น คนหลายกลุ่มในสังคมจึงหันมายึดผีเป็นที่พึ่งทางใจและสร้างสายสัมพันธ์ที่ล่มสลายไปผ่านผี เช่น การทรงเจ้าเข้าผี การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำนักต่าง ๆ หรือการทำบุญกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งสร้างรู้สึกเป็นกลุ่มเป็นก้อนให้คนยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม สายสัมพันธ์และสังคมแบบชุมชนนิยมที่ถูกสร้างขึ้นในบริบทใหม่นี้เป็นเพียงสิ่งที่ฉาบฉวย ดิ้นรนและเป็นเพียงภาพจำลองที่สังคมชุมชนนิยมและความสัมพันธ์แบบเครือข่ายในอดีตเท่านั้น

ความโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงา ไร้รากเหง้า ไร้ที่พึ่งของคนยุคปัจจุบันยังก่อให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ในคนในสังคมร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านผี จากการที่เส้นแบ่งระหว่างชั่วต่าง ๆ ถูกทำให้เลือนรางลงตามกระแสหลังสมัยใหม่ กระแสโลกาภิวัตน์ การอพยพย้ายถิ่น และการนำเสนอภาพของผีที่ใกล้ชิดกับสังคมเมืองและชีวิตมนุษย์มากขึ้น (จะกล่าวถึงในหัวข้อ “สื่อและเทคโนโลยีกับการสร้างความหมายใหม่ให้ผี”) ทำให้คนในสังคมเมืองร่วมสมัยไม่สามารถนิยามตัวเองได้อีกต่อไป ความรู้สึกดังกล่าวนี้ถูก

⁷⁷ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). *บริโภค/โพสท์โมเดิร์น*. สำนักพิมพ์มติชน. หน้า 4.

⁷⁸ ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2550). *โครงสร้างประชากรของไทยยุคโพสท์โมเดิร์น การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเกินกว่าจะถ่วงตาม*. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 18.

ถ่ายทอดออกมาผ่านผี ดังที่เห็นในภาพยนตร์ผีวันรุ่นแบบใหม่ ดังที่กำจร หลุยยะพงศ์และสมสุข หินวิมาน กล่าวไว้ว่า หนังสือชุดนี้ต่างจากยุคก่อนหน้า “ในยุคนี้ กลับเน้นความน่ากลัว การแสวงหาตัวเอง และคำตอบของชีวิต เช่น ‘six หกตาย ทำตาย’ (2547) หนังสือนี้เป็นหนังสือที่มีโครงเรื่องสลับซับซ้อน แม้ตอนแรกจะเปิดตัวด้วยการค้นหาผีของกลุ่มวันรุ่นและเดินทางไปสู่บ้านผีสิง แต่หนังสือกลับพลิกผันให้ผีที่กำลังหาหนั้นกลับคือตัววัยรุ่นเองที่ตายไปแล้วแบบไม่รู้ตัว”⁷⁹ หรือในภาพยนตร์เรื่อง *The Six Sense* (2542) เองก็เช่นกันที่ตัวละครของ ดร. มัลคอล์ม โครว์ก็รู้ตัวว่าตัวเองได้ตายไปแล้ว และยังคงใช้ชีวิตแบบคนปกติ จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นวิกฤติอัตลักษณ์ของคนในสังคมร่วมสมัยที่ไม่สามารถแบ่งแยกหรือนิยามสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนอีกต่อไป แม้กระทั่งเส้นแบ่งระหว่างความเป็นคนกับความเป็นผีที่ควรจะเป็นชัดตรงข้ามกันอย่างชัดเจน ทำให้ผีไม่รู้ตัวว่าตัวเองตาย และยังใช้ชีวิตปกติที่มากกว่านั้นคือแม้แต่ตัวของเราเองก็ไม่รู้ว่าตัวเองจริง ๆ แล้วยังมีชีวิตอยู่หรือตายไปแล้ว อีกทั้งยังมีการนำเสนอว่า ไม่ว่าใครก็สามารถเป็นผีได้ อาจจะเป็นบุคคลที่เป็นที่นับถือในสังคม คนที่ดูเป็นคนดีมีศีลธรรมก็เป็นผีได้ ในที่นี้ก็สื่อถึงความว่างเปล่า ไร้ที่พึ่ง ไม่สามารถนิยามอัตลักษณ์ตัวเองได้ ไม่สามารถแยกแยะอะไรคือความจริงความไม่จริงของคนในสังคมเมืองร่วมสมัยที่ทุกอย่างถูกทำให้เป็นเพียงภาพแทนหรือภาพเสมือน

ดังนั้น แนวคิดและกระแสสังคมต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ทำให้คนในสังคมยุคปัจจุบันรู้สึกโดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่ง ไม่มีรากเหง้า ไม่ปลอดภัยและโหยหาอดีตที่สวยงามและให้ความรู้สึกปลอดภัยจึงหวนกลับไปหาความเชื่อดั้งเดิมในอดีตอย่างผีและศาสนา ซึ่งก็เน้นไปทางวัตถุและพิธีกรรมมากกว่าแก่นสารดั้งเดิม อีกทั้งยังพยายามจะสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติและชุมชนนิยามผ่านผีเพื่อให้ตัวเองไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและสามารถนิยามตัวเองผ่านหมู่คณะและสัญญาณต่าง ๆ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นวิกฤติอัตลักษณ์ของคนในสังคมเมืองร่วมสมัยที่ไม่สามารถจำกัดนิยามของตนเองได้ชัดเจนและก่อให้เกิดความสับสน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.3.5 มิติพื้นที่และเวลาในสังคมเมืองร่วมสมัย

เมื่อสังคมพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเมือง มิติพื้นที่และเวลาระหว่างผีกับคนที่เคยแยกออกจากกันชัดเจนเหมือนในอดีตก็เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้แยกขาดจากกันดังเดิม ในแง่ของมิติเวลานั้น กำจร หลุยยะพงศ์และสมสุข หินวิมาน ได้กล่าวถึงมิติทางด้านพื้นที่และเวลากับการปรากฏตัวของผีว่า ในอดีตเวลากลางคืนเป็นเวลาของผีอย่างชัดเจน เนื่องจากในอดีตคนไม่สามารถใช้เวลาากลางคืนได้ เนื่องจากไม่มีไฟฟ้าและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในตอนกลางคืนที่มีมืดมิด แต่ในสังคมเมืองร่วมสมัย เทคโนโลยีและความเจริญพัฒนาไปมาก ทั้งด้านไฟฟ้าที่ช่วยให้ความสว่างในเวลากลางคืน การคมนาคมที่ทำให้เดินทางสะดวกแม้ในเวลากลางคืน และสถานที่ที่ให้ความสะดวกสบายกับคนที่ต้อง

⁷⁹กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน. (2552). หลอน รัก สันสน ในหนังสือไทย. สำนักพิมพ์สยาม. หน้า 74.

ทำงานกลางคืน ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันที่ไม่ได้ทำงานหรือใช้ชีวิตแค่ในช่วงกลางวันเท่านั้น คนในยุคปัจจุบันใช้ชีวิตทั้งกลางวัน กลางคืนได้หมด ส่งผลให้การเจอผีหรือการปรากฏของผีแปรผันไปตามการใช้ชีวิตของคนยุคปัจจุบัน จึงปรากฏตัวได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาอีกต่อไป

ในมิติพื้นที่ ในอดีตเมื่อสังคมยังเป็นสังคมเกษตรกรรม มิติพื้นที่ของผีกับคนก็แบ่งแยกชัดเจน ดังที่ได้กล่าวไว้ เช่น พื้นที่ของป่าจะเป็นพื้นที่ของผีต้องมีการขออนุญาตถึงจะเข้าไปได้ เป็นต้น แต่ปัจจุบัน มิติด้านพื้นที่ดังกล่าวหายไป โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ไม่ได้เป็นสังคมเกษตรกรรมอีกแล้ว อีกทั้งในอดีต ผีจะปรากฏให้เห็นในพื้นที่เฉพาะ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คนไม่ควรจะเข้าไป เช่น ป่าช้า ที่เปลี่ยวร้าง เป็นต้น แต่ในสังคมปัจจุบัน ผีปรากฏตัวในทุก ๆ สถานที่ ทั้งในเมือง และที่ที่คนใช้ชีวิต การปรากฏตัวของผีในเมืองตีความได้หลายประการ ประการแรก พื้นที่ที่เคยเป็นเมืองนี้ในอดีตก็เป็นป่าไม้ ทุ่งนาซึ่งเป็นพื้นที่ของผีในอดีต เมื่อสร้างเมืองตรงพื้นที่ดังกล่าวก็เป็นการละเมิดเข้าไปในพื้นที่ของผีด้วย อีกทั้งยังเป็นการวิพากษ์ว่าการสร้างเมืองก็ต้องทำลายป่าไม้อย่างมหาศาลเพื่อเอาพื้นที่มาสร้างเป็นเมืองด้วย ดังนั้น โดยต้นกำเนิดของสังคมเมืองแฝงไว้ด้วยการทำลายอยู่แล้ว ประการต่อมา การปรากฏของผีในเมืองเป็นการสะท้อนให้เห็นความกังวลที่คนเมืองที่ต่ออีกด้านของสังคมเมืองที่เป็นภาพแทนของเจริญ ความเป็นสมัยใหม่ การพัฒนาว่าซุกซ่อนความโหดร้าย ป่าเถื่อน ถดถอย ความรุนแรงและความตายเอาไว้ นอกจากนี้ ยังเป็นการสะท้อนความย้อนแย้งของความเป็นสมัยใหม่ของเมืองว่าเมืองสมัยใหม่แต่ความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงอยู่ได้ จากความล้มเหลวของความเป็นสมัยใหม่ที่ไม่สามารถครอบคลุมสังคมได้ทั้งหมดหรือไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้คนในสังคมเมืองได้ อีกทั้งผลจากวิกฤติเศรษฐกิจที่ทำให้คนในเมืองหมดศรัทธาในการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในปัจจุบันและอนาคต จึงย้อนกลับไปหาความเชื่อเก่า ๆ อย่างผี เพื่อขอความอบอุ่นใจในสถานะที่สถาบันทางสังคมปัจจุบันไม่สามารถสร้างความมั่นใจและความอบอุ่นใจให้ได้ อีกทั้งการแข่งขันในสังคมเมืองที่มีสูงทำให้คนมีความปัจเจกนิยม สามารถทำเรื่องผิดศีลธรรมเพื่อความสำเร็จได้และสถาบันทางสังคมก็ไม่สามารถลงโทษหรือเอาผิดกับกลุ่มคนเหล่านี้ได้ คนจึงย้อนกลับไปหาผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผู้ลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดในสังคมอดีตมาเป็นที่พึ่ง

ส่วนการที่ผีปรากฏตัวในสถานที่ที่ใกล้ชิดกับการใช้ชีวิตของคนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรถโดยสารสาธารณะ ฟิตเนส เซนเตอร์ บ้าน คอนโด ช็อปปิ้งหรือแม้แต่อาจจะปรากฏตัวในโทรศัพท์มือถือหรืออินเทอร์เน็ตก็มาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ทำให้เกิดการย้ายถิ่น การเดินทางของเมืองข้ามประเทศกันมากขึ้น การติดต่อข้ามพื้นที่สะดวกขึ้น ทำให้คนเกิดความกังวลเนื่องจากไม่รู้ว่าเป็นใคร มาจากไหนบ้าง ทั้งที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน ความรู้สึกไม่อบอุ่นใจและความกังวลในความปลอดภัยของตนเองถูกนำเสนอผ่านผีที่ปรากฏตัวได้ทุกที่และเมื่อไรก็ได้ เหมือนคนยุคปัจจุบันที่ไป ๆ มา ๆ ตลอดเวลา ความกังวลของคนปัจจุบันที่มีต่อบุคคลรอบข้างยังนำเสนอให้เห็นถึงความเป็นปัจเจกนิยมในสังคมมากขึ้น ทั้งในแง่การแสวงหาความสำเร็จจนไม่สนใครตามกระแสนิยมและการค้าเสรี และการอพยพย้ายถิ่นของคนปัจจุบันที่ทำได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้การเจอผีของคนปัจจุบันจะเป็นการเจอผีแค่

คนเดียว ผิดจากในอดีตที่จะเจอผีกันเป็นหมู่คณะ ดังเช่นในเรื่องสั้นของเหม เวชกรที่ยกตัวอย่างไว้ข้างต้น และสะท้อนให้เห็นถึงความล่มสลายของสังคมชุมชนนิยม

ดังนั้น เมื่อสังคมมีความเป็นเมือง มิติเวลาหรือพื้นที่ของผีกับคนก็แปรเปลี่ยนไป ทำให้ผีปรากฏได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืนตามการใช้ชีวิตของคนเมืองปัจจุบัน และยังปรากฏตัวได้ในทุกสถานที่ ไม่จำกัดอย่างในอดีตที่สะท้อนให้เห็นความโหยหาอดีต ต้องการที่พึ่งของคนปัจจุบัน และยังสะท้อนให้เห็นถึงความกังวลจากสังคมแบบทุนนิยม การค้าเสรี และแนวคิดปัจเจกนิยม

2.3.6 สื่อและเทคโนโลยีกับการสร้างความหมายใหม่ให้ผี

สื่อและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากสื่อและเทคโนโลยีมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ความเชื่อทางศาสนา ผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้กว้างมากขึ้นและเข้าถึงผู้รับสารได้รวดเร็วและเป็นไปในวงกว้างมากขึ้น โดยบทบาทของสื่อและเทคโนโลยีต่อการเผยแพร่ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมีมาตั้งแต่ยุคสมัยก่อนหน้าทีอินเทอร์เน็ตยังไม่แพร่หลาย (แต่จะขอกกล่าวถึงรวมกันในหัวข้อนี้เพื่อให้เห็นความชัดเจนของบทบาทของสื่อและเทคโนโลยีที่มีต่อความเชื่อ) โดยในยุคสมัยก่อนหน้า สื่อมวลชนอย่างหนังสือพิมพ์มีผลอย่างยิ่งต่อการเผยแพร่ความเชื่อเกี่ยวกับผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปในวงกว้าง ดังเช่น ในบทความ *Royal Spirits, Chinese Gods, and Magic Monks: Thailand's Boom-Time Religions of Prosperity* แจ็กสันได้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า สื่อมีบทบาทอย่างมากต่อการเผยแพร่ความเชื่อทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยสื่อมวลชนมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนลัทธิความเชื่อ รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งหรือบุคคลที่เป็นที่เคารพบูชาอย่างเช่นหลวงพ่อบุญให้เป็นที่รับรู้และมีชื่อเสียงในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งของการเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อของสื่อมวลชนเป็นผลมาจากการแข่งขันกันทางด้านการตลาดของสื่อแต่ละสื่อ โดยอาศัยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่อยู่ในวัฒนธรรมประชานิยม ซึ่งเป็นเรื่องที่คนในสังคมทั่วไปให้ความสนใจอย่างเรื่องราวเหนือธรรมชาติ หรือเรื่องราวของบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือมาเรียกความสนใจจากผู้เสพสื่อ แม้กระทั่งในยุคปัจจุบัน สื่อมวลชนก็ยังคงทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความเชื่อและเรื่องราวเหนือธรรมชาติ และด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นก็ส่งผลให้การเผยแพร่เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีความสะดวกและเป็นไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น การเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติลงในสื่อโซเชียลที่เข้าถึงผู้คนไปง่ายขึ้นและมากยิ่งขึ้นกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ กล่าวได้ว่า สื่อมวลชนและเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำรงอยู่และการเผยแพร่ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ สื่อยังมีส่วนช่วยในการผลิตซ้ำและสร้างความหมายใหม่ให้กับความเชื่อเรื่องผีให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสังคมด้วย เนื่องจากสังคมร่วมสมัยเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นสื่อไม่

ว่าจะเป็นภาพยนตร์ โฆษณา สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้นจึงมีความสำคัญมากในการผลิต ผลิตซ้ำความหมายทางวัฒนธรรม สร้างภาพตัวแทน สร้างความหมายและสัญลักษณ์ให้สิ่งต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรม ดังที่สมสุข หินวิมานได้อ้างถึงกราเม เทอร์เนอร์ (Graeme Turner) ที่มองภาพยนตร์และละครผีผ่านแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) ว่า “ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์เป็นช่องทางแห่งการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural production and reproduction) วัฒนธรรมในแง่นี้มีได้จำกัดเฉพาะศิลปะอันสูงส่ง แต่กินความกว้างไปถึงกระบวนการแห่งการสร้างวิถีชีวิต ระบบความหมายและจิตสำนึก และที่สำคัญ การแสดงภาพตัวแทนที่อยู่ในสื่อก็คือ การแสดงออกซึ่งนัยแห่งวัฒนธรรมที่ว้าย วนเวียนอยู่รอบ ๆ ตัวเรา”⁸⁰ เช่นเดียวกับผีที่สื่อมีส่วนในการสร้างความหมายใหม่ให้กับผีในสังคมไทยดังที่กล่าวไปแล้วในข้อหัวต่าง ๆ ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมศีลธรรมของคนในสังคม อุตสาหกรรมและสังคมเมือง การดำรงอยู่ร่วมกันของผีกับวิทยาศาสตร์ การตอกย้ำบทบาทและอคติทางเพศในสังคมร่วมสมัยเพื่อการควบคุมพฤติกรรมและศีลธรรมทางเพศ ภาพของผีที่ได้รับการตีความและสร้างความหมายใหม่จากการผสมผสานกับกระแสและวัฒนธรรมต่างชาติ รวมถึงการดำรงอยู่ของผีในสังคมเมือง ทั้งหมดนี้ทำให้ผีในปัจจุบันมีความใกล้ชิดกับชีวิตของมนุษย์ในสังคมเมืองร่วมสมัยมากขึ้น และมีความเป็นคอนเทนต์มากขึ้นด้วย โดยอาศัยลัทธิบริโภคนิยมที่กำลังครอบงำคนในสังคมและความโหยหาอดีตของคนในสังคมเมืองร่วมสมัยมาเป็นสินค้าหรือ commodity สังเกตเห็นได้จากรายการหลายรายการที่ฉายทางฟรีทีวี เคเบิลทีวี หรือทาง Youtube ที่เลือกนำเสนอเรื่องผีหรือสิ่งลึกลับต่าง ๆ และได้รับความนิยมจากผู้ชมกลุ่มใหญ่ ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่า ผีเข้ามาอยู่ใกล้ชิดกับสมัยใหม่มากขึ้นจากที่เคยถูกกีดกันออกไปในช่วงที่ไทยรับเอาอิทธิพลจากตะวันตกและการพัฒนาชาติตามแนวทางสมัยใหม่เข้ามาและยังเสนอให้เห็นถึงความย้อนแย้งของความเป็นสมัยใหม่ในลักษณะที่ว่า ผีที่เป็นแนวคิดเก่าและไม่ควรจะมาอยู่ในพื้นที่ของความเป็นสมัยใหม่ได้ปะทุกลับขึ้นมาอีกครั้งในพื้นที่แห่งนี้ อีกทั้ง สื่อและเทคโนโลยียังมีส่วนผลักดันให้ผีมีความกลมกลืนกับสังคมร่วมสมัยมากขึ้น เพื่อสร้างความสนใจและจับกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่ให้มีความสนใจและเข้าถึงเรื่องผีมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผีที่ถูกนำเสนอในบริบทของสังคมร่วมสมัยมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น เข้าถึงได้มากขึ้น และมีความเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์มากขึ้น ดังที่ มาเรีย เดล พิลาร์ บลังโก (Maria del Pilar Blanco) และ เอสเธอร์ เพเรน (Esther Peeran) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง Popular Ghosts ความว่า

The increasing normalcy of the ghost also manifests in the way many ghosts in current fiction, film, and television are portrayed in an exceedingly mundane manner, as part of the everyday and as having everyday concerns. [...] The idea that the ghost no longer transcends the everyday or utterly disjoints it is what has allowed it to be reduced to a collectable curiosity. This brings us to the increasing commercialization of

⁸⁰สมสุข หินวิมาน. (2558). อ่านทีวี: การเมืองวัฒนธรรมในจอโทรทัศน์. พารากراف. หน้า 218.

the ghost, which appears to be a side-effect of its having made itself comfortable in the everyday.⁸¹ (Maria del Pilar Blanco and Esther Peeran, 2010)

ดังนั้น สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพื้นที่ให้ผียังคงดำรงอยู่ได้ และนำเสนอผีในบริบทและความหมายใหม่ให้กลายเป็นภาพจำของคนในสังคมร่วมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม สื่อก็มีส่วนในการสร้างความหลอนและวิกฤตอัตลักษณ์ให้กับคนในสังคมเมืองร่วมสมัยด้วย

2.4 สรุปวิวัฒนาการและพันธกิจในการดำรงอยู่ของผี

ถึงแม้จะสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ความเชื่อเรื่องผีไม่เคยจางหายไปจากสังคมไทย ซึ่งในอดีต ผีได้รับอิทธิพลมาจากคติความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับผีและความตาย ศาสนาในรูปแบบพราหมณ์ - พุทธ - ผี ในสมัยที่สังคมยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรมนั้น ผีมีความสำคัญและความใกล้ชิดกับมนุษย์มาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ธรรมชาติและควบคุมทางสังคมไม่ให้เกิดการละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งบทบาททางเพศ การดำรงชีวิต การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือผีมีอำนาจมากและจะลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมแบบชุมชนนิยมและความสัมพันธ์แบบเครือญาติยังคงอยู่ แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคพัฒนาและสังคมอุตสาหกรรมแนวคิดและองค์ความรู้ต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทำให้แนวคิดและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของไทยเลือนหายไปหรือลดบทบาทความสำคัญลงไป แต่ผีก็ไม่ได้หายไปและเป็นเครื่องมือในการปะทะกับแนวคิดสมัยใหม่ที่เข้ามา อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของความเป็นสมัยใหม่ที่จะครอบคลุมสังคมและความคิดของคนในสังคมสมัยใหม่ได้ทั้งหมด แต่ก็มาสามารถทำได้ ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ครั้งสำคัญขึ้นในสังคมไทยคือวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ความเชื่อดั้งเดิมอย่างผีและศาสนาก็หวนกลับมามีความสำคัญอีกครั้ง เนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 40 หรือวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งทำให้คนส่วนใหญ่เสื่อมศรัทธาในการพัฒนาตามแนวทางสมัยใหม่ รู้สึกไม่มั่นคงในปัจจุบันและอนาคต จึงหวนกลับไปหาอดีต โดยเชื่อว่าอดีตจะสามารถเยียวยาความสิ้นหวัง ความไม่เป็นธรรม ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย ความไร้รากเหง้าในปัจจุบันได้ ซึ่งผีและศาสนาก็เป็นหนึ่งในอดีตเหล่านั้น ดังนั้นแล้ว การดำรงอยู่ของผีในสังคมเมืองร่วมสมัยจึงพันธกิจดังนี้

การควบคุมทางสังคม ผีถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคมมาตั้งแต่อดีตแล้ว แต่ในปัจจุบัน การควบคุมทางสังคมของผีถูกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาใช้ในบริบทสมัยใหม่ อุดมการณ์ทุนนิยม บริโภคนิยม การค้าเสรี สังคมอุตสาหกรรม ความเป็นเมือง เช่น การควบคุมการใช้

⁸¹Maria del Pilar Blanco and Esther Peeran (editor). (2010). Popular Ghosts. The Continuum International Publishing Group Inc. p. xiv.

ทรัพยากรที่สิ้นเกินจนธรรมชาติเสื่อมโทรมและก่อให้เกิดมลพิษและการควบคุมพฤติกรรมของคน ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมและการค้าเสรี ทำให้เกิดความรู้สึกอึดใจว่าคนที่ทำผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมและเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์และผลกำไรต้องได้รับการลงโทษ ถึงแม้จะสถาบันทางสังคมจะเอาผิดไม่ได้ แต่ผีสามารถทำได้ การควบคุมพฤติกรรมทางเพศและสะท้อนความกังวลที่มีต่อเพศหญิงที่ออกมาทำงานในสังคมโดยการนำเสนอผู้หญิงในภาพของผีและปีศาจที่มีการบริโภคน้ำที่สิ้นเกิน รวมทั้งผู้ชายที่ผิดไปจากมายาคติทางเพศของเพศชาย และกลุ่มเพศทางเลือกที่มองว่าขัดขวางการผลิตเพื่อให้สังคมตามระบบตลาดและสังคมรักต่างเพศซึ่งเป็นสังคมกระแสหลักและให้ความสำคัญกับการผลิตยังดำรงอยู่ได้

การเป็นที่พึ่งทางใจเพื่อสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย สังคมเมืองร่วมสมัยเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสต่าง ๆ ที่มาพร้อมการพัฒนาทางแบบสมัยใหม่ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสินค้า และตีค่าทุกสิ่งด้วยเงินทอง คนปัจจุบันจึงเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง มุ่งแต่ความสำเร็จและความปรารถนาส่วนตัว ไม่สนใจและไม่เห็นใจคนอื่น อีกทั้งการแข่งขันที่สูงขึ้นจนมาถึงวิธีการสกปรกในหลาย ๆ ครั้ง แต่สถาบันทางสังคมที่ควรจะให้บุคคลดังกล่าวกลับไม่สามารถทำได้ คนในสังคมจึงหวนกลับมาใช้ผีเป็นที่พึ่งเพื่อให้รู้สึกมั่นคงปลอดภัยว่า คนผิดต้องได้รับการลงโทษ และรู้สึกว่าตัวเองยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองในสังคมที่ความเป็นธรรมลดลงทุกที

การโทษหาอดีต ผีนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมไทยมาตลอดตั้งแต่อดีต ดังนั้นถ้าฟังแค่คำว่า ผี ก็ทำให้คนรู้สึกเชื่อมโยงกับอดีตได้แล้ว ดังนั้น ผีจึงกลับมาความสำคัญกับคนในสังคมเมืองร่วมสมัยที่เกิดวิกฤติอัตลักษณ์ ไร้รากเหง้า ไม่สามารถนิยามตนเองได้ และความโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงา จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผีมีหน้าที่ควบคุมทางสังคมและสร้างความอบอุ่นใจ เนื่องจากทำให้คนยังรู้สึกว่ายังมีความเป็นธรรมอยู่ในสังคมนี้ และรู้สึกว่าตนมีที่พึ่ง มีคนที่คอยคุ้มครองดูแล ผียังตอบสนองความรู้สึกโทษหาอดีตของคนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกโดดเดี่ยว ไร้ราก โดยการมีอยู่ของผีเชื่อมโยงกับสังคมชุมชนนิยมและความสัมพันธ์แบบเครือญาติอย่างในอดีตที่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้กฎเกณฑ์ของผีและศาสนา มีการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมผ่านผี คนในสังคมปัจจุบันจึงใช้ผีในการพยายามสร้างความสัมพันธ์และระบบสังคมแบบชุมชนนิยม ดังกล่าวกลับมาอีกครั้ง ให้ตัวเองรู้สึกมีกลุ่มก้อน ไม่โดดเดี่ยว และนิยามตัวเองได้

บทที่ 3

ผีไทยกับบทบาททางเพศในสังคมเมือง

ในสังคมปิตาธิปไตย โดยเฉพาะเมื่ออิทธิพลของคติทางศาสนาเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย สถาบันที่สำคัญทางสังคมจะถูกผูกโยงและยึดครองโดยผู้ชายไม่ว่าจะเป็นศาสนา การเมืองการปกครอง กฎหมาย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน ผู้หญิงที่อยู่ในสถานะชายขอบจำเป็นต้องสร้างพื้นที่สร้างอำนาจหรือเรียกร้องความเป็นธรรมผ่านผี ทำให้ผีมักถูกผูกติดกับเพศหญิงดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่า นวนิยายหรือภาพยนตร์สยองขวัญหลาย ๆ เรื่องก็มักจะปรากฏผีผู้หญิงที่เป็นภาพแทนของความตียึดผูกพันหรือมาเรียกร้องความเป็นธรรมหรือแก้แค้นโดยหยิบยืมอำนาจของผีมาใช้ เนื่องจากตอนมีชีวิตพวกเธอไร้อำนาจเกินกว่าจะเรียกร้องความเป็นธรรมให้ตัวเองได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ส่งผลให้แนวคิดแบบสมัยใหม่เข้ามาอิทธิพลในสังคม โดยเฉพาะสังคมเมืองอย่างกรุงเทพฯ ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและสังคมกลายเป็นศูนย์กลางของแนวคิดและองค์ความรู้ต่าง ๆ เช่นกัน ในวิทยานิพนธ์ *ความรักในมหานคร: ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงและการโหยหาอดีตในวรรณกรรมเอเชียร่วมสมัย* จูติมา กลมเนตรได้นำเสนอว่า กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของแนวคิดและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดติดต่อกับต่างชาติ และรับเอาแนวคิดแบบสมัยใหม่เข้ามาในการพัฒนาบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้แบบตะวันตก เช่น ทุนนิยม บริโภคนิยม ปัจเจกนิยม สิทธิสตรี ความเท่าเทียมทางเพศ เป็นต้น (จูติมา กลมเนตร, 2559)

แนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมเมืองเหล่านี้ส่งผลให้บทบาททางเพศของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะผู้หญิงที่ได้รับโอกาสและเข้ามามีบทบาทในสถาบันหรือบทบาททางสังคมที่ในอดีตเคยผูกติดกับเพศชายมากขึ้น ส่งผลให้อำนาจของเพศชายลดน้อยลง เมื่ออำนาจทางสังคมที่เคยเป็นของผู้ชายถูกลดทอนไปจากการเข้ามามีบทบาททางสังคมมากขึ้นของผู้หญิง ประกอบกับแนวคิดแบบปิตาธิปไตยที่ดูจะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ชาย แต่ก็สร้างกฎเกณฑ์ข้อบังคับและมายาคติของความเป็นชายที่ยากจะทำตามได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้ผู้ชายรู้สึกไร้อำนาจ ล้มเหลวและตกอยู่ในสถานะชายขอบต้องหยิบยืมอำนาจของผีที่แต่เดิมเป็นเครื่องมือในการทางพื้นที่และอำนาจของเพศหญิงมาใช้ในการสร้างอำนาจให้ตัวเอง ดังเช่นในนวนิยายชุด *ผีมหานคร* ที่ประกอบด้วยนวนิยายจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ *กระสือ กระหัง ปอป* และ *เปรต* ซึ่งปรากฏว่า นวนิยายในจำนวน 3 เล่มจาก 4 เล่ม ผีที่ปรากฏในนวนิยายเป็นผู้ชาย ซึ่งเป็นการสะท้อนว่า แนวคิดในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาแบบสมัยใหม่ส่งผลให้บทบาททางเพศของคนเมืองเปลี่ยนแปลงไป อันส่งผลต่อสถานะของคนเมือง โดยเฉพาะผู้ชายที่ต้องกลายเป็นผี หรืออีกนัยหนึ่งก็คือผู้ชายกลับกลายเป็นฝ่ายจะต้องหยิบ

ยืมอำนาจของผีมาใช้ ในขณะเดียวกัน แม้จะยังมีผีผู้หญิงอยู่ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* แต่ก็สะท้อนภาพของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ผีผู้หญิงมักจะเป็นผีที่ผูกพันกับความรัก ความสัมพันธ์ แต่ในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* ผีผู้หญิงที่ปรากฏในเรื่องกลับให้ความสำคัญกับการทำงาน และการแข่งขัน ซึ่งสะท้อนบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะของคนทำงานในสังคมทุนนิยม กลับกันผีผู้ชายอย่างนวนิยายเรื่อง *กระหัง* และ *ปอบ* กลับกลายเป็นยึดติดและโยยหาความสัมพันธ์แทนซึ่งผิดไปจากมายาคติของเพศชาย ซึ่งเป็นการสะท้อนความเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศอันเป็นผลมาจากแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามามีอิทธิพล แนวคิดแบบสมัยใหม่เหล่านี้ในแง่หนึ่งก็เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกเพศมีสิทธิ์มีเสียงมีโอกาสในการทำงานสร้างฐานะ ขยับชนชั้นในสังคมตามแนวคิดแบบสมัยใหม่ทั้งทุนนิยม บริโภคนิยม ความเท่าเทียมทางเพศ สตรีนิยม ซึ่งส่งผลให้เส้นแบ่งระหว่างความเป็นชายกับความเป็นผู้หญิงพร่าเลือน ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจะเป็นผู้ชายเห็นตัวละครในนวนิยายเรื่อง *กระหัง* *ปอบ* *เปรต* ที่กลายเป็นผีผู้ชาย ซึ่งสะท้อนว่า ผู้ชายที่ตามมายาคติจะถูกมองว่าเป็นเพศที่เข้มแข็ง ต่อต้านอำนาจของการบริโภคได้ก็ได้รับอิทธิพลจากทุนนิยมและบริโภคนิยมไม่ต่างจากผู้หญิง หรือจะเรียกว่า ไม่ต่างจากคนอื่น ๆ ในสังคมเมือง

อย่างไรก็ตาม ด้วยความการเป็นผีที่ปรากฏในนวนิยายชุดนี้เป็นผีไทยที่มาจากตำนานพื้นบ้านทั้งหมด ดังนั้น การที่ผีไทยที่เป็นความเชื่อของสังคมจารีตหรือยุคเก่าเข้ามาอยู่ในบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยก็ย่อมต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นการกำเนิดของผี การล่าเหยื่อและการกินของผี รวมทั้งจุดจบของผี ซึ่งเป็นการบ่งบอกว่า สังคมเมืองมีวิธีการจัดการกับผีอย่างไร ในขณะเดียวกัน การปรับตัวของผีก็ยังสะท้อนบทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยอิทธิพลของแนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองร่วมสมัย ดังนั้น ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์บทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงในสังคมเมืองโดยนำเสนอให้เห็นสถานะและวิถีของคนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยผีไทยที่มีการปรับตัวไปตามบริบทของสังคม

มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.1 กระสือกับบทบาทของผู้หญิงในสังคมเมืองร่วมสมัย

จากที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วข้างต้นว่า บทบาทของผู้หญิงในสังคมเมืองที่เป็นสังคมทุนนิยมและสังคมบริโภคได้เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมหรือสังคมจารีต ด้วยแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาอิทธิพลในสังคมอย่างแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ สตรีนิยม ปังเจกนิยม ทุนนิยม บริโภคนิยม เป็นต้น ส่งผลให้ผู้หญิงเข้าสู่สังคมการทำงานและการแข่งขันมากขึ้น ซึ่งในสังคมทุนนิยม การทำงานและการแข่งขันเพื่อแสวงหาทุน แสวงหาความสำเร็จ และขยับฐานะหรือชนชั้นทางสังคมล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องปกติ อย่างไรก็ตาม การที่ตัวละครผู้หญิงที่เข้าสู่สังคมการทำงานสองคนคือ กิ่งดาวและนิษาภา ถูกนำเสนอด้วยการเป็นกระสือ ซึ่งภาพเป็นความเป็นอันอ้อมเป็นการสะท้อนความผิดปกติที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองร่วมสมัย ซึ่งความผิดปกติดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานของ

สังคมเมืองเอง อย่างเช่น การทำงานและการแข่งขันที่เป็นเรื่องปกติและเป็นสิ่งที่สังคมทุนนิยมสนับสนุนกลับนำไปสู่ความรุนแรงอย่างไม่ปกติดังจะเห็นได้จากกรณีของกิ่งดาว หรือกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมเมืองเองที่สร้างความเป็นอื่นหรือความผิดปกติให้กับบุคคลที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามที่บรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคมเมืองอย่างประเด็นการเป็นภรรยาและการเป็นแม่ของผู้หญิง

ทั้งนี้ การเข้าสู่สังคมการทำงานของผู้หญิงทำให้ผู้หญิงหลุดออกจากหน้าที่เดิม นั่นคือการเป็นผู้รักษาและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น และบทบาทของการเป็นภรรยาและการเป็นแม่ ซึ่งในประเด็นนี้ ก็เป็นการนำเสนอความย้อนแย้งของสังคมที่มีต่อผู้หญิง ในขณะที่สังคมเมืองเปิดโอกาสให้ผู้ผู้หญิงเข้าสู่สังคมการทำงาน เพื่อมาเป็นพันธมิตรของแนวคิดทุนนิยม แต่ในขณะเดียวกันสังคมเมืองก็ยังต้องการให้ผู้ผู้หญิงทำหน้าที่ภรรยาและแม่ เพื่อที่จะผลิตทรัพยากรบุคคลให้กับสังคมต่อไป ดังนั้น การที่ผู้หญิงเข้าสู่สังคมการทำงานในด้านหนึ่งก็เป็นการปฏิเสธหน้าที่ดั้งเดิมของผู้หญิงคือการเป็นภรรยาและแม่ เนื่องจากมองว่าเป็นอุปสรรคในการทำงานและความเจริญก้าวหน้า ส่งผลให้ผู้ผู้หญิงในสังคมเมืองทำตามความคาดหวังและบรรทัดฐานทางเพศของสังคมไม่ได้ และกลายเป็นความผิดปกติที่สะท้อนผ่านการเป็นกระสือของตัวละคร อีกทั้งกระสือยังสะท้อนความหวาดกลัวที่สังคมมีต่อเพศหญิงอีกด้วย ดังเช่นภาพของกระสือที่ลอยไปลอยมาในยามค่ำคืน ซึ่งในฐานะที่เป็นผีผู้หญิง จึงเหมือนกับที่ผู้หญิงไม่อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ออกมาข้างนอกในยามค่ำคืน ซึ่งเป็นลักษณะของผู้หญิงไม่ดี ผีกระสือจึงเป็นที่หวาดกลัวและเป็นที่ไม่ยอมรับของคนในสังคม โดยเฉพาะสังคมชายเป็นใหญ่ เนื่องจากเป็นภาพสะท้อนของผู้หญิงที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมยังเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพของตัวละครที่เป็นพรติตี้ ซึ่งถูกมองว่าใช้เรือนร่างและความสวยในการทำงาน เป็นผู้หญิงที่มีความยั่ววน ในขณะเดียวกันก็สั่นคลอนโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นก่อให้เกิดความหวาดกลัวและวิตกกังวลให้กับสังคม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ภาพของพรติตี้ก็เป็นภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีความมั่นใจและความกล้าแสดงออก แต่ในขณะเดียวกันก็ขัดกับภาพมายาคติของผู้หญิงที่ต้องเรียบร้อย โอนอ่อนผ่อนตาม ตามหลักกุลสตรี ภาพของผู้หญิงที่ขัดกันนี้จึงสะท้อนออกมาผ่านความเป็นกระสือที่มีความลึกลับ กลัวคือเป็นผู้หญิงตามแบบสมัยใหม่ แต่ก็ขัดกับผู้หญิงตามอุดมคติ และเป็นผู้หญิงสวย แต่ก็แฝงความน่ากลัวที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อสังคม ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วความน่ากลัวและความเป็นอื่นของกระสือล้วนเกิดจากบรรทัดฐานของสังคมเมืองเองที่สร้างความผิดปกติให้กับผู้หญิงกลุ่มนี้

โดยในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* ของ RabbitRose ที่กระสือไม่ได้ใช้ในการนำเสนอบทบาทของการเป็นแม่และภรรยาอีกต่อไป แต่ใช้นำเสนอภาพความรุนแรงภายในสังคมการทำงานของผู้หญิง ว่าเป็นความผิดปกติที่แทรกตัวอยู่ภายใต้บรรทัดฐานและวิถีของสังคมเมือง นั่นคือ การทำงานเพื่อแสวงหาและสะสมทุน รวมทั้งขยับฐานะทางสังคม ในขณะเดียวกัน กระสือก็ยังคงถูกใช้ควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิง แม้บริบทสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสะท้อนความกังวลที่สังคมที่มีต่อผู้หญิงตามอคติทางเพศว่าผู้หญิงเป็นทั้งเหยื่อของการบริโภคและผู้บริโภคที่ล้นเกิน และต้องรองรับได้

กับแนวคิดแบบสมัยใหม่ผ่านร่องรอยของแนวคิดแบบชุมชนนิยมที่สืบทอดผ่านเพศหญิง ดังนั้น การนำเสนอบทบาทของผู้หญิงในสังคมเมืองผ่านกระสือสองตนคือกิงดาวและนิชาภาจึงมีนัยยะของการปะทะกันระหว่างแนวคิดสองชั่วคือความเป็นดั้งเดิมและความเป็นสมัยใหม่ ตลอดจนการคัดสรรอดีตหรือแนวคิดความเชื่อดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ในสังคมเมืองร่วมสมัยผ่านการปรับตัวของกระสือ

3.1.1 กำเนิดกระสือและรูปลักษณ์ของกระสือในสังคมเมืองร่วมสมัย

หากพูดถึงบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมเกษตรกรรมจะเห็นว่า แม่บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงจะผูกติดอยู่กับบ้าน แต่ในขณะเดียวกัน ผู้หญิงก็มีหน้าที่สืบทอดความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของท้องถิ่น กล่าวคือบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมเกษตรกรรมจะเกี่ยวข้องกับ “รากเหง้า” การสืบทอดความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีท้องถิ่นจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งยังมีความคล้ายคลึงกับการเป็นกระสือตามตำนานพื้นบ้านที่เป็นการสืบทอดผ่านทางน้ำลายในหมู่เครือญาติ ซึ่งเป็นการสะท้อนสายสัมพันธ์ในครัวเรือนหรือชุมชนตามแบบชุมชนวิถีของนิยมในสังคมเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดทุนนิยมเข้ามาในสังคมไทยก็ส่งผลให้แนวคิดและบทบาทของเพศหญิงเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทุนนิยมให้ความสำคัญกับการทำงาน แสวงหาทุนและความสำเร็จ อีกทั้งการมองเวลาแบบทุนนิยมยังเป็นการมองไปข้างหน้าแบบเส้นตรง ชีวิตของคนคนหนึ่งจึงจะต้องดำเนินไปตามวิถีของทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกันกับกิงดาวที่ทางแม่ของเธอผลักดันให้เธอออกจากบ้านและเข้าสู่สังคมการทำงานเมื่อเรียนจบ ดังที่แม่ของเธอกล่าวว่า “นั่งดาว! นี่มีงานนอนให้นอนแดกเลยใช้ไหมเนี่ย! วัน ๆ ไม่ทำอะไรเลย แล้วจะส่งมีงเรียนจบเพื่ออะไรวะ”⁸² (RabbitRose, 2561) และจากคำกล่าวของแม่นี้เองที่เป็นตัวผลักดันให้กิงดาวออกจากบ้านและเข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากทุนนิยมได้แผ่อิทธิพลไปยังพื้นที่ต่างจังหวัดด้วยจากการที่กิงดาวถูกกดดันให้หางานทำ กล่าวได้ว่า ความเป็นผีของกิงดาวนั้นไม่ได้มาจากความเป็นชนบทที่เข้ามาคุกคามสังคมเมือง แต่ความจริงแล้วเกิดจากแนวคิดแบบสมัยใหม่เอง ทั้งนี้ การออกจากบ้านมาทำงานในกรุงเทพฯ ส่งผลให้กิงดาวตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่น ไร้ที่พึ่ง ไร้รากเหง้า เพราะการตัดขาดจากครอบครัวและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวที่ไม่ค่อยดีนัก สภาวะที่เธอเผชิญอยู่ยังหนักขึ้นเมื่อแฟนหนุ่มที่มาเจอกันที่กรุงเทพฯ ถูกตำรวจจับข้อหาค้ายาเสพติด ทำให้กิงดาวต้องใช้ชีวิตลำพังโดยสมบูรณ์ และวิกฤติที่กิงดาวต้องเผชิญทั้งสภาวะพลัดถิ่น ไร้ที่พึ่ง ไร้รากเหง้าก็สะท้อนผ่านการกระบวนกรกลายเป็นกระสือของกิงดาวที่เกิดจากวุ่นกระสือ

หญิงสาวผู้ไม่รู้วิธีการดูแลจึงไม่เคยชุดหัวของวุ่นขึ้นมาทำพิธีและเซ่นไหว้ทุกวัน
พระ จนเป็นเหตุให้วุ่นกระสือต้องออกมากินของสดเอง โดยแอบใช้ร่างของเธอในยาม

⁸² RabbitRose. (2561). กระสือ (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 155.

หลับออกมาหาอาหาร ไม่ว่าจะเป็นพวกหนู สุนัข หรือแมว นานวันผ่านไป ว่านกระสือยังมีพลังแข็งแกร่งมากขึ้น จนถึงขั้นยึดเอาร่างและกลืนจิตใจของกิงดาวไปเป็นของตัวเองได้⁸³

จะเห็นว่า การกลายเป็นกระสือของกิงดาวผิดไปจากการเป็นกระสือตามตำนานที่เป็นการสืบทอดความเป็นกระสือจากคนในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น แต่การที่การกลายเป็นกระสือของกิงดาวผิดไปจากตำนานสื่อถึงสถานะไร้รากเหง้าของกิงดาวที่ไม่มีการเชื่อมโยงกับคนในครอบครัว การเป็นกระสือของเธอจึงไม่ได้มาจากการสืบทอดแต่มาจากสิ่งอื่นแทนอย่างว่านกระสือ และต้องอธิบายสาเหตุการเป็นกระสือด้วยแนวคิดอื่นที่ไม่ใช่การสืบทอดทางสายเลือด อย่างเช่น แนวคิดแบบพันธุศาสตร์ อันเป็นแนวคิดแบบตะวันตกที่แสดงถึงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่มีทั้งการพัฒนาการและความถดถอย ซึ่งเมื่อนำแนวคิดดังกล่าวนี้ไปเชื่อมโยงกับสังคมเมืองและการเป็นกระสือของกิงดาวก็จะเห็นว่า การเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองของกิงดาวตามแนวคิดแบบสมัยใหม่กลับทำให้เธออยู่สถานะถดถอยทั้งที่สังคมเมืองเป็นสังคมแห่งการพัฒนาและการก้าวไปข้างหน้า ความถดถอยที่น่าเสียดผ่านกระสือนั้นเห็นได้จากการที่ในหลาย ๆ ครั้งกระสือกิงดาวมักจะถูกเปรียบเปรยว่ามีลักษณะของสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ ในประเด็นของว่านกระสือ ถึงแม้ว่าเดิมที่ว่านกระสือที่เป็นสาเหตุของการเป็นกระสือของกิงดาวจะเป็นของแพนห่มของเธอที่ถูกตำรวจจับส่งผลให้เธอที่ไม่รู้วิธีชื้อว่านกระสือดูแลว่านกระสือนี้อย่างผิด ๆ ถูก ๆ จนถูกว่านกระสือครอบงำ โดยการที่เธอไม่รู้วิธีดูแลว่านกระสือก็เป็นการสะท้อนถึงสถานะไร้รากของเธอที่ขาดองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากการจะบูชาสิ่งของตามความเชื่อที่มีพุทธคุณต่าง ๆ จะเป็นการสืบทอดองค์ความรู้กันมาเรื่อย ๆ จากรุ่นสู่รุ่น โดยอาจสรุปได้ว่า แนวคิดแบบสมัยใหม่ทำให้ผู้หญิงหลุดออกจากบทบาทหน้าที่เดิมในการสืบทอดความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นด้วยการถูกผลักดันให้เข้าสู่การทำงานหลังเรียนจบตามชนแบบทุนนิยมส่งผลให้กิงดาวอยู่ในสถานะพลัดถิ่น ไร้รากเหง้าจากการทำตามกฎกรอบนั้นจนนำมาสู่การเป็นกระสือ กล่าวได้ว่า กระสือกิงดาวเป็นผู้หญิงที่เป็นผลผลิตของแนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมือง ซึ่งเท่ากับว่าสังคมเมืองร่วมสมัยเองที่สร้างความผิดปกติด้อย่างกระสือขึ้นมา

ความผิดปกติกิงดาวยังสะท้อนภาพรูปลักษณ์ของเธอยามเป็นกระสือ ซึ่งลักษณะของกิงดาวที่ในยามปกติก็เป็นมนุษย์ทั่วไป แต่กลับกลายเป็นปีศาจยามเป็นกระสือก็สะท้อนความผิดปกติกที่ถูกปกปิดเอาไว้ในสังคมเมือง เช่นเดียวกับแนวคิดของวิถีเมืองที่คนเมืองปฏิบัติตามเป็นปกติที่ในท้ายที่สุดกลับสร้างความผิดปกติกขึ้นมา และยังสะท้อนสถานะพลัดถิ่น ไร้รากเหง้าของตัวเองเองด้วยดังปรากฏให้เห็นผ่านรูปลักษณ์ของกิงดาวยามเป็นกระสือที่มีแต่ศีรษะกับอวัยวะภายในและล่องลอยราวกับหาที่ลงหลักปักฐานไม่ได้

⁸³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 167.

มันเป็นอสุรกายที่มีศีรษะเป็นคน ตาเป็นประกายสีแดงฉาน หากเวลาสะท้อนกับแสงไฟมันจะทอแสงสีเขียว ปากของมันเต็มไปด้วยเขี้ยวแหลมคม ผมสีดำสลักขาวแผ่ขยายโบกสะบัด ใบหน้าที่ดูบิดเบี้ยว ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่าเจ้าปีศาจนี้เป็นชายหรือหญิงกันแน่ แต่ที่รู้ ๆ ก็คือ ได้ศีรษะของมันนั้นมีหลอดอาหารห้อยยาวมาจนถึงกระเพาะและลำไส้⁸⁴

ทั้งนี้เมื่อดูตามลักษณะของกระสือกิ่งดาวแล้วพบว่าตรงตามลักษณะของกระสือตามตำนานที่มีเพียงศีรษะกับอวัยวะภายในล่องลอยไปมาพร้อมแสงไปในยามค่ำคืน คำค้น ตามบันทึกของพระยาอนุมานราชธน ว่า *"If one sees in pitch darkness during the dead of the night a glimmer of light, it is the phi krasu itself; for while prowling at night with its head and entrails, it emits such a glow of light."*⁸⁵ ซึ่งกระสือตามตำนานเองก็จัดอยู่ในประเภทผีร้ายเท่าที่ว่าการดำรงอยู่ของกระสือตั้งแต่สังคมเกษตรกรรมก็เป็นความเป็นอื่นและภัยคุกคามสังคม การที่กระสือกิ่งดาวมีรูปลักษณะตรงตามกระสือตามตำนานพื้นบ้านที่เป็นผีร้ายเป็นความผิดปกติจึงเป็นการนำเอาความเชื่อดั้งเดิมหรืออดีตมาใช้วิพากษ์วิถีของสังคมเมืองร่วมสมัยที่เป็นสังคมแห่งการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันแนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองก็สร้างความผิดปกติที่เป็นความถดถอยอันเชื่อมโยงได้กับปีศาจของอดีตที่สังคมเมืองร่วมสมัยพยายามตัดทิ้ง กล่าวคือสังคมเมืองร่วมสมัยที่เป็นสังคมแห่งการพัฒนาแทนที่จะสร้างผลผลิตที่เป็นภาพแทนของความก้าวหน้าหรือวิวัฒนาการ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับเป็นการปรากฏของปีศาจจากโลกอดีต

นอกเหนือจากรูปลักษณะของกระสือของกิ่งดาวที่แสดงถึงความเป็นอื่นอย่างชัดเจนแล้วลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งของกิ่งดาวคือการขโมยเรือนร่างของพริตตี้คนอื่นมาใช้เพื่อตัวเองยังคงทำงานและอยู่ในสนามการแข่งขันได้ไปเรื่อย ๆ การใช้เรือนร่างของคนอื่นผสมผสานเข้ากับศีรษะของตนเองทำให้เรือนร่างของกิ่งดาวเป็นเรือนร่างแห่งการละเมิดเส้นแบ่งระหว่างความเป็นตัวเองและความเป็นอื่น ถึงแม้ว่าเมื่อมองภายนอกจะไม่ได้ผิดปกติหรือเป็นอื่นไปเลยอย่างรูปลักษณะกระสือของเธอ แต่ก็เป็นการนำเสนอความผิดปกติที่แฝงอยู่ในความปกติ นอกจากนี้ การขโมยร่างกายคนอื่นมาใช้ของกิ่งดาวยังเป็นการข้ามเส้นแบ่งระหว่างความเป็นชายกับความเป็นหญิง เมื่อเธอขโมยร่างกายของชลมารค นายตำรวจหนุ่มมาใช้ ซึ่งทำให้เรือนร่างของเธอเป็นเรือนร่างแห่งการละเมิดอย่างชัดเจนโดยมีศีรษะเป็นผู้หญิง ในขณะที่ร่างกายเป็นผู้ชาย หรือจะเรียกได้ว่า กิ่งดาวที่เป็นศีรษะ (สมอง) เป็นผู้ควบคุมร่างกายที่เป็นผู้ชาย เรือนร่างที่ลึกลับของกิ่งดาวสะท้อนความกังวลที่สังคมมีต่อการเข้ามาบทบาททางสังคมและการทำงานมากขึ้นของผู้หญิงผสมรวมกับอคติทางเพศแต่เดิมที่มีต่อผู้หญิงว่าเป็นทั้งผู้ถูกบริโภคม (สินค้า) และผู้บริโภคมที่ล้นเกินที่อาจทำให้ผู้ชายสูญเสียความเป็นชายจากการหลงใหลในเสน่ห์และความสวยงามของเพศหญิง จนตกอยู่ใต้อำนาจของเพศหญิง ซึ่งไม่ต่างจากการ

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 112 – 113.

⁸⁵ Anuman Rajadon, Phya, 1954. "THE "PHI"." Margaret Coughlin (editor). JSS. VOL.41 (pt.2). p .153-178. 156

ตกอยู่ในใต้อำนาจของสินค้า จากการที่ชลมารคเป็นหนึ่งในตำรวจที่ได้รับหน้าที่ให้มาตรวจสอบคดีศัพทหญิงสาวไร้ศรัทธา ซึ่งเป็นฝีมือของกิงดาวเอง แต่ตัวเขากลับหลงเสน่ห์ในความสวยของกิงดาวจนปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผลและในท้ายที่สุดก็ตกอยู่ในอำนาจของกิงดาวและถูกเธอกินในที่สุด “เขาเห็นกระสือสาวลอยมาอยู่ตรงหน้าแล้วแลบลิ้นเลียปาก ก่อนจะเริ่มขำกักกินใบหน้า ลูกตา สมอง ส่วนหน้าในขณะที่ยังไม่ตายสนิท กระทั่งไปจบที่เครื่องในของเขาจนไม่เหลือแม้แต่ซาก”⁸⁶ ทำให้เธอมีลักษณะของปีศาจแวมไพร์ที่ทำให้ผู้ชายหมดความเป็นชาย ปากและคมเขี้ยวของกิงดาวไม่ต่างจากความน่ากลัวของ vagina dentata ที่ทำให้ผู้ชายหมดอำนาจสูญเสียความเป็นชายและอัตลักษณ์ และเป็นการสะท้อนความหวาดกลัวที่ผู้ชายมีต่อเพศผ่านเรือนร่างที่ละเมิดเส้นแบ่งระหว่างความเป็นหญิงกับความเป็นชายของกิงดาว จากการที่เธอสวมใส่ศรัทธาลงในร่างของชลมารคโดยที่เขาไม่อาจต่อต้านหรือขัดขืนกิงดาวได้เลย ได้แต่มองเธอค่อย ๆ กัดกินร่างกายของเขาจนตาย ซึ่งแสดงถึงการมีอำนาจเหนือผู้ชาย ทำให้ผู้ชายหมดอำนาจจากการที่เปรียบเทียบการสวมใส่ร่างของชลมารคว่า “คล้ายกับการสวมถุงเท้า”⁸⁷ ซึ่งเป็นการมองว่าชลมารคเป็นแค่สินค้า ไม่ต่างเสื้อผ้าที่เธอสวมใส่

ไม่เพียงแต่กิงดาวจะเห็นชีวิตของคนอื่นเป็นสินค้า ตัวเธอก็ผูกติดกับสินค้าจนแยกไม่ออกเช่นกัน จากการไล่พี่ชายของเธอที่มีลักษณะเปิดเผยเนื้อหนังและแสดงท่าทางยั่วยวนจนตัวเธอกับสินค้ากลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน แทบจะแยกไม่ออกว่าสิ่งที่เธอกำลังขายคือสิ่งใดกันแน่

พรตีสาวจัดแจงหยิบกระปุกครีมสีทองอร่ามขึ้นมาถือไว้ในมือ ก่อนจะเปิดฝาดอกเพื่อโชว์ให้เห็นเนื้อครีมสีขาวโดยมีเกล็ดสีทองของทองคำเปลวแทรกอยู่ด้วย การบรรยายที่ดูเชียวชาญในการวิวสินค้าของกิงดาว ประกอบกับท่าทางที่สุดเซ็กซี่เย้ายวนของเธอ เรียกยอดไลค์และมีคนกดเข้ามาดูการถ่ายทอดสดเป็นจำนวนมาก[...] เธอพูดไปทำหน้าแสบแสบไป ก่อนจะแก้มักก้มตัวลงต่ำเพื่อให้เห็นร่องอกที่ดูขาวจืด เป็นการเรียกเรตติ้งให้ทุกคนที่เข้ามาดูเห็นว่าใช่แล้วชาวจริงอะไรจริง⁸⁸

จากการขายของของกิงดาวจะเห็นว่าตัวเธอไม่ต่างจากสินค้าที่เธอขาย อย่างการเปรียบเทียบเนื้อครีมสีขาวกับร่องอกขาวของกิงดาวที่ยืนยันให้เห็นว่าตัวเธอคือสินค้าที่เธอขาย การที่ตัวเธอแยกไม่ออกกับสินค้าที่ขายแสดงถึงอัตลักษณ์ที่คลุมเครือ ลักลั่นของกิงดาวอันเชื่อมโยงได้กับเรือนร่างของเธอทั้งยามอยู่รูปลักษณะกระสือและยามเอาศรัทธาไปสวมใส่เรือนร่างคนอื่นคือการมีอัตลักษณ์ที่ไม่ชัดเจน กล้ำกลืนระหว่างความเป็นผีกับความเป็นคน ความเป็นตัวเองและความเป็นคนอื่น ความเป็นหญิงและความเป็นชาย และความเป็นคนกับความเป็นสินค้าหรือสิ่งของ โดยจัดกลุ่มไม่ได้สักประเภท ซึ่งทำให้เธอมีความเป็นอื่น และเป็นชายขอบที่สะท้อนด้วยการเป็นกระสือ

⁸⁶ RabbitRose. (2561). กระสือ (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 149.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 149.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 68.

อย่างไรก็ตาม แม้รูปลักษณ์ของกระสือของกิงดาวที่ต่างออกไปจากรูปลักษณ์ของกระสือตามตำนานพื้นบ้านจะเป็นเป็นรูปลักษณ์ที่ข้ามเส้นแบ่งต่าง ๆ ทั้งความเป็นคนกับความเป็นผี ความเป็นคนกับความเป็นสัตว์ ความเป็นตัวเองกับความเป็นคนอื่น และความเป็นหญิงกับความเป็นชาย แต่เมื่อพิจารณาอีกด้านหนึ่งก็เป็นการแสดงให้เห็นอำนาจและศักยภาพของผีที่มีมากขึ้นในการปรับตัวให้อยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยได้และเต็มไปด้วยความเป็นไปได้ต่าง ๆ มากมาย ไม่จำเป็นต้องยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิม ๆ นอกจากนี้ รูปลักษณ์กระสือของกิงดาวที่เปลี่ยนเรือนร่างไปมาในอีกทางหนึ่งก็ยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้เธอสามารถดำรงชีวิตและทำมาหากินในสังคมเมืองร่วมสมัยได้ภายใต้รูปลักษณ์ภายนอกที่ตรงตามมายาคติของสังคม นั่นคือ การมีรูปร่างดีสมส่วนเหมาะแก่การทำงาน อีกทั้งยังการมีเรือนร่างที่สวยงามยังให้ผลประโยชน์ต่อตัวเธอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหลอกล่อให้บรรดาตำรวจเชื่อว่าเธอไม่ใช่ฆาตรกรได้ ดังนั้นจะเห็นว่า คุณสมบัติในการเปลี่ยนเรือนร่างให้เป็นเรือนร่างที่สมส่วนสวยงามของกิงดาว แม้ในด้านหนึ่งจะเป็นการกดทับทางเพศที่ผู้หญิงต้องผูกติดกับความงาม แต่ภายใต้การกดทับนั้นก็ยังมอบอำนาจให้กับผู้หญิง หรือในที่นี้ สำหรับกิงดาวที่เป็นผี การเปลี่ยนเรือนร่างของเธอก็เป็นการแสดงอำนาจของผีที่จะดำรงอยู่ในสังคมเมือง

ในขณะที่การเป็นกระสือของกิงดาวเป็นผีของสังคมเมืองร่วมสมัย การเป็นกระสือของนิซากา กลับมาจากการสืบทอดภายในครอบครัวซึ่งตรงกับกระสือตามตำนานพื้นบ้าน ทำให้ภาพของนิซากา ยังคงเห็นร่องรอยของความเป็นรากเหง้า อย่างไรก็ตาม ร่องรอยรากเหง้าของนิซากาก็ไม่ได้เป็นไปในลักษณะของการผูกติดอยู่กับบ้านหรือพื้นที่ตามบทบาทเดิมของผู้หญิงอย่างการเป็นภรรยาและการเป็นแม่ แต่เป็นสายสัมพันธ์ของครอบครัวที่ตัดไม่ขาด แม้นิซากาจะเข้าสู่สังคมการทำงานในสังคมเมืองซึ่งเป็นการปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดแบบสมัยใหม่ ดังจะเห็นได้ว่า เธอกับแม่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเช่นเดียวกับที่เธอยังคงมีบ้านให้กลับไปได้เสมอ ต่างจากกิงดาวที่ความสัมพันธ์ของเธอกับแม่ไม่ค่อยดีนักและการเข้ามาในสังคมเมืองก็ไม่ต่างจากการขาดกับครอบครัวโดยสิ้นเชิง การยังคงผูกพันกับรากเหง้าของตัวเองสะท้อนออกมาให้เห็นผ่านรูปลักษณ์กระสือของนิซากา

แสงสีเขียวแผ่ออกมาทั่วร่างของนิซากา หากมองให้ดีจะเห็นว่าแสงนั้นส่องออกมาจากอวัยวะภายในและฉายทะลุร่างของเธอ เพียงแต่เธอยังคงมีสภาพร่างกายอยู่ครบ ไม่ได้ถอดศีรษะออกมาเหมือนกับอีกฝ่าย⁸⁹

จากข้างต้นจะเห็นว่า รูปลักษณ์กระสือของนิซากาเมื่อเทียบกับกิงดาวแล้วมีความเป็นอื่นน้อยกว่ามาก และมีความใกล้เคียงกับความเป็นมนุษย์มากกว่าและแตกต่างจากรูปลักษณ์ของกระสือตามตำนานพื้นบ้านโดยสิ้นเชิง ความแตกต่างนี้เป็นการปรับตัวของผีให้เข้ากับบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยเพื่อให้ตัวเองอยู่ร่วมกับมนุษย์ได้ และเป็นการให้ความหมายใหม่ของการมีรากเหง้าผ่านลักษณะ

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 173.

กระสือของนิชาภาที่ยังคงร่างกายอยู่ครบถ้วนสื่อถึงการมีรากเหง้าของเธอ ซึ่งทำให้เธอมีลักษณะที่มั่นคง ไม่ล่องลอย อีกทั้งแสงที่ฉายออกมาจากตัวเธอนั้นก็แสดงถึงความเป็นแก่นแท้ (essence) ซึ่งการจะมีแก่นแท้นั้นมาจากการมีสิ่งให้ยึดถือ โดยเมื่อเทียบกับกิ้งดาวที่จะต้องเปลี่ยนเรือนร่างด้วยการขโมยร่างกายคนอื่นไปเรื่อย ๆ จนอัตลักษณ์ไม่ชัดเจน นิชาภาจะมีเพียงร่างกายของเธอเพียงเรือนร่างเดียวและยังเป็นเรือนร่างที่แสดงอัตลักษณ์ของเธออย่างชัดเจน ไม่มีใครเป็นเหมือนเธอได้

อย่างไรก็ดี แม้รูปลักษณ์กระสือของนิชาภาจะใกล้เคียงกับมนุษย์ทั่วไปและไม่ได้มีความน่าหวาดกลัว แต่การยังคงเป็นกระสือก็นำมาสู่ถึงความเป็นอื่น และความเป็นอื่นของนิชาภาในที่นี้ก็อาจจะมาจากการยังคงยึดติดกับรากเหง้าของเธอเอง ซึ่งผิดจากบรรทัดฐานของสังคมเมืองที่เป็นสังคมทุนนิยม ทำให้เวลาของสังคมเมืองเป็นเวลาที่ต้องมุ่งไปข้างหน้าและทิ้งอดีตไว้ข้างหลัง ลักษณะเช่นนี้ทำให้คนเมืองมีความโหยหาอดีตแต่ไม่สามารถกลับไปได้เนื่องจากต้องดำเนินชีวิตตามครรลองของเมืองไม่เช่นนั้นก็จะกลายเป็นคนผิดปกติ แต่นิชาภาไม่ได้เป็นเช่นนั้น เธอดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองโดยที่ไม่ได้ทิ้งอดีตหรือรากเหง้าของตัวเอง ซึ่งทำให้เธอมีความผิดปกติจากการเป็นกระสือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า วิถีคนเมืองทำให้คนเมืองโหยหาอดีต แต่ในขณะเดียวกันก็จำต้องตัดอดีตทิ้ง มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นความเป็นอื่นเหมือนนิชาภา ในขณะเดียวกัน การเข้าสู่สังคมการทำงานของนิชาภาในแง่หนึ่งก็เป็นการประกาศว่าเธอปฏิเสธบทบาทของการเป็นภรรยาและแม่ ซึ่งขัดกับความคาดหวังของสังคมทุนนิยมที่ต้องการให้เกิดการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตทรัพยากรบุคคลที่จะมาเป็นฟันเฟืองให้กับสังคมทุนนิยมต่อไป

3.1.2 ภาพสะท้อนความรุนแรงของทุนนิยมและบริโภคนิยมผ่านการกินที่เปลี่ยนไปของกระสือ

ตามตำนานพื้นบ้าน กระสือนั้นจะเป็นผีที่กินของสดของคาวและสิ่งปฏิกูลเป็นอาหาร จึงจะมีคำกล่าวเตือนให้เก็บกวาด รักษาความสะอาดของบ้านให้ดี ไม่ให้มีกลิ่นเหม็นที่จะเป็นการเรียกระสือได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านที่มีเด็กอ่อน มิฉะนั้นกระสืออาจจะมากินเครื่องในของเด็กทารกจนถึงแก่ชีวิต รวมทั้งยังจะเข้าสิงร่างของแม่ เพื่อกินอวัยวะภายในจนผู้เป็นแม่เสียชีวิตได้ อีกทั้งยังเชื่อกันว่าหลังจากกระสือออกหากินของสดของคาวและสิ่งปฏิกูลเรียบร้อยแล้วก็จะมาเช็ดปากกับผ้าที่ผู้คนตากไว้ ดังนั้น จึงมักจะมีคำเตือนกันอยู่เสมอให้เก็บผ้าที่ตากไว้ในตอนกลางคืน อย่าตากผ้าทิ้งเอาไว้ โดยจากตำนานกระสือที่กล่าวมานี้จะเห็นถึงกุศโลบายในเรื่องการรักษาสุขอนามัยในยุคสมัยหรือในสังคมที่ยังไม่มีคำอธิบายเรื่องการติดต่อของโรค หรือความรู้เรื่องโรคแบคทีเรียจากองค์ความรู้การแพทย์สมัยใหม่ อย่างเช่น การกินของสดของคาวซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นอาหารของผี ซึ่งมีความเป็นอื่น ไม่ใช่มนุษย์ อาหารเหล่านี้จึงไม่ใช่อาหารของมนุษย์

นอกจากนี้ ในด้านของบทบาททางเพศ กระสือยังเป็นกุศโลบายในการควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงให้ทำหน้าที่ของภรรยาและแม่ให้ดี ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เช่น ดูแลบ้านให้สะอาด ไม่ให้มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ เก็บผ้าให้เรียบร้อย และเมื่อมีลูกก็ให้ดูแลลูกให้ดี มิฉะนั้นกระสือจะมากินอวัยวะภายในของทารกและของผู้เป็นแม่ได้ ซึ่งในที่นี้เป็นกุศโลบายให้ผู้เป็นแม่ดูแลตัวเองและลูกให้ดี เนื่องจากเด็กทารกร่างกายยังอ่อนแอถ้าไม่ได้รับการดูแลที่ถูกต้องและใกล้ชิดก็อาจจะเสียชีวิตได้ เช่นเดียวกับผู้เป็นแม่ที่เพิ่งคลอดซึ่งมีโอกาสติดเชื้อได้ง่ายหากไม่รักษาสุขอนามัยของตัวเองให้ดี ดังนั้น จะเห็นว่าการกินของกระสือจะเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะภรรยาและแม่ แต่เมื่อสังคมกลายเป็นสังคมทุนนิยมที่จะเห็นได้ชัดเจนในสังคมเมือง บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงก็เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงหลายคนเข้าสู่สังคมการทำงานเพื่อแสวงหาทุนและความสำเร็จด้วยตัวเองและปฏิเสธหน้าที่ภรรยาและแม่เมื่อเป็นเช่นนั้น การกินกระสือจึงถูกปรับเปลี่ยนไปตามบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปโดยเห็นได้จากในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* ของ RabbitRose ที่บทบาทหน้าที่การเป็นภรรยาและแม่ของผู้หญิงหายไปอย่างสิ้นเชิง ในขณะที่การกินของกระสือถูกใช้สะท้อนความรุนแรงจากการแข่งขันในการทำงาน ซึ่งผู้หญิงได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ ซึ่งเห็นได้จากการกินอันผิดปกติของกิ้งดาวที่เป็นอุปลักษณ์คนกินคนในสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยม

ในบทที่ 3 ของหนังสือ *หญิงร้ายในกายงาม ความเป็นหญิงกับวิกฤติความเป็นสมัยใหม่ในสังคมไทย* ในหัวข้อ *มารและเหยื่อมาร: อุปลักษณ์คนกินคนและความรุนแรงเชิงเศรษฐกิจใน เหยื่อมาร* ชุตินา ประภาศวุฒิสาร นำเสนอให้เห็นความรุนแรงของลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมที่ทำให้คนในสังคมพร้อมจะเอารัดเอาเปรียบและทำร้ายกันเองเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง แม้กระทั่งการขโมยร่างของคนอื่นมาใช้ ทั้งนี้เนื่องมาจากลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมที่เน้นการแข่งขันทำให้คนในสังคมเมืองร่วมสมัยศักราชทุกอย่างเป็นมูลค่า สินค้าและบริการแม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันก็ถูกตีค่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภครับสินค้าจนไม่เห็นอีกฝ่ายเป็นมนุษย์ แต่เป็นเพียงสิ่งของหรือสินค้าที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่นเดียวกันกับกิ้งดาวที่เห็นเพื่อนร่วมอาชีพพริตตี้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เธอยังสามารถทำงานได้ต่อไปในสังคมที่มีการแข่งขันสูง โดยกิ้งดาวจะกัดกินส่วนศีรษะของพริตตี้คนอื่นและสวมศีรษะของเธอเข้าไปในร่างกายนั้น และเมื่อร่างกายนั้นใช้งานไม่ได้แล้ว เธอก็จะทิ้งร่างนั้นไว้พร้อมกับกัดกินนิ้วมือของร่างนั้นเพื่อเป็นการทำลายอัตลักษณ์ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า เธอไม่เห็นอีกฝ่ายเป็นมนุษย์ที่มีตัวตน มีชีวิต แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต่างจากเสื้อผ้าหรือเครื่องประดับให้เธอได้สวมใส่ไปทำงานเท่านั้น "ผู้ตายเป็นหญิง ยังไม่ทราบอัตลักษณ์ แต่คร่าว ๆ อายุน่าจะราว ๆ ยี่สิบถึงสามสิบปี ศีรษะถูกตัดออกไปคล้ายกับโดนฉีกทิ้ง รวมทั้งนิ้วมือทั้งสิบด้วย"⁹⁰ การกัดกินศีรษะและสวมร่างของพริตตี้คนอื่นเพื่อให้ตัวเองยังคงทำงานได้นั้นเป็นอิทธิพลจากแนวคิดปัจเจกนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้คนในสังคมแสวงหาความสำเร็จ แต่อีกด้านหนึ่งของแนวคิดปัจเจกนิยมก็นำไปสู่ความเห็นแก่ตัวจนเกิดการเอารัดเอาเปรียบและความรุนแรงผิมนุษย์

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 13.

ได้ดังที่เธอกล่าวว่า "วิธีใช้ชีวิตในเมืองเธอ? มันก็ต้องมีอยู่แล้วสิ ก็การที่ฉันฆ่ากินพวกแกแล้วเอาร่างไปใช้ยังไงล่ะ!"⁹¹

ดังนั้นแล้ว จะเห็นว่า การกินของกระสือกึ่งดาวที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นผลจากแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยมที่นำไปสู่การแข่งขันในระดับสูงจนทำให้เกิดความผิดปกติอันจะเห็นได้จากการกินเหยื่อของกระสือกึ่งดาวที่จะกัดกินศีรษะของพรตตีคนอื่นและขโมยร่างกายมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการทำงานและยังเป็นการกำจัดคู่แข่งไปในตัว โดยการกระทำของกึ่งดาวเป็นการบอกว่าเธอไม่เห็นคนอื่นเป็นมนุษย์ แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เธอดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองได้ ซึ่งยังคงเห็นร่องรอยการกินของกระสือแบบเดิมที่กินอวัยวะภายในอันเป็นการกินที่แสดงความเป็นอันอย่างชัดเจน เป็นการกินที่คุกคามและละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมอันเป็นการสะท้อนความเป็นอันและละเมิดกฎเกณฑ์คุกคามสังคมของกึ่งดาว ในขณะเดียวกันจะเห็นว่าบทบาทของผู้หญิงในฐานะภรรยาและแม่ได้หายไป ไม่ปรากฏให้เห็นผ่านกระสือเหมือนในอดีต แต่เป็นการนำเสนอความน่ากลัว ความรุนแรงของทุนนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งเป็นการนำผิดตามตำนานพื้นบ้านไทยมาวิพากษ์แนวคิดแบบสมัยใหม่ที่แทนที่จะนำไปสู่การพัฒนาของมนุษย์ แต่กลับปลุกผีจากความเชื่อดั้งเดิมขึ้นมา

ในขณะที่การกินของกึ่งดาวเป็นการสะท้อนความผิดปกติและความรุนแรงที่ผลิตของแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยม การกินของนิชาภากลับต่างออกไปทั้งที่เธอเป็นกระสือที่สืบทอดโดยสายเลือดและน่าจะเป็นฝ่ายที่คงการกินของกระสืออันผิดปกติและละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมตามธรรมชาติของกระสือมากกว่ากึ่งดาว แต่นิชาภากลับเลือกที่จะกินเพียงอาหารกึ่งสูงกึ่งดิบที่หาซื้อได้ทั่วไป อาหารกึ่งสูงกึ่งดิบเหล่านี้แม้ว่าจะดูไม่ถูกสุขอนามัยนัก แต่ก็เป็นที่ยอมรับได้ในสังคมเมืองในฐานะความหลากหลายทางอาหาร เป็นสิทธิของแต่ละคนที่จะเลือกบริโภค และเมื่อดูจากอาหารที่นิชาภาบริโภคก็จะเห็นว่าอาหารเหล่านี้เป็นอาหารท้องถิ่นที่คนจากจังหวัดนำเข้ามาเผยแพร่เมื่ออพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ โดยในวิทยานิพนธ์ *ความรักในมหานคร: ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงและการโยกย้ายถิ่นในวรรณกรรมเอเชียร่วมสมัย* ฐิตินา กมลเนตร ได้กล่าวถึงกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์รวมของแนวคิดต่าง ๆ จากการติดต่อทางธุรกิจกับต่างชาติ หรือการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในเมือง ทำให้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างเข้ามาในกรุงเทพฯ เพื่อรองรับผู้ที่เข้ามาอาศัยในกรุงเทพฯ อย่างเช่น อาหาร เป็นต้น เมื่อเชื่อมโยงกับวิธีการกินของนิชาภากับการเป็นกระสือของเธอจึงเหมือนเป็นการที่เธอยังคงยึดถือรากเหง้าของตัวเองผ่านอาหาร อีกทั้งในด้านของการกินของกระสือที่กินของสดของคาว ซึ่งถือเป็นธรรมชาติของกระสือ การที่เธอเลือกกินอาหารกึ่งสูงกึ่งดิบที่หาซื้อได้ตามตลาดจึงเป็นการปรับตัวที่ไม่ได้ทิ้งธรรมชาติหรือรากเหง้าของตัวเอง แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมเมืองได้โดยไม่ได้ไปเบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้ใครดังที่เธอกล่าวกับกึ่งดาวว่า

⁹¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 171.

ฉันไม่ใช่พวกเดียวกับแก ฉันสูงส่งกว่าและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับมนุษย์ เราไม่จำเป็นต้องฆ่ากินสัตว์ทั่วไปหรือกินพวกมนุษย์เลยสักชนิด ทุกวันนี้ของสดก็มีขายอยู่ในตลาด อยากกินก็แค่ไปซื้อมาก็ได้ แต่แกกลับเลือกที่จะทำร้ายคน...⁹²

การกินของนิซาภาที่แสดงถึงการปรับตัวของกระสือให้อยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้เป็นการนำความเป็นอดีตหรือวิถีดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้เข้ากับสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างความเป็นชุมชนนิยมที่เห็นได้จากการเลือกกินอาหารกึ่งสุกกึ่งดิบทั่วไปแทนที่จะกินอวัยวะภายในของมนุษย์หรือสิ่งปฏิกูลตามกระสือในตำนานพื้นบ้าน รวมทั้งแนวคิดของเธอดังข้างต้นที่เธอรูสึกว่าเธอไม่จำเป็นต้องไปทำร้ายใคร ซึ่งเป็นวิถีการใช้ชีวิตตามวิถีชุมชนนิยม ซึ่งเมื่ออยู่ในบริบทสังคมเมืองอาจไม่ได้หมายถึงการต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน แต่เป็นการใช้ชีวิตโดยคำนึงถึงผู้อื่นอยู่เสมอ เช่นเดียวกับเรื่องการทำงาน ในขณะที่กิ้งดาวเลือกที่จะขโมยร่างกายคนอื่นมาใช้เพื่อให้ตัวเธอยังคงทำงานได้ นิซาภากลับใช้คำว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก” ซึ่งตีความได้ว่า เธอเลือกที่จะตัดวงจรการทำงานในช่วงที่ยังทำได้เท่านั้น ดังนั้น การกินของนิซาภาจึงเป็นการเลือกเอาวิถีแบบดั้งเดิมที่ถูกคัดมาแล้วมาเหมาะกับสังคมเมืองมาใช้และตัดส่วนที่ใช้ไม่ได้ อย่างการกินอวัยวะภายในของมนุษย์ออกไป ซึ่งเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสังคมแวดล้อม อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าบทบาทของการเป็นภรรยาและการเป็นแม่ผ่านการกินของกระสือที่เคยปรากฏให้เห็นในอดีตไม่ได้ปรากฏให้เห็นผ่านการกินของทั้งกิ้งดาวและนิซาภา แต่กระสือยังคงถูกใช้ในการควบคุมพฤติกรรมและศีลธรรมของผู้หญิงเพียงแต่ถูกปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัย โดยกระสือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคมเมืองร่วมสมัย ทั้งการนำเสนอภาพของผู้หญิงที่มีพฤติกรรมการบริโภคที่ล้นเกินอย่างนิซาภาด้วยการเป็นกระสือที่มีรูปลักษณ์และพฤติกรรม การกินที่ผิดปกติผิดมนุษย์อย่างชัดเจน

3.1.3 วิถีความเป็นดั้งเดิมปะทะแนวคิดแบบสมัยใหม่ในการกำจัดกระสือ

ตามตำนานพื้นบ้านเกี่ยวกับกระสือ กล่าวกันว่ากระสือเมื่อถ่ายทอดความเป็นทาสให้กับผู้สืบทอดแล้วก็จะสูญสลายหรือสิ้นชีวิตไป ซึ่งจุดจบของกระสือในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ได้ปรากฏให้เห็นในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* ซึ่งก็เป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการเป็นภรรยาและแม่ ดังนั้น กระสือจึงไม่สามารถสืบทอดความเป็นกระสือให้คนในครอบครัวหรือทาสได้ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในกรณีของกิ้งดาวที่อยู่ในสภาวะไร้รากเหง้าจนแม้แต่การกลายเป็นกระสือของเธอก็ยังเกิดจากสาเหตุอื่นที่ไม่ใช่การสืบทอดความเป็นกระสือจากคนในครอบครัว หรือแม้แต่นิซาภาที่เป็นกระสือทางสายเลือดแต่ก็ไม่ได้เข้าสู่บทบาทของการเป็นภรรยาและแม่ ด้วยเหตุนี้ การกำจัดกระสือในสังคมเมืองร่วมสมัยจึงเป็นการปะทะกันระหว่างสองขั้วแนวคิดระหว่างแนวคิดแบบสมัยใหม่กับวิถีแนวคิดแบบดั้งเดิม แต่ก็ยังเป็นแบบวิถีและแนวคิดแบบดั้งเดิมที่ได้รับการคัดสรร

⁹² เรื่องเดียวกัน. หน้า 174.

มาแล้วเพื่อรับใช้สังคมเมืองร่วมสมัย โดยจะเห็นความมีอำนาจเหนือกว่าของวิถีและแนวคิดแบบดั้งเดิมผ่านตัวของนิชาภาที่ต่อต่อแนวคิดแบบสมัยใหม่ผ่านกิ่งดาวอย่างเห็นได้ชัด โดยการให้นิชาภาที่เป็นกระสือทางสายเลือดเป็นผู้กำจัดกิ่งดาวลงได้อย่างง่ายดายด้วยการให้เธอกัดกินว่านกระสือที่เป็นตัวจริงของกิ่งดาวจนกิ่งดาวสูญสลายไป

ปีศาจกระสือกิ่งดาวร้องอย่างโหยหวน เมื่อนิชาภาเคี้ยวกินรากไม้รูปทรงศีรษะคนนั้นอย่างช้า ๆ ทุกครั้งที่เธอกัด ของเหลวที่ดูคล้ายเลือดก็จะพุ่งออกมาจากรากนั้นและที่ศีรษะของกิ่งดาวเองด้วย ใบหน้าของปีศาจนั้นมีรอยฉีกขาด เหมือนถูกกัดทิ้งมากขึ้นจนมีสภาพดูไม่ได้ เสี่ยงคร่ำครวญด้วยความทรมานของปีศาจดังไปทั่วทั้งชั้นจนผู้คนที่น่าอึดที่นั่นตกใจกลัวแต่ในที่สุดทุกอย่างก็สงบลง ศีรษะของกิ่งดาวตกลงไปกองอยู่กับพื้น แล้วค่อย ๆ สลายไป คล้ายกับขี้เถ้าที่โดนลมพัดปลิว⁹³

จากข้างต้นจะเห็นว่า กระสือทางสายเลือดอย่างนิชาภาที่ปรับตัวให้เข้ากับกับสังคมเมืองร่วมสมัยและมีการเลือกใช้แนวคิดและวิถีแบบดั้งเดิมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมเมืองร่วมสมัยได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการโต้กลับกับแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่ถูกนำเสนอผ่านตัวกิ่งดาว ซึ่งในแง่หนึ่งก็เป็นการสะท้อนความโหยหาอดีตของคนในสังคมเมืองร่วมสมัยที่ต้องเผชิญกับสภาวะไร้รากจากการที่แนวคิดและวิถีแบบดั้งเดิม (ที่ถูกคัดสรรมาแล้ว) ถูกให้คุณค่าและเป็นเครื่องมือในการโต้กลับกระแสความเป็นสมัยใหม่และทำให้คนเมืองยังรู้สึกและสัมผัสได้ถึงความเป็นไทยหรือรากเหง้าที่ยังคงอยู่

นอกจากนี้ ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบริบทรอบข้างยังเป็นการแสดงถึงความเป็นมืออาชีพในการทำงานและการดำรงชีวิต โดยเมื่อเทียบกันระหว่างกิ่งดาวกับนิชาภาจะเห็นว่านิชาภาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองร่วมสมัยได้แม้จะเป็นกระสือทางสายเลือดที่เป็นผลผลิตจากโลกเก่า การปรับตัวของนิชาภาทำให้เธอใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไปและทำงานได้โดยไม่ต้องทำร้ายเช่นฆ่าใครจนละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมและกลายเป็นภัยคุกคามทางสังคม ในขณะที่กิ่งดาวที่เป็นกระสือของความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งควรจะเข้ากับบริบทของความเป็นเมืองได้กลับมีพฤติกรรมที่ผิดปกติดังกล่าวและมีความดิบเถื่อนยิ่งกว่ากระสือโดยสายเลือดอย่างนิชาภา ทั้งการกัดกินพรตต์คนอื่นและขโมยร่างกายเขามาใช้เพื่อความอยู่รอดของตัวเองและยังเป็นการบริโภคที่สิ้นเกิน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม ดังนั้นจะเห็นว่า สังคมเมืองร่วมสมัยเป็นสังคมที่ให้ความกับความไม่เป็นมืออาชีพมากและผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพก็จะถูกกำจัดออกไปโดยคนที่มีความเป็นมืออาชีพมากกว่า และการที่กิ่งดาวถูกกำจัดออกจากสังคมก็ยังคงเป็นการควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคมเมืองร่วมสมัยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของพฤติกรรมบริโภคที่สิ้นเกินจนนำไปสู่ความผิดปกติและความรุนแรง

⁹³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 174.

อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดนิชาภาที่ปรับตัวเข้ากับสังคมเมืองได้ก็เลือกที่จะจากสังคมเมืองไป ด้วยความเสียใจหลังจากที่จิรัฐู้ความจริงว่าเธอเป็นกระสือและแสดงพฤติกรรมตกใจและรับไม่ได้ การออกจากสังคมเมืองของนิชาภาเมื่อเทียบกับกรณีของอเล็กซ์จากนวนิยายในชุดเดียวกันเรื่อง *กระหัง* จะเห็นความคล้ายคลึงกัน นั่นคือตัวละครมีพื้นเพมาจากต่างจังหวัดและพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมือง แต่ในขณะที่อเล็กซ์ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างแม้จะเป็นกระหังจนนำไปสู่การหายจากการเป็นกระหังและใช้ชีวิตในสังคมเมืองได้ต่อไป แต่นิชาภากลับได้รับการแสดงแกว่ารับไม่ได้กับการเป็นกระสือของเธอ ซึ่งแสดงให้เห็นอคติทางเพศที่ฝังรากลึกแม้ในสังคมเมืองที่มีภาพว่าเป็นสังคมแห่งความเท่าเทียมทางเพศ แต่การเลือกปฏิบัติทางเพศยังคงมีอยู่เสมอ ในแง่หนึ่งก็ย้อนถามได้ว่า การเป็นกระหังของอเล็กซ์เป็นผลจากการใช้ชีวิตในสังคมเมืองเมื่อทำความเข้าใจในสภาวะที่ผิดปกติดังกล่าวได้ก็หายจากเป็นกระหังได้ แต่นิชาภาเป็นกระสือโดยสายเลือด ซึ่งเป็นธรรมชาติของเธอ และด้วยสภาวะการเป็นกระสือที่แสดงถึงความเป็นอื่นนี้ย่อมหมายความว่าธรรมชาติของนิชาภามีความเป็นอื่นต่อสังคมเมืองที่แก้ไม่ได้ อยู่ โดยก่อนหน้านี้เธอยังคงอยู่ในสังคมเมืองได้เพราะไม่รู้ผู้ใดล่วงรู้ความเป็นอื่นนี้ แต่เพื่อจิรัฐู้ได้รับรู้ความเป็นอื่นของเธอเข้าจึงทำให้เธออยู่ในสังคมเมืองไม่ได้

3.2 กระหังกับผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัย

ด้วยความที่กระหังเป็นผีที่เพศแ่่นอนชัดเจนว่าเป็นผู้ชาย ดังนั้นกระหังจึงเป็นผีที่สะท้อนประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึก และบทบาทหน้าที่ของผู้ชาย โดยตามความเชื่อนั้น กระหังเกิดจากผู้ชายที่เรียนคาถาอาคมหรือไสยศาสตร์ แต่ใช้คาถาอาคมหรือไสยศาสตร์นั้นในทางที่ผิดจนของเข้าตัวและกลายเป็นกระหัง “It is a popular belief that a man who has become an adept in the art of magic will grow wings and be able to fly.”⁹⁴ การใช้ไสยศาสตร์ในทางที่ผิดนั้นเป็นการแสดงออกถึงความโลภของผู้มีคาถาอาคม กล่าวคือเมื่อมีคาถาอาคมแทนที่จะใช้ให้ถูกวิธี เช่น เพื่อการช่วยเหลือผู้อื่น หรือใช้ให้พอเหมาะพอควร กลับใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองจึงถูกลงโทษให้กลายเป็นกระหัง และเมื่อพิจารณาร่วมกับความเป็นชายแล้วถือว่าผิดไปจากมายาคติความเป็นชาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่เรียนไสยศาสตร์จะต้องทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ครูหรือผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนดตามมายาคติของความเป็นชาย ผู้ชายจะเป็นเพศที่มีเหตุมีผล มีความสามารถในการควบคุมตัวเอง ส่งผลให้ผู้ชายมีภาพลักษณ์ว่าเป็นเพศที่ทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับได้ แต่การกลายเป็นกระหังอันเกิดจากการการใช้ไสยศาสตร์ในทางที่ผิดนั้นจึงเป็นการลงโทษและสร้างความเป็นอื่นให้กับผู้ชายที่ทำตามกฎเกณฑ์ไม่ได้หรือละเมิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ซึ่งผิดจากมายาคติความเป็นชาย อีกทั้งการใช้ไสยศาสตร์ในทางที่ผิดที่เชื่อมโยงกับความโลภยังเชื่อมโยงได้กับการบริโภคอันล้นเกิน เพราะสื่อได้ถึงการใช้ผู้ชายคนนั้นบริโภคไสยศาสตร์หรือคาถาอาคมที่ตนเองมีอย่างไม่พอดีหรือเกินควรจนเกิดความเดือดร้อน ซึ่ง

⁹⁴ Anuman Rajadon, Phya, 1954. “THE “PHI”.” Margaret Coughlin (editor). JSS. VOL.41 (pt.2). 160

การบริโภคอันล้นเกินนี้ก็เป็นลักษณะที่ผิดไปจากความเป็นชายตามมายาคติเช่นกัน เนื่องจากสื่อถึง ความสำเร็จความสามารถในการควบคุมตัวเอง เมื่อกล่าวมาถึงตรงนี้จะเห็นว่าความเป็นชายนั้นจะถูกผูก ติดกับความสามารถในการควบคุมตนเองไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม

สำหรับสังคมเมืองร่วมสมัยที่เป็นสังคมทุนนิยมและบริโภคให้ความสำคัญและตัดสินกันที่ฉาก หน้าหรือสิ่งที่เห็นได้ด้วยตา และสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือรูปร่างหน้าตาภายนอก ซึ่งความสามารถ ในการควบคุมตัวเองของผู้ชายก็ถูกตัดสินจากเรือนร่างหรือรูปร่างอันแข็งแรงสมส่วนก่อนเป็นอันดับ แรก ซึ่งการที่เรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนนั้นยังเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นชายตามกระแสหลักต่าง ๆ ไม่ ว่าจะเป็นความเป็นชายรักต่างเพศ ความเป็นชนชั้นกลางและยังหมายรวมถึงการเป็นคนเมืองด้วย ดังนั้น เรือนร่างจึงมีความสำคัญมากต่อการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นชายตามกระแสหลัก อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ของความเป็นชายตามกระแสหลักนั้นเป็นการนำความเป็นชายเพียงแบบเดียวขึ้นมา เป็นมาตรฐาน ทั้งที่สังคมเมืองร่วมสมัยประกอบสร้างขึ้นมาจากความหลากหลาย และการใช้ มาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่งมาเป็นกระแสหลักโดยไม่สนใจความหลากหลายนั้นส่งผลให้ผู้ชายที่ผิดไป จากมาตรฐานดังกล่าวถูกขับออกไปเป็นชายขอบหรือเป็นความเป็นอื่น ซึ่งในที่นี้สภาวะของผู้ชายที่ รู้สึกเป็นอื่นนั้นถูกนำเสนอด้วยการเป็นกระหังผ่านตัวละครอย่างอเล็กซ์และอัน ซึ่งทั้งสองคนพยายาม จะทำตัวให้ตรงตามมายาคติของความเป็นชายของสังคมเมืองร่วมสมัย ซึ่งในที่สุดนำมาซึ่งความผิด ปกติด้วยการเป็นผีหรือกระหังของตัวละคร ซึ่งความจริงแล้ว กระหังเป็นอีกตัวตนหนึ่งหรือ double ที่ตัวละครสร้างขึ้นเพื่อมารับมือกับวิกฤติที่พวกเขากำลังเผชิญ

อย่างไรก็ตาม ด้วยบริบททางสังคมที่อยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยก็ส่งผลให้กระหังที่เป็นผีตาม ดำนานพื้นบ้านต้องปรับเปลี่ยนลักษณะอย่างรูปร่างหรือการกินเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมเมือง ร่วมสมัย และสะท้อนสภาวะของตัวละครที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยและกลายเป็นกระหังได้ กล่าวคือ กระหังที่ปรากฏในที่นี้เป็นผลผลิตของสังคมเมืองร่วมสมัย แต่ก็ยังคงปรากฏร่องรอยของ กระหังตามตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องบทบาทความเป็นชาย ดังต่อไปนี้

3.2.1 วิกฤติความเป็นชายกับการกลายเป็นกระหังในมหานคร

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การพยายามจะทำความเป็นชายตามมายาคติ ซึ่งเป็นความเป็น ชายกระแสหลักแบบสังคมเมืองร่วมสมัยของตัวละครแทนที่จะทำให้ตัวละครได้อัตลักษณ์ความเป็น ชายตามกระแสหลักดังที่ตั้งใจ แต่ความเป็นชายตามมายาคตินั้นเป็นดัง ‘มายาคติ’ ดังคำกล่าว นั่นคือ ความเป็นความสมบูรณ์แบบที่ใครทำเป็นแบบนั้นได้อย่างสมบูรณ์ ยิ่งไปกว่านั้น การยิ่งพยายามทำตามมา ยาคติของความเป็นชายก็ยิ่งทำให้รู้สึกถึงความไม่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น เพราะไม่ว่าจะพยายาม อย่างไรก็ไปไม่ถึงภาพในมายาคตินั้น และความรู้สึกไม่สมบูรณ์แบบทำให้ผู้ยึดถือแนวคิดดังกล่าวรู้สึก ไม่เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นกระแสนักและถูกขับไปเป็นชายขอบหรือความเป็นอื่น นำไปสู่การเกิด

วิกฤติความเป็นชายดังเช่นการกลายเป็นกระหังในกรณีของอเล็กซ์ หรือนำไปสู่พฤติกรรมอันผิดปกติ อย่างการข่มขืนหรือการใช้ความรุนแรงเพื่อปกปิดความไม่สมบูรณ์แบบของตนเองในกรณีของอัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงตัวละครทั้งสองอย่างละเอียดต่อไป

3.2.1.1 จาก ‘เล็ก’ สู่ ‘อเล็กซ์’: วิกฤติความเป็นชายจากความเป็นชายตามมายาคติ

สำหรับอเล็กซ์ ตั้งแต่ตอนที่เขายังอาศัยอยู่ที่ต่างจังหวัดและยังคงใช้ชื่อว่า ‘เล็ก’ เขาก็พยายามจะทำตัวให้ตรงตามมายาคติความเป็นชายของบริษัทนั้น ๆ เนื่องจากการมีลักษณะที่ตรงตามมายาคติจะนำไปสู่การได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ และไม่ใช่แค่การได้รับการยอมรับเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ด้วย โดยเมื่อตอนอาศัยอยู่ที่ต่างจังหวัดนั้น เล็กเป็นคนตัวเล็กสมชื่อ ความเป็นคนตัวเล็กของเขาทำให้เขาตกเป็นเป้าของการถูกกลั่นแกล้งอยู่เสมอ ซึ่งการโดนกลั่นแกล้งนั้นสื่อว่า เขาไม่ได้รับการยอมรับ คนอื่นจึงรู้สึกว่าจะกลั่นแกล้งเขาอย่างไรก็ได้ ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะของความเป็นชายขอบ ดังนั้นแล้ว เล็กจึงหาทางเพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นจากสถานะดังกล่าวด้วยการพิสูจน์ตัวเองผ่านการสักยันต์ เพื่อให้ตัวเองได้เข้าร่วมกับกลุ่มของอันที่เป็นหัวหน้าประจำโรงเรียน ทั้งนี้การสักยันต์ของเล็กไม่ได้เกิดจากความศรัทธาในพุทธคุณของรอยสัก แต่เป็นการต้องการพิสูจน์ตนว่าตัวเขามีความเป็นลูกผู้ชายมากพอที่จะอดทนต่อความเจ็บปวดของการสักยันต์ได้ ซึ่งหลังจากผ่านการสักยันต์ เล็กก็เลยยอมรับให้เข้าร่วมกลุ่มทันที “สุดยอดวะ ทนได้ตั้งครึ่งชั่วโมง” ต้มยืมเจื่อน ๆ พลากรกลืนน้ำลายเมื่อเห็นความอดทนของเล็ก ...มิตรภาพบังเกิดขึ้นทันทีหลังจากเขาสักเสร็จ”⁹⁵ (ทวีวัฒน์, 2561) ไม่เพียงแค่นี้ได้รับการยอมรับเท่านั้นแต่เล็กยังเปลี่ยนสถานะจากคนที่ถูกรังแกกลายเป็นคนที่มีอภิสิทธิ์ “เริ่มมีคนหวั่นเกรงเขาและหลีกเลี่ยงให้เมื่อเดินผ่าน ไม่ต้องต่อแถวซื้ออาหารกลางวันเพราะมีคนนำมาเสิร์ฟให้ถึงโต๊ะ”⁹⁶ กล่าวคือ การสักยันต์ของเล็กเป็นเสมือนพิธีกรรมพิสูจน์ความเป็นชายที่เมื่อผ่านการพิสูจน์ตนมาได้ก็ทำให้เล็กได้รับการยอมรับและเปลี่ยนจากสถานะชายขอบกลายเป็นศูนย์กลางของสังคมหรือชุมชนที่เขาอยู่ ซึ่งการที่เล็กได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างหลังสักยันต์ เนื่องจากการที่เขาพิสูจน์ว่าเขามีความอดทนต่อความเจ็บปวดจากการสักยันต์แสดงให้เห็นว่าเขามีความสามารถในการควบคุมตัวเอง ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นชายตามมายาคติ ทั้งนี้การสักยันต์แม้จะไม่ได้เปลี่ยนรูปร่างของเล็กให้แข็งแกร่งกำยำแต่ก็เกี่ยวข้องกับการใช้เรือนร่างในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายตามมายาคติ แต่จะเน้นไปในทางของความอดทนอดกลั้นมากกว่าเรือนร่างที่สมส่วน แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า เรือนร่างมีความสำคัญมากต่อการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นเมื่อเล็กเข้าไปสู่สังคมเมืองร่วมสมัย

⁹⁵ ทวีวัฒน์. (2561). กระหัง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 11.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 12.

อย่างไรก็ดี การสักรยันต์ที่ทำให้เล็กได้พิสูจน์ตัวเองมีความเป็นชายตามมายาคติเพื่อให้ตัวเองเป็นที่ยอมรับก็นำมาซึ่งกฎเกณฑ์ข้อบังคับอีกชุดหนึ่งที่ต้องกระทำตามอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะเป็นการผิดครูและถูกลงโทษให้กลายเป็นกระหัง ซึ่งการกระทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่พ่วงมากับการสักรยันต์เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ความเป็นชายเช่นเดียวกันในลักษณะคล้าย ๆ กับการสักรยันต์ นั่นคือเป็นการบ่งบอกถึงความสามารถและความเข้มแข็งในการควบคุมตนเองให้ทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และยังเป็นการบ่งบอกว่าบุคคลนั้นเป็นคนมีเหตุผล ไม่ทำตามอารมณ์ แต่ยึดถือกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นที่ตั้ง ดังนั้น เมื่อเล็กเริ่มทำตัวเกร เขาจึงเริ่มเห็นกระหัง “แขนทั้งสองของมันมีกระดิ่งสวมอยู่หว่างขาคร่อมอยู่บนสากดำข้าวคล่ายแม่มนั่งอยู่ไม้กวาด ดวงตาของมันแดงก่ำ และที่สำคัญ...มันไม่ได้มองฉันไม่อยู่ ...มันมองมาทางนี้”⁹⁷ จากตัวอย่างที่ยกมาก็จะเห็นว่า ลักษณะกระหังที่เล็กเห็นจะมีลักษณะของความเป็นหญิงอย่างลักษณะที่คล้ายแม่มด การมองเห็นกระหังในลักษณะดังกล่าวแสดงถึงความวิตกกังวลของเล็กต่ออัตลักษณ์ความเป็นชายที่เริ่มสั่นคลอนจากการไม่ทำตามกฎ กระหังที่เล็กเห็นนอกจากจะมีความเป็นอื่นในฐานะของผีแล้วจึงมีลักษณะของความเป็นอื่น (other) ของความเป็นชายคือความเป็นหญิงด้วย จนต่อมาเมื่อเล็กและอันพยายามจะทำลายกฎเกณฑ์ของพ่อครูจักราด้วยการทำผิดครูด้วยการขโมยขนมมากิน และลงท้ายด้วยการที่ทั้งสองกลายเป็นกระหังอยู่ครู่หนึ่ง ก่อนที่พ่อครูจักราจะมาช่วยแก้ไขได้ทัน ซึ่งการกลายเป็นกระหังจากการทำผิดครูนี้ก็เหมือนเป็นการที่ทั้งสองทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับไม่ได้หรือมีพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมส่งผลให้อัตลักษณ์ความเป็นชายของทั้งคู่สั่นคลอน ลักลั่น ไม่มั่นคง กล่าวคือทั้งมีความเป็นชายและไม่มีความเป็นชาย ซึ่งเป็นสถานะชายขอบที่แสดงออกด้วยการเป็นกระหัง สถานะดังกล่าวจะเผยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนเมื่อเล็กเข้าไปอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัย

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่าเล็กเป็นคนที่พยายามจะทำตามมายาคติหรือค่านิยมในสังคมในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายตามมายาคติตามบริบทของสังคมนั้น ๆ เพื่อให้ตัวเองได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นอย่างกลมกลืน ไม่ถูกกีดกันออกจากสังคมหรือตกอยู่ในสถานะชายขอบ ดังนั้นเมื่อเล็กเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพฯ เขาก็รับเอาแนวคิดและวิถีแบบคนเมืองมาใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายตามมายาคติในบริบทของสังคมเมือง ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นคนเมืองชนชั้นกลาง มีความเป็นสมัยใหม่ รักต่างประเทศ และมีเรือนร่างที่สมส่วนแข็งแรงเหมาะสมต่อการทำงานตามแนวคตินิยม เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยน ‘เล็ก’ เป็น ‘อเล็กซ์’ ซึ่งมีอะไรมากกว่าแค่การเปลี่ยนชื่อ แต่เป็นการเปลี่ยนอัตลักษณ์ แนวคิดและวิถีชีวิตโดยการตัดความเป็นเล็กออกไป ซึ่งเรือนร่างมีความสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายตามมายาคติเป็นอย่างมาก จริงอยู่ที่ตอนที่เล็กไปสักรยันต์ลงบนร่างกาย เขาก็ใช้เรือนร่างในการพิสูจน์ความอดทนต่อความเจ็บปวด แต่ไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงร่างกายให้แข็งแรงสมส่วน ผิดกับในบริบทของสังคมเมืองที่แม้จะใช้เรือนร่างในการสร้างอัตลักษณ์เหมือนกัน แต่เรือนร่างดังกล่าวต้องเป็นเรือนร่างที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม รับรู้ได้ด้วยสายตา เนื่องจากสังคมเมืองร่วมสมัยเป็นสังคมบริโภคนิยม และเป็นสังคมที่ความสัมพันธ์ของคนเต็ม

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 14.

ด้วยความฉาบฉวย เบาหวิว การจะตัดสินใครสักคนว่าเป็นคนอย่างไรจึงพิจารณาที่รูปลักษณ์ภายนอกมากกว่าจะทำความรู้จักกับบุคคลคนนั้นจริง ๆ อเล็กซ์จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเรือนร่างของตัวเองให้ตรงตามบรรทัดฐานของสังคมเมืองจากที่เคยเป็นคนตัวเล็กผอมแห้งให้กลายเป็นคนที่มีรูปร่างแข็งแรง “มัดกล้ามเนื้อตามร่างกายบ่งบอกถึงความเปลี่ยนแปลงของเขาได้เป็นอย่างดี เขานึกถึงอดีตที่เดิมทีเป็นเด็กอ่อนแอโดนคนอื่นแกล้งเป็นประจำ แต่เมื่อเลือกเรียนพลศึกษา เขาก็ต้องออกกำลังกายและผ่านการทดสอบมากมาย จนร่างกายมีกล้ามเนื้อขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และพร้อมสำหรับงานที่เขาทำมาตลอดสองปี”⁹⁸

ดังนั้น เรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนจึงไม่ใช่เป็นเพียงร่างกายว่าง ๆ แต่บรรจุสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ของความเป็นชายตามมายาคติไม่ว่าจะเป็นความเป็นชายรักต่างเพศ ความเป็นคนเมืองชนชั้นกลาง รวมถึงเชื่อมโยงกับคุณธรรมบางอย่างอย่างการมีความรับผิดชอบ เป็นต้น นอกจากนี้ จะเห็นว่าการสร้างเรือนร่างให้แข็งแรงสมส่วนของอเล็กซ์เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความต่อเนื่อง ต่อให้ได้เรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนมาแล้วก็ยังมีกระบวนการรักษาเรือนร่างให้ยังคงความแข็งแรงสมส่วนไว้ การมีเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนจึงเหมือนเป็นการนำร่างกายมาเป็นโครงการ (body project) ซึ่งเป็นโครงการที่ขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือนร่างว่าจะจัดการกับเรือนร่างของตัวเองอย่างไร ทำให้เจ้าของเรือนร่างรู้สึกมีอำนาจในการกำหนดเรือนร่างและอัตลักษณ์ตามแนวคิดปัจเจกนิยมได้อย่างเต็มที่ แม้ว่าความเป็นจริงแล้ว เจ้าของเรือนร่างก็ยังตกอยู่ใต้อิทธิพลของแนวคิดแบบสมัยใหม่ต่าง ๆ ที่กำหนดว่าเรือนร่างแบบไหนจึงเป็นเรือนร่างแบบกระแสหลัก ดังเช่นอัตลักษณ์ความเป็นชายรักต่างเพศ ซึ่งสะท้อนผ่านเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์แบบรักต่างเพศ ซึ่งเป็นอิทธิพลจากแนวคิดทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับการผลิต

ทั้งนี้เนื่องจากเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วน มีสุขภาพดี มีความอ่อนเยาว์ (able-bodiedness) เป็นเรือนร่างที่มีความสามารถในการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการผลิตผ่านการทำงานหรือการผลิตที่ก่อให้เกิดทรัพยากรบุคคลรุ่นใหม่ให้กับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับที่โรเบิร์ต แม็คเรอร์ (Robert McRuer) กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่าง การผลิตกับความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศว่า การผลิตนั้นถูกเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศที่ก่อให้เกิดการผลิตตามแนวคิดของทุนนิยม ส่งผลให้ทั้งเรือนร่างที่มีความแข็งแรง สุขภาพดี อ่อนเยาว์และความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศเป็นสิ่งที่เป็นปกติและกระแสหลัก เรือนร่างหรือรูปแบบความสัมพันธ์ที่นอกเหนือไปจากนี้จะถูกปิดให้เป็นคนอื่นหรือชายขอบ⁹⁹ (McRuer, 2019) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความเป็นชายตามมายาคติ การมีเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วน นอกจากจะเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศแล้ว การจะได้เรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนยังต้องอาศัยความอดทน ความรับผิดชอบอย่างมากในการออกกำลังกายหรือการควบคุมอาหาร ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเข้มแข็งและความสามารถในการควบคุมตัวเองผ่านความอดทนอดกลั้นคล้าย

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 17.

⁹⁹ อ้างอิงจาก Robert McRuer. (2019). “Compulsory Able-Bodiedness.” In Gail Weiss, Ann V. Murphy and Gayle Salamon (eds.), 50 Concepts for a Critical Phenomenology. Illinois: Northwestern University Press.

กับตอนที่อเล็กซ์หรือเล็กในตอนนั้นไปสักยันต์ เพื่อทดสอบความอดทนต่อความเจ็บปวด ทำให้เห็นร่องรอยของความเป็นชายตามมายาคติว่าต้องเป็นเพศที่เข้มแข็ง ควบคุมตัวเองได้

นอกจากนี้ ในด้านของชนชั้นที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทุนนิยมที่สะท้อนผ่านเรือนร่าง การจะมีเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนได้นั้นต้องอาศัยทุน ไม่ว่าจะเป็นทุนที่เป็นทรัพย์สิน เวลาหรือองค์ความรู้ ซึ่งผู้ที่มีสิ่งเหล่านี้จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำดังที่ตามที่คริสเทน ซีม่อนเซน (Kirsten Simonsen) กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบัน เรือนร่างเป็นเสมือนเครื่องมือแบ่งชนชั้น โดยผู้ที่มีความรู้และทุนในการสร้างเรือนร่างที่สมส่วนได้จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำ เป็นการแสดงถึงสุขภาพ ความงาม ความควบคุมเงินตราและอำนาจผ่านเรือนร่าง อีกทั้งรูปร่างที่สมส่วน สุขภาพดีก็ยังเป็นเครื่องวัดคุณธรรม เนื่องจากความไร้ความสามารถในการสร้างรูปร่างที่ดีได้นั้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงการขาดความรับผิดชอบและการควบคุมตัวเองทั้งทางจิตใจและทางกายภาพ

Today, the body is the 'class marker' that shows whether you are a first-rate or a second-rate citizen. Those who have the knowledge and the (financial) means to discipline, exercise and recreate their bodies belong to the elite. A perfect body signifies health, beauty, slimness, control, money and power. The question of being slim and healthy has almost become a matter of morality, and failure to fit the ideal is seen as an indication of defective self-discipline and a lack of mental, physical and social control.¹⁰⁰ (Simonsen, 2000)

ดังนั้น ผู้ที่มีเรือนร่างแข็งแรงสมส่วนจึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำ ไม่เพียงเท่านั้น การมีเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วน อ่อนเยาว์ที่เป็นเรือนร่างที่เหมาะสมต่อการทำงานยังถือเป็นทุนที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาทุนเพิ่มและขยับฐานะให้สูงขึ้นต่อไปตามแนวคิดเรื่องทุน (capital) ของปิแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่ว่า ทุนทางวัฒนธรรมถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ และปรับเปลี่ยนกลับมาเป็นทุนทางวัฒนธรรมได้ (Bourdieu, 1995) ดังเช่นเล็กซ์ที่ในกระบวนการสร้างเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วน เขาก็ต้องใช้ทุนทั้งทรัพย์สิน เวลา ความรู้ที่ได้จากการเรียนด้านพลศึกษา กำลังกายกำลังใจ และนำเรือนร่างที่ได้จากการลงทุนลงแรงมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาทุนขยับฐานะต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเกี่ยวพันกันที่สะท้อนผ่านเรือนร่างที่เป็นตัวบ่งบอกอัตลักษณ์ความเป็นชายกระแสหลัก

จากข้างต้นจะเห็นว่า เรือนร่างของอเล็กซ์มีความสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายแบบกระแสหลักตามแบบสังคมเมืองของเขามาก เพราะเป็นสิ่งที่บรรจุสัญลักษณ์ของความเป็นชาย

¹⁰⁰ Kirsten Simonsen. (2000). "The Body as Battlefield." Transactions of the Institute of British Geographers 25 (1). p. 7.

กระแสหลัก ซึ่งเป็นความเป็นชายตามมายาคติ นอกจากนี้จะเห็นว่า การจะเป็น ‘อเล็กซ์’ ซึ่งเป็นผู้ชายกระแสหลัก เขาจำเป็นต้องกำจัดหรือกดทับความเป็นชายแบบอื่นทั้งความเป็นต่างจังหวัด ความอ่อนแอ ความไม่สมบูรณ์แบบของเรือนร่าง หรือก็คืออัตลักษณ์ของ ‘เล็ก’ ซึ่งอเล็กซ์ทำได้ดีมาโดยตลอด จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่มีผู้หญิงคนหนึ่งเดินข้ามศีรษะของเขาขณะที่กำลังสาธิตการวิดพื้นที่ทำให้เขาเป็นกระหัง เนื่องจากการผิดครุแม้จะไม่ได้ตั้งใจก็ตาม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่ไปจะเห็นว่า การถูกผู้หญิงข้ามศีรษะเป็นเพียงเหตุผิวเผินเบื้องหน้าเท่านั้น แต่เหตุผลที่แท้จริงของการเป็นกระหังของอเล็กซ์เกิดจากอัตลักษณ์ความเป็นชายกระแสหลักของเขาสั่นคลอน ไม่นั่นคงจากการที่ความเป็นอื่นหรืออัตลักษณ์ของเล็กที่เชื่อมโยงกับความเป็นต่างจังหวัด ความอ่อนแอ ความไม่สมบูรณ์แบบที่ถูกกดทับเอาไว้ปะทุขึ้นมา ทั้งนี้เนื่องจากเหตุการณ์การถูกผู้หญิงข้ามศีรษะเป็นการทำให้อเล็กซ์ระลึกถึงความเป็นชายชอบของตัวเอง จากการที่การถูกผู้หญิงข้ามศีรษะทำให้อเล็กซ์ตระหนักว่าเขายังคงมีความเชื่อแบบดั้งเดิมซุกซ่อนอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการผิดครุ หรือความเชื่อที่ว่าอำนาจของผู้หญิงทำให้ความเป็นชายเสื่อม ความเชื่อเหล่านี้ไม่มีอยู่ในแนวคิดแบบสมัยใหม่ แต่เป็นความเชื่อแบบดั้งเดิม ซึ่งในมุมมองของความเป็นสมัยใหม่ ความเชื่อดั้งเดิมเชื่อมโยงกับความเป็นต่างจังหวัด อดีต ความล้าหลัง ความหยุดนิ่งอันเป็นลักษณะที่เชื่อมโยงกับความเป็นหญิงและความเป็นชายชอบ ดังที่ริต้า เฟลสกี (Rita Felski) กล่าวถึงภาพเหมารวมของผู้หญิงในโลกสมัยใหม่ที่มีความเชื่อมโยงกับความเป็นอดีตที่มีลักษณะของความเป็นธรรมชาติและถูกเชื่อมโยงกับช่วงเวลาที่ยุดนิ่ง ไม่ได้เดินเป็นเส้นตรง ซึ่งเป็นเวลาแบบสังคมก่อนสังคมอุตสาหกรรม “*Women, in other words, came to stand for a more natural past and to be identified with the lost cyclical rhythms of a preindustrial organic society.*”¹⁰¹ ส่งผลให้ อเล็กซ์ตกอยู่ในสถานะของความเป็นชายชอบและแปลกแยก คือมีทั้งความเป็นชายตามกระแสหลักและความเป็นชายนอกกระแสหลัก ความเป็นชายกับความเป็นหญิง ความเป็นคนเมืองและความเป็นชนบท หรือก็คือตัวเขาไม่ได้อยู่ในความเป็นกระแสหลักอย่างมั่นคงอีกต่อไป ความล้าหลังดังกล่าวก่อให้เกิดความหลอนและนำไปสู่การกลายเป็นกระหัง กล่าวคือ อัตลักษณ์ของเล็กที่ปะทุขึ้นมากับกระหังเป็นสิ่งเดียวกัน คือความเป็นชายชอบและจากการที่อเล็กซ์ให้ความสำคัญกับเรือนร่างมาก เรือนร่างของกระหังจึงสะท้อนความเป็นวิตกกังวลต่อเรือนร่าง ความรู้สึกไม่สมบูรณ์แบบ ความเป็นชายชอบผ่านเรือนร่างที่ผิดปกติของกระหัง ซึ่งจะต่างจากรูปลักษณ์ของกระหังตามตำนาน

โดยตามบันทึกของเจ้าพระยาอนุমানราชธน กระหังจะมีลักษณะที่เป็นที่จดจำคือ ใช้สากตำข้าวเป็นขา สากกะเบือเป็นหาง กระดังเป็นปีก “*He will then turn into a phi krahang and use two long pestles (สากตำข้าว), used for pounding rice, as his legs and a small pestle (สากกะเบือ), used for pulverizing rice, as his tail...*”¹⁰² ซึ่งเป็นเรือนร่างของความเป็นชายที่มีความเป็นอื่น มีความเป็นชายที่มีความล้นเกิน โดยจะสังเกตว่า อุปกรณ์ที่อยู่ติดตัวกระหังอย่างสากตำ

¹⁰¹ Rita Felski. (1995). *The Gender of Modernity*. Harvard University Press. p. 39.

¹⁰² Anuman Rajadhon, Phya, 1954. “THE ‘PHI’.” Margaret Coughlin (editor). *JSS*. VOL.41 (pt.2). p. 161.

ข้าว สากกะเบือ กระดังงัวเป็นเครื่องมือทำหากินในสังคมเกษตรกรรมและเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความสามารถในการทำหากิน ซึ่งเชื่อมโยงกับความเป็นชายในสังคมเกษตรกรรม และการมีอุปกรณ์เหล่านี้ติดตัวของกระดังงัวก็เปรียบได้กับการแสดงออกถึงความเป็นชายที่ล้นเกินหรือเชื่อมโยงกับการบริโภคความเป็นชายที่ล้นเกินในลักษณะเดียวกับการที่คนที่เป็นกระดังงัวจะเป็นคนที่ใช้ไสยศาสตร์ในทางที่ผิดหรือเกินพอดี แต่สำหรับ เรือนร่างกระดังงัวของอเล็กซ์จะไม่มีอุปกรณ์ทำหากินของสังคมเกษตรกรรมดังกล่าวนี้ โดยเป็นการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของกระดังงัวให้เข้ากับบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ไม่ได้ใช้อุปกรณ์เหล่านี้อีกต่อไป ส่งผลให้อุปกรณ์เหล่านี้ไม่ได้มีความสำคัญในสังคมเมืองร่วมสมัย หากแต่เป็นเรือนร่างที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตและการสร้างอัตลักษณ์ เรือนร่างกระดังงัวของอเล็กซ์จึงสะท้อนความวิตกกังวลของอเล็กซ์ที่มีต่อบรรทัดฐานของสังคมเมืองร่วมสมัย ทำให้เรือนร่างกระดังงัวของอเล็กซ์เป็นเรือนร่างที่ตรงข้ามกับเรือนร่างตามบรรทัดฐานหรือเรือนร่างของความเป็นชายกระแสหลักทุกประการด้วยการมีเรือนร่างที่สกปรก เหม็นเน่า เต็มไปด้วยบาดแผล ซึ่งสื่อถึงความสามารถในการควบคุมตัวเองและเป็นเรือนร่างที่ไร้ความสามารถในการทำงาน เป็นเรือนร่างที่เป็นภาพแทนของความเป็นชายขอบ กล่าวได้ว่า เรือนร่างของกระดังงัวของอเล็กซ์สะท้อนวิกฤติความเป็นชายของอเล็กซ์ถึงความไม่สมบูรณ์แบบตามความเป็นชายกระแสหลักผ่านเรือนร่างกระดังงัว

3.2.1.2 อันกับความเป็นชายที่ไม่สมบูรณ์แบบ

สำหรับกรณีของอัน ในขณะที่อเล็กซ์เพิ่งมาเป็นกระดังงัวแบบจริงจังเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยแล้ว อันกลายเป็นกระดังงัวมาตั้งแต่ตอนยังอยู่ที่ต่างจังหวัด แม้จะหาสาเหตุที่ชัดเจนไม่ได้ว่าอันกลายเป็นกระดังงัวด้วยเหตุใด แต่อันมานได้ว่าเขาน่าจะทำผิดกฎเกณฑ์ของการสักยันต์ สื่อว่าเขาไม่สามารถควบคุมให้ทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับได้ แม้ว่ากฎเกณฑ์ชุดนี้จะอยู่ในบริบทของการสักยันต์หรือในกรอบเล็ก ๆ ก็ตาม ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกจากการที่เขาทำเล็กเคยไปขโมยขนมด้วยกัน เพราะต้องการทำหายกฎเกณฑ์ของพ่อครูจักราจนเป็นกระดังงัวมาแล้ว แต่ได้พ่อครูมาช่วยไว้ทัน ทั้งนี้ ประกอบกับอุปนิสัยของเขาที่ปรารถนาอำนาจ ต้องการเป็นผู้นำ ต้องการอยู่เหนือคนอื่น ต่างจากอเล็กซ์ที่เพียงต้องการเป็นที่ยอมรับและเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ อย่างกลมกลืนแนบสนิท อุปนิสัยชอบที่จะเป็นผู้นำ มีอำนาจเหนือผู้อื่นอาจจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เขาละเมิดกฎเกณฑ์ของการสักยันต์เพื่อเป็นการแสดงอำนาจของการเป็นผู้นำว่าเขาไม่ได้อยู่ใต้อำนาจใครหรือกฎเกณฑ์ชุดใด ทำให้สรุปได้ว่าความเป็นชายของอันผูกติดกับอำนาจ ซึ่งการพยายามแสดงอำนาจของเขาจนเกินพอดีเป็นการแสดงความเป็นชายที่ล้นเกินเช่นเดียวกับการเป็นกระดังงัวตามตำนานที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคความเป็นชายที่ล้นเกิน แต่ในทางตรงกันข้าม การพยายามแสดงอำนาจที่เกินพอดีของเขากลับทำให้ตัวเขาสูญเสียความเป็นชายจากการควบคุมตัวเองให้ทำตามกฎเกณฑ์ตามความเป็นตามมายาคติ

ไม่ได้ จนความเป็นอื่นหรือกระหังครอบงำเขาอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาไม่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำของกลุ่มเพื่อนอย่างที่เคย การสูญเสียสถานะความเป็นผู้นำที่ผูกติดกับความเป็นชาย ทำให้อันยังต้องพยายามแสดงอำนาจเพื่อรักษาความเป็นชายและปกปิดความไม่สมบูรณ์แบบของความเป็นชายที่ทำตามมายาคติของความเป็นชายไม่ได้ด้วยการใช้ความรุนแรง เริ่มต้นจากการฆ่าและกินกลุ่มเพื่อนที่ปฏิเสธเขา ดังนั้น การเป็นกระหังของอันตั้งแต่ก่อนจะเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองจึงเหมือนเป็นการบอกล่วงหน้า (foreshadow) ว่าเขาเป็นคนที่ละเมิดกฎเกณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ชุดใดหรือของสังคมใด รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองหรือทำตามชนบหรือค่านิยมของสังคมนั้น ๆ ได้ด้วย

ดังนั้นแล้ว เมื่ออันเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัย ซึ่งให้คุณค่าต่อการทำงานและการผลิตเป็นอย่างมาก โดยความสามารถในการทำงานและการผลิตเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ความเป็นชายดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อันก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมเมืองร่วมสมัยด้วยการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือการทำงานอย่างจริงจังได้ ซึ่งความจริงแล้ว การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายที่มั่นคงได้ แต่ด้วยการแข่งขันที่สูงมากในสังคมเมืองร่วมสมัย หากไม่ได้มีความสามารถหรือมีความจริงจังมากเพียงพอก็จะไม่สามารถประสบความสำเร็จจนโดดเด่นได้ อย่างเช่นอันที่ดูเหมือนจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ความจริงแล้วไม่มั่นคง มีเพียงคำกล่าวอ้างถึงงานที่ทำที่ดูหลักลอย เอาแน่เอานอนไม่ได้ อย่าง “เจ้าตัวเคยบอกว่าเป็นคนขี้เบื่อ จึงมีธุรกิจหลากหลายประเภท เพราะถ้าทำธุรกิจไหนเบื่อก็จะแสวงหาช่องทางเปลี่ยนไปทำธุรกิจอื่น แต่ทุกกิจการของเขาต่างประสบความสำเร็จทำให้ใครต่อใครล้วนอยากร่วมลงทุนกับเขาทั้งนั้น”¹⁰³ จากข้างต้นจะเห็นอุปนิสัยของอันว่า เขาเป็นคนขี้เบื่อที่ส่งผลต่อการทำงานให้เขาเปลี่ยนธุรกิจไปเรื่อย ๆ ไม่ได้จริงจังกับธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจเป็นหลักแทนที่จะใช้เหตุผล ส่วนที่บอกว่าธุรกิจประสบความสำเร็จนั้นก็เพียงแค่คำบอกเล่าของอัน ไม่เคยมีใครเคยเห็นการทำธุรกิจของอัน และไม่เคยมีการกล่าวถึงเหตุการณ์การทำงานของอัน ต่างจากอเล็กซ์ที่เห็นกระบวนการการทำงานของเขา การรับมือกับลูกค้าหรือปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อเพื่อนร่วมงานและเจ้านาย ซึ่งทำให้อนุมานได้ว่า อันไม่ได้ประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างที่เขากล่าวอ้าง อาจจะเป็นได้ทั้งไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรหรืออาจจะไม่ประสบความสำเร็จเลยก็เป็นได้เมื่อพิจารณาจากอุปนิสัยส่วนตัวที่ดูเอาแต่ใจใช้อารมณ์เป็นหลัก ทั้งนี้ หน้าที่การงานที่ดูไม่มั่นคง ทำตามอารมณ์ก็เป็นสื่อว่าเขาทำตามชนบของสังคมเมืองร่วมสมัยไม่ได้ ไม่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนและการผลิตตามแนวคิดทุนนิยม อีกทั้งยังทำให้ตัวเขาไม่มีความมั่นคงในชีวิตและไม่สามารถสร้างอำนาจของการเป็นผู้นำ ซึ่งเชื่อมโยงกับความเป็นชายกลับมาได้

ดังนั้น เมื่อไม่อาศัยการทำงานเพื่อให้ตัวเองรู้สึกมั่นคง เป็นผู้นำและมีความเป็นชายที่สมบูรณ์แบบได้ อันจึงใช้วิถีบริโภคสัญลักษณ์ของความเป็นชายกระแสหลักด้วยไลฟ์สไตล์และสินค้าต่าง ๆ อย่าง

¹⁰³ ทวีวัฒน์. (2561). กระหัง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 92.

การเข้าฟิตเนส ซึ่งไม่ใช่แค่สถานที่ออกกำลังกาย แต่แฝงสัญญาณของความเป็นชนชั้นกลางที่มีฐานะ “ดังนั้นคนที่บริโภคฟิตเนส จึงเท่ากับบริโภคความหมายของชนชั้นกลางจนถึงระดับชนชั้นสูงที่เอาใจใส่สุขภาพ (เป็นชนชั้นล่างไม่ได้เพราะค่าสมาชิกแพง)”¹⁰⁴ (นัทธนี ประสานนาม, 2562) หรือการครอบครองหรือซื้อสิ่งของราคาแพงเพื่อให้ดูเป็นคนมีฐานะ แต่ในทางกลับกัน การสร้างอัตลักษณ์ด้วยการบริโภคกลับทำให้ตัวเขามีลักษณะของการบริโภคที่สิ้นเกินและอัตลักษณ์ของเขายังถูกผูกติดอยู่กับสิ่งของเหล่านั้นอย่างแยกไม่ออกจากการที่ผู้หญิงที่ถูกเขาล่อลวงจะรับรู้ตัวตนของเขาผ่านสิ่งของเครื่องใช้ “เสียงแตรรถเก๋งสีดำที่มีเงินจำได้ว่าเป็นของแฟนหนุ่มดั่งขึ้น เธอจึงเดินไปเปิดประตูรถเพื่อตำหนิและตั้งใจจะเรียกค่าเสียหายเป็นอาหารหรู ๆ สักมื้อ แต่ดอกไม้ช่องใหญ่ที่วางไว้ตรงเบาะหน้าทำให้เธอลืมความคิดนั้นไปจนหมดสิ้น”¹⁰⁵ หรือ “อันสวมเสื้อผ้ามีราคาเพราะเพิ่งกลับจากคุยงานกับลูกค้า”¹⁰⁶ กล่าวได้ว่า ความพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายกระแสหลักของเขากลับทำให้เขายังรู้สึกไม่สมบูรณ์แบบหรือห่างไกลจากความเป็นชายตามมายาคติมากขึ้นเรื่อย ๆ นำมาสู่การยิ่งต้องใช้ความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้รู้สึกว่าตัวเองมีอำนาจและปกปิดความไม่สมบูรณ์แบบความอ่อนแอและความบกพร่องต่าง ๆ ความไม่สมบูรณ์ของความเป็นชายของอันยังสะท้อนให้เห็นผ่านรูปลักษณะกระหังของเขา ซึ่งก็เป็นการสะท้อนความวิตกกังวลของเขาต่อความเป็นชายที่ไม่สมบูรณ์แบบของเขาด้วย ซึ่งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในหัวข้อการกินของกระหัง เนื่องจากรูปลักษณะกระหังของอันจะสัมพันธ์กับการใช้ความรุนแรงด้วยการข่มขืนและการกินเหยื่อของอัน

3.2.2 วิกฤตความเป็นชายกับการกินของกระหัง

จากข้างต้นจะเห็นว่า กระหังเป็นอีกตัวตนหนึ่งหรือ double ที่ตัวละครสร้างขึ้นมาเพื่อจัดการกับวิกฤตหรือสถานะที่ไม่ปกติในชีวิตของตัวเอง รวมทั้งสะท้อนความวิตกกังวลต่าง ๆ ผ่านกระหังอย่างความวิตกกังวลของอเล็กซ์ในเรื่องเรือนร่างที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นชายกระแสหลักที่สะท้อนผ่านเรือนร่างที่สกรปรก เหม็นเน่าของกระหัง เป็นต้น ซึ่งการกินของกระหังก็เป็นอีกทางหนึ่งที่สะท้อนสถานะของตัวละครอย่างการกินที่สิ้นเกินควบคุมไม่ได้ของอเล็กซ์ หรือการแสดงอำนาจด้วยการใช้ความรุนแรงผ่านการกินเหยื่อของอัน ดังนี้

¹⁰⁴ นัทธนี ประสานนาม. (2562). โดนนีนี้ อีกนัยหนึ่ง. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. หน้า 178.

¹⁰⁵ ทวีวัฒน์. (2561). กระหัง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 92.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า. 92.

3.2.2.1 เรือนร่างที่สมส่วนแลคมาด้วยพฤติกรรมการกินที่ล้นเกิน

ในกระบวนการสร้างและรักษาเรือนร่างที่แข็งแรงสมส่วนของอเล็กซ์ เขาจำเป็นต้องควบคุมพฤติกรรมการกินและการใช้ชีวิตอย่างหนักนำมาสู่ความตึงเครียดและเกิดเป็นพฤติกรรมการกินที่ล้นเกินเมื่อเขากลายเป็นกระหังในยามที่เขานอนหลับตอนกลางคืน ซึ่งจะเห็นว่า อเล็กซ์จะกลายเป็นกระหังและมีพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติในช่วงเวลาที่เขาหย่อนจากการควบคุมตัวเองหรือในช่วงเวลานอน เนื่องจากในช่วงเวลาปกติเขาจะควบคุมพฤติกรรมตัวเองอย่างหนัก ซึ่งพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติล้นเกินของอเล็กซ์ในยามเป็นกระหังนั้นเป็นการกินที่ควบคุมไม่ได้ กินทุกอย่าง กินแม้แต่สิ่งที่กินไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งปฏิกูลหรือซากสัตว์ เรียกได้ว่าไร้การควบคุมในการกินโดยสิ้นเชิงตรงกันข้ามกับช่วงเวลาที่เขาจะควบคุมตัวเองอย่างเข้มข้น นอกจากนี้ การกินอย่างล้นเกินของอเล็กซ์ยังเชื่อมโยงได้กับความโลภตามตำนานของกระหัง เนื่องจากในแง่หนึ่งการพยายามจะควบคุมพฤติกรรมการกินและการใช้ชีวิตเพื่อรักษารูปร่างอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ตัวเองยังสามารถทำงานและแสวงหาทุนต่อไปได้เรื่อย ๆ ซึ่งเชื่อมโยงกับการบริโภคอันล้นเกิน “นับแต่เหตุการณ์นั้น เขาก็ต้องทรมานกับการพบเจอกระหังในความฝัน และตื่นมาพร้อมความขยะแขยงเมื่อคิดว่าเมื่อคืนไปทำอะไรมาบ้าง หลายครั้งที่บนเตียงเขาพบซากสัตว์ตาย มีอาเจมและเต็มเตียง”¹⁰⁷ กล่าวได้ว่า พฤติกรรมการกินอันล้นเกินและควบคุมไม่ได้ของอเล็กซ์ยามเป็นกระหังก็สะท้อนให้เห็นการบริโภคอันล้นเกินของอเล็กซ์ อย่างความต้องการใช้เรือนร่างเพื่อแสวงหาทุนและยกระดับฐานะและสถานะทางสังคมไปเรื่อย ๆ ซึ่งเชื่อมโยงกับการกลายเป็นกระหังตามตำนานที่มีความโลภและใช้คาถาอาคมในทางที่ผิดเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้ตัวเองจนต้องถูกลงโทษให้กลายเป็นกระหัง

นอกจากนี้ การกินที่ผิดปกติของอเล็กซ์เป็นผลมาจากการพยายามจะรักษาเรือนร่างให้ตรงตามบรรทัดฐานของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ต้องแลคมากับพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติ ยังสอดคล้องกับที่คริสเท็น ไชม่อนเซน (Kirsten Simonsen) กล่าวว่า ความต้องการหรือการมีความรับผิดชอบในการสร้างอัตลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเคร่งครัดนำมาสู่พฤติกรรมการกินที่ผิดปกติอย่างการเป็นโรคอ้วนเร็กเซียหรือในด้านตรงข้ามคือมีการกินที่ล้นเกิน “*Anorexia, and its opposite, compulsive overeating, can be understood as casualties of the need – and responsibility – of the individual to create and maintain a distinctive ‘self-identity’.*”¹⁰⁸ กล่าวได้ว่า การพยายามจะทำตามบรรทัดฐานของสังคมเมืองในเรื่องเรือนร่างกลับนำมาซึ่งความผิดปกติ ซึ่งเป็นการวิพากษ์และนำเสนอให้อีกแง่มุมหนึ่งของบรรทัดฐานของสังคมเมืองที่ถูกบอกว่าดี แต่ก็ก่อให้เกิดความผิดปกติ

อย่างไรก็ตาม การกินของอเล็กซ์ในยามที่เป็นกระหังมีความใกล้เคียงกับการกินของกระหังในตำนานพื้นบ้านที่จะกินสิ่งปฏิกูล อาเจม ซากสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่อาหารของมนุษย์และไม่ถูกสุขลักษณะ

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 40.

¹⁰⁸ Kirsten Simonsen (2000). “The Body as Battlefield.” *Transactions of the Institute of British Geographers* 25 (1). p. 7.

ในด้านหนึ่งการกินสิ่งปฏิกูลยังสะท้อนความวิตกกังวลของอเล็กซ์ เนื่องจากในยามปกติ เขาจะเลือกกินแต่อาหารที่เอื้อตามการรักษาสุภาพและเรื้อนร่าง ซึ่งเป็นอาหารที่ถูกสุขอนามัย ดังนั้น การกินสิ่งที่สกปรก ไม่ถูกสุขอนามัยจึงเป็นการสะท้อนความกังวลถึงสุขภาพและเรื้อนร่างที่อาจนำไปสู่ความไร้ความสามารถในการทำงานผ่านการกิน ถึงกระนั้น การกินที่ผิดปกติและล้นเกินของอเล็กซ์ย่อมเป็นภาระ ถึงแม้ว่าจะเป็นภาระที่ผิดปกติ เป็นการกินสิ่งที่ไม่ควรกิน และแสดงถึงความเป็นอื่น แต่การกินของเขาก็เป็นการกินที่ไม่ได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อคนอื่น เป็นเพียงความหมกมุ่นที่อเล็กซ์มีต่อเรื้อนร่างของตัวเองมากกว่า ซึ่งเป็นการบ่งบอกว่าอเล็กซ์ไม่ได้เป็นภัยคุกคามต่อสังคม ตรงข้ามกับอันที่การกินของเขาเป็นการใช้ความรุนแรงและละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างหนักจนกลายเป็นภัยคุกคามของสังคม

3.2.2.2 กระทั่งกับปรากฏการณ์ฆาตกรต่อเนื่องในสังคมเมืองร่วมสมัย

ผลจากการถูกกลุ่มเพื่อนปฏิเสธและสูญเสียสถานะผู้นำของอันตั้งแต่สมัยยังอยู่ที่ต่างจังหวัด ประกอบกับเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองแล้วก็ไม่ได้ทำให้เขารู้สึกมั่นคงหรือประสบความสำเร็จเท่าที่ควรส่งผลให้เขาใช้ความรุนแรงเพื่อแสดงอำนาจและปกปิดความอ่อนแอ ความบกพร่องหรือความไม่สมบูรณ์แบบของตัวเองซึ่งเป็นผลมาจากความกลัวและความวิตกกังวลในความล้มเหลวของความเป็นชาย โดยกลุ่มเป้าหมายหรือเหยื่อของอันมักจะเป็นผู้หญิง ซึ่งกลุ่มเหยื่อของอันก็แสดงให้เห็นความอ่อนแอและความล้มเหลวในความเป็นชายของเขาเช่นกัน โดยเทียบกับตอนยังอยู่ที่ต่างจังหวัด อันฆ่าและกินเพื่อนในกลุ่มที่ปฏิเสธความเป็นผู้นำของเขา ซึ่งเป็นผู้ชายทั้งหมด การฆ่าผู้ชายด้วยกันดูแล้วจะสมศักดิ์ศรีหรือสมน้ำสมเนื้อกันมากกว่า แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองแล้ว กลุ่มเป้าหมายของอันกลับกลายเป็นผู้หญิงที่ทั้งพละกำลังและอำนาจน้อยกว่าเขา ทำให้เห็นถึงสภาวะไร้อำนาจของอันจากการเลือกเหยื่อที่เขามั่นใจว่าเขาจะมีอำนาจและพละกำลังมากกว่า เป็นเหยื่อที่เขาควบคุมหรือจัดการได้อย่างแน่นอน อีกทั้งกลุ่มเหยื่อของเขายังเป็นกลุ่มผู้หญิงที่ไม่ได้มีฐานะหรือชนชั้นที่สูงนักหรืออยู่ในสภาวะไม่มั่นคงในชีวิต อย่างเช่น แคท นักแสดงหญิงที่เริ่มจะหมดความนิยม มิน พนักงานออฟฟิศที่รู้สึกกว่าชีวิตตัวเองไม่มีอะไรดีเลย และ เน ประชาสัมพันธ์ที่เลิฟฟิตเนส เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของอันเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ฆาตกรต่อเนื่องในสังคมเมืองร่วมสมัย ดังที่แอนนาลี นิววิทซ์ (Annalee Newitz) กล่าวว่า ฆาตกรต่อเนื่องเพศชายส่วนใหญ่จะมีลักษณะตรงตามชนบของสังคมแทบทุกประการ เนื่องจากพวกเขาพยายามจะทำตามชนบหรือมายาคติของสังคม (Newitz, 2006) แต่ชนบหรือมายาคติเป็นความสมบูรณ์ที่ไม่ได้ภาพนั้นมาครอบครองได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ การยิ่งทำตามก็ยิ่งรู้สึกถึงความไม่สมบูรณ์แบบมากขึ้นเรื่อย ๆ เกิดความผิดพลาดเกิดความล้มเหลวมากขึ้นเรื่อย ๆ ลงท้ายจึงต้องใช้ความรุนแรงเพื่อปกปิดความผิดพลาดความล้มเหลวนั้นและทำให้ยังคงรู้สึกถึงการมีอำนาจอยู่

อย่างไรก็ดี นอกจากการเลือกกลุ่มเหยื่อของอันที่สะท้อนความไร้อำนาจ ความอ่อนแอของเขาแล้ว รูปลักษณ์ของกระหังของอันและวิธีการใช้ความรุนแรงและการฆ่าเหยื่อก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้เห็นความเป็นชายที่ล้มเหลวและอ่อนแอ ซึ่งเป็นวิฤติความเป็นชายของเขา โดยจะเห็นว่า ลักษณะการใช้ความรุนแรงและการฆ่าของอันจะเป็นไปในเชิงทางเพศ เพราะความรุนแรงที่เขากระทำต่อเหยื่อคือการล้วงละเมิดทางเพศอย่างเช่น “เมื่ออันพุดจบเขาก็กระชากร่างของเธอเข้ามาถอดรัดไว้และใช้ลิ้นทะลวงเข้าไปในปากของเธออย่างรวดเร็ว”¹⁰⁹ หรือ “ครั้งนี้ลิ้นรัดขาเธอไว้และลากเธอเข้าไปหามัน นิ้วหึงงอสัมผัสร่างกายเธอก่อนจะเปลี่ยนเป็นบีบแน่น”¹¹⁰ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทั้งลิ้นและนิ้วมือที่อันใช้กระทำความรุนแรงต่อเหยื่อล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาย (phallic symbol) ทั้งลิ้นและเมื่อเทียบกับรูปลักษณ์ของกระหังตามตำนานแล้วก็จะเห็นว่า ลิ้นที่ยาวของกระหังเป็นลักษณะที่เพิ่มเข้ามาของกระหังที่ใช้แสดงความเป็นชายแทนที่สากกะเบือที่เป็นอุปกรณ์ที่ไม่จำเป็นหรืออาจไม่เป็นที่รู้จักแล้วในสังคมเมืองร่วมสมัย และตีความได้ว่า ลิ้นที่ยาวเกินพอดีเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงอำนาจความเป็นชายของอันต่อเหยื่อ อย่างไรก็ตาม อวัยวะที่อันใช้ในการแสดงอำนาจเหนือเหยื่อไม่ว่าจะเป็นลิ้นหรือนิ้วมือกลับเป็นสิ่งที่ยิ่งทำให้เห็นวิฤติความเป็นชายของเขา เนื่องจากทั้งลิ้นและนิ้วมือเป็นเพียงสัญลักษณ์ของความเป็นชาย ไม่ใช่ความเป็นชาย (penis) ที่แท้จริง ทั้งที่เขาเป็นผู้ชายและสามารถใช้อวัยวะเพศในการล้วงละเมิดทางเพศเหยื่อได้ แต่การที่เขาไม่ได้ใช้จึงแสดงให้เห็นความอ่อนแอของเขาเกินกว่าที่จะใช้อวัยวะเพศของตัวเองได้ นอกจากนี้ สัญลักษณ์ของความเป็นชายที่ใช้กระทำความรุนแรงต่อเหยื่อก็ปรากฏให้เห็นในความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิง ซึ่งจูดิธ คีแกน การ์ดิเนอร์ (Judith Kegan Gardiner) ได้อ้างถึงแนวคิดของจูดิธ บัทเลอร์ (Judith Butler) ว่า ลักษณะของ lesbian phallus เป็นเพียงการเล่นแบบเพศชาย เนื่องจากสัญลักษณ์หรือภาพแทนความเป็นชายเหล่านี้ไม่ใช่ของจริง (real thing) ดังนั้นจึงไม่ใช่สิ่งซึ่งแสดงอำนาจ แต่เป็นความล้มเหลว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

She says that feminist orthodoxy will see in the lesbian phallus both “the defilement or betrayal of lesbian specificity” and a pathetic mimicry of man. [...], the lesbian phallus is not a symbol of power but of failure¹¹¹ (Gardiner, 2012)

นอกจากนี้ การกินเหยื่อของอันก็ยังมีลักษณะของการฉีกทั้งร่างกายเหยื่อออกเป็นส่วน ๆ ดังเช่น “พริบตาที่แขนข้างหนึ่งถูกกระชากออกจากตัวเธอกับไม่รู้สึกรู้สีกเจ็บ เลือดของเธอไหลทะลักจากบาดแผลท่วมเต็มพื้น แล้วมันก็เคี้ยวกลืนแขนของเธอไปต่อหน้าต่อตา ต่อด้วยฉีกขาข้างหนึ่งออกมา

¹⁰⁹ ทวีวัฒน์. (2561). กระหัง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 95.

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 96.

¹¹¹ Judith Kegan Gardiner. (2012). “Female Masculinity and Phallic Women— Unruly Concept.” Feminist Studies 38 (3). p. 94.

ทะเล่นอย่างเอ็ดร็อยจนเหลือแต่กระดูก”¹¹² ซึ่งเป็นสะท้อนความวิตกกังวลที่เขามีต่อการบริโภค ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การพยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชายกระแสหลักด้วยการบริโภคของเขา กลับทำให้ห่างไกลไปจากความเป็นชายตามมายาคติมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ความเป็นชายของเขาไม่สมบูรณ์และยังหล่อหลอมเข้ากับสิ่งของที่เขาบริโภคจนแยกไม่ออก เปรียบได้กับการที่ตัวเขาเองก็ถูก กัดกินโดยเหยื่อของเขาเองจนความเป็นชายแหงงว่าชาติวันไม่สมบูรณ์เช่นกัน เขาจึงกระทำกับเหยื่อ ในลักษณะเดียวกัน ซึ่งในด้านหนึ่งก็เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ในสังคมเมืองร่วมสมัยที่วางอยู่บน พื้นฐานของการบริโภคและเกิดการกัดกินกันเองไปมา อันเชื่อมโยงกับการที่ร่างกายที่ถูกฉีกเป็นชิ้น ๆ เป็นภาพความรุนแรงของแนวคิดบริโภคนิยมที่มักจะปรากฏให้เห็นในสื่อโฆษณาที่เรื่อนร่างมนุษย์จะ ถูกนำเสนอเป็นส่วนต่าง ๆ และหยุดนิ่งไว้เพื่อคงความสวยงาม ดังที่ไบรอัน จาร์วิส (Brian Jarvis) ได้อ้างถึงงานของฌาคส์ ลากอง (Jacques Lacan) เรื่อง *imagos of the fragmented body* ใน การศึกษาภาพถ่ายเรื่อนร่างในโฆษณาว่า เรื่อนร่างที่ถูกแยกส่วนที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปเป็นไปเพื่อ สนองแฟนตาซีในวัฒนธรรมการบริโภค ไม่ว่าจะเป็นขา หน้าอก เส้นผม ฟันที่สวยงาม รวมทั้งเรื่อน ร่างก็ล้วนแล้วแต่ถูกแช่แข็งเพื่อภาพทางการโฆษณา

Imagos of the deconstructed body are everywhere in the infantile fantasies of consumer culture: perfect legs, perfect breasts, perfect hair, perfect teeth, bodies endlessly dismembered in the ceaseless strafing of advertising imagery.¹¹³ (Jarvis, 2007)

ดังนั้น การที่เหยื่อของอันเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของเขากับสิ่งของหรือการที่อันฉีกร่างกายพวกเธอพวก เธอเป็นชิ้นก็ไม่ต่างจากการที่พวกเธอและเขาบริโภคสินค้า การนำเสนอภาพการกินกัดเหยื่อผ่าน กระทั่งจึงเป็นการสะท้อนความรุนแรงของแนวคิดบริโภคนิยมภายในสังคมเมืองด้วยอุปลักษณ์คนกิน คน ซึ่งถ้านำเสนอด้วยมนุษย์ปกติคงไม่ชัดเจนเท่านี้ อย่างไรก็ตาม การพยายามจะสร้างอัตลักษณ์ความ เป็นชายที่สมบูรณ์ด้วยการบริโภคกลับไม่สามารถเติมเต็มความปรารถนาของอันได้ เนื่องจากแนวคิด บริโภคนิยมเป็นแนวคิดที่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกขาด รู้สึกไม่สมบูรณ์อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้คนมีการบริโภค อยู่เรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด เช่นเดียวกัน ต่อให้อันกินเหยื่อไปมากมายแต่ไหนก็ไม่สามารถเติมเต็มความ ปรารถนาที่จะมีอำนาจหรือมีความเป็นชายที่สมบูรณ์ได้ เพราะชีวิตของเขาก็จะวงเวียนอยู่วงจร อุบาทว์นี้ไม่จบไม่สิ้น ดังที่เขาเรียกว่า “...กินยังงี้ก็ไม่อิ่ม”¹¹⁴ ส่งผลให้อันต้องกลายเป็นฆาตร

¹¹² ทวีวัฒน์. (2561). กระทั่ง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า. 96.

¹¹³ Brian Jarvis. (2007). “Monsters Inc.: Serial Killers and consumer culture.” *Crime Media Culture: An International Journal* 3 (3). p. 336.

¹¹⁴ ทวีวัฒน์. (2561). กระทั่ง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 118.

ต่อเรื่องที่เล่าและกีดกันเหยื่อ เพื่อพยายามเติมเต็มอำนาจและความเป็นชายของตัวเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

3.2.3 ความโหยหาและรื้อฟื้นความเป็นชายแบบดั้งเดิม ความเป็นชุมชนนิยมและการยอมรับความแตกต่างหลากหลายผ่านการกำจัดกระหัง

จากข้างต้นที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นความแตกต่างในการเป็นกระหังของอเล็กซ์กับอันที่นำไปสู่จุดจบของตัวละครที่ต่างกันไป แม้ว่าจะเป็นกระหังเหมือนกันก็ตาม สำหรับอเล็กซ์ แม้เขาจะเป็นกระหัง ซึ่งเป็นความเป็นอื่นหรือมีพฤติกรรมการบริโภคที่ผิดปกติคือล้นเกินและผิดหลักอนามัย แต่อเล็กซ์ก็ไม่เคยไปทำร้ายใคร อีกทั้งยังพยายามควบคุมกระหังในตัวเองอยู่ตลอดไม่ให้อันสร้างความเสียหายกับใคร แม้กระทั่งในยามที่นอนหลับที่หย่อนจากการควบคุมตัวเอง สิ่งที่อเล็กซ์ในยามเป็นกระหังทำก็คือการไปกินสิ่งปฏิกูลหรือซากสัตว์ ไม่ได้ไปฆ่าหรือกีดกันมนุษย์คนอื่นเหมือนกับอัน ทำให้เมื่อเทียบกันแล้ว อเล็กซ์ควบคุมตัวเองได้มากกว่าและดีกว่าอันมาก ซึ่งความสามารถในการควบคุมตัวเองเป็นคุณสมบัติของความเป็นชายตามมายาคติอย่างหนึ่ง การควบคุมตัวเองและการมีความรับผิดชอบของอเล็กซ์เป็นสาเหตุที่ทำให้เขาได้รับการยอมรับการครอบครองแม้จะเป็นกระหัง อย่างไรก็ตาม การที่อเล็กซ์ได้รับการยอมรับต้องย้อนไปถึงเรื่องของการทำงานด้วย เนื่องจากคนที่แสดงความยอมรับเขา ไม่ว่าจะเป็นเคน พลหรือเปียร์ล้วนแล้วแต่เป็นเพื่อนร่วมงานของเขาทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่าการที่อเล็กซ์ได้รับการยอมรับเป็นผลมาจากการมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การเป็นเพื่อนร่วมงานและรุ่นพี่ที่ดีของอเล็กซ์ ซึ่งทำให้เห็นว่า สังคมเมืองร่วมสมัยให้ความสำคัญกับการมีความรับผิดชอบและการเป็นมืออาชีพในการทำงาน ซึ่งความสามารถในการทำงานและการผลิตเป็นการตอบสนองต่อแนวคิดทุนนิยม การได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนทำให้อเล็กซ์เหมือนได้สร้างกลุ่มหรือชุมชนของตัวเองขึ้นมาใหม่ในสังคมเมืองร่วมสมัยที่จะมารับรองความเป็นชายให้เขาอีกครั้งเหมือนตอนต่างจังหวัด อย่างไรก็ตาม การได้รับการยอมรับในครั้งนี้ก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เงื่อนไขใหม่ที่ต่างจากตอนอยู่ต่างจังหวัด อย่างการมีความรับผิดชอบในการทำงาน การมีความรับผิดชอบต่อสังคม รู้จักควบคุมตัวเอง เป็นต้น ไม่ใช่การเป็นหัวโจกเหมือนเมื่อก่อน

การได้รับการยอมรับจากครอบครัวยังส่งผลให้อเล็กซ์ทำความเข้าใจสถานะที่เขา กำลังเผชิญที่อยู่ในรูปแบบของกระหังได้ โดยก่อนหน้านี้ การที่เขากลายเป็นกระหังเนื่องจากเขารู้สึกว่าตัวเองเป็นคนแปลกหน้า ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่การได้รับการยอมรับทำให้เขาไม่ได้เป็นอื่นหรือแปลกแยกอีกต่อไป และทำให้เขาไม่ได้มองกระหังว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจเหมือนเคย “รอยยิ้มสุดท้ายที่อเล็กซ์เห็นไม่ใช่รอยยิ้มที่น่าขยะแขยง แต่เป็นรอยยิ้มที่คนเป็นเพื่อนส่งให้กัน”¹¹⁵ การทำความเข้าใจในก้นกระหวางอเล็กซ์กับกระหังเป็นการพยายามทำความเข้าใจตัวของเขาเอง เนื่องจากกระหังไม่ใช่ใครอื่น แต่เป็น

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 172.

double ที่เกิดจากการกดทับในการใช้ชีวิตในสังคมเมืองร่วมสมัยของเขาเอง ซึ่งเชื่อมโยงได้กับทฤษฎีจิตวิเคราะห์เกี่ยวกับ Werewolf หรือมนุษย์หมาป่า โดยลอรา ฮับเนอร์ (Laura Hubner) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับภาพยนตร์ที่ใช้มนุษย์หมาป่าและเสนอว่าในท้ายที่สุดสิ่งที่ภาพยนตร์เหล่านี้ต้องการนำเสนอคือการให้ยอมรับสิ่งที่ถูกกดทับ ไม่ใช่ปฏิเสธเนื่องจากจะนำมาซึ่งความตึงเครียดล้นเกินจนเกิดเป็น double ขึ้น

It speaks of the dangers of growing up bringing with it an over-repression of desire, with the only outlet being outlawed as an external threat on internal 'safety.' In this sense, the film can be read not as a denial of the repressed but a warning against over-repression, gaining inspiration from the gothic inclination to embrace the wild side within everyday life.¹¹⁶

นอกจากนี้ การที่อเล็กซ์ที่เป็นกระหังไม่ได้ถูกกำจัดออกไปตามชนบทที่ผีหรือปีศาจจะต้องถูกกำจัดออกจากสังคม แม้ว่าเขาจะหายจากเป็นกระหังก็ตาม ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของสังคมเมือง เนื่องจากในความเป็นจริงสังคมเมืองประกอบสร้างขึ้นมาจากความแตกต่างหลากหลาย ความเป็นชายเองก็มีหลายประเภท การเป็นกระหังของอเล็กซ์จึงเป็นการวิพากษ์ชนบทและมายาคติของความเป็นชายแบบกระแสหลักที่ให้คุณค่ากับความเป็นชายเพียงแบบเดียวที่นำไปสู่ความคับแคบและก่อให้เกิดความผิดปกติขึ้น อย่างไรก็ตาม การยอมรับผีหรือความแตกต่างหลากหลายของสังคมเมืองก็ยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์อย่างการตอบสนองแนวคิดของสังคมเมืองอย่างทุนนิยม การมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำงาน การควบคุมตัวเองได้ ซึ่งอเล็กซ์เป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีนี้

ในทางกลับกัน อันที่เป็นกระหังที่คุกคามและละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมก็จำเป็นต้องถูกกำจัดออกไป โดยสำหรับอันเมื่อพิจารณาถึงความเป็นชาย เขาไม่สามารถตอบสนองแนวคิดของสังคมเมืองได้ทั้งการทำงานตามอารมณ์ การไร้ความสามารถในการควบคุมตัวเองตัวอย่างเช่น เมื่ออันกลายเป็นกระหัง เขาจะหลอมรวมกระหังโดยสมบูรณ์เป็นคนเดียวกัน ในแง่หนึ่งก็ดูเหมือนจะทำให้เขามีอำนาจมีอิทธิฤทธิ์เหนืออเล็กซ์ แต่อีกด้านก็แสดงให้เห็นว่า เขาควบคุมความเป็นอื่นของตัวเองไม่ได้เลย จนหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งเดียวกับความเป็นอื่นนั้น จากทั้งหมดทำให้อันเป็นความเป็นชายที่เป็นอื่นจากรับไม่ได้แม้แต่ในกลุ่มของผู้ชายเองจนเกิดการรวมตัวกันเพื่อทำปฏิบัติการในการกำจัดเขาออกไป เห็นจากการที่คนที่รวมกลุ่มมากำจัดเป็นผู้ชายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นอเล็กซ์ เคนและพล ซึ่งในกระบวนการการกำจัดอันยังเป็นการรื้อฟื้นความเป็นชายแบบดั้งเดิมที่ล่มสลายไปในสังคมเมืองร่วม

¹¹⁶ Laura Hubner. (2018). Fairytale and Gothic Horror. University of Winchester. p. 154.

สมัยที่ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้แสดงความเป็นชายแบบดั้งเดิม นั่นคือแสดงความกล้าหาญ การทำภารกิจเสี่ยงตายเหมือนเป็นวีรบุรุษ จากการที่คณะช่วยเหลือต่อสู้กับกระหังด้วยการพละกำลังแบบถึงลูกถึงคน เช่น “พลที่แอบอยู่หลังชั้นวางของใช้ท่อนเหล็กฟาดเข้าใส่อันและหมายจะตามไปฆ่าอีกระลอก แต่กลับถูกอันใช้ท้ายันไว้ก่อน และพุ่งไปขึ้นคร่อมร่างของพลไว้แทน สองหนุ่มพัวพันกันพักหนึ่งจนสุดท้ายอันก็ชกหมัดเข้าที่หน้าของพลจนเลือดกบปาก”¹¹⁷ การได้รับโอกาสได้แสดงความเป็นชายแบบดั้งเดิมที่ไม่มีโอกาสได้ทำมากนักเหมือนเป็นการได้ระบายและก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความ เป็นชายอย่างสมบูรณ์ผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัยจำเป็นต้องใช้การบริโภคเพื่อสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งการบริโภคเป็นลักษณะที่เชื่อมโยงกับความเป็นหญิง ไม่เพียงแต่ความเป็นชายแบบดั้งเดิมที่ถูกนำมาใช้ในการต่อสู้กับอัน แต่ยังมีเชียวกระหังที่เป็นเครื่องรางของขลังจากความเชื่อเก่า เป็นสิ่งที่สื่อถึงความเป็น ชุมชนนิยมเพราะเป็นสิ่งที่ตกทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเชื่อมโยงได้กับการสร้างชุมชนหรือกลุ่ม ของผู้ชายของอเล็กซ์ขึ้นมาใหม่ กระนั้นเชียวกระหังก็ทำได้เพื่อให้อำนาจของอันอ่อนแอลงเท่านั้น สิ่งที่กำลังจัดอันกลับเป็นตัวของเขาเองที่พลาดท่าทำโซ่แขวนคอตัวเองจนเสียชีวิต แต่ก็ทำให้เห็นว่าความ เชื่อหรือแนวคิดแบบดั้งเดิมผ่านภาพแทนเชียวกระหัง แม้จะไม่ได้มีอิทธิพลหรือความศักดิ์สิทธิ์ เหมือนเดิมแต่ก็ยังคงอยู่ นอกจากนี้ จากการที่สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอันเป็นสิ่งที่มาจาก ความเชื่อและวิถีแบบดั้งเดิมทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นวิถีความเป็นชายแบบดั้งเดิม หรือเชียวกระหังก็ยังเป็น การวิพากษ์แนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เป็นที่พึงหรือแก้ปัญหาวิกฤติที่คนเมืองเผชิญไม่ได้จนต้องหวน กลับไปใช้วิถีแนวคิดและความเชื่อแบบดั้งเดิมมาใช้ แต่ในขณะเดียวกัน การกำจัดอันก็เป็นการ เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับชนบของสังคมเมืองด้วยเช่นกัน เปรียบได้กับการนำความเชื่อหรือวิถี ดั้งเดิมมารับใช้สังคมปัจจุบัน

3.3 ปอบกับผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัย

เมื่อกล่าวถึงปอบ เชื่อว่าภาพจำของคนหลายคนที่มีต่อปอบมักจะเป็นภาพของผู้หญิงที่ชอบ กินอวัยวะภายในของคนและสัตว์ ซึ่งเป็นภาพผลิตซ้ำผ่านภาพยนตร์และละครทางโทรทัศน์หลายเรื่อง แต่ในนวนิยายเรื่อง *ปอบ* นี้ ตัวละครที่เป็นปอบกลับเป็นผู้ชาย ซึ่งโดยปกติผู้ชายมักจะไม่ค่อยได้ถูก นำเสนอด้วยความเป็นผีมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองที่เป็นสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมที่ ภาพของปีศาจทุนนิยมและบริโภคนิยมมักจะถูกนำเสนอด้วยปีศาจผู้หญิงทั้งสิ้นด้วยอคติทางเพศว่า ผู้หญิงเป็นท่อนแอ ไม่มีเหตุผล ใช้อารมณ์เป็นใหญ่ ทำให้ตกเป็นเหยื่อของการบริโภคได้ง่าย ในขณะที่ผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็งและมีเหตุผลมากพอที่จะต่อต้านกระแสบริโภคนิยม แต่การที่ปอบที่ปรากฏ ในบริบทสังคมเมืองร่วมสมัยเป็นผีผู้ชายจึงเป็นการทำลายภาพมายาคติทางเพศของผู้ชาย และยังเป็น การแสดงให้เห็นว่าผู้ชายเองก็ได้รับอิทธิพลของกระแสบริโภคนิยมเช่นกัน โดยสะท้อนผ่านความเป็น

¹¹⁷ ทวีวัฒน์. (2561). กระหัง (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 155.

ปอบที่เป็นผีที่หิวโหยตลอดเวลา กินเท่าไรก็ไม่อิ่ม ซึ่งเชื่อมโยงได้กับการดำรงชีวิตในสังคมเมืองร่วมสมัยที่เป็นสังคมบริโภคนิยม ซึ่งไม่มีวันเกิดความรู้สึกเต็มอิ่มได้เพราะสังคมบริโภคนิยมจะกระตุ้นให้คนเมืองรู้สึกขาดและต้องคอยบริโภคไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องสินค้าและบริโภคนิยมเท่านั้น หากยังเป็นเรื่องของความรักความสัมพันธ์ด้วย

ทั้งนี้ บทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยกระแสแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ความรักความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ที่เคยเป็นความผูกพันทางใจเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นในเชิงบริโภคนิยมที่ไม่ยึดติดและเป็นไปเพื่อสนองความต้องการ หรือกระแสความเท่าเทียมทางเพศส่งผลให้ผู้หญิงกล้าแสดงความสามารถมากขึ้น หรือเข้าสู่สังคมการทำงานเช่นเดียวกับผู้ชายทำให้หน้าที่ของการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือ breadwinner ไม่ได้เป็นของผู้ชายเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งการทำงานด้วยกันทั้งสองฝ่ายทำให้เกิดความห่างเหินและละเลยปัญหาต่าง ๆ ของคู่ชีวิตได้ รวมทั้งการไม่สามารถเติมเต็มความปรารถนาทางเพศของอีกฝ่ายได้เท่าที่ควร ดังนั้น กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคู่รักหรือสามีภรรยาในสังคมเมืองร่วมสมัยถูกทำให้อ่อนแอและเปราะบางลงด้วยอิทธิพลของแนวคิดและวิถีแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำเนิดปอบขึ้นในนวนิยายเรื่อง *ปอบ* อันจะได้กล่าวถึงอย่างละเอียดต่อไป ดังนั้น ปอบที่ปรากฏขึ้นในบริบทสังคมเมืองร่วมสมัยกลายเป็นผีที่มีความหิวโหยไม่ใช่เพียงแค่อวัยวะภายในของสตรีของสาว แต่ยังหมายรวมถึงความหิวโหยความสัมพันธ์แบบผูกมัด และเมื่อพิจารณาเรื่องมายาคติทางเพศ ส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นผีผู้หญิงที่เป็นฝ่ายยึดติดอยู่กับความรักความสัมพันธ์ แต่ด้วยความที่ปอบในนวนิยายเรื่อง *ปอบ* นี้เป็นผีผู้ชายจึงเป็นการทำลายภาพมายาคติทางเพศและสะท้อนให้เห็นผลกระทบของบทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปจากอิทธิพลของแนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองร่วมสมัยที่มีต่อผู้ชายไม่ว่าจะเป็นผู้ชายที่มีลักษณะของความเป็นอนุรักษ์นิยมหรือผู้ชายที่มีความเป็นสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม ในชุมชนหรือสังคมที่มีความเป็นชุมชนนิยม ปอบมีหน้าที่ในการเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนภายในชุมชน โดยการขับคนที่มีความเป็นอื่นหรือคนที่ถูกชี้ว่าเป็นปอบออกจากชุมชน ในลักษณะเดียวกัน ปอบที่ปรากฏในสังคมเมืองร่วมสมัยแม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม แต่ปอบก็ยังเป็นเครื่องมือในการชี้ให้เห็นความเป็นอื่นหรือความผิดปกติที่อยู่ในสังคมเมืองอย่างพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมอย่างการคบชู้ การกินมวนชู้ด้วยกันอันเชื่อมโยงไปถึงเรื่องการบริโภคที่ล้นเกิน ซึ่งจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่เป็นข้อห้ามทางสังคมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นว่าสังคมเมืองร่วมสมัยก็ยังต้องอาศัยกฎข้อห้ามจากแนวคิดดั้งเดิมมาใช้สร้างความสงบเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้นสังคมเมืองร่วมจึงไม่มีทางแยกออกจากความเป็นจารีตแบบดั้งเดิมได้ เช่นเดียวกับตำนานผีพื้นบ้านที่ยังคงปรากฏให้เห็นในสังคมเมืองร่วมสมัย อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความเป็นอื่นกับปอบผู้ชายจึงเป็นการสะท้อนภาพของความเป็นชายที่เป็นความเป็นอื่นในสังคมเมืองร่วมสมัยดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าอาจดูเป็นเรื่องเดิม ๆ อย่างการคบชู้หรือการบริโภคที่ล้นเกินที่ผิดมายาคติความเป็นชายและละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดภายใต้ความเป็นอื่นนั้นกลับพบว่าความเป็นปอบของอาจารย์จุล ลักษณะของปอบ

รวมทั้งการกินที่ผิดปกติของปอป่วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดความเป็นสมัยใหม่ในสังคมเมืองร่วมสมัยทั้งสิ้น ดังนี้

3.3.1 การกำเนิดปอปในสังคมเมืองร่วมสมัย

ตามความเชื่อนั้น ผีปอป หมายถึง ผีที่เกิดจากคนที่เสียชีวิตอยู่จริง ๆ โดยที่มันจะแฝงอยู่ในตัวคนนั้น ๆ¹¹⁸ (สิงห์คำ โต๊ะงาม, 2537) กำเนิดของผีปอปนั้นเกิดได้จากหลายกรณี ดังนี้ 1. เกิดจากคนที่เรียนวิชาอาคมหรือวิชาทางไสยศาสตร์จนสำเร็จ แต่กลับประพัตต์ตัวผิดข้อห้าม ซึ่งภาษาอีสานจะเรียกว่า “คะลำ” เช่น คิดค่าครูเกินกว่าที่ควร รับประทานอาหารบางชนิด หรือประพัตต์ผิดอื่น ๆ โดยคนที่ประพัตต์ผิดข้อห้ามทั้งหลายเหล่านี้จะกลายเป็นผีปอป 2. เกิดจากการสืบทอดความเป็นผีปอปจากบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าเมื่อผีปอปหรือเจ้าของผีปอปกำลังจะตาย ผีปอปนั้นไม่ได้ตายตามไปด้วย แต่จะถ่ายทอดไปสู่ทายาท อาจจะเป็นลูกหรือญาติสนิท ซึ่งปอปชนิดนี้จะเรียกว่า ปอปเชื้อ 3. เกิดจากการครอบของสิ่งของทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่า สิ่งของเหล่านี้อาจจะมีปอปสิงอยู่ และอาจจะย้อนกลับไปเข้าเจ้าของได้ และ 4. เชื่อว่าเกิดจากปอปที่ไม่มีเจ้าของ คือเจ้าของเสียชีวิต หรือปอปถูกขับออกมาด้วยไสยศาสตร์ และล่องลอยไปเรื่อย ๆ อย่างควบคุมไม่ได้ และอาจไปเข้าคนอื่นได้¹¹⁹ โดยสำหรับการกลายเป็นปอปของอาจารย์จุล อาจารย์สัณห์ซึ่งตั้งเริ่มต้นจากการที่อาจารย์จุลถูกลอบเป็นชู้กับจอย ภรรยาของวิทยาทอนที่เธอมาสักยนต์ ซึ่งเมื่อดูเผิน ๆ แล้วก็เหมือนกับตำนานปอปคือการทำผิดกฎผิดครุด้วยการถูกลอบเป็นชู้กับภรรยาของคนอื่น ซึ่งเป็นการผิดศีลข้อสามและเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมจึงต้องถูกลงโทษด้วยการกลายเป็นปอป อย่างไรก็ตามในความเหมือนกับตำนานพื้นบ้านเมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปจะเห็นแนวคิดภายใต้การเป็นปอปของอาจารย์จุลที่ไม่ได้มีแค่อิทธิพลจากพระพุทธศาสนาหรือการเป็นชุมชนนิยมอีกต่อไป หากยังมีอิทธิพลของแนวคิดความเป็นสมัยใหม่และวิถีเมืองประกอบอยู่ด้วย ทั้งนี้บุคคลสำคัญที่ทำให้อาจารย์จุลกลายเป็นปอปก็คือจอยที่อาจารย์ถูกลอบมีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งสถานะของจอยเป็นเหตุหนึ่งของการกลายเป็นปอปของอาจารย์จุล

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าในสังคมเมืองร่วมสมัย บทบาทหน้าที่ทางเพศได้เปลี่ยนแปลงไปโดยไม่ใช้เพียงแค่ผู้ชายที่ เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว แต่ผู้หญิงเองก็เข้าสู่สังคมการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว กล่าวคือทั้งสามีและภรรยาต่างก็ไปทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับครอบครัวของจอยกับวิทยาที่ต่างก็ทำงาน เพื่อสร้างฐานะโดยวิทยาเปิดร้านซักแพ้นอยู่ถนัดนอนชั่วคราว ในขณะที่จอยทำงานเป็นผู้ช่วยพยาบาลที่โรงพยาบาลรัฐบาลแห่งหนึ่ง และไม่เพียงแต่การเป็นสามีภรรยาช่วยกันทำงานเท่านั้น แต่ดูเหมือนว่าจะเป็นฝ่ายจอยด้วยซ้ำที่เป็นกำลังหลักของครอบครัว เนื่องจากเธอเป็นฝ่ายที่มี

¹¹⁸ สิงห์คำ โต๊ะงาม เรียบเรียง. (2537). ตำนานผีพื้นบ้านไทย. สำนักพิมพ์อินทรี. หน้า 79.

¹¹⁹ อ้างอิงจาก สิงห์คำ โต๊ะงาม เรียบเรียง. (2537). ตำนานผีพื้นบ้านไทย. สำนักพิมพ์อินทรี.

เงินเดือนประจำ ในขณะที่ร้านสักของวิทยานั่นเอาแน่เอานอนไม่ได้จนบางครั้งจอยก็ต้องแบ่งเงินเดือนของตัวเองไปช่วยเหลือร้านของสามี การที่ต่างฝ่ายต่างต้องทำงานทำให้จอยกับวิทยาเกิดความห่างเหินแม้ว่าจะอยู่ด้วยกัน ความห่างเหินที่ว่านี้ไม่ได้เป็นการที่ทั้งคู่มางเมิน ไม่พูดไม่จา กัน แต่จะเป็นในรูปแบบของการทะเลาะหรือไม่รู้ปัญหาหรือสภาวะของอีกฝ่ายดังที่วิทยาที่เป็นสามีแต่ไม่เคยเลยว่าจอย ภรรยาของเขาเป็นโรคนิโมโฟมาเนีย ทำให้เธอมีความต้องการทางเพศสูง แต่ด้วยการที่ต่างคนต่างทำงานหนักและวิทยาที่ไม่เคยรับรู้ปัญหาของภรรยา ทำให้จอยไม่ได้รับการเติมเต็มจากสามี รวมทั้งการที่ตัวเธอเองก็ต้องทำงานหนักเช่นกันก็ยิ่งส่งผลให้ความต้องการของเธอมีก้าวขึ้นและต้องการระบายออกมากยิ่งขึ้นและเมื่อวิทยาไม่สามารถตอบสนองความต้องการความต้องการของเธอได้ ในที่สุด จอยจึงลักลอบมีความสัมพันธ์กับแปง เพื่อนในกลุ่มเดียวกันมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนมาถึงอาจารย์จุลที่เธอมีความสัมพันธ์เมื่อมาสักยันต์

การลักลอบมีความสัมพันธ์กับอาจารย์จุลเหมือนเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่สำหรับจอยดังที่เธอได้บรรยายความรู้สึกสับสนที่มีต่อความสัมพันธ์ครั้งนี้ว่า ตัวเธอทั้งรู้สึกขยะแขยง แต่ก็ตื่นเต้นในคราวเดียวกัน

หญิงสาวทอดกายลงบนเตียง นอนนิ่งทั้งที่ดวงตาสีมโพล่ง มองเห็น รั้ว และรั้ว
ในทุกการกระทำ และทุกการถูกระทำ¹²⁰ (อุวัธธรพ์, 2547)

สะอิดสะเอียนจนอยากอาเจียนราดรดใบหน้าก็ขพะ แต่ก็ผสมกลมกลืนด้วยความตื่นเต้นยินดีในสรักอันแปลกประหลาด โรคภัยดุจผีเข้าซาตานเข้าสิงให้เธอเดียวร้ายเดี๋ยวดี จนยามเมื่อคิดถึงเหตุการณ์ในคำคินนี้ เธอต้องลอบมาพบชายชราเพื่อเติมเต็มความปรารถนาจนอึดหน้า ความรู้สึกตื่นเต้นต่อความแปลกใหม่ของจอยมีผลมาจากการใช้ชีวิตแบบจำใจโดยชีวิตของเธอจะวนเวียนอยู่แค่การทำงานหนักและกลับบ้าน และยังต้องรับภาระเรื่องร้านสักของสามีส่งผลให้จอยโยยหาความแปลกใหม่ในชีวิตประกอบกับการเป็นโรคนิโมโฟมาเนีย ซึ่งการมาเจออาจารย์จุลสามารถสนองความต้องการของเธอได้ ซึ่งจะเห็นว่า การลักลอบมีความสัมพันธ์กับอาจารย์จุลของจอยเป็นผลมาจากการใช้ชีวิตตามวิถีของสังคมทุนนิยมทั้งสิ้น

ในขณะเดียวกันทางด้านของอาจารย์จุล การพบเจอกับจอยก็ทำให้อาจารย์จุลไม่สามารถหักห้ามใจและควบคุมตัวเองได้จนมีความสัมพันธ์กับเธอ ทั้งที่ตัวเขากล่าวว่าเขาถือศีลมาทั้งชีวิต การควบคุมตัวเองไม่ได้ของอาจารย์จุลในแง่หนึ่งมาจากการใช้ชีวิตอยู่ในกฎกรอบอย่างเคร่งครัดด้วยความที่ตัวเขามีลูกศิษย์ที่มาสักยันต์และนับถือเขาหลายคน การที่อาจารย์จุลมีลูกศิษย์หลายคนเป็นการสะท้อนสภาวะไร้ที่พึ่งของคนเมืองได้เป็นอย่างดีจากการที่คนเมืองหลายคนหันมาพึ่งเครื่องรางของ

¹²⁰ อุวัธธรพ์. (2561). ปอป (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 143 – 144.

หลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดแบบสมัยใหม่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับคนเมืองในการดำรงชีวิตในปัจจุบันได้และเมื่อปัจจุบันไม่มั่นคงอนาคตก็กลายเป็นสิ่งไม่แน่นอน คนเมืองจึงหวนกลับมาแนวคิดหรือความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งการสักยันต์ก็เป็นหนึ่งในนั้น สภาวะของคนเมืองดังกล่าวส่งผลต่อพฤติกรรมของอาจารย์จุล กล่าวคือยังมีคนมานับถือเลื่อมใสตัวเขามากเท่าไร ตัวอาจารย์จุลก็ยังต้องทำตัวอยู่ในกฎกรอบเพื่อให้ตัวเขาเป็นที่นับถือมากขึ้น ทั้งนี้ความสามารถในการทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับยังเป็นลักษณะของความเป็นชายตามมายาคติอีกด้วย อย่างไรก็ตามการพยายามทำตัวอยู่ในกฎกรอบอย่างเคร่งครัดทำให้เกิดความเคร่งเครียด ดังนั้นเมื่อมีสิ่งใดมากระตุ้นแม้เพียงเล็กน้อยจึงเกิดการหลุดออกจากกฎกรอบในชีวิตได้อย่างการพบเจอจอยที่ทำให้อาจารย์จุลควบคุมความต้องการของตัวเองไม่ได้นำไปสู่การเป็นชู้กับจอยที่ทำให้เขากลายเป็นปอบ ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกับความเป็นชายแล้วทำให้เห็นว่าความเป็นชายตามมายาคตินั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติตามไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ในกฎเกณฑ์ข้อบังคับตลอดเวลาหรือความสามารถในการต่อต้านต่อสิ่งเร้า และยังเป็นการนำเสนอให้เห็นความอ่อนแอของเพศชายอีกด้วย ดังนั้น จะเห็นว่า การเป็นปอบในสังคมในสังคมร่วมสมัยแม้จะมีสาเหตุของการเป็นปอบคล้ายคลึงกับปอบตามตำนาน ซึ่งก็คือการที่คนที่เรียนหรือมีวิชาทางด้านไสยศาสตร์ทำผิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับหรือผิดครู ในที่นี้ก็คือ อาจารย์จุลที่เป็นอาจารย์สักยันต์ที่ไปเป็นชู้กับจอยที่มีสามีอยู่แล้ว แต่แม้พิจารณาถึงลงไปก็เห็นว่าจุดเริ่มต้นของการละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมด้วยการเป็นชู้กันของจอยและอาจารย์จุลในครั้งนี้ล้วนมาจากแนวคิดแบบสมัยใหม่และวิถีคนเมืองทั้งสิ้น ทั้งการทำงานหนักจนความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาห่างเหิน ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากบทบาทหน้าที่ระหว่างชายหญิงที่พร่าเลือน ผู้หญิงเข้าสู่สังคมการทำงานและยังทำหน้าที่เป็นผู้แบกรับภาระของครอบครัวอย่างจอยที่ในท้ายที่สุด การที่ทั้งเธอและสามีต้องทำงานด้วยกันทั้งคู่ และยังต้องคอยช่วยเหลือด้านการงานสามี ประกอบกับการได้รับการเติมเต็มความต้องการทางเพศจากสามีที่ต้องทำงานเช่นกัน จนเธอต้องหาทางระบายกับชายอื่น หรือการพยายามจะอยู่ในกฎเกณฑ์ทำตัวให้น่านับถือของอาจารย์จุลเพื่อตอบสนองสภาวะไร้อำนาจของคนเมืองจนเกิดความตึงเครียดและถูกกระตุ้นได้ง่ายเพียงแค่เจอสิ่งเร้า เป็นต้น

นอกจากนี้ การเป็นชู้กับภรรยาหรือสามีของผู้อื่นนั้นยังเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นการกระทำที่ยอมรับไม่ได้ และถูกมองว่า “สกปรก” หรือ “โสมม” คล้ายกันกับกรณีของกระหัง ความสกปรกโสมมของการกระทำสะท้อนผ่านทางรูปลักษณ์ของปอบที่ตามตำนานแล้วไม่มีรูปร่าง แต่จะอาศัยสิงสู่ในร่างผู้อื่นหรือเจ้าของปอบ ในขณะที่รูปลักษณ์ปอบของอาจารย์จะแสดงออกมาภายนอกในลักษณะที่เน่าเฟะ น่าเกลียดน่ากลัว

รูปร่างผอมซูบราวกระดูกโผล่ได้ เสื้อผ้าเก่าขาดหลุดลุ่ยเผยเนื้อหนังสีม่วงคล้ำ ผมยาวกระเซิงสลายคล้ายแมงสิงโตสะบัดขึ้นลงตามจังหวะการวิ่ง

แต่ที่ทำให้นายตำรวจหนุ่มหัวใจแทบหยุดเต้น คือเสียงแหลมที่ยื่นมาจากนิ้วทั้งสิบ
มันแหลมคมดุจใบมีด และฟันที่เรียงรายอัดแน่นเต็มปากเปิดอ้า¹²¹

นอกจากนี้ รูปลักษณ์ของปอปอาจารย์จุลยังมีลักษณะของความเป็นผู้หญิง เช่น ผมยาว เล็บยาวและ
ฟันที่แหลมคม ซึ่งทำให้ปอปอาจารย์จุลมีลักษณะคล้ายแวมไพร์ที่เป็นปีศาจผู้หญิง ดังนั้น รูปลักษณ์
ของปอปอาจารย์จุลนอกจากจะเป็นการสะท้อนความโสมมของการกระทำแล้ว ยังสะท้อนการสูญเสีย
หรือการล่มสลายของความเป็นชายของอาจารย์จุลที่ควรจะต้องควบคุมตัวเองได้ตามมายาคติของความ
เป็นชายอีกด้วย

3.3.2 ความโหยหาความสัมพันธ์กับการบริโภคที่สิ้นเกินของปอป

การกลายเป็นปอปของอาจารย์จุลนำไปสู่ความหิวโหยและการกินอันสิ้นเกินผิดปกติ ซึ่งมี
ลักษณะคล้ายกับปอปตามตำนานความเชื่อพื้นบ้านว่าปอปมักจะหิวโหยอยู่ตลอดเวลา

พวกเจ้าของปอปจะต้องคอยดูแลเลี้ยงปอปของตัวเองเสมอ เวลาตัวจะกินอะไรก็
ต้องเรียกมากินด้วย ถ้าปล่อยให้หิวอดอยากมากนัก พวกปอปก็มักจะกินเจ้าของเสียเอง
อาการของคนที่ถูกปอปเข้ามักจะร้องห่มร้องไห้ อยากกินโน้นกินนี่จีปาะ แต่โดยมาก
มักจะเป็นของสดคาวดิบ ๆ และถ้าปล่อยให้ปอปเข้าอยู่นาน ๆ คนใช้อาจถึงตายเพราะ
ปอปอาจกินตับไตไส้พุงหมด¹²²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อย่างไรก็ดี การกินอวัยวะภายในของปอปตามความเชื่อนั้นมีลักษณะของการสิงสู่อยู่ในตัวของบุคคล
นั้น ๆ และกัดกินอวัยวะภายในจากภายใน ส่วนภาพที่เป็นภาพจำของการควักอวัยวะภายในของปอ
ปออกมากินสด ๆ เป็นผลจากการผลิตซ้ำของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นละครหรือภาพยนตร์เพื่อสร้างความน่า
กลัวและความตื่นเต้น ซึ่งการกินของปอปอาจารย์จุลมีลักษณะเหมือนที่ปรากฏในสื่อ นั่นคือมีลักษณะ
การกินแบบควักอวัยวะภายในของเหยื่อออกมากัดกินภายนอก ไม่ได้เป็นการกัดกินจากภายในเหมือน
ในความเชื่อดั้งเดิม อีกทั้งวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ที่มีการพัฒนามากขึ้นและแพร่หลายไปใน
วงกว้างมากขึ้นทำให้คำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ได้หรือวินิจฉัยว่าเป็นโรคชนิดใดในกรณีที่ว่าอวัยวะภายใน
เสียหายหรือหายไป ซึ่งในอดีตใช้ปอปเป็นคำอธิบายว่าเกิดจากปอปกัดกินอวัยวะภายใน ดังนั้นเมื่อ
การกินแบบเก่ามีคำอธิบายมารองรับ การกินของปอปจึงต้องปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้ความเชื่อเรื่องปอป

¹²¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 82.

¹²² ส.พลายน้อย. (2544). ตำนานผีไทย. สำนักพิมพ์น้ำฝน. หน้า 86.

ยังคงอยู่อย่างเช่นการตายของตัวละครในเรื่องไม่ว่าจะเป็นดาหลา แดงโม สมควร แป้ง ทวีศักดิ์ เป็นต้นล้วนแล้วแต่เป็นความตายที่เป็นปริศนาและหาข้ออธิบายไม่ได้ ซึ่งเป็นการเปิดช่องให้ผู้อ่านมาเป็นคำอธิบายดังที่เห็นได้เห็นจากการเสียชีวิตอย่างเป็นปริศนาของดาหลาที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ปอปกลางกรุงขึ้น

อย่างไรก็ตาม การกินที่เปลี่ยนไปของปอปนอกจากจะสะท้อนความรุนแรงโดยเฉพาะอาชญากรรมและการฆาตกรรมอย่างควบคุมไม่ได้ในสังคมเมืองร่วมสมัยแล้ว ปอปอาจารย์จุลยังมีรูปแบบการกินที่สะท้อนและเชื่อมโยงกับความ (หิว) โหยหาความสัมพันธ์แบบผูกมัดของเขาด้วย กล่าวคือหลังจากมีความสัมพันธ์กับจอย อาจารย์จุลมีลักษณะของการผูกมัดอย่างการที่เขาเรียกจอยว่าเป็นภรรยาทั้งที่ความสัมพันธ์ของเขากับเธอเป็นไปในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ทางกายแบบชั่วคราวชั่วคราว “ช่วยผัวด้วย...เมียจ๋า...ช่วยผัวด้วย”¹²³ ซึ่งเป็นการบ่งบอกว่าสำหรับอาจารย์จุล ความสัมพันธ์ทางกายเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์แบบผูกมัดที่ติดกับจอยที่อาจารย์จุลเป็นเพียงความแปลกใหม่ที่มาตอบสนองความต้องการทางเพศอันล้นเกินของเธอเท่านั้น ดังนั้น เมื่อความต้องการของอาจารย์จุลคือความสัมพันธ์กับจอยไม่เป็นไปตามที่เขาปรารถนา ความหิวโหยหาความสัมพันธ์ของอาจารย์จุลจึงไม่ได้รับเติมเต็ม ส่งผลให้เขาต้องกินต้องบริโภคไปเรื่อย ๆ และเป็นที่สังเกตว่า บุคคลที่ถูกอาจารย์จุลกัดกินแล้วแต่เป็นบุคคลที่มาสักระยะกับเขาทั้งสิ้น ไม่ได้เป็นคนแปลกหน้าอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ อาจารย์จุลจะกินเฉพาะคนที่สายสัมพันธ์กับเขาเท่านั้น ไม่ได้ไล่กัดกินอวัยวะภายในของคนอื่นสะเปะสะปะ ซึ่งเป็นการสะท้อนลักษณะของการเป็นชุมชนนิยม อีกทั้งการกัดกินคนที่มีความสัมพันธ์กับเขาก็ยังเป็นการสะท้อนความโหยหาความสัมพันธ์ของอาจารย์จุลด้วย แม้ความปรารถนาสูงสุดของเขจะเป็นจอย แต่เมื่อยังครอบครองไม่ได้อาจารย์จุลจึงต้องกัดกินคนที่มีความสัมพันธ์ด้วยคนอื่นปะทั้งความหิว ซึ่งการที่เขากินคนที่มีความสัมพันธ์กับเขาก็เป็นการบ่งบอกว่าเขายังมีความสัมพันธ์อยู่ไม่ได้เดียวดายเสียทีเดียว อีกนัยหนึ่งการกินคนที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์ก็เป็นการสะท้อนสภาวะโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงาของคนเมืองจนต้องพยายามหาทางให้ตัวเองยังรู้สึกมีความสัมพันธ์หรือกลุ่มก้อนแบบชุมชนนิยมตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ความโหยหาความสัมพันธ์ของอาจารย์จุลก็ยังแฝงแนวคิดบริโภคนิยมไว้ด้วย ดังการที่อาจารย์จุลกัดกินคนที่มาสักระยะกับเขาก็ทำให้เห็นว่าเขาไม่ได้เห็นคนเหล่านั้นเป็นมนุษย์ที่มีชีวิต แต่เป็นเพียงสิ่งของที่มาตอบสนองความหิวโหยของเขาเท่านั้น

นอกจากนี้ การกินและความหิวโหยของอาจารย์ก็ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดบริโภคนิยมในแง่ที่ว่าแนวคิดบริโภคนิยมนำเสนอภาพฝันเพื่อกระตุ้นให้คนบริโภคโดยมีความเชื่อว่าการบริโภคจะนำไปสู่การเติมเต็มความปรารถนา แต่ในความเป็นจริงแล้ว ภาพฝันที่แนวคิดบริโภคนิยมนำเสนอเป็นสิ่งที่ไม่มีวันไปถึงและยิ่งทำให้ผู้บริโภครู้สึกขาดและยิ่งคนบริโภคมกเท่าไรก็ยิ่งไม่มีวันเติมเต็มและหลงอยู่ในวงเวียนแห่งการบริโภคนั้นไม่จบไม่สิ้นเพื่อหวังว่าจะได้รับการเติมเต็มสักวัน เช่นเดียวกับอาจารย์จุล การกินคนไปมากมายของเขาก็ไม่ได้ทำให้เขารู้สึกอิ่มหรือเติมเต็ม ในบรรดาผู้คนที่มีความสัมพันธ์กับเขา

¹²³ อภิวัฒน์ (2561). ปอป (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 135.

ที่เขากินเข้าไปนั้นไม่อาจลบล้างความโหยหาที่มีต่อจอยได้นำไปสู่การต้องบริโภคไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้สึกริเริ่มจนเกิดเป็นการบริโภคที่ล้นเกินและผิดปกติ เป็นการบริโภคที่นอกจากจะละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมแล้วยังผิดไปจากมายาคติของความเป็นชายด้วย และในท้ายที่สุดอาจารย์จุลก็ไม่อาจครอบครองจอยที่เขาปรารถนาจะมีความสัมพันธ์แบบผูกมัดและยั่งยืนด้วยได้

3.3.3 ผู้ชายสองชั่วกับการปะทะกันของความเชื่อดั้งเดิมกับความเป็นสมัยใหม่

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วถึงอาจารย์จุลว่า สำหรับอาจารย์จุล การมีความสัมพันธ์ทางกายนำไปสู่ความสัมพันธ์แบบผูกมัด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่อาจจะได้เป็นที่ยึดถืออีกแล้วในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมแห่งการบริโภคอย่างในสังคมเมืองที่การมีความสัมพันธ์ไม่ต่างจากการบริโภค ทั้งนี้ อาจจะเป็นด้วยช่วงวัยของอาจารย์จุลที่เลยวัยกลางคนไปแล้ว รวมทั้งการอยู่ในสังคมที่มีแบบแผนและเต็มไปด้วยความเชื่อแบบดั้งเดิมไม่ต่างจากการสักระยะของเขาคือ ทำให้แนวคิดของอาจารย์จุลยังคงเต็มไปด้วยรูปแบบ (pattern) ที่ทุกอย่างจะมีความแน่นอนตายตัว ซึ่งการเป็นปอบของอาจารย์จุลก็น่าจะเกิดจากสาเหตุนี้เช่นกัน กล่าวคือ ตัวเขาเป็นชู้กับภรรยาคนอื่น ซึ่งผิดครูจึงต้องเป็นปอบ ในขณะนั้นแบ่งที่มีความสัมพันธ์กับจอยเช่นกันกลับไม่ได้เป็นปอบแต่อย่างใด ในทางกลับกัน วิทยาที่เป็นสามีตัวจริงของจอยที่ใช้ชีวิตตามแบบสมัยใหม่กลับไม่สามารถทำหน้าที่สามีได้ดีพอ ไม่ว่าจะเป็นการทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัว การเติมเต็มความปรารถนาของภรรยา รวมถึงการละเลยจนไม่รู้ว่าภรรยาของตัวเองเป็นโรคนิมโฟมาเนีย เนื่องจากตัวเขาไปให้ความสนใจกับร้านสักของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ และการละเลยนี้ที่ทำให้จอยไปมีความสัมพันธ์กับผู้ชายคนอื่นจนเป็นสาเหตุให้เกิดปอบในสังคมเมืองร่วมสมัยขึ้นมา การปะทะของความเชื่อดั้งเดิมและความเป็นสมัยใหม่ของอาจารย์จุลและวิทยาสะท้อนให้เห็นผ่านการเป็นช่างสักของทั้งคู่ เพียงแต่คนหนึ่งเป็นช่างสักยันต์ ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นช่างสักแฟชั่น ซึ่งการปะทะกันของสองชั่วแนวคิดยังเชื่อมโยงกับความเป็นชายของทั้งสองคนที่ผลต่อการมีชู้ของจอยด้วย

ความเป็นชายที่เชื่อมโยงกับแนวคิดสองชั่วยังสะท้อนให้เห็นผ่านการสักที่ต่างกันของวิทยาและอาจารย์จุล สำหรับวิทยาที่เป็นช่างสักแฟชั่น การสักของเขาเป็นการสักที่ถูกมองว่าเป็นศิลปะ ไม่มีรูปแบบตายตัวเห็นได้จากตอนที่วิทยาสักให้ลูกค้า เมื่อลูกค้าบอกลวดลายที่ต้องการคร่าว ๆ เขาก็ร่างลวดลายรอยสักให้ลูกค้าดูเดี๋ยวนั้น “ไม่รอให้ลูกค้าเปลี่ยนใจ เพียงไต่ยืนเจตจำนง เจ้าของร้านก็หยิบกระดาษและดินสอมาลงมือวาดอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องร่างก่อน”¹²⁴ นอกจากนี้ หลังจากสักเสร็จเรียบร้อยนอกจากการรักษาความสะอาดไม่ให้แผลอักเสบ การสักแฟชั่นก็ไม่มียาหมักหรือขี้ผึ้งที่ต้องปฏิบัติตาม ผู้สักสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ กล่าวคือการสักแฟชั่นเป็นการสักแบบสมัยใหม่ที่เน้นความเป็นศิลปะ ความเป็นปัจเจกเนื่องจากเกิดจากความต้องการส่วนตัวของผู้สักที่ต้องการจะสัก

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 12.

ลวดลายอะไรก็ได้บนส่วนใดของร่างกายก็ได้ หรือเป็นลวดลายที่ช่างสักออกแบบใหม่เลยก็ได้ ไม่มีรูปแบบตายตัว ในลักษณะเดียวกับความเป็นชายของวิทยาที่เป็นคนสมัยใหม่ และชีวิตของวิทยาเองก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดแบบสมัยใหม่อย่างการทำตามความฝันด้วยการเปิดร้านสักแพชั่น ซึ่งการทำตามความฝันก็เป็นลักษณะหนึ่งของคนเมืองที่สะท้อนความเป็นปัจเจกนิยมผ่านการทำตามความปรารถนาของตนเอง แนวคิดแบบสมัยใหม่ทำให้ชีวิตของเขาไม่ได้มีแบบแผนตายตัว อย่างเช่นชีวิตครอบครัวของเขาทั้งวิทยาและจอยก็ช่วยกันทำงาน ไม่ได้แบ่งหน้าที่ว่าใครจะเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว และด้วยการที่ร้านสักของเขาไม่ได้มีรายได้สม่ำเสมอส่งผลให้จอยกลับกลายเป็นผู้หาเลี้ยงและค้ำจุนครอบครัวเป็นหลักแทนที่จะเป็นวิทยาตามมายาคติของความเป็นชาย รวมถึงการที่เขาให้ความสำคัญกับร้านสักที่เป็นความฝันของเขาก็กทำให้วิทยาเหนื่อยอ่อนจนละเลยภรรยาและไม่เคยรู้เลยว่าเธอเป็นโรคนิโมโฟมาเนียแม้จะใช้ชีวิตร่วมกัน ทำให้วิทยาไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศของภรรยาได้ ซึ่งก็เท่ากับว่าเขาไม่สามารถทำหน้าที่สามีได้อย่างสมบูรณ์ตามมายาคติ โดยเมื่อพิจารณาจากข้างต้นแล้วการใช้ชีวิตของวิทยาเป็นการใช้ชีวิตตามวิถีสมัยใหม่แบบที่สังคมเมืองร่วมสมัยต้องการทั้งสิ้น แต่การใช้ชีวิตตามแบบแนวคิดสมัยใหม่กลับนำมาสู่ความเปราะบางของสถาบันครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัวจากการที่บทบาทหน้าที่ทางเพศพล่าเลือนจนการจะไปตกกับอีกฝ่ายมากเกินไป ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็สนใจแต่กับความฝันของตัวเองด้วยความเชื่อที่ว่าถ้าประสบความสำเร็จ ภรรยาก็จะได้ไม่ต้องลำบากแต่กลับทำให้ละเลยสถานการณ์ในปัจจุบันไปและยังทำให้ในชีวิตเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน การใช้ชีวิตอยู่กับผู้ชายที่ไร้แบบแผนในชีวิตเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จอยโยยหาความเป็นแบบแผนที่แน่นอน และนำไปสู่เป็นคู่กับอาจารย์จุล ซึ่งเป็นผู้ชายแบบเก่าและมีแบบแผนมากกว่า ดังที่เรอนั่งดูคลิปการสัมภาษณ์ของอาจารย์จุลด้วยความสนใจจนทำให้วิทยาอึดอัดใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ชีวิตแบบปัจเจกที่ไม่มีรูปแบบตายตัวตามแนวคิดสมัยใหม่ทำให้คนโยยหาความมีแบบแผนหรือรูปแบบตายตัว อย่างไรก็ตาม การมีรูปแบบหรือแบบแผนตายตัวก็อาจไม่ได้เหมาะสมกับความเป็นสมัยใหม่เสมอไปดังการที่การเป็นคู่ของจอยกับอาจารย์จุลก็นำมาสู่ความรู้สึกถูกคุกคามโดยปอบและนำมาสู่ความล่มสลายของครอบครัวของเธอ

สำหรับอาจารย์จุล อาจารย์จุลเป็นเหมือนคนละชั่วกับวิทยา ในขณะที่วิทยาใช้ชีวิตตามแนวคิดปัจเจกนิยมที่มุ่งเน้นการทำตามความฝันและความปรารถนา รวมทั้งไม่ค่อยมีแบบแผน ข้อบังคับในชีวิตมากนักเหมือนดังการเป็นช่างสักแพชั่นของเขาที่เป็นการสักที่ไม่มีรูปแบบตายตัว อาจารย์จุลที่เป็นช่างสักยันต์ใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยแบบแผน รูปแบบและกฎเกณฑ์ข้อบังคับเช่นเดียวกับการสักยันต์ที่มีพิธีกรรม มีรูปแบบลวดลายการสักยันต์ที่ตายตัวและสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต มีการกำหนดว่าถ้าจะสักยันต์ลายนี้ต้องสักตรงตำแหน่งใด ลายสักยันต์แต่ละลายมีพุทธคุณอะไร และหลังจากสักยันต์แล้วก็ยังต้องมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นก็จะผิดครูและได้รับบทลงโทษด้วยการกลายเป็นปอบอย่างอาจารย์จุล อย่างไรก็ตาม วิถีแบบดั้งเดิมที่มีแบบแผนกฎเกณฑ์ข้อบังคับในชีวิตที่ชัดเจนกลับเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และดึงดูดจอยที่ใช้ชีวิตตามแบบ

สมัยใหม่ แต่กลับเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและไม่มั่นคง อย่างไรก็ตาม วิธีแบบดั้งเดิมที่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับก็ไม่ได้เหมาะสมกับสังคมเมืองร่วมสมัยเสมอไป จริงอยู่ที่การมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับจะทำให้ใช้ชีวิตแบบมีแบบแผนได้ แต่ในทางกลับกัน การมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับก็นำมาซึ่งแบบแผนและการผูกมัดในชีวิตอย่างเช่น หลังจากที้อาจารย์จุลมีความสัมพันธ์กับจอยซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบชั่วครั้งชั่วคราวแต่อาจารย์จุลกลับต้องการให้ความสัมพันธ์เป็นไปแบบผูกมัดดังที่เขาเรียกจอยว่าเป็น ‘เมีย’ ของเขา ความต้องการผูกมัดและความโหยหาความสัมพันธ์ของอาจารย์ก่อให้เกิดการคุกคามทั้งในชีวิตของจอยกับวิทยาเองและชีวิตกลุ่มเพื่อนของพวกเขาที่ล้วนเป็นลูกศิษย์ที่ไปสักระยะกับอาจารย์จุล ทั้งการที่อาจารย์จุลไล่ล่าตามกีดกันกลุ่มลูกศิษย์ที่มาสักระยะด้วยเพื่อตอบสนองความหิวโหย (ความสัมพันธ์) ของเขาดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่แล้ว ทั้งยังพยายามไล่ล่าวิทยากับจอยตั้งแต่ที่โรงพยาบาล จนไปถึงห้องพักที่คอนโดมิเนียมของทั้งคู่จนนำไปสู่ความล่มสลายของครอบครัวของวิทยากับจอย

อย่างไรก็ตาม ในความสัมพันธ์อันสับสนวุ่นวายจากการเป็นโรคนิโม่มาเนียของจอยที่ทำให้เธอนอกกายสามีอย่างวิทยาไปมีความสัมพันธ์กับอาจารย์จุลที่ทำให้เห็นการปะทะกันของความเป็นชายและแนวคิดแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงกับการเป็นช่างสักของทั้งคู่ก็ยิ่งปรากฏตัวละครอีกตัวหนึ่งคือ ‘แบ่ง’ ที่มีความสัมพันธ์กับจอยและรอยสักของเขาที่นำไปสู่การวิพากษ์การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ได้อย่างน่าสนใจ แบ่งเป็นเพื่อนกลุ่มเดียวกับจอยและวิทยาามาตั้งแต่สมัยเรียน เขารับรู้การเป็นโรคนิโม่มาเนียของจอยโดยบังเอิญและใช้โอกาสนี้ในการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับจอย และหลังจากนั้นตัวเขาก็ได้ไปสักรอยสักที่มีลักษณะเป็นคลื่นเสียงที่กล่าวถึงความในใจและความสัมพันธ์ที่เขามีต่อจอยว่า “เพื่อตอบแทนความรักที่จอยมอบให้ แบ่งสัญญาว่าจะรักจอยคนเดียว ...ตลอดไป”¹²⁵ ซึ่งคลื่นเสียงนี้สามารถอ่านได้ด้วยแอปพลิเคชัน การสักประเภทนี้เป็นนวัตกรรมใหม่ที่แตกต่างกันจากการสักแฟชั่นของวิทยาหรือการสักยันต์ของอาจารย์จุล เป็นการสักที่มีการนำเทคโนโลยีซึ่งเป็นผลของการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่มาใช้ในการสร้างสรรค์รูปแบบการสักแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม การกระทำของแบ่งที่เป็นชู้กับจอยถือเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม แม้ว่าเขาจะไม่ได้มีพฤติกรรมคุกคามเหมือนอาจารย์จุลก็ตาม และข้อความที่เขาสักเอาไว้ก็เป็นการบันทึกถึงการกระทำที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้นไว้บนเรือนร่าง ดังนั้นแล้ว รอยสักของแบ่งที่เป็นรอยสักที่เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากเทคโนโลยีตามการพัฒนาแบบสมัยใหม่ ซึ่งตามมายาคติแล้ว เทคโนโลยีและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่เป็นสิ่งที่ควรจะต้องยกระดับชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้นและมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น แต่จากการกระทำของแบ่งมาเปิดเผยให้เห็นว่า มายาคติดังกล่าวไม่เป็นความจริงเสมอไป จากการที่แบ่งนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาบันทึกพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมของตัวเองอย่างการเป็นชู้ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นความเสื่อมและความถดถอยด้วยซ้ำ รอยสักของแบ่งจึงมาวิพากษ์และมาเผยให้เห็นอีกด้านของเทคโนโลยีและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาและยกระดับชีวิตมนุษย์เสมอไป

¹²⁵ อุวัชรพร. (2561). ปอป (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 136.

3.3.4 ความสามารถในการปรับตัวและความเป็นมืออาชีพกับการกำจัดโปป

ตามความเชื่อพื้นบ้านมีความเชื่อว่า โปปจะกลั้วคนที่มียาคุมแอกกล้า หรือพระสงฆ์ (ที่มีวิชาอาคม) บุคคลเหล่านี้จะสามารถกำจัดโปปออกไปได้ ซึ่งในอดีตเป็นการแสดงถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเทวดาทั้งหลาย โดยในนวนิยายเรื่อง *โปป* ก็มีนำความเชื่อพื้นบ้านนี้มาใช้ โดยที่ผู้กำจัดโปปอาจารย์จุลได้ คือการรณรงค์ อาจารย์สัณยต์ที่เป็นรุ่นพี่ของจุล อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่มีส่วนสำคัญในการกำจัดโปปที่เคยสะท้อนความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นการให้ความสำคัญกับการปรับตัวและความเป็นมืออาชีพทั้งในการทำงานและการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สังคมเมืองร่วมสมัยให้ความสำคัญเนื่องจากเป็นคุณสมบัติที่ส่งผลดีต่อการทำงานในระยะยาว โดยการมีคุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ได้ทำให้คุณมีศีลธรรมสูงส่งอะไรมากนัก แต่ทำให้ดำรงชีวิตในสังคมเมืองได้มั่นคงกว่า อย่างอาจารย์การณย์อันที่ดูแล้วไม่ได้เป็นคนมีคุณธรรมสูงส่งมากมายอะไร เขามีความรู้ลึกอีกอาจารย์จุลที่เป็นรุ่นน้องแต่กลับเป็นที่รู้จักมากกว่า รวมถึงการสั่งให้ลูกศิษย์ทำร้ายวิทยาเสียจนมอดอนที่วิทยาเข้าใจผิดว่าอาจารย์การณย์เป็นโปปที่ฆ่าเพื่อนของเขา ความรู้สึกและการกระทำดังกล่าวนี้อาจมองว่าเป็นการกระทำและความรู้สึกในแง่ลบ แต่การยอมรับและปลดปล่อยความรู้สึกแง่ลบดังกล่าวกลับช่วยให้คนในดำรงชีวิตอยู่ได้ เนื่องจากการระบายออก ไม่ได้กดทับความรู้สึกแง่ลบดังกล่าวเอาไว้ส่งผลให้การณย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ ต่างจากอาจารย์จุลที่พยายามจะอยู่ในกฎเกณฑ์ข้อบังคับเพื่อให้เป็นที่เคารพนับถือ แต่กลับกลายเป็นการสร้างความตึงเครียดจนการพบเจอสิ่งกระตุ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ทำให้หลุดจากการควบคุมได้ นอกจากนี้ ในเรื่องของการใช้ความรุนแรงแม้จะขัดกับแนวคิดและวิถีของสังคมเมืองร่วมสมัย แต่การได้ลงมือลงไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ยังทำให้อาจารย์การณย์ยังรู้สึกมีอำนาจและความเป็นชาย โดยถ้ามองว่าการสัณยต์เป็นสายงานสายหนึ่ง อาจารย์การณย์ก็มีความเป็นมืออาชีพมากกว่าและรับมือกับปัญหาได้อย่างตรงไปตรงมา และคนที่มีความเป็นมืออาชีพก็มักจะได้รับการยอมรับมากกว่าเห็นได้จากการที่เขาสามารถอัญเชิญวิญญาณของอาจารย์ถวิลที่เป็นอาจารย์สอนการสัณยต์ของพวกเขาทั้งสองมาปราบโปปจุลลงได้ ซึ่งความสามารถเรียกวิญญาณอาจารย์ถวิลมาได้นี้แสดงให้เห็นว่าเขามีความเหนือกว่า มีความมั่นคงกว่าและเป็นที่ยอมรับในสายงานดังกล่าวมากกว่า นอกจากนี้ ถ้าพิจารณาในด้านความเป็นชายกับความเป็นมืออาชีพในการทำงาน ความสามารถในการปรับตัวและความเป็นมืออาชีพในการทำงานของอาจารย์การณย์ก็ทำให้ความเป็นชายของอาจารย์มีความมั่นคงกว่าอาจารย์จุล ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขามีอำนาจเหนือกว่าอาจารย์จุลและทำการปราบโปปอาจารย์จุลได้ ในขณะที่เมื่อเทียบกันแล้วในเวลานี้ ความเป็นชายของอาจารย์แทบจะไม่เหลือเลยโดยสะท้อนผ่านอากัปกริยาของเขาที่ดูไร้กำลังเป็นอย่างมาก “ผะ...ผมกลัวแล้ว ผมผิดไปแล้ว

อาจารย์อย่าทำอะไรผมเลย” [...] ถวิลกระซอกผมผีปอบจุล ก่อนลากร่างที่คืนรนอย่างทรมันทูรายด้วย หวาดกลัวต่อวาระสุดท้ายแห่งชีวิตที่กำลังประสบ”¹²⁶

ในขณะที่วิทยาที่ยึดโยงอยู่กับแนวทางการพัฒนาแบบสมัยใหม่กลับทำอะไรไม่ได้เลย ในเริ่มแรกเขาถูกอาจารย์จุลหลอกว่าอาจารย์การุณย์เป็นปอบที่ฆ่าเพื่อนของเขา และเมื่อพยายามจะไปจัดการก็ถูกทำร้ายกลับมา แถมการเผชิญหน้ากับปอบอาจารย์จุล วิทยาก็ไร้กำลังเกินกว่าจะทำอะไรได้ อีกทั้งการเผชิญหน้ากับปอบยังตอกย้ำถึงความล้มเหลวของเขาในฐานะลูกผู้ชายอีกด้วย จากการที่เรื่องทั้งหลายถูกเฉลยออกมาในตอนนั้น ไม่ว่าจะเป็นการที่เขาถูกอาจารย์จุลหลอก หรือเรื่องที่ภรรยา มีชู ซึ่งในท้ายที่สุด วิทยาก็ตัดสินใจทั้งความฝันและออกจากสังคมเมืองกลับไปอยู่ต่างจังหวัดด้วยความรู้สึกพ่ายแพ้และสิ้นหวัง นอกจากนี้ การที่อาจารย์การุณย์เป็นผู้กำจัดปอบได้ ไม่ใช่วิทยาที่ได้แต่ยืนรอรับความช่วยเหลือยังสะท้อนให้เห็นการได้กลับและการปะทะกันระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่ในท้ายที่สุด วิทยาที่เป็นตัวแทนของความเป็นสมัยใหม่กลับจัดการปัญหาอะไรไม่ได้เลย ไม่ต่างจากภาพชีวิตของเขา แต่เป็นการถกเถียงที่เป็นภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมต่างหากที่เข้ามาจัดการกับวิกฤตดังกล่าวได้

จากข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า บทบาทของความเป็นชายไม่ว่าจะเป็นความเป็นชายแบบใด ทั้งความเป็นชายแบบดั้งเดิมที่ยึดถือบทบาทหน้าที่ที่ถูกรอบต่าง ๆ แบบอาจารย์จุล หรือความเป็นชายที่ยึดโยงกับความเป็นสมัยใหม่ที่เน้นความเป็นปัจเจกนิยม ไม่มีถูกรอบตายตัวอย่างวิชาสุดท้ายก็ต้องอาศัยการปรับตัวและความยืดหยุ่น เพื่อการอยู่รอดในสังคมเมืองอย่างอาจารย์ที่ยึดติดกับรูปแบบกฎเกณฑ์ตายตัวมากเกินไปจนเกิดความเคร่งครัดและเสียการควบคุมได้ง่าย อีกทั้งยังคุกคามชีวิตของคนอื่น ในขณะที่วิทยาก็ไม่มีความมั่นคง ไม่มีความแน่นอนในชีวิต มีเพียงความฝันที่สวยงามแต่กินไม่ได้เท่านั้น

3.4 เปรตกับผู้ชายในสังคมเมืองร่วมสมัย

เปรตเป็นผีอีกชนิดหนึ่งที่ไม่ใช่เพศกำหนดชัดเจนเหมือนกระสือกับกระหัง ไม่ว่าใครก็สามารถเป็นเปรตได้เมื่อทำความชั่วหรือทำบาปตามคติทางพระพุทธศาสนา แต่ด้วยความที่ตัวละครหลักในนวนิยายเรื่อง เปรต อย่างรังเพลิงเป็นผู้ชายและยังเป็นผู้ที่เคร่งครัดที่เป็นเปรตอีกด้วยจึงเล็งไม่ได้ที่เปรตจะนำเสนอให้เห็นบทบาทของเพศชายและสถานะของเพศชายในสังคมเมืองร่วมสมัย แต่ก่อนจะกล่าวถึงเปรตกับบทบาทของเพศชายในสังคมเมืองร่วมสมัยจะขอกล่าวถึงความเชื่อที่มีต่อเปรตตามคติทางพระพุทธศาสนา

เปรตเป็นผีเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น การเวียนว่ายตายเกิด การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กฎแห่งกรรม เป็นต้น ตามคำกล่าวของ โดยตามไตรภูมิพระร่วงได้พรรณนาถึง

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 156.

ภพภูมิทั้งสามภพภูมิคือ 1. กามภูมิ ซึ่งเป็นที่อยู่ของผู้ที่ยังมีใจฝักใฝ่กับเรื่องทางโลก มีทั้งฝ่ายดี (สุคติ) คือภพมนุษย์และภพสวรรค์ และฝ่ายชั่ว ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน 2. รูปภูมิ หรือ รูปาวจรภูมิ เป็นที่อยู่ของพรหมและพระอริยบุคคลระดับพระอนาคามีขึ้นไป 3. อรูปภูมิ หรือ อรูปาวจร เป็นที่อยู่ของผู้ไม่มีรูปกาย แต่ได้ฌานสมาบัติระดับอรุปรมาณ 4 โดยภพภูมิทั้งสามนี้เป็นที่รองรับผู้มาเกิดตามกรรมดีและกรรมชั่วของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งตรงกับความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือถ้าทำดีก็ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ถ้าทำชั่วก็ต้องตกนรก โดยเปรตคือผู้ที่ตอนมีชีวิตอยู่ทำชั่ว แต่ไม่มากพอที่จะตกนรก เมื่อตายไปแล้วจึงต้องไปเกิดเป็นเปรต หรือคนที่ทำชั่วมาก ๆ จนตกนรก เมื่อรับกรรมในนรกแล้ว แต่ยังเหลือเศษกรรมก็ต้องมาเป็นเปรต หรือแม้แต่เทวดาเมื่อเสวยผลบุญในสรวงสวรรค์แล้ว บางครั้งก็ต้องมาเกิดเป็นเปรต เพื่อรับผลกรรมที่เคยทำไว้ โดยในพระไตรปิฎก เปรตนั้นแบ่งออกเป็นหลายชนิด ดังนี้ ตามคัมภีร์โลกบัญญัติ มีเปรต 12 ชนิดที่พบที่ ณ เทือกเขาหิมาลัย ตามอรรถกถาลักษณะสังยุตต์ สังยุตตนิกาย นิทานวรรค มีเปรต 21 ชนิด ที่พบ ณ เขาฉิมกุฏ และตามอรรถกถาเปตวัตถุ ขุททกนิกาย แต่เปรตที่คนไทยรู้จักกันเป็นอย่างดีน่าจะเป็นเปรตปากเท่ารูเข็มหรือสุจิมุขเปรตจัดอยู่ในเปรต 12 ชนิดที่พบที่ ณ เทือกเขาหิมาลัย “มีลักษณะจดจำได้ง่ายไม่รู้ลืม คือตัวสูงใหญ่เท่าต้นตาล ท้องโตเท่าภูเขา คอยาว แต่มีช่องปากเล็กเท่ารูเข็ม กินอะไรก็ลำบาก กินได้เพียงทีละน้อยเท่านั้น เหมือนยักษ์ใช้หลอดอันจิ๋วดุน้ำ กินเท่าไรก็ไม่อิ่ม หิวโหยอยู่ตลอดเวลา มักเร่ร่อนหาอาหารกินในที่ต่าง ๆ กินอาหารทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นน้ำลาย น้ำมูก น้ำหนอง หรือน้ำเหลือง คนที่เกิดเป็นเปรตชนิดนี้ เพราะมีนิสัยตระหนี่ถี่เหนียว มีสมบัติและอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่ยอมแบ่งปันให้คนอื่นไม่ทำบุญสุนทานหรือสร้างกุศล แลมาบอกบุญหรือทำบุญไม่ให้ทำบุญ ด้วยคำพูดส่อเสียด หยาบคาย ทำให้เขาเจ็บใจ รวมถึงเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่ประพฤติทุจริต คอร์รัปชัน ด้วยขณะจิตกำลังจะข้ามภพมาสู่โลกเปรต ภาพของตนขณะด่าทอคนอื่น หรือการทุจริตคอร์รัปชัน จะปรากฏให้เห็น นำจิตมาสู่โลกของเปรตปากเท่ารูเข็ม”¹²⁷

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า เปรตเป็นผีที่ตอนมีชีวิตทำบาปทำกรรม สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ดังนั้นในการรับรู้ของคนไทย เปรตจึงมักจะเชื่อมโยงกับคนหรือสิ่งชั่วร้าย หรือการกระทำที่รับไม่ได้หรือน่ารังเกียจในสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้เปรตเป็นคำด่าทอหรือเปรียบเทียบคนหรือการกระทำที่ชั่วร้ายดังกล่าว นอกจากนี้ จากความเชื่อที่ว่า เปรตเกิดจากคนที่เมื่อตอนมีชีวิตใช้กำลังหรืออำนาจของตนสร้างความเดือดร้อนใจให้ผู้อื่น เมื่อกลายเป็นเปรตก็เหมือนเป็นการถูกริบกำลังและอำนาจเหล่านั้นให้อยู่ในสถานะที่ไม่สามารถทำร้ายใครได้ เนื่องจากเปรตเป็นผีที่ถึงแม้จะมีรูปร่างใหญ่โตมากแล้ว แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรใครได้และช่วยเหลือตัวเองก็ไม่ได้ ได้แต่ขอให้คนอื่นช่วยอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ เพื่อที่จะได้หลุดพ้นจากการเป็นเปรตหรือก็คือต้องอาศัยกรรมดีที่ผู้อื่นอุทิศไปให้ ทำให้เปรตมีลักษณะของความอ่อนแอ ไร้ความสามารถ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดการผลิตและการพัฒนา ซึ่งก็เป็นคนประเภทที่สังคมเมืองร่วมสมัยภายใต้แนวคิดทุนนิยม บริโภคนิยมไม่ให้การ

¹²⁷ ว. วิสุทธิสารี. (2550). เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน. สำนักพิมพ์บ้านหนังสือรัตนโกสินทร์. หน้า 155-156.

ยอมรับ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่ประสบความสำเร็จ อ่อนแอ ถ้าเป็นผู้ชายก็ไม่สมเป็นลูกผู้ชาย หลุดออกจากรอบของความเป็นชายแบบกระแสหลักและปัจเจกที่พึงประสงค์ของสังคมเมือง

นอกจากนี้ เปรตยังเป็นผีที่ใกล้ชิดกับกรุงเทพฯ มากที่สุดจากตำนานเปรตวัดสุทัศน์ ซึ่งมีหลายเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานเปรตในพื้นที่ดังกล่าวว่า ในอดีต เมื่อยังไม่มีไฟฟ้าคนมักเข้าใจผิดว่าเสาชิงช้าเป็นขาเปรต หรือในช่วงที่เกิดโรคหิวตักโรคระบาดได้มีคนเสียชีวิตเป็นจำนวนมากและมีการนำศพของผู้เสียชีวิตมารวมกันที่บริเวณเสาชิงช้า ก่อให้เกิดความหวาดกลัวและเกิดเรื่องเล่าว่าบริเวณนี้มีเปรต นอกจากนี้ ในบริเวณเสาชิงช้ายังยังมีศาสนสถานอยู่เป็นจำนวนมากส่งผลให้มีผู้มาแสวงบุญมากตามไปด้วยจึงมักมีขอทานมาขอทานจากผู้มาแสวงบุญ ขอทานเหล่านี้จะถูกเปรียบเทียบกับเปรตที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และได้แต่ขอส่วนบุญจากคนอื่นเหมือนการขอทาน ซึ่งจะเห็นว่า ความเชื่อของเปรตทางพระพุทธศาสนาส่งอิทธิพลต่อทัศนคติของคนในสังคมไทยที่ก่อให้เกิดการเปรียบเปรยคนที่ไร้ประโยชน์และก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นว่าเป็นเปรต ซึ่งเป็นผีที่ชั่วร้ายเพราะเป็นผลกรรมของคนที่ทำกรรมชั่วเมื่อมีชีวิตอยู่ และยังเป็นผีที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ แม้แต่การจะกินอาหารก็ยังกินไม่ได้ แนวคิดดังกล่าวยังคงส่งผลต่อทัศนคติของคนในสังคมเมืองร่วมสมัย แต่มีการเปลี่ยนแปลงตรงที่แนวคิดเกี่ยวกับเปรตถูกผูกโยงเข้ากับแนวคิดแบบสมัยใหม่อย่างทุนนิยมมากขึ้น โดยเปรียบคนที่ลักษณะไร้ประโยชน์เหมือนเดิม แต่เป็นไปในเชิงของการไม่ก่อให้เกิดการผลิต (productive) ไม่สร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดความเจริญหรือการพัฒนา และยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นในบริบทสังคมเมืองร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับความสามารถในการทำงานการผลิตและการพัฒนาว่าเป็นเปรต ซึ่งคนลักษณะดังกล่าวก็มักจะถูกปัดออกจากสังคมกระแสหลักให้เป็นสถานะของคนชายขอบ ดังเช่น รังเพลิงที่มีสถานะเป็นคนชายขอบจากการใช้ชีวิตตามความฝันจนหลักลอย และในแง่ของความเป็นชายก็ไม่ได้เป็นผู้ชายกระแสหลักตามบริบทของสังคมเมือง อีกทั้งยังถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของผู้หญิงมาโดยตลอด สถานะความเป็นชายของของรังเพลิงจึงอ่อนแอ ทำให้รังเพลิงไม่ต่างจากเปรตในสายตาคนอื่น อย่างไรก็ตาม รังเพลิงได้นำความเป็นชายขอบในรูปแบบของพลังอำนาจมหาศาลของเปรตที่เชื่อมโยงกับร่างกายอันสูงใหญ่ของเปรตมาเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจที่ไม่เคยมีมาก่อนของตัวเอง อันเป็นอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมประชานิยม (pop culture) เกี่ยวกับซูเปอร์ฮีโร่ ซึ่งจะเห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับเปรตที่แต่เดิมเป็นผีที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาและมีหน้าที่รับใช้พระพุทธศาสนา เมื่อเดินทางเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยก็มีการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดหล่อหลอมเข้ากับอิทธิพลของความเป็นสมัยใหม่และเมื่อเชื่อมโยงกับความเป็นชายก็ทำให้เห็นบทบาทของความเป็นชาย รวมทั้งประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของผู้ชาย โดยเฉพาะผู้ชายชายขอบอย่างรังเพลิงต้องเผชิญ อีกทั้งยังมาเปิดโปงอีกด้านของความเป็นกระแสหลักที่สังคมเมืองร่วมสมัยให้คุณค่าว่าแท้ที่จริงก็แฝงด้วยความบิดเบี้ยวและความรุนแรง จนกลุ่มคนเหล่านี้ก็ไม่ต่างจากเปรตที่ชั่วร้าย

3.4.1 ผู้ชายชายชอบกับการกลายเป็นเปรตของรังเพลิง

สำหรับรังเพลิง เมื่อเทียบกับความเป็นชายตามมายาคติแล้ว เขาแทบไม่มีอะไรที่ตรงตามมาตรฐาน ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตาที่เป็นคนตัวเล็ก ไม่สูง รูปร่างไม่ดี ตีตจะลงพุง หน้าตาไม่ได้หล่อเหลา ต่างจากอเล็กซ์ในนวนิยายเรื่อง *กระหัง* ที่รูปร่างหน้าตาตรงมาตรฐาน มีความรับผิดชอบในการทำงาน อีกทั้งรังเพลิงยังมีอุปนิสัยเป็นคนช่างฝัน เขามีความฝันที่จะเป็นศิลปิน ได้ทำเพลงเป็นของตัวเองจนยอมลาออกจากงานประจำที่เงินเดือนค่อนข้างมั่นคงเพื่อที่จะได้ทำตามความฝันของตัวเอง ซึ่งเส้นทางก็ไม่ได้สวยงามดังหวัง แต่รังเพลิงก็ไม่เคยทิ้งความฝันของตัวเอง ทั้งหมดที่รังเพลิงเป็นหรือทำไม่ใช่เรื่องผิด แต่เขาไม่ตรงตามมายาคติความเป็นชาย และไม่ตรงตามความคาดหวังของสังคม การยึดมั่นในความฝันมองเผิน ๆ ดูเป็นคนมีความตั้งใจและมั่นคงต่อเป้าหมาย แต่ในเมื่อไม่สามารถทำให้ความฝันเป็นจริงหรือประสบความสำเร็จได้ก็เป็นการไม่ก่อให้เกิดการผลิต (productive) และดูหลักลอยจนไร้ความมั่นคงในชีวิต อย่างไรก็ตาม ความล้มเหลวของรังเพลิงส่วนหนึ่งก็มาจากกรอบของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ดูเหมือนจะเปิดกว้างรองรับความฝันของทุกคน แต่ในความเป็นจริงกลับตอบสนองคนเพียงกลุ่มเดียวคือคนที่อยู่ในกฎกรอบของสังคมหรือถ้าจะมีความคิดที่แตกต่างก็ต้องเป็นความแตกต่างที่แข็งแกร่งมากพอที่จะขายได้ ความฝันของอีกหลายคนรวมถึงรังเพลิงจึงเป็นได้แค่ความฝัน ความล้มเหลวของรังเพลิงส่วนหนึ่งจึงเกิดจากกฎกรอบอันคับแคบของสังคมเมืองเองที่เลือกสนับสนุนคนกลุ่มหนึ่งมากกว่าคนอีกกลุ่มหนึ่ง

รังเพลิงยังเคยนึกกันว่าประเทศเฮงชวยแบบทุกอย่างมารองรับคนแค่ประเภทเดียว พวกแตกแถวจะถูกกำจัดจนไม่อาจมีชีวิตอยู่ แต่ตอนนี้ เขารู้แล้ว ผู้ใหญ่พูดถูกมาตลอด เป็นเพราะเขาไม่เชื่อฟังเอง อุดรคิดนอกกรอบเอง ถ้าเขากัดฟันเป็นพนักงานบริษัทต่อไปจบจนวางวาย ว่าง่ายกับนายจ้าง ว่าง่ายกับผู้อยู่ข้างบน ทุกอย่างคงไม่ยากลำบากขนาดนี้ คงไม่ก่อให้เกิดขนาดนี้!¹²⁸ (ปรাপต์, 2561)

ประกอบกับตัวเขาเป็นคนค่อนข้างเก็บตัว ไม่ค่อยสูงส่งกับใคร ไม่ค่อยสู้คนอย่างที่ตัวเองคิดถึงกับตัวเองว่า “เป็นเพียงชายห้อยกรอดและแหงนแหย แค่มหาเท่าที่วิ่งหางจุกตูด”¹²⁹ ไม่กล้าแม้แต่จะบอกกล่าวปัญหาหรือความปรารถนาของตัวเองตรง ๆ ทำให้จัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตของตัวเองไม่ได้ จากอุปนิสัยที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้รังเพลิงถูกมองเป็นคนไม่ได้เรื่อง ชี้แพ้ เป็นคนชายขอบ เพราะไม่ตรงตามมาตรฐานของความเป็นชายกระแสหลักในบริบทสังคมเมืองที่ต้องประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือน้อยก็จะต้องมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน รวมทั้งต้องมีเรือนร่าง

¹²⁸ ปรাপต์. (2561). เปรต (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 121-122.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 9.

ที่เหมาะสมต่อการทำงานด้วย ซึ่งร้องเพลงไม่มีคุณสมบัติเหล่านี้เลย จนโดนดูถูกดูแคลนอยู่เสมออย่าง “อู๋ ไอ้ตาขาวเอ๊ย! ทำเป็นปากดี”¹³⁰ หรือ “พี่เคยบอกเพลงแล้วว่าน่าจะออกโรงสักคัน แต่เขาก็เป็นคนมักน้อยนะเนอะ”¹³¹

การเป็นคนขายขบสงผลให้ร้องเพลงโดนดูถูกดูแคลน เอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ จนในที่สุดนำไปสู่การตัดสินใจฆ่าตัวตาย แต่ที่เขาจะตายตามที่ใจหวัง ร้องเพลงกลับตื้นขึ้นมาร่วมกับการมีเงาสะทอนเป็นปรต ซึ่งการตายของร้องเพลงในครั้งนี้ ดีความได้ว่าเป็นการตายจากการเป็นร้องเพลงคนเก่าที่เป็นคนหัวอ่อน เห็นอกเห็นใจคนอื่นจนตัวเองต้องตกที่นั่งลำบากเสียเอง เป็นร้องเพลงคนใหม่ที่เป็นคนก้าวร้าว ไม่ยอมคน เต็มไปด้วยความรุนแรงและความเคียดแค้น

โลหะเรียบเป็นเงามันสามารถสะท้อนภาพจุจบันกระจก อักษรภาษาอังกฤษ
ลอยตัวเด่นอยู่ตรงกึ่งกลาง

Welcome to New U

[...]

เงาในแผ่นโลหะนั้นมีลักษณะสูงเป็นล่ายาวจรดเพดาน คล้ายเสาสองต้นใหญ่เท่า
โคนต้นสนเสียดฟ้า¹³²

ซึ่งการเป็นปรตของร้องเพลงเป็นเหมือนการหยิбыืมพลังอำนาจจากผีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมมาใช้ในการระบายความคับข้องใจ แก้ก้น และสร้างอัตลักษณ์จากการที่การเป็นปรตของเขาทำให้เขาเป็นที่ยอมรับหรือถูกกล่าวถึงยิ่งกว่าตอนที่พยายามสร้างเพลงทำผลงาน และยังทำให้เขามีอำนาจในการต่อสู้ แก้ก้นเขาที่เคยเอารัดเอาเปรียบเขา ซึ่งในยามปกติเขาไม่มีทางทำได้อีกด้วย กล่าวคือ การเป็นปรตของร้องเพลงเป็นการวิพากษ์ชนบของความเป็นกระแสหลัก ชนบของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ก่อให้เกิดการกีดกันคนที่ไม่ตรงตามชนบออกไปอยู่ชายขอบจนร้องเพลงต้องไปหยิбыืมอำนาจของผี ซึ่งเป็นความเป็นอื่นและความเป็นชายขอบเช่นเดียวกันมาใช้ จนนำไปสู่ความผิดปกติและความรุนแรงเรียกได้ว่า ชนบของความเป็นชายขอบกระแสหลักตามแนวคิดและวิถีแบบสังคมเมืองเองที่สร้างปรตมหานครขึ้นมา

อย่างไรก็ดี คนในสังคมเมืองก็ถูกหล่อหลอมให้กลายเป็นคนไม่สนใจคนอื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวจนกระทำความรุนแรงกับคนอื่นได้จนชั่วร้ายไม่ต่างจากปรต การเป็นปรตของร้องเพลงจึงไม่ต่างอะไรกับการกลายเป็นคนทั่วไป ซึ่งแม้จะหลุดออกจากบริบทของพระพุทธศาสนาเดิมไป แต่ก็

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 44.

¹³¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 48.

¹³² เรื่องเดียวกัน. หน้า 12.

สะท้อนให้เห็นร่องรอยของความเชื่อดั้งเดิมที่มีต่อความชั่วร้ายของคนที่กลายเป็นเปรต ทั้งนี้ยังรวมกับลักษณะของการเป็นคนที่แพ้ของรังเพลิงที่จัดการชีวิตของตนเองไม่ได้ ไม่สู้คน เหมือนเปรตที่ทำอะไรไม่ได้ นอกจากขอส่วนบุญจากคนอื่น อย่างที่เขาเล่าว่า “คล้ายกับว่าคำขอของเขาเท่าเสียงเปรตครวญ”¹³³ นอกจากนี้ รังเพลิงยังเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด บ้านเดิมของเขาอยู่ที่ถนนดินสอ ไม่ไกลต่างเสาชิงช้าอันเป็นต้นกำเนิดตำนานเปรตของกรุงเทพฯ จึงกล่าวได้ว่า เปรตมีความใกล้ชิดกับคนกรุงเทพฯ มากกว่ากระสือ กระหังหรือปอบที่มีที่มาจากต่างจังหวัด การใช้เปรตเป็นการนำความเชื่อดั้งเดิมของคนกรุงเทพฯ มาโต้กลับและตีความถึงภาพสะท้อนความชั่วร้ายของกรุงเทพฯ โดยคนกรุงเทพฯ เอง อย่างไรก็ตาม แม้เปรตจะเชื่อมโยงกับความชั่วร้าย แต่รังเพลิงก็นำพลังอำนาจของเปรตที่ดีความมาจากความสูงใหญ่ของเปรตมาใช้ในการระบายความคับแค้นต่อคนที่เคยสร้างความเดือดร้อน ดูถูกดูแคลนเขา ซึ่งในกระบวนการแก้แค้นของคนรังเพลิงก็ยังเปิดเผยอีกด้านหนึ่งของคนที่อยู่ในกระแสหลักว่าการทำตามชนบของสังคมเมืองให้อยู่ในกระแสหลักคือดูดี ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง ล้วนแฝงด้วยความชั่วร้ายทั้งสิ้น

3.4.2 การทวงคืนความยุติธรรมผ่านรูปลักษณ์ที่ใหญ่โตและพลังอำนาจมหาศาลของเปรต

จากรูปลักษณ์ของเงาเปรตของรังเพลิงจะเห็นว่าตรงกับเปรตตามตำนานและเป็นเปรตประเภทที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมไทยคือ “ร่างผอมสูงเสียดฟ้ายืนจังก้า ส่วนยอดคือหัวโตล้อมด้วยผมหยิก ดวงตาเหลือกถลนเป็นลูกกลมดูเกรี้ยวกราด ปากเล็กจนมองไม่เห็น ทั้งร่างไร้อาการลั่นผิวดำเยี่ยงเปลือกไม้ ทว่าเป็เปลือกไม้ที่มียางซึมไหลเป็นสีเลือดและน้ำหนอง ออกผอมผ่ายแสดงซีโครงเป็นร่อง ๆ เอวกำ ขนขาววอมแลเห็นกล้ามเนื้อเหี่ยวฟิบ ขณะที่ฝ่ามือใหญ่เหมือนใบลาน มีนิ้วเรียวยาวชวนหวาดผวา”¹³⁴ แม้เงาเปรตของรังเพลิงจะมีลักษณะตรงตามตำนาน แต่บริบทกลับต่างออกไป โดยแต่เดิมตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เปรตคือผู้ที่ตอนที่ชีวิตใช้อำนาจและกำลังของตัวเองสร้างความเดือดร้อน เอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบ ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เมื่อตายไปจึงอยู่ในสถานะที่ไร้อำนาจ ไร้กำลัง แม้จะมีร่างกายใหญ่โตต้องร้องขอส่วนบุญจากคนอื่น เงาเปรตของรังเพลิงที่ใหญ่โตกลับมาพร้อมด้วยพลังอำนาจมหาศาล อย่างที่รังเพลิงเห็นว่า เงาเปรตของเขาทำให้เขาเหมือนเป็นซูเปอร์ฮีโร่

นี่คือรางวัลจากความตาย ความตายที่ไม่ยอมให้เราได้ตาย! รังเพลิงเข้าใจแล้ว
นรกคงเวทนาที่เขาจะต้องตายโดยไม่เคยได้สิทธิ์ได้ตอบพวกสารเลวเลย พลังวิเศษจึงถูก

¹³³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 79.

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 58.

หยิบยื่น เขารู้สึกคล้ายตัวเองกลายเป็นซูเปอร์ฮีโร่ เป็นอัลท์ที่ผอมลงหน่อย ตาโปนและมีมือใหญ่ขึ้นอีกหน่อย¹³⁵

การตีความการเป็นเปรตว่าเสมือนเป็นซูเปอร์ฮีโร่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมเมืองร่วมสมัยว่าความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรมต่าง ๆ เสื่อมโทรมลงมามาก เजाเปรตของรังเพลิงจึงหลุดออกจากบริบททางพระพุทธศาสนาแปรเปลี่ยนว่าอยู่ภายใต้แนวคิดปัจเจกนิยม จากการที่ความคิดของรังเพลิงที่มีต่อเजाเปรตของเขาเป็นเหมือนความชอบธรรมและสิทธิ์ที่จะจัดการเอาคืนหรือเรียกร้องสิทธิ์กับคนที่เคยสร้างความเดือนร้อนให้เขาได้ ความชอบธรรมดังกล่าวทำให้เขารู้สึกตัวใหญ่ มีพลังกำลังมหาศาลอย่างไรก็ตาม ถึงแม้เजाเปรตของรังเพลิงจะหลุดจากบริบทดั้งเดิม แต่ก็ยังพอเห็นร่องรอยแนวคิดของเปรตอยู่ จากการที่การที่เปรตแม้จะปากเท่ารูเข็ม แต่ขนาดตัวที่ใหญ่ก็เหมือนมาเป็นสิทธิ์เป็นเสียงในการขอให้คนทำบุญอุทิศไปให้ได้ เजाเปรตของรังเพลิงที่มีขนาดใหญ่จึงเหมือนเป็นการที่เขามีสิทธิ์จะจัดการคนที่เคยสร้างความเดือนร้อนให้เขา ส่วนบุญที่รังเพลิงได้รับคือความชอบธรรมในการจัดการคนเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้จะได้รับความชอบธรรมในการเรียกร้องหรือจัดการคนที่เคยเอาเปรียบสร้างความเดือนร้อนให้เขา แต่รังเพลิงกลับเลือกวิธีการใช้ความรุนแรงในการกระทำนั้น ซึ่งการใช้ความรุนแรงหรือพลังกำลังเป็นการรื้อฟื้นความเป็นชายให้กับตัวเขาที่ต้องทนถูกดูถูกดูหมิ่นมานานเนื่องจากความเป็นชายแบบดั้งเดิมมักถูกผูกติดกับการแสดงให้เห็นความเข้มแข็ง ความแข็งแกร่งหรือการใช้กำลัง อีกทั้งการมองว่าเजाเปรตของตนเป็นเหมือนฮีโร่ก็เป็นการเอาธิปไตยของภาพยนตร์ฮีโร่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประชานิยม (pop culture) ที่ผลิตซ้ำภาพความเป็นชายแบบดั้งเดิมมาตีความเปรต เพื่อรื้อฟื้นความเป็นชาย ดังที่ไทวีกา อิงสันเทียะ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ *บริโภคนิยมและวิกฤติความเป็นชายในนวนิยายอเมริกันร่วมสมัย* ว่า วัฒนธรรมสมัยนิยมกำลังผลิตซ้ำภาพความเป็นชายแบบหัวรุนแรงผ่านสื่อมวลชน เช่น ในภาพยนตร์แนวสยองขวัญ สืบสวนสอบสวน แอ็คชั่นหรือวิทยาศาสตร์ของวงการฮอลลีวูดมักจะสร้างให้ตัวละครชายในเรื่องเป็นนักรบ หรืออาชญากรที่มีความเป็นชายน่าหลงใหล เพื่อเติมเต็มความปรารถนาและความขาดของผู้ชายที่กำลังเผชิญวิกฤติความเป็นชาย (ไทวีกา อิงสันเทียะ, 2555)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากเหยื่อของรังเพลิงแต่ละคนจะสะท้อนให้เห็นอีกด้านของสังคมเมืองสมัยใหม่ภายใต้ลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเกือบทุกคนที่ถูกรังเพลิงฆ่าล้วนแต่มีลักษณะของปัจเจกที่พึงประสงค์ เป็นบุคคลที่อยู่ในกระแสหลักของบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัย คือประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เป็นที่ยอมรับนับหน้าถือตาในสังคม แต่อีกด้านเป็นคนที่เห็นแก่ตัว เอาวัดเอาเปรียบ และกลวงโปอย่างน่าตกใจ อย่างเช่น กดา เจ้าของห้องเช่าของห้องข้าง ๆ รังเพลิงที่ปล่อยให้อารตกับณัชชาวัยรุ่นค้ายามาเช่าและจัดปาร์ตี้อย่างไม่เกรงใจจนรังเพลิงผลิตผลงานไม่ได้ ในขณะที่กดาเองก็ไม่ยอมจัดการอะไร อีกทั้งยังเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 156.

ชายผู้นี้มีนิสัยโมโหร้าย ทว่าความรื้อนร้ายไว้ได้ก็รียนนุ่มและถ้อยคำหวาน
ทั้งนี้ก็เพื่อรีดประโยชน์จากคนรอบด้านจวบหาค่าไม่ได้แล้วจึงใสหัวทิ้ง ที่เคยนุ่มหวานก็จะ
แลบสันดานหยาบช้า เป็นคนจำพวกที่เห็นคนไม่เป็นคน ทว่าเป็นสะพาน เป็นบันได เป็น
ตุ๋นที่เอื้อหรือเป็นถึงขยะสำหรับคนถ่มเสลด¹³⁶

มิติ เพื่อนรุ่นน้องที่เคยเป็นคู่อิกันมาตั้งแต่มัธยม แต่เมื่อถึงเวลากลับเขียเข้างแล้วเข้าวงการไปคนเดียว
เนื่องจากเขาเป็นคนรูปร่างหน้าตาดี และยังขโมยเพลงของรังเพลิงมาใช้เป็นของตัวเองอีกด้วย
“ไม่รู้เป็นคุณสมบัติหรือโทษสมบัติกันแน่ ประสาเหตุไฉนทำให้รังเพลิงจับโน้ตแม่น มันลูกกลมถึงขั้นรู้สึก
คุกคามในครั้งนี่ เมื่อแต่ละนาที่ที่ผ่าน จากแค่คล้าย ๆ เมโลดี้เพลงใหม่ของไอ้มิเริ่มกลายเป็น
‘หน้ากากลีลาศ’ ของเขา!”¹³⁷ อีกทั้งมิติยังเป็นกลุ่มคนรักรวมเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มชายขอบของสังคม เขายอมมีความสัมพันธ์กับเข้มเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่ต่างจากการขายตัว

ไม่เพียงแค่นั้นเท่านั้น แต่ยังเป็นคนในครอบครัวของรังเพลิงเองด้วยอย่าง เจนจรรย์กับนัท
จรรย์ ลูกพี่ลูกน้องและหลานสาวที่เอาแต่จะเคยดูถูกดูหมิ่นซ้ำเติมสร้างบาดแผลทางจิตใจให้กับเขา
อย่างทีกล่าวไว้แล้วข้างต้น และเทพประธาน ซึ่งมองจากภายนอกเขาดูเป็นปัจเจกที่พึงประสงค์ เขา
ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานตามลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมทุกประการ แต่การเอารับ
แนวคิดดังกล่าวมาใช้ส่งผลให้ตัวเขาสูญเสียอัตลักษณ์ ไม่ต่างจากคนอื่น ๆ ในสังคมที่มุ่งแต่จะประสบความสำเร็จตามมาตรฐานสังคม จนตัวตนหายไปเหลือแต่ความว่างเปล่ากลวงโป ซึ่งนำเสนอให้เห็น
ความผิดปกติที่เกิดจากบรรทัดฐานของสังคม

อย่างที่รังเพลิงเคยว่า เทพประธานวางมาดโก้แต่ข้างในกลวงโป ต่อให้พยายาม
ปกปิดจนรู้นั้นเล็กเท่ารูเข็ม แต่มันก็เป็นรูที่ถมไม่เต็มเพราะโลกกระหาย ครั้งหนึ่งแฟน
หนุ่มของพันซิงไปเที่ยวเชียงใหม่แล้วกลับมาพร้อมขนมของฝาก เทพประธานบ่นว่าแมค
คาเดเมียแบบเปลือกแกละยาก สตรอเบอร์รี่ก็เปรี้ยวเซ็ดฟัน กระนั้นระหว่างบ่นกลับสวา
ปามทุกอย่าง แถมกวักเรียกพนักงานแผนกอื่นมารวมกินด้วยท่าทางราวกับเป็นคนซื้อมา
เอง¹³⁸

และในขณะที่ตัวเขาดูเป็นคนที่มีภาวะผู้นำ แต่เทพประธานกลับไร้อำนาจ เขาเกรงใจภรรยาจนหงอ
เพราะอาศัยฐานะของทางบ้านภรรยากระดับตัวเองขึ้นมา อีกทั้งในช่วงสุดท้ายของชีวิต เมื่อชีวิตของ

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 42.

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 99.

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 64.

เขาหลุดออกจากการควบคุม สิ่งที่เขาประณามทำคือสวนมนต์อ่อนหวานต่อรูปของนุจรีย์ แม่ยายของตัวเอง ซึ่งทำให้เขาสูญเสียความเป็นชาย จากการอยู่ใต้อำนาจของผู้หญิงทั้งภรรยาและแม่ยายและความไร้ความสามารถในการควบคุมจัดการชีวิตของตัวเองถึงขนาดต้องมาอ่อนหวานคนตาย “ยกมือไหว้คุณนุจรีย์ไม่รู้หรือกว่าพวกเปรตสารเลวนั้นมันผุดขึ้นมาจากไหน เพราะฝีมือใคร แต่ได้โปรด คุณแม่ช่วยปกป้องคุ้มครองผมกับเจนด้วย คุณแม่ผู้ทรงอำนาจ...”¹³⁹ ดังนั้น ผู้ชายทุกคนที่เคยมองว่ารังเพลิงไม่สมชายก็ล้วนแต่สูญเสียความเป็นชายด้วยกันทั้งสิ้น

เหยื่อของรังเพลิงแต่ละคนเหมือนเป็นภาพสะท้อนอีกด้านหนึ่งของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ด้านหนึ่งคือความเจริญ ความทันสมัย การพัฒนา แต่อีกด้านกลับเต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบ ความเห็นแก่ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากแนวคิดภายในสังคมเอง ไม่ต่างจากภาพสะท้อนเงาเปรตของรังเพลิงที่ปกติก็เป็นคนธรรมดาแต่อีกด้านของกระจกคือเปรตหรือความชั่วร้ายทั้งปวง กล่าวคือ คนในสังคมเมืองร่วมสมัยเอารัดเอาเปรียบกันไม่ต่างจากเปรตที่เป็นภาพแทนของความชั่วร้าย อย่างที่รังเพลิงเปรียบความโลภของเทพประธานที่ไม่อาจเต็มเต็มได้เหมือนปากเท่ารูเข็มของเปรต หรือ “ภาพมือของไอ้มีที่กำลังเกาเกาเกาแกะกระจ่ายออกจากกัน และแล้วแผ่ซ้อนกันจนดูเหมือนมือของมังกรกว้างใหญ่เท่าใบลาน!”¹⁴⁰

3.4.3 ชีวิตใต้เงาผู้หญิงของรังเพลิง

นอกจากลักษณะนิสัยของรังเพลิงที่ทำให้เขาไม่ตรงตามมายาคติหรือความคาดหวังของสังคม จนถูกมองว่าไม่สมกับเป็นผู้ชายหรือสูญเสียความเป็นชายแล้ว ชีวิตของรังเพลิงก็ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้หญิงมาโดยตลอด โดยผู้หญิงที่มีอิทธิพลในชีวิตเขา ได้แก่ นุจรีย์ พี่สาวของมารดาหรือป้าของรังเพลิง เจนจรีย์ ลูกพี่ลูกน้องของรังเพลิง รังเรข น้องสาว และพันซัง แฟนสาวของรังเพลิง สำหรับ นุจรีย์ เธอเป็นคนที่ทำให้ครอบครัวของรังเพลิงต้องแตกสลายจากคำยุยงของนุจรีย์ที่ทำให้แม่ของรังเพลิงเริ่มต่อต้านพ่อ ลงท้ายที่ในที่สุด พ่อของเขาก็เริ่มทนไม่ไหวและไปมีบ้านเล็กบ้านน้อยดังคำพูดของนุจรีย์ และทำให้แม่ของรังเพลิงต้องเสียใจจนตรอมใจเสียชีวิต เป็นผลให้รังเพลิงไม่ถูกกับพ่อของตัวเอง

พ่อระหองระแหงกับแม่เพราะแรงปากป้านุจ [...] ในปีแรกนั้นนายรังสรรค์ทนได้ ปีที่สองก็ยังทนได้ แต่เมื่อปีถัดๆ ไปภรรยาอาการหนัก สามี่เริ่มเบื่อหน่ายและออกไปตระลอนข้างนอก รู้ตัวอีกครั้งก็มีบ้านเล็กอีกบ้าน คำที่ป้านุจว่าไว้กลายเป็นจริงดุจผีเจาะปากมาซัดแข่ง¹⁴¹

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 204.

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 99.

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 103.

ในขณะที่เจนจรรย์ก็คล้ายมารดา มักจะถูกดูหมิ่นรังเพลิงมาตลอด และชอบนำรังเพลิงไปเปรียบเทียบกับสามีของตัวเองคือเทพประธานที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานมากกว่า โดยที่ไม่ได้คิดเลยว่าความสำเร็จของเทพประธานมาจากการเอาเปรียบรังเพลิง “นายเพลิงไม่เคยเก่งเรื่องเอาตัวรอด” เจนจรรย์ส่ายหน้าปรารถนา ปากยิ้มหมิ่นให้พันซังอย่างเห็นได้ชัด¹⁴² ส่งผลให้นัทจรรย์ ลูกสาวของเจนจรรย์ชอบดูถูกรังเพลิงไปด้วยทั้งที่รังเพลิงมีศักดิ์เป็นน้า “นี่ถ้ารู้ว่าเพลิงเล็กเขียนเพลงกาก ๆ แล้วสร้างงานให้เข้าทำสักครึ่งหนึ่งของพี่มิ ป่านนี้คงดังไปแล้ว ไม่ต้องให้พ่อเดินเที่ยวหางานให้หรอก เขียนเพลงอย่างนั้น นัทแต่งบทอาชยานจวกข้อด้อยของมันได้ยาวกว่าเพลงซะอีก”¹⁴³ สำหรับ รังเลขน้องสาวของรังเพลิง แม้ว่าเธอจะไม่เคยทำร้ายหรือพูดจาเสียดสีรังเพลิง แต่เธอเป็นคนที่ทำให้รังเพลิงรู้สึกผิด เป็นการตอกย้ำถึงความไม่ได้เรื่องของเธอที่ทำให้ให้น้องสาวต้องมาลำบาก ต้องทำในสิ่งที่เขาควรจะเป็นคนทำ

ชายหนุ่มเคยกล่อมตัวเองเสมอว่าเขาได้ทำหน้าที่ของสมาชิกในบ้านอย่างดีที่สุดแล้วโดยโอนเงินมาให้ทุกเดือน ดีที่สุดในความหมายว่าไม่เบียดเบียนทั้งความสุขของตัวเอง และยังได้ดูแลคนในบ้าน จวบบัดนี้เห็นความเปลี่ยนแปลงของน้องจึงสะอึกถึงสะท้อนใจ เพิ่งถั่งแต่ว่าระหว่างที่ตัวเองตามหาฝัน และดิ่งดำกับวังวนมืดในชีวิตของตน คร่ำครวญน้อยใจว่าไม่เคยฟังอะไรรอบครวัได้ ที่แท้เขาเองก็ไม่เคยพร้อมจะเป็นที่พึ่งให้ใครเช่นกัน!¹⁴⁴

สุดท้ายคือ พันซัง ซึ่งน่าจะเป็นคนที่ทำลายชีวิตของรังเพลิงมากที่สุด แม้จะเกิดจากความปรารถนาดีก็ตาม ลักษณะนิสัยของพันซังเป็นผู้หญิงเก่ง จัดการทุกอย่างในชีวิตตัวเองได้รวมถึงเข้าไปจัดการชีวิตของรังเพลิงด้วย มีสติ และมีนิสัยชอบควบคุม ชอบให้ทุกสิ่งเป็นไปตามแนวทางที่เธอวางไว้ เรียกได้ว่าแทบจะตรงข้ามกับรังเพลิงทุกประการ พันซังเห็นว่าความฝันของรังเพลิงเริ่มจะเป็นสิ่งที่ถ่วงชีวิตของเขาให้ไม่เจริญก้าวหน้าเหมือนคนอื่น ๆ และยังกระทบกับความต้องการของเธอที่ได้ลงหลักปักฐานอย่างเป็นเรื่องเป็นราว ดังนั้น เธอจึงตัดสินใจที่จะทำลายฝันของรังเพลิงโดยการทำให้เขาเห็นว่าความฝันของเขาไม่ได้เป็นสิ่งดี ๆ มาให้ชีวิตเขา และเขาควรจะทิ้งความฝันนั้นไปและเข้ามาทำงานในระบบแทน เริ่มต้นจากการที่เธอขอลีกกับรังเพลิง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาตัดสินใจฆ่าตัวตาย ทำให้เป็นสนใจเทพประธานจากความสำเร็จของเขาเพื่อให้รังเพลิงตระหนักว่าเขาเองก็ควรจะต้องแสวงหาความสำเร็จแบบนั้นบ้าง และสุดท้ายคือการเข้าไปคอมเมนต์เพลงของรังเพลิงในเชิงเสีย ๆ หาย ๆ เขา

¹⁴² เรื่องเดียวกัน. หน้า 69.

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 71.

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 106.

จะได้หมดกำลังใจในการเป็นศิลปินไส้แห้ง และร้องเพลงเองก็หลงเชื่อไปตามแผนการของพันซังทุกประการ รวากับว่าพันซังเป็นคนซุกใญ่ ส่วนตัวเขาเป็นหุ่นเชิดที่เดินไปตามการกำกับของเธอ

จากข้างต้นจะเห็น ชีวิตของรังเพลิงอยู่ภายใต้การควบคุมหรือเงาของผู้หญิงมาโดยตลอด ซึ่งการถูกควบคุมหรืออยู่ใต้อำนาจของผู้หญิงไม่ต่างกับการสูญเสียความเป็นชาย กล่าวคือ รังเพลิงแต่เดิมก็ไม่สมชายจนแม้แต่ผู้ชายด้วยกันก็ยังคงดูแคลนอยู่แล้ว แล้วยิ่งมาอยู่ภายใต้อำนาจของผู้หญิงอีก รังเพลิงจึงยิ่งไม่เหลือความเป็นชายเข้าไปใหญ่ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอผู้หญิงในลักษณะดังกล่าวเป็นการสะท้อนความกังวลต่อสังคมที่มีต่อการที่ผู้หญิงเข้ามาใช้ชีวิตในสังคม และมาคุกคามสังคมชายเป็นใหญ่ โดยการทำให้ผู้ชายสูญเสียความเป็นชาย อีกทั้งยังเป็นการตอกย้ำถึงอคติทางเพศที่มีต่อเพศหญิงว่าเป็นเพศที่ไร้เหตุผล เพื่อเจ้อ ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตัวเองไม่ได้ เป็นต้น ส่งผลให้นุจรี เจนจรี และพันซังมีลักษณะเป็นหญิงร้ายที่คุกคามสังคมชายเป็นใหญ่

3.4.4 การกลับเข้าสู่ระบบของสังคมกับการหายไปของเงาเปรต

ตามคำเชื่อเรื่องเปรตในพระพุทธศาสนา เปรตจะต้องได้รับการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้จนจะหลุดพ้นจากการเป็นเปรตและไปสู่ภพภูมิใหม่ได้ ซึ่งการทำบุญก็ถือเป็นการทำกรรมดี กล่าวคือ การจะหลุดพ้นจากการเป็นเปรตต้องอาศัยคุณงามความดี ดังนั้น เปรตจึงเป็นผีที่รับใช้พระพุทธศาสนาโดยตรง แต่การหายจากการเป็นเปรตของรังเพลิงเป็นไปในทางตรงกันข้าม โดยเงาเปรตของรังเพลิงจะหายค่อย ๆ หายไปที่ละส่วนเมื่อเขาลงมือฆ่า กล่าวคืออาชัฎกรรมชั่วในการหายจากการเป็นเปรต ซึ่งเป็นภาพตรงข้ามของเปรตตามความเชื่อดั้งเดิม การหายจากการมีเงาเปรตของรังเพลิงจึงเหมือนเป็นกระจกที่สะท้อนภาพอีกด้านหนึ่งของวิถีสังคมเมืองร่วมสมัยที่บีบคั้นให้คนต้องกลายเป็นคนชั่วร้าย เห็นแก่ตัว ใช้ความรุนแรง เอาัดเอาเปรียบ ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ปกติ ดังเช่นรังเพลิงที่กลับกลายเป็นคนที่เห็นคนอื่นเป็นแค่เศษสวะที่บดขยี้ได้อย่างไม่รู้สึกลิด ไม่ต่างจากที่บุคคลเหล่านี้เคยกระทำกับเขา ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากวิถีในสังคมเมืองร่วมสมัยเองที่บีบคั้นให้เขากลับกลายเป็นคนแบบนี้ ซึ่งในทัศนะของรังเพลิงก็คือคนทั่วไป กลายเป็นว่าตัวเขาในอดีตเสียอีกที่ผิดปกติ แต่ความผิดปกตินี้เป็นผลมาจากความคับแคบของสังคมเมืองร่วมสมัยที่ออกแบบมาเพื่อรองรับคนเพียงประเภทเดียวคือชนชั้นกลางถึงสูงที่ประสบความสำเร็จตามแนวคิดทุนนิยมและบริโภคนิยม

ชายหนุ่มกลับมาพบว่านอกจากขาซ้ายของเงาเปรตที่กลายเป็นขามนุษย์ไปแล้วข้างหนึ่ง ตอนนี้ขาขวาก็ลอยเปลี่ยนตามอีกข้าง ความเป็นมนุษย์ได้กลับกลืนถึงได้ออกของเขาแล้ว! [...] รังเพลิงสังเกตรูปร่างของตัวเองตลอดมา สังเกต...ทั้งเห็นเมื่อไหร่ก็ยิ่งหวาดกลัว

เขาพบว่าก่อนหน้านี้การเปลี่ยนสภาพกลับเป็นมนุษย์ได้หยุดลงแล้ว แต่นี่มันกลับลูกกลม
ทันทีที่เขาใช้อำนาจของเปรตกระทำสิ่งผิด¹⁴⁵

นอกจากการหายไปของเงาเปรตของรังเพลิงยังตีความได้ว่าเป็นการระบายออกของความคับข้องใจที่เขาได้รับ โดยเมื่อพิจารณาจากจุดเริ่มต้นของเงาเปรตจะเห็นว่าเกิดจากความอัดอั้นตันใจของรังเพลิงที่โดยเอารัดเอาเปรียบ ไม่เห็นคุณค่ามาโดยตลอด ทำให้เขารู้สึกไร้อำนาจ ไม่มีทางสู้ ดังนั้น เมื่อเขาได้ระบายอารมณ์กับกลุ่มบุคคลที่เคยสร้างความเดือนร้อนใจให้เขา ได้แสดงอำนาจเหนือคนกลุ่มนั้น ความรู้สึกที่อัดอั้นในใจจึงค่อย ๆ เบาบางลง และหากพิจารณาว่าเงาเปรตของรังเพลิงเป็นเสมือนความชอบธรรมของเขาในการเรียกร้องความเป็นธรรมจากกลุ่มคนกลุ่มนั้น การที่เขาเลือกที่จะใช้ความรุนแรงแม้จะให้ความรู้สึกสะใจ แต่ก็เป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมส่งผลให้ความชอบธรรมดังกล่าวค่อย ๆ ลดลงด้วย ทำให้เขากลับกลายเป็นคนธรรมดาที่ไม่มีใครสนใจ เปรียบกับร่างอันใหญ่โตของเปรตที่ทำให้คนเห็นได้ง่ายจึงช่วยเหลือทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ได้ แต่ถ้าเปรตลักษณะเหมือนคนธรรมดาทุกประการก็คงไม่มีใครใส่ใจ

ดังนั้น เงาเปรตของรังเพลิงจึงเป็นภาพสะท้อนวิถีของสังคมเมืองร่วมสมัยที่มองแล้วก็เต็มไปด้วยการพัฒนา ความเจริญ ความศิวิไลซ์ แต่เมื่อเอากะจกมาส่องให้เห็นเงาสะท้อนอีกด้านกลับกลายเป็นเปรต ซึ่งเป็นภาพแทนของความชั่วร้าย ทั้งการเอารัดเอาเปรียบ ความรุนแรง ความล้าหลัง ไม่เหมือนภาพที่ถูกนำเสนอเลยแม้แต่น้อย

โดยสรุปแล้ว นวนิยายชุด *ผีมหานคร* ได้นำเสนอให้เห็นบทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมเมืองร่วมสมัยอันเป็นผลมาจากการเข้ามาของแนวคิดและองค์ความรู้แบบสมัยใหม่ ซึ่งทั้งเพศชายและหญิงก็มีประสบการณ์ ความกังวล การกดทับจากการใช้ชีวิตในสังคมเมืองที่แตกต่างกันไป โดยนำเสนอผ่านผีไทยที่ถูกเปลี่ยนจากบริบทดั้งเดิมมาเป็นบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัย แต่ยังคงเห็นร่องรอยอดีตอยู่ เช่น กระสือกับความเป็นผู้หญิงในฐานะของผู้รักษาและสืบทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นและรากเหง้า กระทั่งกับความเป็นชายและวิถีชีวิตแบบชนบท ปอปกับความหิวโหยที่ถูกปรับให้มาเป็นความหิวโหยความสัมพันธ์ในสังคมเมืองที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเปราะบางและฉิวเฟิน และเปรตกับการเป็นกระจกสะท้อนภาพอีกด้านหนึ่งของสังคมเมืองร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยความชั่วร้ายไม่ต่างจากเปรต ซึ่งเป็นภาพแทนความชั่วร้ายตามทัศนะของคนไทย อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมาได้กลับและสะท้อนแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่เข้ามาและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเมือง โดยเฉพาะบทบาททางเพศ

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 186.

บทที่ 4

ผีไทยกับพื้นที่เมือง

เมื่อกล่าวถึง “ผี” กับ “สังคมเมืองร่วมสมัย” คงดูเป็นสองสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกันและไม่น่าจะอยู่คู่กันได้ เนื่องจากสังคมเมืองร่วมสมัยเป็นผลผลิตมาจากแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ส่วนความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อมาจากยุคเก่า ซึ่งยุคสมัยทั้งสองดูจะตัดขาดออกจากกันอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งความคิดความเชื่อของยุคสมัยนั้น ๆ ด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความเชื่อเรื่องผียังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยไม่เคยจางหาย และไม่สามารถแยกขาดออกจากสังคมเมืองร่วมสมัยได้ ทั้งนี้เนื่องจากผีเป็นผลผลิตของแต่ละยุคแต่ละสมัย ส่งผลให้ผีต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของแต่ละสังคม แต่ยังคงร่องรอยของผีไทยแต่ละชนิดเอาไว้ ทั้งนี้จากการที่ผีเป็นผลผลิตของแต่ละยุคแต่ละสมัย การปรากฏของผีในสังคมเมืองร่วมสมัยจึงสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ วิถีและสภาวะของคนที่ยังดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้เมื่อเชื่อมโยงความเป็นผีกับความเป็นอื่นหรือความผิดปกติ การที่คนเมืองพบเห็นผีในพื้นที่ต่าง ๆ ของสังคมเมืองจึงเป็นการสะท้อนสภาวะที่ไม่ปกติของคนเมือง ซึ่งสภาวะทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเกิดจากการดำรงชีวิตภายในแนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกไม่ปลอดภัย สภาวะความเป็นคนแปลกหน้า สภาวะไร้ราก สภาวะไร้ที่พึ่ง สภาวะแปลกแยก สภาวะพลัดถิ่น เป็นต้น ซึ่งสภาวะที่คนเมืองต้องประสบทั้งหลายเหล่านี้ก็นำไปสู่การสะท้อนสังคมเมืองในอีกด้านอีกมุมหนึ่งที่ผิดไปตามภาพมายาคติของสังคมเมือง อีกทั้งยังนำไปสู่การวิพากษ์แนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ รวมทั้งสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่รักษากฎระเบียบและสร้างความปลอดภัยในสังคมเมือง

ดังนั้นในบทนี้จะเป็นการนำเสนอให้เห็นประสบการณ์ วิถีและสภาวะของคนเมืองผ่านการพบเห็นผีในพื้นที่ต่าง ๆ ที่คนเมืองใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมเมืองร่วมสมัย ซึ่งนำไปสู่การสะท้อนและวิพากษ์สภาพของสังคมเมือง แนวคิดและวิถีแบบสมัยใหม่ รวมทั้งสถาบันที่สำคัญในสังคมเมือง

4.1 การปรากฏกายของกระสือในพื้นที่สังคมเมือง

ในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* การปรากฏกายของกระสือจะปรากฏอยู่ที่พื้นที่เปิดเป็นส่วนใหญ่ แต่พื้นที่เปิดดังกล่าวนี้ก็จะพื้นที่ที่รกร้างที่มีต้นไม้รกครึ้มขึ้น หรือโรงงานร้าง หรือถ้าเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งาน มีคนสัญจรก็มักจะเป็นเวลาที่ไร้ผู้คน อย่างลานจอดรถของร้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งการปรากฏตัวของกระสือในพื้นที่เหล่านี้ได้นำเสนอให้เห็นการปรับตัวของกระสือเมื่อเข้ามาอยู่ในบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพฯ ในขณะเดียวกัน แม้จะเข้ามาอยู่ในสังคมเมือง แต่การปรากฏ

ตัวของกระสือก็ยังคงหลงเหลือร่องรอยของกระสือตามตำนานพื้นบ้าน ไม่ได้ฉีกขาดออกจากบริบทดั้งเดิมเสียทีเดียว ดังเช่น การปรากฏตัวของกระสือตามตำนานพื้นบ้าน จะปรากฏตัวให้เห็นด้วยรูปลักษณะที่แต่ศรัทธาและอวิยะภายในในยามค่ำคืน ไม่ปรากฏชัดเจนว่าปรากฏตัวที่พื้นที่ใดชัดเจน แต่ถ้าอนุมานจากบริบทของพื้นที่ชนบทในอดีตและจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับกระสือหลาย ๆ เรื่อง เป็นไปได้ว่า กระสือน่าจะปรากฏตัวตามท้องทุ่งยามค่ำคืน ซึ่งในอดีตการปรากฏตัวของกระสือก็เป็นการเตือนภัยอย่างหนึ่งถึงภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ในยามค่ำคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่ไฟฟ้ายังไม่มีหรือยังไม่แพร่หลายไปทุกพื้นที่ โดยใช้ความน่ากลัวของผีเป็นเครื่องมือในการเตือนภัยและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม อย่างไรก็ตาม หากพูดถึงสังคมเมืองร่วมสมัยที่แสงไฟจากเสาไฟฟ้าสว่างไสวตลอดทั้งคืน แต่เหตุใดกระสือจึงยังปรากฏในพื้นที่สังคมเมืองได้ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเมืองร่วมสมัยที่เป็นสังคมที่ดูเหมือนจะปลอดภัยด้วยการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่จากการมีไฟฟ้า หรือกล้อง CCTV ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อสร้างความรู้สึกลดภัยให้กับคนในสังคม แต่ในความเป็นจริงเทคโนโลยีที่เป็นผลผลิตของการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ไม่ได้รับประกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของคนเมืองได้ การปรากฏของกระสือจึงยังคงทำหน้าที่ในการเตือนภัยที่อาจเกิดขึ้นในเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่เปลี่ยวหรือที่รกร้างที่เป็นแหล่งก่ออาชญากรรมขึ้นดีโดยที่ไม่มีใครสนใจหรือพบเห็น

ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* ของ RibbitRose กระสือก็ปรากฏตัวในพื้นที่รกร้างที่เป็นพื้นที่ที่เกิดอาชญากรรม จากการที่ลุงดำ คนกวาดถนนมาพบศพของหญิงสาวไร้ศรัทธาพร้อมกับกระสือนอกจากนี้ พื้นที่เปลี่ยวรกร้างดังกล่าวนี้อีกยังมีแสงสว่างอย่างจำกัดด้วยถูกบดบังจากต้นไม้ที่ขึ้นรกร้างและไร้คนเหลียวแลมาแก้ไขปรับปรุงทัศนียภาพให้ดีและปลอดภัยมากขึ้น “รอบกายของคนที่กำลังกวาดถนนอย่างขมุกขมัวไร้ซึ่งวีแววของผู้คน มีเพียงแสงจากเสาไฟริมทางที่ส่องสว่างอยู่ กระนั้นมันก็ถูกร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ที่ขึ้นหนาที่บดบังจนแสงแทบไม่อาจสาดส่องลงมาสู่ถนน”¹⁴⁶ หรือแม้แต่การปรากฏของกระสือที่โรงงานร้างก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากโรงงานร้างเองก็เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รับการดูแล ปล่อยปละละเลยและกลายเป็นแหล่งมั่วสุมหรือเป็นแหล่งก่ออาชญากรรมได้ แม้จะเป็นสิ่งปลูกสร้างก็ตาม กล่าวได้ว่า การปรากฏของกระสือในพื้นที่ดังกล่าวก็ยังคงแสดงร่องรอยเดิมของกระสือที่จะปรากฏตัวยามค่ำคืน เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่นั้นได้

ไม่เพียงแต่พื้นที่เปลี่ยวรกร้าง โรงงานร้างที่เป็นพื้นที่ที่ไม่มีผู้คนใช้งานหรือสัญจรเท่านั้น แต่พื้นที่อย่างลานจอดรถของร้านอาหารในกรุงก็เป็นอีกพื้นที่ที่กระสือปรากฏตัว พื้นที่ลานจอดรถเมื่อดูผ่าน ๆ อาจจะดูไม่เกี่ยวข้องกับตำนานกระสือนัก แต่ความจริงแล้วในการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ก็ยังคงร่องรอยเดิมเอาไว้ โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง โดยเมื่อดูจากกระสือ

¹⁴⁶ RabbitRose. (2561). *กระสือ* (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 7.

ตามตำนาน นอกจากตามทุ่งนาที่เปลี่ยนร่างแล้ว ภูกระสียังปรากฏตัวตามบ้านของผู้หญิงที่เพิ่งจะคลอดลูก เพื่อมากินอวัยวะภายในของเด็กแรกเกิดและแม่

...the phi krasu will readily get into the body of the newborn babe and eat the entrails until the baby dies. Unsatisfied with such a small morsel of food, for the phi krasu is very voracious, it will get inside the mother's body and feast gradually on her entrails also.¹⁴⁷

จากข้างต้นจะเห็นว่า อีกหนึ่งพื้นที่ที่ภูกระสียังปรากฏตัวจะเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงด้วย โดยในอดีต พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงก็จะเป็นบ้านที่เชื่อมโยงกับความ เป็นภรรยาและความเป็นแม่ของผู้หญิง อย่างไรก็ตาม ในสังคมเมืองร่วมสมัย บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง สมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการพัฒนาทางการแพทย์สมัยใหม่ทำให้ภูกระสียังไม่สามารถไปปรากฏ ตัวที่บ้านที่มีทารกแรกเกิดได้อีก ทั้งนี้เนื่องจากผู้หญิงในสังคมเมืองร่วมสมัยออกมาทำงานนอกบ้าน มากขึ้น บทบาทการเป็นภรรยาและการเป็นแม่ก็ลดลง และสำหรับคนที่ยังคงมีบทบาทของการเป็น แม่และภรรยา ด้วยพัฒนาการทางการแพทย์สมัยใหม่ ผู้หญิงส่วนใหญ่ก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาลที่มี แพทย์และพยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด มีการแบ่งสัดส่วนของห้องเด็กแรกคลอดชัดเจน ภาพของภูกระสีย ที่จะปรากฏที่โรงพยาบาลหรือแผนกเด็กอ่อนจึงดูจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น เมื่อผู้หญิงออกมาใช้ชีวิตใน สังคมและทำงานนอกบ้านมากขึ้น การจะหาเหยื่อที่เป็นผู้หญิงจึงต้องไปที่ที่ทำงาน อย่างการปรากฏตัว ของภูกระสียที่ลานจอดรถภายในร้านอาหารที่เหล่านางพริตตี้ไปทำงานกัน ซึ่งนอกจากจะเห็นการปรับตัว ของภูกระสียในสังคมเมืองแล้ว ยังสะท้อนถึงการเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมืองร่วมสมัยและ สภาวะความเป็นคนแปลกหน้าหรือความรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งกับสังคมเมืองของคนเมือง รวมทั้ง สะท้อนภาพความไม่ปลอดภัยของสังคมเมืองด้วยการใช้ภูกระสียในการวิพากษ์สถาบันตำรวจ ซึ่งจะ กล่าวถึงอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป

4.1.1 ภูกระสียกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและวิถีคนเมือง

ภูกระสียไม่เพียงแต่ปรับตัวเพื่อให้สามารถมาปรากฏตัวในสังคมเมืองร่วมสมัยเท่านั้น แต่การ ปรากฏตัวของภูกระสียยังสะท้อนสภาวะ อารมณ์ความรู้สึก และประสบการณ์ของคนเมืองจากการพบ เห็นภูกระสียอีกด้วย ซึ่งการพบเห็นภูกระสียของคนเมืองก็นำไปสู่การสะท้อนสภาพสังคมเมืองและ วิพากษ์แนวคิด วิถีและสถาบันสำคัญต่าง ๆ ของสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเป็นสังคมคนแปลกหน้า

¹⁴⁷ Anuman Rajadhon, Phya, 1954. "THE "PHI"." Margaret Coughlin (editor). JSS. VOL.41 (pt.2). p. 158.

ความรู้สึกแปลกแยกไม่เป็นส่วนหนึ่งของคนในสังคมเมือง การเป็นสังคมที่ไม่มีความปลอดภัย ซึ่งขัดกับภาพลักษณ์ของสังคมเมือง เนื่องจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคมเมืองเป็นที่พึ่งให้กับคนเมืองอย่างแท้จริงไม่ได้ แม้กระทั่งสถาบันที่มีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมโดยตรงอย่างสถาบันตำรวจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลที่พบเห็นกระสือส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มพรตดี เช่นเดียวกันกับกระสือกิ่งดาวที่เป็นพรตดีและมักจะพบเห็นกระสือในยามค่ำคืน ในขณะที่พวกเธออยู่คนเดียว ซึ่งการพบเจอกระสือของกลุ่มผู้หญิงที่เป็นพรตดี ในด้านหนึ่งอาจสะท้อนความวิตกกังวลที่มีต่อการทำงานและความปลอดภัย เนื่องจากการทำงานเป็นพรตดีเป็นอาชีพที่สุ่มเสี่ยงจะโดนล่อลวงหรือล่วงละเมิดได้ง่าย เนื่องจากถูกมองว่าเป็นอาชีพที่เกี่ยวกับเพศพาณิชย์อยู่แล้ว ซึ่งโดยมากก็มักจะเกิดเหตุร้ายขึ้นตามที่เปลี่ยนที่กระสือมักไปปรากฏตัวและยังเป็นช่วงเวลาที่พักพวกเธออยู่คนเดียวปราศจากความช่วยเหลือ ความวิตกกังวลต่อความปลอดภัยยังผสมไปด้วยความวิตกกังวลต่อหน้าที่การงานที่มีการแข่งขันสูง เนื่องจากเป็นอาชีพที่อยู่บนความไม่มั่นคง มีอายุงานจำกัดเนื่องจากใช้เรือนร่าง ความสาวและความสวย ซึ่งมีวันหมดลงได้ในการทำงานและสามารถถูกแทนที่ได้ทุกเมื่อ ผิดที่พวกเธอพบเจอจึงเป็นกระสือซึ่งเป็นผีผู้หญิงที่หากินในตอนกลางคืน ซึ่งสะท้อนภาพของผู้หญิงที่ต้องใช้ชีวิตกลางคืน เป็นภาพแทนของความอันตรายในเมืองหลวง และยังเป็นภาพแทนของความสุ่มเสี่ยงที่พวกเธออาจจะเจออันตรายและกลายเป็นผีได้

ในขณะที่คนอีกกลุ่มที่พบเจอกระสือมักจะเป็นตำรวจ ซึ่งถือเป็นสถาบันปิตาธิปไตยที่สำคัญสถาบันหนึ่ง การพบเจอกระสือที่เป็นผีผู้หญิงของกลุ่มตำรวจ ในด้านหนึ่งอาจเกิดจากการทำคดีศพพรตดีไร้ศรัทธา ซึ่งการพบเจอศพของเหล่าพรตดีเป็นเครื่องยืนยันถึงการเข้ามาใช้ชีวิตและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้หญิงที่เป็นอิสระทางเพศและในเรือนร่างของตนเองในสังคมเมืองที่เคยเป็นพื้นที่ของผู้ชายมากขึ้น รวมถึงการที่ผู้หญิงเลือกที่จะเข้าสู่สังคมการทำงานและปฏิเสธบทบาทของการเป็นภรรยาและแม่มากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความวิตกกังวลและความคุกคามสังคมปิตาธิปไตย ซึ่งสะท้อนการพบเห็นกระสือเป็นผีผู้หญิงที่ออกไล่เหยื่อและใช้ชีวิตล่องลอยไปมายามค่ำคืน ซึ่งทับทิมกับภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ที่เปิดเผยและอิสระทางเพศมากขึ้นด้วยการออกมาใช้ชีวิตกลางคืน ซึ่งขัดกับภาพของผู้หญิงที่เป็นกุลสตรีตามจารีตนิยม นอกจากนี้ การปรากฏและพบเห็นกระสือในพื้นที่ต่าง ๆ ก็ยังสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ สภาวะอารมณ์ความรู้สึกของคนเมือง

4.1.1.1 กระสือกับการสะท้อนสังคมเมืองในฐานะสังคมคนแปลกหน้า

การพบเห็นกระสือของคนเมืองเป็นการสะท้อนความเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมืองซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกรณีของจอย หนึ่งในพรตดีที่ถูกว่าจ้างมาทำงานที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งที่ได้พบเห็นกระสือที่บริเวณลานจอดรถของร้านอาหารที่เธอมาทำงาน โดยเหตุการณ์เริ่มต้นจากการที่จอยต้องการ

จะเข้าห้องน้ำเพื่อทำธุระส่วนตัว แต่ห้องน้ำของร้านอาหารเต็ม เธอจึงตัดสินใจออกมาปัสสาวะที่มุมหนึ่งของลานจอดรถด้วยความคิดว่า “ที ๆ นึกว่าอึจอยจะไม่กล้าทำอย่างนั้นหรือ ตอนอยู่บ้านนอกกูทำแบบนี้ประจำอยู่แล้ว”¹⁴⁸ และจากเหตุการณ์นี้เองที่ทำให้เธอถูกกระสือกึ่งดาวจุ๋มและขโมยร่างกายไปใช้ เมื่อมองเผิน ๆ ก็เป็นการนำเสนอความอันตรายของพื้นที่เมืองที่ไม่ว่าที่ไหนก็เกิดเหตุร้ายได้ รวมทั้งพฤติกรรมของจอยเองในขณะนั้นก็เป็นช่วงที่ไม่ได้ระวังตัวจนอาจเป็นช่องว่างให้เกิดอันตรายได้ แต่หากพิจารณาในเชิงของพื้นที่จะเห็นความแตกต่างในเชิงพื้นที่จากคำพูดของจอยที่ว่า ‘ตอนอยู่บ้านนอกกูทำแบบนี้ประจำอยู่แล้ว’ ซึ่งนำไปสู่การตั้งข้อสังเกตว่า เหตุใดในพื้นที่ชนบท จอยสามารถทำพฤติกรรมดังกล่าวได้และยังอยู่รอดปลอดภัย แต่เมื่อเธอทำพฤติกรรมเดียวกันนี้ในพื้นที่เมืองกลับนำไปสู่การพบเห็นกระสือ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า เป็นเพราะพฤติกรรมดังกล่าวของจอยเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเมือง

พฤติกรรมของจอยที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเมืองโดยการการปัสสาวะผิดที่ผิดทางเชื่อมโยงกับมายาคติความงามของสังคมเมืองอันเกี่ยวข้องกับเรือนร่างและการรักษาสุขอนามัยหรือเรื่องความสะอาด ซึ่งสะท้อนมุมมองของสังคมเมืองที่มีต่อสังคมชนบท โดยในนวนิยายเรื่อง *กระสือ* พริตตี้ที่ปรากฏในเรื่องส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้หญิงที่มาจากต่างจังหวัดหรือผู้หญิงชนชั้นล่างที่เข้ามาสู่สังคมเมืองหรือสังคมการทำงานด้วยการประกอบอาชีพพริตตี้ ในแง่หนึ่งก็อาจจะดูเหมือนว่าพวกเธอถูกกดขี่กดทับด้วยแนวคิดแบบปิตาธิปไตยและความเป็นเมืองที่ผลักดันให้หญิงสาวเหล่านี้ต้องประกอบอาชีพที่ใช้เรือนร่างในการทำงานและถูกมองว่าเป็นสินค้า วัตถุทางเพศหรือวัตถุแห่งการจ้องมอง แต่ในอีกแง่หนึ่งสังคมเมืองก็เปิดโอกาสให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ได้มีโอกาสในการทำงานและแสวงหาทุนที่นำมาไปสู่การขยับฐานะและชนชั้นทางสังคม รวมถึงแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ในชีวิตได้ด้วย อีกทั้งมายาคติความงามก็นำมาซึ่งอภิสิทธิ์บางอย่างมาให้ผู้หญิงกลุ่มนี้เช่นกัน อย่างการที่ชลมารคหลงเสน่ห์ในความสวยของกิงดาวจนไม่เฉลียวใจเลยว่าเธอเป็นฆาตรกร อย่างไรก็ตาม มายาคติความงามที่ผู้หญิงกลุ่มนี้รับมาใช้และแสวงหาผลประโยชน์เป็นมาตรฐานของสังคมเมืองที่นอกจากความสวยงามทางกายภาพแล้ว ยังหมายรวมถึงพฤติกรรมที่จะต้องอยู่ในกรอบของมายาคติความงามตามมาตรฐานของสังคมเมืองที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางเรือนร่าง ซึ่งเชื่อมโยงกับความสามารถในการควบคุมตัวเองและการมีความเคารพนับถือในตัวเองที่ยึดโยงอยู่กับความสะอาดและสุขอนามัย

ทั้งนี้พฤติกรรมของจอยที่ปัสสาวะไม่เป็นที่เป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ของความงามตามมาตรฐานที่เชื่อมโยงกับความควบคุมทางเรือนร่างในด้านความสะอาดและสุขอนามัยโดยตรง นำไปสู่การทำลายเส้นแบ่งของความเป็นเมืองและความเป็นอื่น โดยเมื่อพิจารณาเรื่องการขบถ่าย เดโบราห์ ลูปตัน (Deborah Lupton) ได้เชื่อมโยงการขบถ่ายกับแนวคิดเรื่อง *abject* ว่า โดยตามปกติแล้ว การขบถ่ายเป็นเรื่องปกติและจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อยู่แล้ว แต่สิ่งที่ทำให้การขบถ่ายเป็นเรื่อง

¹⁴⁸ RabbitRose. (2561). *กระสือ* (พิมพ์นคร). Sofa Publishing. หน้า 52.

น่ารังเกียจเกิดขึ้นเมื่อสิ่งปฏิกูลทั้งหลายอยู่ผิดที่ผิดทาง อย่างสิ่งปฏิกูลเหล่านี้เมื่อยังอยู่ภายในร่างกายจะเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่ออยู่ภายนอกร่างกายจะเป็นสิ่งสกปรกที่ควรหลีกเลี่ยงและก่อให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ รังเกียจ หรือวิตกกังวลต่อผู้ที่สัมผัสหรือพบเห็นได้

Substances that originate from within the body and emit from bodily orifices (the nose, the eyes, the genitals, the anus, the mouth) are risky and potentially defiling to oneself and others when they escape from the proper place – inside the body – to outside the body and we are made aware of their existence.¹⁴⁹

ทั้งนี้ความรู้สึกรังเกียจนั้นเกิดจากการที่เส้นแบ่งหรือกฎเกณฑ์ถูกละเมิด “Central to our feeling of disgust is our sense that boundaries have been transgressed”¹⁵⁰ กล่าวคือ การละเมิดเส้นแบ่งหรือกฎเกณฑ์เป็นการส่งผลให้สิ่งนั้นหรือบุคคลนั้นไม่ได้อยู่ในกลุ่มหรือประเภทที่แน่ชัดมั่นคง แต่มีความลึกลับ จัดประเภทไม่ได้ ซึ่งเชื่อมโยงกับกับความเป็น abject ซึ่งก็คือสถานะที่ไม่สามารถกำหนดกฎกรอบที่แน่นอนได้ จะเป็นอื่นก็ได้เป็นอื่นเต็มร้อย แต่ก็ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งเต็มร้อยเช่นกัน โดย abject มักจะเป็นสิ่งที่บุคคลพยายามกำจัดออกจากอัตลักษณ์ เพื่อให้อัตลักษณ์ของตนเองมั่นคงสมบูรณ์

The abject, thus, is not fully Other because its boundaries continually threaten to merge with our own, and this is what renders it so threatening. The abject is always inherent within the self even though we seek constantly to expel it from our selves so as to render our selves pure and bounded.¹⁵¹ (Lupton, 1999)

เมื่อเชื่อมโยงกับพฤติกรรมปัสสาวะไม่เป็นที่ไม่เป็นทางของจอย ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมก็ส่งผลให้เส้นแบ่งของอัตลักษณ์ความเป็นคนเมืองและความเป็นอื่นของจอยพังทลายและทำไปสู่การพบเจอกระสือ กล่าวคือ เมื่อจอยเข้ามาอยู่ในสังคมเมือง การจะเป็นคนเมืองก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสะอาดหรือสุขอนามัย แต่พฤติกรรมของจอยกลับเชื่อมโยงกับความเป็นต่างจังหวัดอย่างชัดเจน ดังที่เธอกล่าวเองว่าเป็นพฤติกรรมที่เคยทำเป็นประจำเมื่อตอนยังอยู่ที่ต่างจังหวัด และจากเหตุการณ์นี้ส่งผลให้อัต

¹⁴⁹ Deborah Lupton. (1999). Risk. Routledge. p. 127.

¹⁵⁰ Ibid. p. 127.

¹⁵¹ Ibid. p. 138.

ลักษณะของเธอสั้นคลอน ลักลั่น คือในความเป็นคนเมืองก็ยังมีความเป็นคนชนบท และในช่วงรอยต่อของสองขั้วนี้เองที่ผีหรือกระสือปรากฏขึ้นให้จอยเห็น

นอกจากนี้ การพบเห็นกระสือของจอยที่เกิดขึ้นเมื่อเธอทำพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเมืองของจอยที่ทำให้เธอมีทั้งความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองและความไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองยังสะท้อนให้เห็นสภาวะความเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมืองร่วมสมัย กล่าวคือ การที่บุคคลคนหนึ่งจะมีอัตลักษณ์เป็นคนเมืองได้จะต้องทำตามกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมเมือง แต่กฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของความเป็นคนเมืองนี้ล้วนแต่เป็นมายาคติทั้งสิ้น ไม่มีใครปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์แบบ อย่างไรก็ตาม มายาคติเหล่านี้ก็กลับกลายเป็นตัวชี้วัดความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เมื่อมีผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ก็จะถูกขับออกไปดังเช่นจอย เรียกได้ว่า สังคมเมืองร่วมสมัยเป็นสังคมที่ถูกสร้างด้วยการขับความเป็นอื่นออกไปดังเช่นจอยที่พฤติกรรมของเธอเชื่อมโยงกับความสะอาดและการรักษาสุขอนามัยผ่านทางเรือนร่าง โดยมองว่าความสกปรกเป็นมลภาวะที่ต้องกำจัดเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งทั้งหมดยังเชื่อมโยงกับความเป็นชนบทในตัวจอย ซึ่งเป็นการสะท้อนมุมมองของเมืองที่มีต่อสังคมชนบทว่าเป็นสังคมที่ด้อยกว่า ล้าหลัง ไร้การพัฒนา ดิบเถื่อน สกปรก เป็นต้น

สภาวะความเป็นคนแปลกหน้าหรือความไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองในฐานะของการเป็นคนชนบทของจอยสะท้อนผ่านการพบเห็นกระสือและถูกกระสือกัดกินขโมยร่างกาย ซึ่งเมื่อมองในแง่ของการเป็นกระสือที่เป็นความเป็นอื่น การที่จอยถูกขโมยและสวมใส่ร่างกายโดยกระสือจึงเปรียบได้ว่าจอยก็เป็นกระสือ ซึ่งเป็นความเป็นอื่น ความเป็นคนแปลกหน้า ความผิดปกติในสังคมเมืองเช่นกัน ทั้งนี้เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่ที่จอยพบเจอกระสือคือลานจอดรถของร้านอาหารที่เธอมาทำงานก็จะเห็นการเปลี่ยนผ่านของพื้นที่จากพื้นที่ร้านอาหารมาเป็นพื้นที่ของการทำงานด้วย ดังนั้นแล้ว การแสดงพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเมืองทั้งในด้านความงามตามมาตรฐานในแง่ของภาพลักษณ์และพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคมเมืองที่จะต้องเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ รู้จักการรักษาความสะอาด ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมและเรือนร่าง และในด้านของการเผยความเป็นชนบทที่ไม่เข้ากับสังคมเมือง เมื่อเชื่อมโยงกับการทำงานก็เท่ากับเป็นการแสดงความไม่เป็นมืออาชีพและความไร้ความสามารถในการทำงานที่สะท้อนผ่านภาพของกระสือที่เธอเห็นที่มีลักษณะของความชรา ซึ่งความชราสื่อได้ถึงเรือนร่างและความไร้ความสามารถในการทำงาน เป็นเรือนร่างที่ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมือง “ภาพสุดท้ายที่หญิงสาวเห็นก่อนจะหมดลมหายใจ คือใบหน้าที่ย่ำแย่และมีผมสีชมพูมัวปกคลุมลงมาบังจนมองเห็นรายละเอียดส่วนอื่น ๆ ของใบหน้าไม่ชัด”¹⁵² จากตรงนี้ก็将会เห็นการสะท้อนภาพการแข่งขันที่สูงมากของสังคมเมืองที่การเผยช่องโหว่หรือจุดอ่อนเพียงเล็กน้อยก็นำมาสู่การถูกขับออกจากการแข่งขันได้อย่างง่ายดาย

¹⁵² RabbitRose. (2561). กระสือ (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 53.

4.1.1.2 ความไม่ปลอดภัยในสังคมเมืองกับการวิพากษ์สถาบันตำรวจผ่านการ ปรากฏของกระสือ

การปรากฏตัวของกระสือในพื้นที่เมืองนอกจากจะมาเปิดโปงให้ความเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมือง สภาวะของคนเมืองที่ต้องเผชิญกับความคับแคบของกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมเมืองจนนำไปสู่สภาวะเห็นผี รวมทั้งภาพการแข่งขันที่สูงจนนำไปสู่ความรุนแรงภายในสังคมเมือง การปรากฏของกระสือในพื้นที่เมืองยังนำมาสู่การวิพากษ์สภาพของสังคมเมืองที่ไร้ความปลอดภัย ไร้ความโปร่งใส รวมทั้งวิพากษ์องค์กรหรือสถาบันที่สำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเมืองอย่างตำรวจผ่านการพบเจอและกระสือก่อกวนของตำรวจอีกด้วย การพบเจอกระสือของตำรวจในครั้งนี้เริ่มต้นจากการที่จำหมายได้รับมอบหมายให้มาเฝ้าระวังความปลอดภัยให้กึ่งดาวที่ทางตำรวจปักใจเชื่อว่าเป็นเป้าหมายของฆาตกรต่อเนื่องที่ฆ่าพรตดี โดยพื้นที่ที่เขาได้รับมอบหมายให้มาเฝ้าดูแลอยู่บริเวณบ้านของกึ่งดาวและเป็นบริเวณใกล้เคียงกับจุดที่พบศพพรตดีไร้ศรัทธา ซึ่งเท่ากับว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่อันตราย เป็นพื้นที่อาชญากรรม ประกอบกับการเป็นพื้นที่เปลี่ยวรกร้างที่เอื้อต่อการก่ออาชญากรรมโดยที่ไม่มีใครเห็นอยู่แล้ว ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่แห่งความหลอน เพราะเกี่ยวข้องกับเหตุร้าย อาชญากรรม และความตาย ดังนั้นสำหรับจำหมายการพบเห็นกระสือของเขาก็เกิดจากความหลอนจากการต้องมาอยู่ในพื้นที่ที่เหตุฆาตกรรมผู้หญิง จึงเหมือนกับว่าพื้นที่นี้มีผีผู้หญิงสิงอยู่ ประกอบกับการได้รับข้อมูลมาว่าผู้ต้องสงสัยเป็นหญิงชรา ทั้งหมดนี้ส่งผลให้จำหมายพบเห็นกระสือที่เป็นผีผู้หญิงที่มีความซนสมอยู่จากการที่ผมของกระสือที่จำหมายเจอมีสีขาว “ภาพสุดท้ายที่จำหมายเห็นคือ ใบหน้าของผู้หญิงที่มีผมสีดำสลวยยาวปรกหน้า”¹⁵³

อย่างไรก็ตาม การเฝ้าระวังพื้นที่ที่เป็นที่ก่อเหตุอาชญากรรมและมีความเสี่ยงจะเกิดเหตุซ้ำอีกก็เป็นหน้าที่ของตำรวจอยู่แล้ว โดยการเฝ้าระวังพื้นที่ของตำรวจเชื่อมโยงกับภาพมายาคติของสังคมเมืองว่าเป็นสังคมที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นสังคมที่มีความปลอดภัย แต่การที่จำหมายที่เป็นตำรวจถูกกระสือจู่โจมจนเสียชีวิตเสียเองก็เป็นการมาเปิดโปงภาพอีกด้านของสังคมเมืองว่า ความจริงแล้วสังคมเมืองเป็นสังคมที่ซุกซ่อนความผิดปกติไว้มากมายและไม่สามารถตรวจสอบได้ทั้งหมดส่งผลให้สังคมเมืองเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย ความไม่ปลอดภัย แม้กระทั่งตำรวจที่เป็นผู้ตรวจสอบความโปร่งใสและรักษาความปลอดภัยของสังคมเองก็ยังคงตกเป็นเหยื่อของภัยอันตรายนั้น และเมื่อเชื่อมโยงไปถึงการพบเจอกระสือของจำหมายก็สะท้อนว่าแม้แต่ตัวจำหมายที่เป็นตำรวจเองก็ยังมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยที่สะท้อนผ่านการเจอกระสือ ทั้งที่ตัวเขาเป็นตัวแทนของความปลอดภัยในสังคมทั้งหมดนั้นนอกจากจะสะท้อนให้เห็นความไม่ปลอดภัยในสังคมเมืองที่ควรจะเป็นสังคมที่มีความ

¹⁵³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 91.

ปลอดภัยแล้ว ยังวิพากษ์องค์กรหรือสถาบันทางตำรวจอย่างตำรวจที่มีรักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัย และคอยตรวจสอบสอดส่องดูแลสังคมว่าในความเป็นจริงสถาบันเหล่านี้ก็ไม่สามารถเป็นที่พึ่งในคนเมืองได้จากการที่แม้แต่ตัวตำรวจเองก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนพื้นที่ที่อันตรายให้กลายมาเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยได้และยังต้องตกเหยื่อของความไม่ปลอดภัยนั่นเอง

หลังจากที่จำหมายถูกกระสือทำร้ายจนเสียชีวิต จำเทพที่เป็นเพื่อนกันก็ตัดสินใจที่จะมาแก้แค้นฆาตกรที่ฆ่าจำหมายด้วยตัวเอง โดยมีการเตรียมการทั้งให้เด็กที่เป็นสายลับของตัวเองเตรียมรถกระบะเอาไว้ ในขณะที่ตัวเขาเองไปล่อกระสือโดยใส่เสื้อที่ปกคลุมลำคอปกป้องการจู่โจม และเมื่อกระสือปรากฏตัวจำเทพก็ให้ลูกน้องสาธิตไฟหนักรถใส่กระสือจนหนีไป ซึ่งจากเหตุการณ์นี้เมื่อดูเผิน ๆ แล้วก็เป็นการดีที่ตำรวจพยายามทำหน้าที่ตรวจสอบความปลอดภัยในสังคมโดยเฉพาะในพื้นที่ที่เกิดเหตุร้าย อย่างไรก็ตาม จากเหตุการณ์นี้ก็ยังคงแฝงการวิพากษ์สถาบันตำรวจ อย่างจำเทพที่แรงจูงใจในการพยายามจับตัวคนร้ายมาจากสาเหตุส่วนตัวที่ต้องการแก้แค้นให้จำหมายมากกว่าจะทำเพื่อส่วนรวมหรือสังคม รวมถึงในท้ายที่สุดจำเทพก็ไม่สามารถจับหรือกำจัดกระสือได้ อีกทั้งจำเทพเป็นเพียงคนเดียวที่เห็นกระสือ ในขณะที่จ๊อบ ลูกน้องที่ไปด้วยไม่ได้เห็น ทั้งการที่จำเทพจับกระสือไม่ได้ หรือการที่เขาเห็นกระสือเพียงคนเดียวสะท้อนความไม่โปร่งใสในพื้นที่สังคมเมืองและวิพากษ์สถาบันตำรวจที่ให้ความกระจ่างแจ้งและสร้างความปลอดภัยให้สังคมเมืองได้ ส่งผลให้สังคมเมืองเป็นสังคมที่ทำให้คนเมืองเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย

นอกเหนือจากพื้นที่เปลี่ยน รกร้างที่เป็นพื้นที่อาชญากรรมในสังคมเมืองที่กระสือปรากฏตัวต่อหน้าตำรวจแล้ว ยังมีพื้นที่โรงงานร้างเช่นกันที่ชลมารคได้พบเห็นกระสือและนำไปสู่จุดจบของเขา ในด้านของพื้นที่ พื้นที่โรงงานร้างสามารถเปลี่ยนผ่านเป็นพื้นที่ก่ออาชญากรรมหรือเกิดเหตุร้ายได้เช่นเดียวกับพื้นที่เปลี่ยน รกร้าง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ไร้การตรวจสอบ ไม่มีคนสนใจ อย่างไรก็ตาม พื้นที่โรงงานร้างยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของความเป็นชายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันตำรวจ ซึ่งเป็นสถาบันทางปิตาธิปไตยที่สำคัญเช่นกันโดยโรงงานเป็นภาพแทนของทุนนิยม การผลิตในเชิงอุตสาหกรรม การพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งเชื่อมโยงกับความเป็นชายทั้งสิ้น ในขณะที่โรงงานร้างเป็นภาพตรงกันข้าม เนื่องจากโรงงานร้างเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของทุนนิยม การผลิตเชิงอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจ อันเชื่อมโยงได้กับความล่มสลายของความเป็นชายที่ในที่นี้เชื่อมโยงกับสถาบันตำรวจจากการที่เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อชลมารค นายตำรวจหนุ่มยิงหญิงชราจนเสียชีวิตเพราะเชื่อว่าเธอทำร้ายกิ้งดาวโดยที่ยังไม่ได้มีการสอบสวนหาความจริง ถือว่าเป็นการกระทำที่ทำตามอารมณ์ ซึ่งขัดกับมายาคติของการเป็นตำรวจที่เชื่อมโยงกับความเป็นชายคือการยึดถือหลักเหตุและผล กฎระเบียบต่าง ๆ ไม่ใช้การทำตามอารมณ์เหมือนชลมารค

ดังนั้น การทำตามอารมณ์ของชลมารคส่งผลให้เขาไม่ตรงตามมายาคติของความเป็นตำรวจและความเป็นชาย และมีลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่เน้นการใช้อารมณ์ความรู้สึก ส่งผลให้ความ

เป็นหญิงในตัวเขาปรากฏขึ้น เปรียบกับการละเมิดเส้นแบ่งความเป็นหญิงความเป็นชาย จัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ได้ และในช่วงเวลาที่เกิดความลึกลับที่เองที่ชลมารคเห็นกระสือและถูกกระสือกัดกิน ศีรษะขโมยร่างกายไปใช้ ซึ่งสะท้อนสถานะของเขาที่เกิดความลึกลับระหว่างความเป็นหญิงกับความเป็นชายขึ้น และเช่นเดียวกับกรณีของจำหมายและจำเทพที่ตำรวจไม่สามารถกำจัดความเป็นอื่นหรือภัยคุกคามสังคม และยังคงเป็นเหยื่อของภัยคุกคามนั้นเองด้วยซ้ำ การพบเห็นกระสือและถูกกระสือฆ่าของชลมารคจึงเป็นการวิพากษ์สถาบันตำรวจที่สร้างโปร่งใสและความปลอดภัยในสังคมไม่ได้

4.1.1.3 ความเฉยเมยของคนเมืองที่เปิดโอกาสให้ความเป็นอื่นและความรุนแรงยังอยู่ในสังคมเมือง

นอกเหนือจากพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เปิดหรือพื้นที่สาธารณะอย่างพื้นที่เปลี่ยว รกร้าง โรงงานร้าง หรือลานจอดรถแล้ว พื้นที่ปิดหรือพื้นที่ส่วนตัวก็เป็นพื้นที่ที่กระสือปรากฏตัวได้เช่นกัน การปรากฏของกระสือในพื้นที่ปิดนี้เกิดขึ้นที่ห้องพักของนิชาภาที่เป็นคอนโดมิเนียม จากการที่กิงดาวมาหานิชาภาที่ห้องพักเพื่อจะขโมยร่างกายของนิชาภาและได้ค้นพบความจริงว่า นิชาภาก็เป็นกระสือเช่นกัน จากเหตุการณ์นี้เป็นการสะท้อนให้เห็นความเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมือง รวมทั้งแนวคิดปัจเจกนิยมที่นำไปสู่การเฉยเมยและความสนใจใคร่ของสังคมเมือง ดังจะเห็นว่า กิงดาวที่เป็นเพื่อนร่วมอาชีพของนิชาภากลับไม่รู้ว่านิชาภาเองก็เป็นกระสือจนกระทั่งต้องมาถึงพื้นที่ส่วนตัวของนิชาภาจึงทราบความจริงข้อนี้ อีกประการหนึ่ง ด้วยลักษณะที่อยู่อาศัยของนิชาภาที่เป็นคอนโดมิเนียมจึงเป็นพื้นที่ที่มีคนอาศัยอยู่รวมอาคารเป็นจำนวนมาก แต่กลับไม่รู้ใครรู้เลยว่านิชาภาที่อาศัยอยู่รวมในพื้นที่เดียวกันเป็นกระสือ ซึ่งก็เป็นผลมาจากความเฉยเมยของคนเมืองจากการใช้ชีวิตภายใต้แนวคิดแบบปัจเจกนิยม ซึ่งเปิดโอกาสให้ความเป็นอื่นอย่างกระสือเข้ามาอาศัยอยู่ในสังคมเมืองได้โดยไม่มีใครระแคะระคาย

นอกจากนี้ การมาของกิงดาวที่ห้องพักของนิชาภาและการเฉลยว่าตนเป็นกระสือของนิชาภา นำมาสู่การที่นิชาภาลงมือกำจัดกระสือกิงดาวด้วยการกัดกินว่านกระสือที่เป็นตัวจริงของกิงดาวจนกิงดาวสูญสลายไป แม้ว่าเหตุการณ์นี้อาจมองได้ว่าเป็นการกำจัดภัยคุกคามออกไปจากสังคม แต่ในขณะเดียวกันเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นนี้ก็ยังแฝงความรุนแรงที่นิชาภากระทำต่อกิงดาว แต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้กลับไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครรับรู้ คนอื่น ๆ ก็ยังคงดำรงชีวิตกับตามปกติราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น การไม่มีใครรับรู้เหตุการณ์นี้เชื่อมโยงกับพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวอย่างห้องพักที่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็จบลงภายในพื้นที่ส่วนตัวเล็ก ๆ แห่งนี้ ไม่ได้ถูกตีแผ่ออกไปสู่สังคมในวงกว้าง และนำมาสู่การสะท้อนให้เห็นความจริงของสังคมเมืองว่า ในมุมที่ถูกย่อลงมาในระดับปัจเจกก็ยังคงมีความรุนแรงเช่นนี้แฝงอยู่ในสังคมเมืองโดยที่ไม่มีใครรับรู้และไม่มีใครสนใจ ไม่เพียงเท่านั้น อีกบุคคลหนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์นี้คือ

จิรัฐที่เป็นนายตำรวจ ซึ่งไม่ได้มีบทบาทใด ๆ ทั้งไม่ได้เป็นคนกำจัดกระสือที่เป็นภัยคุกคามสังคมตามหน้าที่ รวมถึงไม่สามารถระงับความรุนแรงได้ทั้งที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งยังไม่สามารถตีแผ่ความเป็นอื่นและความรุนแรงที่เกิดขึ้นให้สังคมรับรู้ได้ ซึ่งการเป็นวิพากษ์สถาบันตำรวจอีกเช่นกันว่า สถาบันที่ควรจะเป็นที่พึงให้ประชาชนกลับทำหน้าทีนั้นไม่ได้ สังคมเมืองจึงเป็นสังคมที่ไร้ความปลอดภัยส่งผลให้คนเมืองเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยเช่นกัน

4.1.1.4 สังคมเมืองกับความชรา

การที่หญิงชราตกเป็นผู้ต้องสงสัยและถูกชลมารคยิงจนเสียชีวิต ทั้งที่ในความจริงเธอเป็นแม่ของหนึ่งในเหยื่อของกระสือกิงดาวและต้องการจะกำจัดกระสือเพื่อแก้แค้นให้ลูกสาว สะท้อนให้เห็นความเป็นสังคมเมืองในอีกมุมหนึ่ง นั่นคือสังคมเมืองร่วมสมัยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับการผลิตตามอรรถิพลของทุนนิยม ส่งผลให้สังคมเมืองร่วมสมัยให้ความสำคัญกับคนวัยหนุ่มสาว ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ตอบสนองต่อแนวคิดทุนนิยม เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่ทำงานและก่อให้เกิดการผลิตได้ ซึ่งการผลิตในที่นี้หมายถึงรวมถึงการผลิตในแง่ของการทำงานและการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นฟันเฟืองให้กับแนวคิดทุนนิยมต่อไป กล่าวได้ว่า พื้นที่สังคมเมืองร่วมสมัยเป็นพื้นที่ของคนวัยหนุ่มสาว และในขณะเดียวกันก็กีดกันกลุ่มคนวัยชราหรือสูงอายุที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตออกไปเป็นกลุ่มคนชายขอบหรือเป็นความเป็นอื่นของสังคมเมือง นอกจากนี้ ความไร้ความสามารถในการทำงานหรือการผลิตยังเป็นภัยคุกคามต่อสังคมเมืองร่วมสมัยที่ต้องการการขับเคลื่อนและการผลิตด้วย ดังนั้น การที่กลุ่มคนที่เป็นความเป็นอื่นอย่างคนสูงอายุปรากฏตัวขึ้นในพื้นที่ที่เป็นของคนวัยหนุ่มสาวจึงมีความผิดที่ผิดทาง และการผิดที่ผิดทางนี้เองที่ทำให้เมื่อหญิงชราที่มาตามล่ากระสือกิงดาวถูกจับตาและถูกตั้งข้อสงสัยว่ามีแนวโน้มจะเป็นฆาตรกรที่ฆ่าบริสุทธิ์

โดยเมื่อพิจารณาในแง่พื้นที่ร้านอาหารที่เหล่าพรตตีมาทำงานก็จะเห็นว่าในที่นี้พื้นที่ร้านอาหารถูกเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่การทำงาน และเมื่อหญิงชราที่ถูกมองว่าไม่สามารถทำงานและไม่สามารถผลิตได้แล้วมาปรากฏตัวในพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่ของตนเอง ความไม่เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ทำให้ตำรวจมุ่งความสนใจไปที่หญิงชราว่าการอยู่ผิดที่ผิดทางของเธอเป็นการละเมิดทางพื้นที่และกลายเป็นภัยคุกคามทางสังคมที่ตำรวจจะต้องเข้าไปดูแลดังจะเห็นได้จากปฏิกิริยาของจิรัฐที่เมื่อเห็นหญิงชราบริเวณร้านอาหาร เขาก็รู้สึกสงสัยและหวาดระแวงในตัวหญิงชราขึ้นมาทันทีว่าเธอจะเป็นผู้ต้องสงสัย ทั้งที่ยังไม่รู้สาเหตุที่แท้จริงของการมาอยู่ในพื้นที่นี้ของหญิงชรา

แต่แล้วในช่วงจังหวะที่ทุกคนกำลังรื่นเริง จิรัฐกลับรู้สึกเหมือนถูกใครคนหนึ่งกำลังจ้องมองมา เขารีบหันไปดูตามสัญชาตญาณ เมื่อมองผ่านหน้าต่างออกไปนอกร้าน

เขาก็เห็นหญิงสูงวัยคนหนึ่งรูปร่างผ่ายผอมกำลังจ้องเขม็งมาที่เขาด้วยสายตาตุตัน ใบหน้านั้นดูซูบซีดอิดโรย แต่แววตาแฝงไว้ด้วยรอยอาฆาตมาดร้าย วินาทีนั้นคำพูดของจำเริญที่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของผู้ต้องสงสัยก็ผุดขึ้นมาในหัว เมื่อหญิงชราที่เขาเห็นมีลักษณะคล้ายกับผู้ต้องสงสัยที่มีพยานบอกเล่ามาก่อนหน้านี้¹⁵⁴

เช่นเดียวกับชลมารคที่ตัดสินใจยิงหญิงชราทันทีที่เห็นร่างและสีระของกิ้งดาวถูกแยกออกจากกันโดยที่ยังไม่ได้สอบสวนให้ละเอียดหรือยังไม่รู้ว่าความจริงแล้วคนที่ทำให้กิ้งดาวอยู่ในสภาพนั้นเป็นหญิงชราจริง ๆ หรือไม่ และที่สำคัญที่สุดคือแนวคิดหรืออคติที่สังคมเมืองร่วมสมัยมีต่อความชราส่งผลให้กิ้งดาวที่เป็นชาตกรตัวจริงไรอดพ้นจากการเป็นผู้ต้องสงสัยเพียงแค่อะตรงตามมายาคติของสังคมเมือง ทั้งความงามตามมาตรฐานและการยังอยู่ในวัยสาวที่ยังทำงานและยังผลิตได้ตามที่สังคมเมืองต้องการ อคติดังกล่าวส่งผลให้ความผิดปกติที่เคลือบตัวเองด้วยความปกติแทรกตัวเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองได้อย่างกลมกลืน เช่นเดียวกับกระสือที่เข้ามาอยู่ในสังคมเมืองได้โดยที่ไม่รู้ใครรู้ตัวจริง ในขณะที่หญิงชรากลับถูกปฏิบัติเหมือนเป็นผี กล่าวคือ ถูกปฏิบัติราวกับไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งหรือไร้พื้นที่ไร้ตัวตนในสังคมเมือง

นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับคนวัยหนุ่มสาวหรือวัยทำงานของสังคมเมืองก็ยังสะท้อนให้เห็นผ่านบทสรุปของคดีที่ทางตำรวจเลือกที่จะประกาศต่อสังคมว่า หญิงชราคือชาตกรที่ฆ่าปริตต์

อย่างไรก็ตาม เมื่อบรรดาตำรวจชั้นผู้ใหญ่ได้ประชุมกันอย่างเคร่งเครียดในเรื่องนี้ ก็มีการลงมติเห็นชอบให้ประกาศข่าวออกไปว่า ผู้หญิงสูงวัยที่พยายามฆ่ากิ้งดาวนั้นเป็นชาตกรต่อเนื่อง เพราะมันเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกฝ่าย และก็เพื่อความสงบเรียบร้อยของผู้คนในสังคมด้วย¹⁵⁵

การเลือกบอกกับสังคมว่าหญิงชราเป็นชาตกรแทนที่จะบอกความจริงเป็นกิ้งดาวที่เป็นปริตต์และกระสือในแง่หนึ่งก็เป็นการปกป้องให้ทุนนิยมยังคงดำรงต่อไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากหญิงชราเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ถูกจัดอยู่นอกสังคมเมืองที่เป็นสังคมทุนนิยมอยู่แล้วจากการถูกมองแบบเหมารวมและความอคติว่าเป็นช่วงวัยที่ไม่สามารถทำงานและไม่ก่อให้เกิดการผลิตได้ตามมายาคติแบบทุนนิยม ดังนั้นการนำกลุ่มคนชรามาเชื่อมโยงกับการเป็นชาตกรจึงไม่ได้กระทบกับโครงสร้างของสังคมทุนนิยม ในขณะที่การเลือกบอกว่ากิ้งดาวที่เป็นกระสือเป็นชาตกรที่แท้จริงอาจส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมที่เป็นสังคมทุนนิยมสั่นคลอนได้ เนื่องจากกิ้งดาวยังอยู่ในวัยสาวที่เป็นวัยทำงาน การฆ่าในฐานะกระสือของเธอก็เกี่ยวข้องกับการแข่งขันในการทำงาน ซึ่งทั้งหมดเชื่อมโยงกับแนวคิดทุนนิยมทั้งสิ้น ดังนั้น ถ้าสังคมรับรู้ความจริงว่า กิ้งดาวเป็นชาตกรที่แท้จริงจึงเป็นการเปิดโปงว่าความจริงแล้วกลุ่มคนที่อยู่ใช้

¹⁵⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 48-49.

¹⁵⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 176.

ชีวิตตามแบบวิถีสังคมเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทุนนิยม เป็นพันธมิตรสำคัญของสังคมเมือง อย่างการเป็นคณวยหนุ่มสาวที่สังคมเมืองต้องการ หรือการพยายามแข่งขันเพื่อให้ตัวเองทำงานได้ เป็นกลุ่มคนที่มีความผิดปกติดังการเป็นผีหรือเป็นกระสือที่แท้จริง กล่าวคือ การเลือกบอกว่าหญิงชรา เป็นฆาตกรหรือความเป็นอื่นของสังคมตามมายาคติจึงเป็นการปกป้องและส่งเสริมให้แนวคิดทุนนิยมที่เป็นแนวคิดสำคัญในสังคมเมืองยังคงดำรงอยู่ได้

4.2 การปรากฏกายของกระหังในพื้นที่สังคมเมือง

ตามตำนานพื้นบ้านเรื่องพื้นที่การปรากฏตัวของกระหังปรากฏอยู่น้อยมาก ปรากฏเพียงว่า ออกหากินในเวลากลางคืน และกินของสดคาว สิ่งปฏิกูลเป็นอาหารเหมือนกระสือ แต่ก็ไม่ได้มีข้อมูล ปรากฏชัดเจนว่า เหี่ยวของกระหังเป็นกลุ่มไหนชัดเจนเหมือนกระสือ แต่คุณสมบัติที่ชัดเจนที่สุดอย่างหนึ่งของกระหังคือเป็นผีผู้ชาย ดังนั้นจึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะนำประเด็นความเป็นเพศชายของกระหังมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์การปรากฏตัวของกระหังในสังคมเมืองร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ด้วยพื้นที่ของการปรากฏตัวที่ไม่ชัดเจนจึงเปิดโอกาสให้เห็นการตีความตามบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยรวมกับความเป็นชาย โดยในนวนิยายเรื่อง กระหัง กระหังปรากฏตัวในหลาย ๆ พื้นที่ของสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่เปิดหรือพื้นที่สาธารณะอย่างฟิตเนสเซนเตอร์ รถโดยสารสาธารณะ ซอยเปลี่ยว เป็นต้น และพื้นที่ปิดอย่างที่พักอาศัย ซึ่งก็เป็นผลจากการตีความกระหังใหม่ให้เข้ากับบริบทสังคมเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การปรากฏของกระหังในแต่ละพื้นที่เมื่อพิจารณาในระดับปัจเจกก็จะสะท้อนสถานะของแต่ละคนที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของบุคคลนั้น แต่ก็ยังพบจุดร่วมของการพบเห็นกระหัง โดยเฉพาะในเพศหญิง ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มผู้หญิงที่พบเห็นกระหัง แม้จะเจอในพื้นที่ที่แตกต่างกัน รวมทั้งประสบการณ์และความวิตกกังวลในชีวิตของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ทำให้การพบเจอกระหังของผู้หญิงแต่ละคนสะท้อนสถานะของพวกเธอในระดับปัจเจก อันจะได้กล่าวถึงสถานะของแต่ละคนอย่างละเอียดในส่วนถัดไป แต่จุดร่วมที่พวกเธอมีร่วมกันคือ ความรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะในเรื่องการถูกคุกคามทางเพศ

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมเมืองที่มองแล้วเป็นสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศและเป็นสังคมที่มีความปลอดภัย แต่ในความเป็นจริง เพศหญิงก็ยังถูกมองว่าด้อยกว่าเพศชาย ยังคงอยู่ในกลุ่มชายขอบ ส่งผลให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะของความเป็นเหยื่อมากกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางเพศ ส่งผลให้ผู้หญิงในเมืองเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใดของเมือง เดบโบรา ลุปตัน (Deborah Lupton) ได้กล่าวถึงนักทฤษฎีแนวสตรีนิยมที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสถานะความเป็นอื่นของผู้หญิงในสังคมว่า ทำให้ผู้หญิงรู้สึกตกเป็นเป้าของการจ้องหรือคุกคามจากเพศชายได้ง่ายกว่าผู้ชายทั้งที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน

Feminists have written about the ways in which women, as one of the Other categories of bodies within public spaces, are positioned as vulnerable to confrontation or attack and therefore tend to lack the self-possession of privileged men in the same space. Moving in public space, for women, is constantly problematic, making them feel uneasy or anxious, exposed to the gaze, evaluation and imminent threat of (masculine) others.¹⁵⁶

ในขณะที่ในกลุ่มผู้ชาย การปรากฏหรือการพบเห็นกระหังกลับไม่ได้มีเรื่องของความวิตกกังวลเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศเหมือนผู้หญิง ซึ่งสะท้อนอคติทางเพศว่า เพศชายไม่ได้มองตัวเองว่าเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศเหมือนผู้ชาย และมองว่าตัวเองเป็นผู้กระทำด้วยซ้ำ ดังนั้น การพบเจอกระหังของเพศชายจึงสะท้อนให้เห็นพื้นที่เมือง วิถีและสภาวะของคนเมืองในประเด็นอื่น ๆ อย่างเช่น ความรุนแรงในพื้นที่ที่ทำงานที่ซ่อนตัวอยู่ภายในระบบอาวุโส สภาวะไร้ที่พึ่งของคนเมือง รวมทั้งระบบความคิดของคนเมืองในการยอมรับความแตกแยกหลากหลาย เป็นต้น

4.2.1 กระหังกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและวิถีคนเมือง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า กลุ่มผู้หญิงที่กระหังในพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมเมืองร่วมสมัยนั้นจะมีเจตาร่วมกันคือ มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะในเรื่องของการถูกคุกคามหรือล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พวกเขาพบเจอกระหัง ซึ่งเป็นผลที่มีการระบุเพศชัดเจนว่าเป็นผีเพศชายและในบรรดาผีชนิดอื่น ๆ ในนวนิยายชุด ผีมหานคร แม้จะมีผีที่เป็นผู้ชายอย่างปอบและเปรต แต่ผีทั้งสองชนิดนี้ไม่ได้มีการระบุเพศชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็เป็นปอบและเปรตได้ มีเพียงกระหังเท่านั้นที่ชัดเจนว่าเป็นเพศชาย โดยอาศัยแนวคิดแบบชั่วคราวระหว่างความเป็นชายกับความเป็นหญิงว่าเพศหญิงจะเป็นผู้ถูกระหัง ในขณะที่ผู้ชายจะเป็นผู้กระหัง ส่วนสำหรับการเจอกระหังของกลุ่มตัวละครที่เป็นผู้ชาย อย่างการเจอกระหังในพื้นที่ที่ทำงานก็สะท้อนให้เห็นร่องรอยของกระหังที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอย่างการมีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินในสังคมเกษตรกรรมของกระหังตามตำนานพื้นบ้าน ซึ่งสื่อถึงการแสดงออกถึงความสามารถในการทำงานที่ล้นเกินที่ตีความได้ถึงความรุนแรงหรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่เป็นที่ทำงาน รวมถึงความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ อย่างการใช้กำลัง เป็นต้น

¹⁵⁶ Deborah Lupton. (1999). Risk. Routledge. p. 145.

4.2.1.1 กระทั่งกับความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของผู้หญิง

ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การพบเห็นกระทั่งของแต่ละเพศก็จะสะท้อนให้ความวิตกกังวลที่ต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละเพศ โดยสำหรับเพศหญิง การพบเห็นกระทั่งของคนในสังคมเมืองที่เป็นผู้หญิงเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทั้งพื้นที่เปิดที่ยังแยกออกได้เป็นพื้นที่สาธารณะอย่างรถโดยสารสาธารณะ พื้นที่กึ่งสาธารณะกึ่งส่วนตัวอย่างห้องอาบน้ำที่ฟิตเนส เซนเตอร์ ลิฟต์ของคอนโดมิเนียม หรือพื้นที่เปิดที่เป็นลักษณะของซอยเปลี่ยวหรือข้างทางที่ไร้ผู้คน และพื้นที่ปิดหรือพื้นที่ส่วนตัวอย่างภายในห้องนอน โดยกลุ่มผู้หญิงในยามที่เจอกระทั่งมักจะอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันอย่างหนึ่งคือ จะเป็นช่วงเวลาที่อยู่คนเดียว หรือรู้สึกเหมือนอยู่คนเดียวด้วยความแปลกแยกจากรอบข้าง หรือถ้ามีคนอยู่ด้วยก็จะเป็นการอยู่ด้วยกันแบบสองต่อสอง อีกสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงคือทุกคนจะประสบกับเหตุการณ์โดนล่วงละเมิดทางเพศ โดยนำเสนอความน่ากลัวและความรู้สึกหวาดกลัวนี้ผ่านกระทั่งที่เป็นผีผู้ชาย ซึ่งรายละเอียดจะแตกต่างกันตามสถานการณ์และพื้นที่

อย่างเช่นแคท ดาราสาวที่เป็นสมาชิกและมาใช้บริการเลิฟ ฟิตเนส เธอพบเจอกระทั่งครั้งแรกที่ห้องอาบน้ำที่เลิฟฟิตเนส ซึ่งการพบเจอกระทั่งของเธอเชื่อมโยงกับความวิตกกังวลในฐานะนักแสดง และพื้นที่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประการแรก ห้องอาบน้ำที่ฟิตเนส เซนเตอร์เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะกึ่งส่วนตัว กล่าวคือ ห้องอาบน้ำที่ควรจะเป็นพื้นที่ส่วนตัว แต่ก็เป็นที่ที่คนอื่นสามารถเข้าถึงและใช้บริการได้เช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนแปลกหน้ากัน การต้องใช้พื้นที่ที่ควรจะเป็นส่วนตัวรวมกับคนแปลกหน้ามาซึ่งความรู้สึกไม่ปลอดภัยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และยิ่งแคทที่เป็นดารา สถานภาพของเธอทำให้เธอเป็นที่จับจ้องอยู่แล้ว ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือเป็นเป้าของการคุกคามได้มากกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะเมื่ออยู่ ๆ ก็มีแฟนคลับเข้ามาประชิดตัวขอลายเซ็นถึงพื้นที่ห้องอาบน้ำ โดยการเจอกระทั่งของแคทมีลักษณะของการถูกล่วงละเมิดทางเพศอย่างชัดเจน อย่างการที่เธอเห็นลิ้นที่ยาวของปีศาจค่อย ๆ เลื้อยเข้ามาหาเธอ ซึ่งลิ้นนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาย เช่นเดียวกับอสรพิษหรืองูก็เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชายเช่นกัน

แคทยังคงเห็นเด็กสาวแฟนคลับเป็นตัวประหลาดที่มีส่วนแขนเป็นผู้ชาย หนอนที่ร่วงจากแขนคืบคลานบนพื้นตรงมาที่เธอ น้ำตาของเด็กสาวที่ไหลออกมาเพราะความตื่นกลัวกับตกใจ เมื่อหยดลงพื้นพลันกลายเป็นแมลงวันบินวนรอบตัวจนดาราสาวกรี๊ดร้องลั่น¹⁵⁷

¹⁵⁷ ทวีวัฒน์. (2561). กระทั่ง (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 57-58.

ภาพที่เห็นทำเอาแคทอยากอาเจียนออกมาอีกรอบล้นยาวเท่าแขนของผีดิบตัวด
ไปมา เลียพื้นที่เปื้อนอาเจียนไม่เหลือแม้แต่เศษอาหารสักชิ้น จากนั้นล้นของมันก็ล้นยาวขึ้น
เรื่อย ๆ และเลื้อยมาบนพื้น ตรงมาหาเธอราวกับเป็นอสรพิษ¹⁵⁸

การที่แฟนคลับที่เป็นผู้หญิงกลับกลายเป็นปีศาจเพศชาย เป็นการสื่อว่า ไม่ว่าใครหรือเพศอะไรก็
กระทำการคุกคามทางเพศต่อผู้อื่นได้ ผู้หญิงก็คุกคามทางเพศผู้หญิงด้วยกันได้ แต่ด้วยการแบ่งชั่ว
ตรงข้ามทางเพศ ผู้ถูกคุกคามจะเป็นผู้หญิง ในขณะที่ผู้คุกคามจะเป็นผู้ชาย จึงทำให้แฟนคลับที่เป็น
ผู้หญิงของแคทกลับกลายเป็นปีศาจผู้ชาย เพราะฉะนั้น การเจอผีของแคทจึงมองได้ว่าเป็นภาพความ
รุนแรงของการถูกคุกคามทางเพศในพื้นที่ที่กึ่งส่วนตัวกึ่งสาธารณะโดยคนเพศเดียวกันโดยใช้ภาพของผี
หรือปีศาจที่เป็นผู้ชายในการบอกเล่าความรุนแรงดังกล่าวนี้ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ถ่ายทอดด้วย
คำพูดค่อนข้างยากลำบาก หรือไม่ได้รับความสนใจจากสังคมเท่าที่ควร

นอกจากนี้ การเห็นผีของแคทในแง่หนึ่งก็เป็นการสะท้อนความวิตกกังวลถึงความไม่มั่นคงใน
ฐานะของการเป็นดาราของเธอด้วย โดยในฐานะของการเป็นดารานักแสดง แฟนคลับมีความสำคัญ
ต่อชื่อเสียงและความมั่นคงทางอาชีพเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ความรักความชื่นชมที่แฟนคลับมี
ต่อดารานักแสดงก็ไม่ใช่สิ่งที่มั่นคงถาวร สามารถแปรเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ดังเช่น ภาพของแฟนคลับ
ที่เข้ามาขอลายเซ็นกลับกลายเป็นปีศาจ อย่างไรก็ตาม การเห็นแฟนคลับเป็นปีศาจก็น่าจะเป็นผลสืบ
เนื่องมาจากการที่เธอเลิกซื้อ PT กับอเล็กซ์มาซื้อ PT กับเคนแทน และยังมีพฤติกรรมห่างเหินกับเขา
อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งพฤติกรรมการตีจากห่างเหินดังกล่าวอาจเป็นตัวกระตุ้นความรู้สึกว่าตัวเองก็
อาจจะโดนแฟนคลับทำแบบนั้นได้เหมือนกัน และนำไปสู่ความรู้สึกไม่มั่นคงและความวิตกกังวลที่
สะท้อนผ่านภาพการแปลงกายของแฟนคลับ ไม่เพียงเท่านั้น การที่ปีศาจที่แคทเห็นเป็นปีศาจผู้ชายก็
สื่อได้ถึงตัวอเล็กซ์เช่นเดียวกัน จากการที่ปีศาจที่เธอเห็นมีรูปร่างที่กำยำ ซึ่งก็เป็นลักษณะของอเล็กซ์
การห่างเหินตีจากจากอเล็กซ์อาจนำมาซึ่งความรู้สึกกังวลว่าอาจจะถูกเขาคืนหรืออาจจะโดนกระทำ
ในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นแล้ว การเจอผีของแคทในพื้นที่ห้องอาบน้ำที่เลิฟฟิตเนสจึงเป็นผลมาจาก
ทั้งการถูกล่วงละเมิดในพื้นที่ที่ควรจะเป็นส่วนตัวแต่ก็เป็นสาธารณะ คนอื่นเข้าถึงได้ เป็นพื้นที่ที่สร้าง
ความรู้สึกไม่ปลอดภัย และยังเป็นสถานที่ทำงานของอเล็กซ์ที่แคทก็เพิ่งตีจากมา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องน้ำที่ฟิตเนสเซนเตอร์ส่งผลให้รูปภาพที่ไม่เหมาะสมของแคทถูก
เผยแพร่ในโลกโซเชียลและนำมาสู่เหตุการณ์พบเจอกระหังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไป
ตอกย้ำสถานะของเธอที่เป็นดารา ซึ่งเป็นที่จับจ้องหรือเป็นวัตถุทางเพศอยู่แล้วให้เข้มข้นขึ้นไปอีก
และเมื่อพิจารณาถึงพื้นที่ที่เกิดเหตุคือ ลิฟต์ของคอนโดที่เธออาศัยอยู่ พื้นที่ตรงนี้แม้จะอยู่ในส่วนที่
อยู่อาศัยก็จริง แต่กลับไม่ใช่พื้นที่ส่วนตัว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ใช้งานร่วมกับผู้อยู่อาศัยคนอื่น
กล่าวคือเป็นพื้นที่กึ่งส่วนตัวกึ่งสาธารณะคล้ายกับกับห้องอาบน้ำในเลิฟฟิตเนส อย่างไรก็ตาม พื้นที่

¹⁵⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 58.

ดังกล่าวด้วยความเป็นส่วนหนึ่งของที่อยู่อาศัยจึงมีความไม่ปลอดภัยมากกว่าห้องอาบน้ำที่เลิฟฟิตเนส เพราะเป็นการสะท้อนว่าความคุกคามรุกเข้ามาประชิดตัวมากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากภาพของเหยื่อที่ตอกย้ำความเป็นวัตถุทางเพศ นอกจากนี้ ยังเป็นการสะท้อนความไม่ปลอดภัยของที่อยู่อาศัยแบบสมัยใหม่คือคอนโดมิเนียมที่เป็นสถานที่รวมคนแปลกหน้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่ผู้อยู่อาศัยไม่มีทางรู้ได้เลยว่าผู้ที่อยู่ร่วมพื้นที่เดียวกันเป็นใครมาจากไหน อันจะเห็นได้จากการแคชเจอกระหังเมื่อประตูลิฟต์เปิดออก ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงการไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่า ในพื้นที่ดังกล่าวนี้จะเกิดอันตรายได้ตอนไหน หรือจากใครเหมือนกับตอนที่ประตูลิฟต์เปิดออก เราก็ไม่อาจรู้ได้เลยว่า ณ วินาทีนั้นจะต้องพบเจอกับอะไรหรือใคร ในขณะเดียวกัน การพบเจอกระหังของแคทก็ยังเป็นการสะท้อนความกังวลเรื่องความปลอดภัยของเธอเองอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ อันจะเห็นได้ว่า การเจอกระหังของแคทเป็นไปในของการถูกคุกคามทางเพศเหมือนกับที่ห้องอาบน้ำอันเป็นผลมาจากการถูกตอกย้ำภาพของการเป็นวัตถุทางเพศและพื้นที่ที่เหมือนจะส่วนตัว แต่กลับเข้าถึงตัวได้ง่าย ไม่มีความปลอดภัย “ภาพสุดท้ายที่แคทเห็นคือลื่นที่ยาวยัดออกมาทางทะลุเข้าที่ดวงตาของเธอ”¹⁵⁹

นอกจากนี้ กระหังที่แคทเห็นอาจจะสะท้อนความวิตกกังวลในเรื่องหน้าที่การงานและภาพลักษณ์ในฐานะของดารานักแสดง โดยนอกเหนือจากภาพจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ห้องอาบน้ำในเบสท์ฟิตเนสที่ไม่เป็นผลดีต่อภาพลักษณ์ของเธอแล้ว แคทยังแสดงความกังวลต่อภาพลักษณ์การเป็นนางเอกของเธอจากการที่เธอได้รับเล่นบททราน้อยที่แม้จะได้รับผลตอบแทนที่ดีและหลังจากนั้นเธอก็ยังถูกเสนอให้รับบทบาทนี้อีกหลายครั้ง แต่ก็ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์นางเอกใสซื่อแสนดี ซึ่งความวิตกกังวลต่อภาพลักษณ์นี้อาจสะท้อนให้เห็นผ่านเรือนร่างของผีหรือกระหังที่มีเรือนร่างสปรกเน่าเหม็น อีกทั้งกระหังที่เธอเห็นยังมีเรือนร่างที่เปลือยเปล่า ซึ่งสื่อถึงความไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์ อีกทั้งยังแฝงความรู้สึกอายจากการที่เธอไม่กล้ามองไปที่เรือนร่างที่เปลือยเปล่ามีหนอนขนไชของกระหัง ซึ่งทั้งหมดเชื่อมโยงได้กับภาพที่ไม่เหมาะสมของเธอที่ถูกเผยแพร่ออกไป อันเป็นความกังวลถึงภาพลักษณ์ที่ดีที่สูญหายไป “ดาราสาวได้เห็นตัวจริงของมนุษย์เป็นครั้งแรกเต็มสองตา ร่างกายมันเปลือยเปล่าและเน่าและไปทั่วร่าง หนอนแมลงขนไชไปทั่วหน้าขยะแขนงจนไม่กล้ามองอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของมัน”¹⁶⁰

นอกเหนือจากแคทที่พบเจอกระหังเปียร์ ประชาสัมพันธ์สาวของเบสท์ฟิตเนสก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่เจอกระหังในพื้นที่ในอีกหลาย ๆ พื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างรถโดยสารประจำทาง พื้นที่กึ่งส่วนตัวกึ่งสาธารณะห้องแต่งตัวที่เบสท์ฟิตเนส รวมถึงพื้นที่ส่วนตัวอย่างภายในห้องนอนที่บ้านของเธอเอง โดยพื้นที่แรกที่เธอพบเจอกระหังเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนสถานะของสังคมเมืองและคนเมืองอย่างการเป็นสังคมคนแปลกหน้า

¹⁵⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 61.

¹⁶⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 61.

สภาวะโดดเดี่ยวแปลกแยกที่นำไปสู่ความรู้สึกไม่ปลอดภัย รวมถึงประเด็นเรื่องชนชั้นด้วย โดยในประเด็นของความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย เมื่อพิจารณาจากสถานที่หรือพื้นที่ที่เป็นรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่คนแปลกหน้าหรือใครก็ได้สามารถใช้บริการได้ การต้องอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้าที่ไม่รู้ว่าเป็นใครจึงนำมาซึ่งความรู้สึกวิตกกังวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเบียร์ที่ปกติจะกลับบ้านพร้อมกับเคน แพนหนุ่มด้วยรถยนต์ส่วนตัว แต่วันนี้เคนป่วยเธอจึงต้องกลับบ้านเอง การขึ้นรถโดยสารสาธารณะครั้งนี้จึงเป็นการขึ้นรถโดยสารสาธารณะครั้งแรกของเธอในรอบหลายปี ความรู้สึกไม่ปลอดภัยนี้นำเสนอผ่านการเจอผีที่สะท้อนลักษณะของอาชญากรรมในหลาย ๆ รูปแบบที่อาจเกิดขึ้นได้จากกลุ่มคนแปลกหน้า ตั้งแต่ความรู้สึกไม่สบายใจไม่ไว้วางใจ รู้สึกว่าต้องคอยระวังตัวตลอดเวลา “เธอเลือกนั่งเก้าอี้ไม่ไกลจากประตูด้านหน้ารถ เพื่อดูว่ามีใครขึ้นมานรถบ้าง และเมื่อจะได้หนีลงไปที่ทางประตูด้านหลังถ้าเกิดเหตุไม่คาดคิด ...แต่ถ้ามีคนขึ้นจากประตูด้านหลังล่ะ?”¹⁶¹ ความวิตกกังวลหวาดกลัวของเบียร์เพิ่มขึ้นจากความไม่สบายใจจากอันตรายที่อาจเกิดคนจากคนรอบข้างมาเป็นความรู้สึกถูกล่วงละเมิดทางเพศจากความรู้สึกว่าถูกหายใจรดต้นคอ

เบียร์ได้ยินเสียงลมหายใจพัดพาปะทะลำคอเธอจากด้านหลัง หมายความว่าชายคนนั้นนั่งอยู่เก้าอี้ตัวถัดไปจากเธอ มาถึงขั้นนี้มารยาทคงไม่จำเป็นอีกต่อไป เธอตั้งใจจะหันไปขอให้ชายยัยที่นั่ง แต่สิ่งที่เธอเห็นเมื่อหันหลังกลับเป็น...ความว่างเปล่า¹⁶²

และในท้ายที่สุดก็เห็นภาพหลอนของเหตุอาชญากรรมที่ร้ายแรงที่สุดคือภาพการฆาตกรรม

บางสิ่งดูคล้ายมนุษย์แต่พฤติกรรมที่นอนอยู่บนพื้น ดวงตาของกระเปาะธมม์เบิกกว้าง ร่างกายกระตุกเป็นจังหวะเมื่อถูกมันจ้วงจกอวัยวะภายในออกมา มือทั้งสองข้างของมันเนียนเลือดแดงฉาน ปากที่มีเขี้ยวสองเขี้ยวยื่นออกมาเต็มไปด้วยเลือดและเศษชิ้นส่วนอวัยวะที่มันกินอย่างมูมาม¹⁶³

โดยความหลอนของเบียร์จากความวิตกกังวล ความหวาดกลัว ความรู้สึกเหมือนอยู่ตัวคนเดียว ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่น่าไว้วางใจที่แสดงออกผ่านผีหรือกระหังก็เป็นการใช้สิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อแสดงความรู้สึกเหล่านี้ที่ไม่อาจแสดงออกมาเป็นคำพูดได้ นอกจากนี้ ความรู้สึกราวกับว่าอยู่คนเดียวของเบียร์ยังสะท้อนสภาพของการเป็นสังคมคนแปลกหน้าในลักษณะที่ว่า ถ้าเกิดเหตุร้ายขึ้นอาจไม่มีใครให้ความช่วยเหลือหรือไม่มีใครเห็นหรือให้ความสนใจราวกับอยู่คนเดียว และบุคคลที่ควรจะเป็นผู้ที่

¹⁶¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 43.

¹⁶² เรื่องเดียวกัน. หน้า 43.

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 44.

ให้ความช่วยเหลืออย่างกระปรี้กระเปร่าเธอก็อาจจะพึ่งพาไม่ได้ ดังที่เธอเห็นภาพกระปรี้กระเปร่ากำลังถูกบีบอัด

นอกจากนี้ ความรู้สึกไม่ปลอดภัยอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อย่างกะทันหัน โดยการต้องมาอยู่ในพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคยท่ามกลางคนที่ไม่คุ้นเคย และยังอาจนำไปสู่ความวิตกกังวลด้านความมั่นคงได้ด้วย กล่าวคือ จากวันหนึ่งที่เคยนั่งรถยนต์ส่วนตัว แต่เมื่อมีเหตุการณ์อะไรบางอย่างเกิดขึ้นเธอก็ต้องมานั่งรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งเป็นการสะท้อนความไม่มั่นคงของชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงกับประเด็นในเรื่องชนชั้น โดยจะเห็นว่า กระทั่งที่เบียร์พบเห็นจะมีลักษณะของความเป็นชนชั้นล่างหรือชนชั้นแรงงาน อย่างกลิ่นเหม็นที่เบียร์ได้กลิ่นก็ทำให้เธอคิดไปว่าน่าจะเป็นคนจรจัด “คนที่ขึ้นมาใหม่กลิ่นไม่ได้เอาเสียเลย เหมือนเธอกำลังนั่งอยู่บนรถเก็บขยะมากกว่ารถเมล์ บางทีอาจเป็นพวกคนจรจัดที่ไม่ได้อาบน้ำมาเป็นแรมเดือน”¹⁶⁴ ซึ่งเมื่อดูภูมิหลังของเบียร์จะเห็นว่า เธอเป็นชนชั้นกลางมาจากครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ วิถีชีวิตของเธอก็เป็นวิถีของชนชั้นกลาง อย่างการให้ความสำคัญกับการทำงานสร้างเนื้อสร้างตัวกับแฟนเพื่อที่จะแต่งงานกันในอนาคต การนั่งรถยนต์ส่วนตัวก็เป็นการบ่งบอกความเป็นชนชั้นกลางอย่างหนึ่ง ที่ทำงานของเธออย่างเบสท์ฟิตเนสก็เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนชั้นชนกลางทั้งสิ้น ดังนั้น การต้องมาขึ้นรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งผู้โดยสารส่วนใหญ่จะถูกมองอย่างเหมารวมว่าเป็นชนชั้นล่าง หรือชนชั้นแรงงานจึงทำให้เบียร์เกิดความรู้สึกสั่นคลอนไม่มั่นคงในอัตลักษณ์ชนชั้นกลางได้ กล่าวคือ ความเป็นชนชั้นกลางของเธอกำลังถูกคุกคามจากคนอื่นชนชั้น ทั้งจากกลิ่น ความสกปรก พฤติกรรมที่น่ารังเกียจ รวมถึงความรู้สึกหวาดกลัวว่าจะถูกกลืนกินจากคนชนชั้นล่างด้วยการเห็นภาพหลอนที่กระปรี้กระเปร่ากำลังถูกกัดกิน นอกจากนี้ ความรู้สึกของเธอที่เหมือนอยู่ตัวคนเดียวนอกจากเรื่องความปลอดภัยแล้วอาจตีความได้ว่า เธอรู้สึกแปลกแยกจากคนรอบข้างที่ถูกมองว่าเป็นคนอื่นชนชั้น ดังนั้น กระทั่งในที่นี้จึงถูกใช้เป็นภาพแทนของความเป็นชนชั้นล่าง ความเป็นแรงงานในมุมมองของกลุ่มชนชั้นกลางระดับกลางขึ้นไปอีกด้วย

จากกรณีของเบียร์ดังข้างต้นจะเห็นว่า พื้นที่ที่เบียร์พบเจอกระทั่งเป็นพื้นที่เปิดหรือพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนใช้งานสัญจรเป็นเป็นประจำอย่างรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งแม้ในความจริงจะเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนพลุกพล่านก็ยังก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยได้ด้วยความเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมือง แต่ในพื้นที่รถโดยสารสาธารณะเหตุร้ายก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง เมื่อในท้ายที่สุดเบียร์ก็ตื่นขึ้นมาและพบว่าเธอฝันไป แต่ไม่ว่าสิ่งเธอเจอจะเป็นความจริงหรือความฝัน กระทั่งก็ยังสะท้อนมุมมองประสบการณ์และอารมณ์ของเบียร์จากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่กะทันหัน

ต่อมา เบียร์ได้พบเห็นกระทั่งอีกครั้งที่ห้องแต่งตัวที่เบสท์ฟิตเนส ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเจอกระทั่งของเธอบนรถโดยสารสาธารณะก่อนหน้านี้และส่งผลให้เธอให้เธอตระหนักถึงความไม่

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 43.

มั่นคงในชีวิต เนื่องจากเธอเห็นหนอนแมลงต่าง ๆ คลานออกมาจากเครื่องแบบของเบสท์ฟิตเนสที่เป็นที่ทำงานของเธอซึ่งควรจะเป็นสถานที่ที่สร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับเธอและเคน แพนหนุ่ม

หนอน แมงมูน แมงป่อง ตะขาบ แมลงสาบและสารพัดสัตว์น่ารังเกียจบินคลาน
ออกมาจากเสื้อวอร์มนั้นราวกับว่าเป็นรังของพวกมัน เบียร์ทำได้เพียงก้มหน้ากริรร้อง
เธอหลับตาปีเพราะไม่อยากเห็นภาพน่าขยะแขยง แต่สิ่งหนึ่งพลันโชนเข้ามากระทบ
ประสาทสัมผัสในขณะที่เธอหลับตาอยู่...กลิ่น

กลิ่นเน่าเหม็นเช่นเดียวกับที่เบียร์สัมผัสได้เมื่อกวานโซยเข้ามา ทำให้เธอรีบคลาน
ไปยังทางออก แต่เมื่อใกล้ถึงกลับพบว่ามิเท้าของใครบางคนยืนขวางทางออกอยู่

...ไม่มีทางเป็นเมมเบอร์หรือเทรนเนอร์

...เพราะเท่านั้นเปลือยเปล่าและเน่าเฟะ เต็มไปด้วยหนอนซอนไซ¹⁶⁵

อย่างไรก็ตาม การที่เบียร์พบเห็นผีที่สถานที่ทำงาน รวมทั้งหนอน แมลง สัตว์มีพิษออกมาจากชุดยูนิ
ฟอร์มทำงานตีความได้ว่า ที่ทำงานของเธอควรจะเป็นสถานที่ที่สร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับเธอและ
แพนหนุ่ม และช่วยยับยั้งฐานะและชนชั้นขึ้นไปเรื่อย ๆ แต่อีกทางหนึ่ง การทำงานหนักของเคนก็ทำ
ให้เขาล้มป่วยจนไปส่งเธอกลับบ้านไม่ได้ นำไปสู่เหตุการณ์บนรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งเป็นการ
นำเสนอว่าสถานที่ทำงานไม่ได้สร้างความรู้สึกรับประกันในชีวิตได้อย่างแท้จริง จนนำไปสู่การเจอผีในที่
ทำงาน อีกทั้งยังส่งผลให้สถานะทางชนชั้นของเธอถูกคุกคามจากชนชั้นล่าง ดังจะเห็นได้ว่าเท้าที่เธอ
เห็นแม้จะไม่ใช่ศพ แต่มีลักษณะเชื่อมโยงกับความเป็นชนชั้นล่าง ไม่ว่าจะเป็นกลิ่นหรือเท้าที่สกปรก
ไม่ใช่รองเท้าที่มีลักษณะของความเป็นคนจรจัดดังที่เธอเคยคิดบนรถโดยสารสาธารณะ กล่าวคือ
สถานที่ทำงานที่ควรสร้างความมั่นคงในชีวิตกลับไม่ได้มอบความมั่นคงที่แท้จริงให้ เหตุการณ์
เล็กน้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตทำให้เธอต้องเปลี่ยนแปลงวิถีแม้เพียงชั่วคราว แต่ก็ทำให้ตระหนักถึงความไม่
มั่นคงทางชนชั้น ว่าเธอเองก็สามารถไปสู่จุดนั้นได้เช่นเดียวกันหากล้มเหลวในชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นห้องอาบน้ำ ห้องแต่งตัวของฟิตเนสเซนเตอร์
หรือลิฟต์ที่คอนโดมิเนียม ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งส่วนตัวกึ่งสาธารณะล้วนเป็นพื้นที่แบบสมัยใหม่ทั้งสิ้น
เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นผลผลิตของการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่และความเป็นเมือง อย่างฟิตเน
สเซนเตอร์ก็เป็นพื้นที่ใหม่ ไม่ใช่เป็นของดั้งเดิมของสังคมไทย แต่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกระแสรัก
สุขภาพและการมีรูปร่างที่แข็งแรงสมส่วน ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลสุขอนามัยและวิทยาศาสตร์
การแพทย์สมัยใหม่ ทุนนิยมและบริโภคนิยม หรือคอนโดมิเนียมก็เป็นที่อยู่อาศัยแบบใหม่ที่เปลี่ยน
จากที่อยู่อาศัยแนวราบมาเป็นที่อยู่อาศัยแนวตั้ง เพื่อรองรับจำนวนประชากรในสังคมเมืองที่เพิ่ม
มากขึ้น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ที่เป็นผลผลิตของความเป็นสมัยใหม่ตามมายาคติแล้วควรจะเป็นพื้นที่ที่

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 47.

ปลอดภัย แต่เมื่อดูจากสิ่งที่ตัวละครทั้งแคทและเปียร์ประสบก็เห็นว่า พื้นที่ที่น่าจะปลอดภัยเหล่านี้อันตรายแล้วแต่เกิดเหตุร้ายได้ทั้งสิ้น

ต่อมา สำหรับมินและเน การพบเจอกระหังของพวกเธอเป็นการสะท้อนความวิตกกังวลที่มีต่อความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองร่วมสมัย โดยสิ่งที่พวกเธอประสบมีความคล้ายคลึงกัน พวกเธอสองคนเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาวกับอัน ซึ่งในตอนแรก อันเหมือนเป็นความหวังและเรื่องดีงามที่เข้ามาในชีวิตของพวกเธอ อย่างเนที่กล่าวถึงความโชคดีของตัวเธอที่ได้คบหากับอันว่า “จนถึงวันนี้เนี่ยยังไม่อยากเชื่อว่าจะได้คบหากับผู้ชายระดับนี้ อันเพียบพร้อมทั้งหน้าตาฐานะ แต่เธอเป็นแค่ประชาสัมพันธ์ของฟิตเนสขนาดกลาง เงินเดือนทั้งปีจะเท่ากับเงินที่อันหาได้เดือนเดียวหรือเปล่าก็ไม่รู้”¹⁶⁶ ทั้งคู่ยังถูกล่อลวงจากอันด้วยคำพูดที่ว่า จะพาไปพบครอบครัว ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่มากขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง แต่ความหวาดกลัวของทั้งคู่จะเริ่มต้นขึ้นเมื่ออันมาพวกเธอมาที่ข้างทางที่เป็นที่เปลี่ยวแห่งนี้ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เกิดอาชญากรรมได้ โดยเฉพาะในยามค่ำคืนที่ไม่มีใครผ่านมาพบเห็น อีกทั้งพื้นที่กับคำพูดของอันก็ไม่ตรงกัน พื้นที่ตรงนั้นมองยังไงก็ไม่มีทางเป็นพื้นที่ที่มาพบครอบครัวแน่ เมื่อความหวาดกลัวและความไม่ไว้วางใจจากพื้นที่ที่ผิดที่ผิดทางเกิดขึ้น ทั้งคู่ก็เริ่มมองอันเปลี่ยนไปจากชายหนุ่มคู่ดี ภูมิฐานกลับกลายเป็นปีศาจน่าเกลียดน่ากลัว อย่างเช่น จากเหตุการณ์ของเนที่ “หญิงสาวแทบไม่มีแรงแม้จะทรงตัวยืນเมื่อเห็นภาพที่เกิดขึ้น ร่างของอันปริแตกเต็มไปด้วยบาดแผล กลิ่นเน่าเหม็นคลุ้งชวนให้เธอคลื่นไส้ ใบหน้าหล่อเหลาของอันกลายเป็นใบหน้าอันแสนน่ากลัwn่าขยะแขยง”¹⁶⁷ หรือมินที่ “ราวหนึ่งชั่วโมงก่อน เธอวิ่งอย่างไม่คิดชีวิตเมื่อเห็นแฟนหนุ่มมีร่างกายเปลี่ยนไป ผิวหนังปริแตกมีเลือดซึมตามรอยแผล หนองแมลงมุดซ่อนไข่ออกมามีขนาดใหญ่กว่าปกติจนดูเหมือนพวกมันเป็นสัตว์ประหลาด”¹⁶⁸ การกลายร่างของอันจากชายหนุ่มรูปงามเป็นปีศาจเป็นภาพสะท้อนความรู้สึกของตัวละครหญิงทั้งสองถึงความสัมพันธ์และความฝันถึงความสวยงามในชีวิตที่ล่มสลาย นอกจากนี้ กระหังที่เป็นผีหรือปีศาจในที่นี้ยังเป็นภาพแทนของความรุนแรงจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศที่พวกเธอประสบ ดังจะเห็นได้ว่า สิ่งที่กระหังกระทำต่อพวกเธอแล้วแต่เป็นสัญญาณของการข่มขืน ไม่ว่าจะเป็นการทะลวงลิ้นเข้ามาในปาก การใช้นิ้วสัมผัสร่างกาย ตลอดจนการฉีกที่ร่างกายของเธอออกเป็นชิ้น ๆ ก่อนจะกิน

เมื่ออันพูดจบเขาก็กระชากร่างของเธอเข้ามาถอดไว้ และใช้ลิ้นทะลวงเข้ามาในปากของเธออย่างรวดเร็ว¹⁶⁹

¹⁶⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 92.

¹⁶⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 94.

¹⁶⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 117.

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 95.

แต่ครั้งนี้นั้นรัตนาเธอไว้และลากเธอเข้าไปหามัน นัวหงิงอสมัสมัตามร่างกาย
เธอก่อนจะเปลี่ยนเป็นบิบบน พริบตาที่แขนข้างหนึ่งถูกระชากออกจากตัวเธอกลับไม่
รู้สึกถึงความเจ็บ...¹⁷⁰

ทั้งนี้ การใช้กระหังในการนำเสนอภาพความรุนแรงของการลงละเมิดทางเพศหรือการข่มขืนเพื่อเป็น
การถ่ายทอดความเจ็บปวดทรมานที่มันและเนตต้องพบเจอ ซึ่งความเจ็บปวดและทรมานของพวก
เธอนั้นเป็นความเจ็บปวดที่ราวกับว่ามากเกินไปที่มนุษย์คนใดจะได้ต่อกันได้ คงมีแต่ปีศาจเท่านั้นที่จะ
ก่อให้เกิดได้ และเป็นความเจ็บปวดเกินกว่าที่บรรยายออกมาเป็นคำพูดใด ๆ ได้ การนำเสนอภาพ
ความรุนแรงนี้ด้วยกระหังจึงเป็นการนำเสนอความรู้สึกของพวกเธอได้ดีกว่า

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นพื้นที่เปิดทั้งสิ้น ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า พื้นที่ปิด
หรือพื้นที่ส่วนตัวจะสร้างความรู้สึกปลอดภัยให้กับคนเมืองได้ ดังเช่น การพบเห็นกระหังอีกครั้งของ
เปียร์ที่คราวนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนตัวอย่างห้องนอนของเธอเองที่บ้าน การพบเจอกระหังของเปียร์ใน
สถานการณ์นี้เป็นการผสมปนเปกันระหว่างความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากการอยู่คนเดียว ความรู้สึกไม่
มั่นคงในความสัมพันธ์ รวมถึงความปรารถนาทางเพศ โดยผีหรือกระหังในที่นี้เป็นตัวสะท้อนอารมณ์
ความรู้สึกที่เธอกำลังเผชิญอยู่ในช่วงเวลานี้ ตามความรู้สึกของคนทั่วไป บ้านเป็นสถานที่ที่คุ้นเคย แต่
ในบางครั้งเมื่อสถานการณ์ไม่ปกติ เช่น มีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นหรือมีการเปลี่ยนแปลงอะไร
บางอย่าง สถานที่หรือพื้นที่ที่คุ้นเคยอย่างบ้านก็อาจจะเกิดความไม่คุ้นเคยได้ ซึ่งความรู้สึกนี้เชื่อมโยง
กับลักษณะของ uncanny สำหรับเปียร์ คินนี่เป็นคินนี่ที่ต้องอยู่คนเดียวที่บ้านเนื่องจากพ่อแม่ไปธุระ
ในขณะเดียวกัน เธอก็ไม่สามารถติดต่อเคนได้ เรียกได้ว่า ณ เวลานั้นเธออยู่ตัวคนเดียวโดยสมบูรณ์ ไม่ว่า
จะทั้งทางกายภาพคือพื้นที่ภายในบ้านและในความรู้สึกว่ามีคนอยู่ด้วยการติดต่อ การต้องอยู่คน
เดียวที่บ้านทำให้เธอเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ถึงแม้ว่าบ้านของเปียร์จะเป็นบ้านเดี่ยว ไม่ใช่
คอนโดมิเนียมเหมือนอย่างแคทที่ต้องอยู่ร่วมกับคนแปลกหน้าและยังเข้าถึงง่าย แต่ในสังคมเมือง แม้
จะอาศัยอยู่บ้านละแวกเดียวกันแต่ก็เหมือนคนแปลกหน้าไม่รู้จักกันอยู่ดี หากเกิดอะไรขึ้นก็ไม่มีใครรู้
เปียร์จึงเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย นำไปสู่หลอนว่าอาจจะมีคนซ่อนตัวอยู่ตามมุมตามซอกหลืบต่าง ๆ
ภายในห้องนอน “ห้องนอนของเปียร์ไม่ใหญ่แต่ก็ไม่เล็ก ถ้ามีคนแอบเข้ามาบางที่อาจซ่อนอยู่ตามมุม
อับต่าง ๆ ซึ่งดูน่ากลัวไปเสียหมดในเวลานี้ ไม่ว่าจะเป็นในตู้เสื้อผ้า ใต้เตียง หลังตู้โชว์”¹⁷¹

อย่างไรก็ตาม ความหลอนจากความรู้สึกหวาดกลัวและความไม่ปลอดภัยยังผสมด้วย
ความรู้สึกไม่มั่นคงในความสัมพันธ์ด้วย โดยส่วนหนึ่งมาจากเคนที่เป็นฟิตเนสเทรนเนอร์และต้อง
ทำงานกับเมมเบอร์ที่เป็นผู้หญิงหลายคนจนเปียร์เองก็เกิดความกังวลใจในความสัมพันธ์อยู่บ่อยครั้ง
และแสดงออกได้เพื่อการพูดที่เล่นที่จริง เพราะมีเรื่องของการทำงานเข้ามาเกี่ยวข้อง หรืออย่างในคินนี่

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 96.

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 127.

เธอก็โทรหาเคนไม่ติด ซึ่งยิ่งไปเพิ่มความกังวลใจ และการที่เธอไม่สามารถติดต่อเคนได้ในเวลาที่อยู่คนเดียวและต้องการที่พึ่งก็สื่อได้ว่า เคนเป็นที่พึ่งให้ไม่ได้ในเวลาที่ต้องการ ซึ่งนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางความสัมพันธ์ได้เช่นเดียวกัน ดังที่เธอคิดในเชิงประชดประชันว่า “...เป็นแฟนที่ดีจริง ๆ ...แต่ถ้ารู้ทีหลังว่าเธอนั้นเกี่ยวกับผู้หญิง...แม่เอาตายแน่!”¹⁷² ความรู้สึกไม่มั่นคงในความสัมพันธ์นี้รวมกับความรู้สึกไม่ปลอดภัยนี้นำไปสู่การเห็นภาพหลอนของตัวเธอกับปีศาจที่เป็นไปในเชิงทางเพศ

แทนที่ในกระจกจะสะท้อนภาพตัวเธอกำลังเดิน กลับเป็นภาพเธออยู่ในวงแขนใครบางคน ตัวเธอในกระจกไม่มีที่พำรังเกียจมนุษย์ตนนั้น ทั้งที่ร่างกายของมันเป็นเฟะไบหน้าสกปรกน่ารังเกียจ ผมเผ้ายุ่งเหยิงปรกตา แต่รอยยิ้มของมันกลับเด่นชัดและลิ้นเปื้อนน้ำลายของมันแลบยาวออกมาจากปาก เปียร์รับไม่ได้เมื่อเห็นภาพตัวเองในกระจก เริงร่าไปกับลิ้นที่โลมเลียไปรอบตัวเธอ สีหน้าคู่อิมแอมและเปี่ยมสุขเมื่ออยู่ในอ้อมกอดของมัน หากแต่ตัวจริงของเธอกลับรู้สึกขยะแขยงจนขนลุก¹⁷³

ซึ่งปีศาจในภาพอาจเป็นภาพแทนของเคน กล่าวคือภาพของคนรักซ้อนทับกับภาพของปีศาจ เพื่อแสดงความรู้สึกไม่มั่นคงหรือหวาดกลัวในความสัมพันธ์ ไม่รู้ว่าจะดีหรือจะร้าย ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอาชญากรรมทางเพศที่อาจเกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ ภาพสะท้อนของเธอกับกระจกยังอาจสะท้อนความปรารถนาทางเพศของเปียร์ได้ด้วย ดังจะเห็นว่าในพื้นที่ที่เกิดภาพนี้เป็นห้องนอนของเปียร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ส่วนตัวที่สุดในชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจึงเป็นพื้นที่ที่ปลดปล่อยความปรารถนาทางเพศหรือความปรารถนาส่วนตัวออกมาได้ ความปรารถนานี้อาจจะสืบเนื่องมาจากการต้องทำงานหนักทั้งตัวเธอและเคน เธอจึงเกิดปรารถนาต่อสิ่งที่ยอยู่นอกกรอบ มีนาตื่นเต้น แต่ในขณะเดียวกันความปรารถนาก็มาพร้อมกับความรู้สึกปฏิเสธ เห็นจากการที่เธอเห็นตัวเองมีความสัมพันธ์กับกระจกในกระจก ซึ่งสื่อถึงความสัมพันธ์ที่นาตื่นเต้น แต่ในขณะเดียวกัน เปียร์ก็ยังเอาตัวเองแยกออกมาจากตัวเธอในกระจกหรือก่อนหน้านี้ที่เธอเห็นภาพตัวเองในกระจกไม่ใช่ตัวเอง “เธอรู้สึกเหมือนเงาสะท้อนจากสิ่งต่าง ๆ น่ากลัวไปหมด ทั้งที่ภาพเหล่านั้นล้วนเป็นภาพตัวเอง เครื่องแก้วเซรามิคในตู้โชว์แสดงภาพใบหน้าเธอบิดเบี้ยว คล้ายกับเธอกำลังกรีดร้องบ้าง หัวเราะบ้าง”¹⁷⁴ ซึ่งเป็นการปฏิเสธโดยการแยกตัวเองออกมาจากความปรารถนา เช่นเดียวกับที่เธอบอกกว่า ตัวจริงของเธอรู้สึกขยะแขยงภาพที่เห็นนั้น

จะเห็นว่า ในบรรดาผู้หญิงที่ได้พบเห็นกระจก แม้จะในพื้นที่ที่แตกต่างกัน และกระจกยังสะท้อนสภาวะ อารมณ์ความรู้สึก ความกลัวและความวิตกกังวลของแต่ละคนต่างกันไปตาม

¹⁷² เรื่องเดียวกัน. หน้า 126.

¹⁷³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 128.

¹⁷⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 127.

สถานการณ์และประสบการณ์ที่แต่ละคนพบเจอ แต่จะเห็นว่ามีสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกันคือ ความหวาดกลัวและความวิตกกังวลจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือมีแนวโน้มจะถูกล่วงละเมิดทางเพศ จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า พื้นที่เมืองที่ควรจะเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย แต่ผู้หญิงที่เป็นคนเมืองกลับเกิดความรู้สึกหวาดกลัวและวิตกกังวลเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลาและในทุก ๆ พื้นที่ก็เกิดความหวาดกลัวต่ออาชญากรรมทางเพศได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนว่า สังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ใดก็ไม่สามารถความรู้สึกปลอดภัยให้กับผู้หญิงได้ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการแบ่งขั้วตรงกันทางเพศที่จะมองว่าผู้หญิงเป็นเหยื่อหรือเป็นผู้ถูกระทำ ในขณะที่ผู้ชายเป็นผู้กระทำ ดังนั้น การเห็นผิดของผู้หญิงในเรื่องจึงมักจะเห็นกระทั่งเป็นผู้ชาย

4.2.1.2 กระทั่งกับความรุนแรงในที่ทำงานภายใต้ระบบอาวุโส

สังคมเมืองเป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกได้แข่งขัน แสวงหาทุนและความสำเร็จในชีวิต ซึ่งเมื่อมองเผิน ๆ แล้ว สังคมเมืองดูจะเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคที่ให้โอกาสทุกคนได้แสวงหาความสำเร็จ หากแต่ในความเป็นจริง สังคมเมืองมีความซับซ้อนมากกว่านั้น โดยเฉพาะในสังคมการทำงานที่ยังมีการแบ่งชนชั้นหรือระบบอาวุโส ไม่ว่าจะเป็นระหว่างนายทุนกับลูกจ้าง หรือแม้กระทั่งรุ่นพี่กับรุ่นน้อง การเอื้อประโยชน์ ตลอดจนความรู้สึกเป็นบุญคุณเมื่อได้รับความช่วยเหลือความสัมพันธ์ในการทำงานหรือพื้นที่ที่ทำงานโดยลักษณะดังกล่าวเปิดช่องให้ความรุนแรงดำรงอยู่ในวิถีของคนเมือง โดยที่บางครั้งคนเมืองเองก็ไม่ได้ตัวที่กำลังถูกกดทับด้วยระบบชนชั้นและระบบอาวุโสในพื้นที่การทำงาน ซึ่งการพบเห็นกระทั่งของตัวละครเผยให้เห็นความรุนแรงในพื้นที่ที่ทำงานได้ชัดเจนมากขึ้น ดังเช่น กรณีของอเล็กซ์กับเคน

สำหรับเคนแล้ว อเล็กซ์เป็นรุ่นพี่ที่ทำงานที่ถือว่ามีบุญคุณกับเขา เพราะเป็นคนไข้รับรองให้เขาเข้ามาทำงานที่เบสท์ฟิตเนส จนกระทั่งหลังเหตุการณ์การเสียชีวิตของแคทที่ทำให้อเล็กซ์เกิดความเครียดและความสับสนอย่างหนักจนกลายร่างเป็นกระทั่งต่อหน้าเคนและลงมือทำร้ายร่างกายเคน ก่อนที่จะได้สติและกลับคืนร่างเดิม

อเล็กซ์ในร่างกระทั่งไม่พูดเปล่า เขาถลาพุ่งตรงมายังเคนและใช้สองมืออันทรงพลังบีบคออีกฝ่ายแน่น ไม่ว่าเคนจะแสดงทีท่าทรมานสักเท่าใด เขากลับไม่รู้สึกลังสารถือหรือคิดจะเบาแรงลงแม้แต่น้อย¹⁷⁵

เคนที่เห็นอเล็กซ์กลายร่างเป็นกระทั่งเปรียบได้กับการที่เขารับรู้ความเป็นอื่นของอเล็กซ์เป็นอีกด้านที่อเล็กซ์กดทับเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ที่รุนแรง รวมทั้งการกระทำความรุนแรงด้วย ซึ่งเคนก็เป็นคนที่ถูกระทำความรุนแรงทางร่างกายโดยตรง แต่แทนที่เขาจะหวาดกลัวและหาทางกำจัดอเล็กซ์ที่

¹⁷⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 66.

เป็นกระหัง เคนกลับแสดงการยอมรับออกมาอย่างง่ายดายราวกับว่าความรุนแรงที่เพิ่งเกิดขึ้นกับตัวเขาสด ๆ ร้อน ๆ ไม่เคยเกิดขึ้น ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะอเล็กซ์ยังอ้างตัวเองได้ก่อนที่จะทำร้ายเคนไปมากกว่านี้ แต่อีกเหตุผลที่ชัดเจนคือความรู้สึกขอบคุณและเป็นบุญคุณของเคนต่ออเล็กซ์ที่ช่วยเซ็นรับรองให้เขาเข้าทำงานดังที่เขาเรียกว่า “*เพียงเคยให้โอกาสเซ็นรับรองผมเข้าทำงาน ผมเชื่อว่าพี่เป็นคนดีครับ*”¹⁷⁶ จากคำพูดของเคนทำให้เห็นระบบความคิดของคนเมืองที่นิยมของความคิดที่เกี่ยวพันกับผลประโยชน์ทางการทำงานซึ่งเป็นความคิดที่เป็นผลผลิตของทุนนิยม ดังนั้น ความดีหรือการเป็นคนดีในสังคมเมืองจึงเป็นความดีตามแบบทุนนิยมที่นำไปสู่การปกปิดความรุนแรงและความผิดปกติที่เกิดขึ้นในระบบการทำงาน โดยเฉพาะระบบอาวุโสที่กดทับตัวเขาไว้โดยที่ตัวเขาก็ไม่รู้ตัวและยังทำให้เขามองว่าตัวเองมีอำนาจน้อยกว่าหรืออาวุโสน้อยกว่าอเล็กซ์ กล่าวได้ว่า การที่เคนเห็นอเล็กซ์กลายร่างเป็นกระหังและกระทำความรุนแรงต่อเขาในระดับกายภาพก็เป็นเพราะเคนรู้สึกตัวตัวเองอยู่ต่ำกว่าอเล็กซ์ อเล็กซ์จึงแสดงอำนาจเหนือเขาได้

โดยระบบชนชั้นและอาวุโสในที่ทำงานจะเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์ของเคนกับอเล็กซ์กับเหตุการณ์ของอเล็กซ์กับเจ้านาย จากความเครียดในการทำงานของอเล็กซ์ที่เพิ่มมากขึ้นทั้งเคนที่เข้ามาและแย่ง PT ของเขาไป ทั้งการเสียชีวิตของแคทที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของอเล็กซ์แย่งงานเจ้านายของเขาเรียกไปตกเดือน ซึ่งในระหว่างนี้ อเล็กซ์เห็นภาพหลอนของตัวเองในรูปร่างกระหังกัดกินเจ้านายของตัวเอง

ตัวเขอีกคนที่อยู่ระหว่างครึ่งคนครึ่งกระหังยืนอ้อมอยู่ข้างเก้าอี้ของบอส แม้จะยังไม่เป็นกระหังเต็มตัว แต่รอยแผลตามร่างกายที่เริ่มปรากฏก็บ่งบอกว่าเขากลายเป็นกระหังไปเกินครึ่งแล้ว ทำทางไม่ยี่หระกับความตายของบอสผู้มีพระคุณ พร้อมก้มลงไปกัดเนื้อบริเวณลำคอกระซกขึ้นมาเคี้ยวกลืนอย่างเอร็ดอร่อย¹⁷⁷

ภาพหลอนของอเล็กซ์สะท้อนถึงความคับข้องหรือโกรธเคืองที่อเล็กซ์มีต่อเจ้านาย ทั้งที่ในยามปกติเขาตั้งใจทำงานมาโดยตลอดส่งผลให้เจ้านายที่มีฐานะเป็นนายทุนได้ประโยชน์ไปด้วย แต่เมื่อเขากำลังมีปัญหาเจ้านายกลับไม่ได้สนใจถึงปัญหาของเขา และติเตียนประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลงราวกับว่าตัวเขาไม่ใช่มนุษย์ที่มีปัญหาได้ แต่เป็นเพียงแรงงานที่นายทุนใช้หาผลประโยชน์ ภาพของอเล็กซ์ที่กำลังกัดกินเจ้านายจึงเหมือนเป็นการเอาคืนหรือโต้ตอบกับนายทุนและระบบทุนนิยมที่กัดกินพลังชีวิตของเขาด้วยลักษณะเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ภาพหลอนของอเล็กซ์ก็เป็นได้เพียงภาพหลอนที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง ซึ่งสะท้อนระบบชนชั้นในพื้นที่การทำงานว่า ผู้ที่มีอำนาจหรืออาวุโสน้อยกว่าไม่สามารถต่อกรกับผู้ที่มีอาวุโสมากกว่าได้ ยิ่งไม่ต้องพูดถึงระดับการเป็นนายทุน โดยเมื่อเทียบกับความ

¹⁷⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 69.

¹⁷⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 87.

รุนแรงที่อเล็กซ์ทำกับเจ้านายจะเห็นว่ารุนแรงกว่าที่เขาทำกับเคนมาก แต่กลับไม่ได้เห็นขึ้นจริง เจ้านายก็ไม่ได้เห็นกระหังหรือได้รับผลกระทบใดจากการกระทำของกระหัง ในขณะที่เคนเห็นอเล็กซ์ในร่างของกระหังและได้รับบาดเจ็บจริง ๆ และยอมรับความรุนแรงนั้นด้วยความอาวุโสน้อยกว่าและความรู้สึกตื้นตันบุญคุณ เช่นเดียวกับที่อเล็กซ์รู้สึกว่เจ้านายเป็นผู้มีพระคุณของเขา

โดยจากข้างต้นก็จะเห็นความรุนแรงจากระบบชนชั้นและระบบอาวุโสภายในที่ทำงานที่ถูกกระทำเป็นทอด ๆ จากบนลงล่างคือจากเจ้านายมายังอเล็กซ์มายังเคน แต่ถูกปกปิดด้วยคำว่าบุญคุณที่ทำให้ผู้ถูกกระทำยอมรับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น อย่างอเล็กซ์ที่ทำงานดีมาโดยตลอดแต่เมื่อพลาดแต่ไม่กี่ครั้งกลับโดนตำหนิและพักงาน แต่ก็ทำอะไรเจ้านายไม่ได้ ทำได้เพียงก้มหน้ารับชะตากรรม หรือเคนที่โดยอเล็กซ์ทำร้ายร่างกายแต่กลับไม่ถือสาหาความหรือมองว่าเป็นปัญหา โดยเหตุการณ์ทั้งสองนี้กลั่นเกิดขึ้นที่เบสท์ฟิตเนส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำงานแต่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ค่อนข้างมีความเป็นส่วนตัวอย่างเหตุการณ์ของอเล็กซ์และเคนเกิดขึ้นที่ห้องแต่งตัวของเบสท์ฟิตเนส หรือเหตุการณ์ของอเล็กซ์กับเจ้านายที่เกิดขึ้นที่ห้องทำงานของเจ้านาย จึงเป็นการนำเสนอความรุนแรงของระบบชนชั้นและระบบอาวุโสที่ซุกซ่อนอยู่ในพื้นที่ที่ทำงาน

4.2.1.3 การต่อสู้กับกระหัง: ภาพสะท้อนสถานะไร้ที่พึ่งของคนเมืองกับการหวนกลับไปหาวิถีดั้งเดิม

ตามมายาคติแล้ว คนเมืองที่ทำตามกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมเมืองควรจะรู้สึกถึงความสมบูรณ์ในชีวิต รู้สึกมีที่พึ่งจากการยึดถือบรรทัดฐานของสังคมเมือง แต่การปรากฏขึ้นของกระหังมาเผยให้เห็นสถานะของคนเมืองที่รู้สึกไร้ที่พึ่งยามเจอกับวิกฤติหรือภัยคุกคามในชีวิต ซึ่งในที่นี้คือกระหังที่ทำให้ตัวละครต้องหวนกลับไปหาอดีตหรือความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นที่พักหรือมาช่วยจัดการปัญหาที่กำลังเผชิญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดแบบสมัยใหม่ภายในสังคมเมืองสร้างความรู้สึกมั่นคงหรือเป็นที่พึ่งให้กับคนเมืองไม่ได้ ซึ่งปฏิบัติการในการพยายามหาหนทางจัดการกับวิกฤติในชีวิตของตัวละครกลั่นเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ตัดขาดจากความเป็นเมืองทั้งที่ยังอยู่ในสังคมเมืองอันแสดงถึงการหวนกลับไปหาอดีตหรือความเชื่อดั้งเดิมในการจัดการกับปัญหา อย่างเคนที่ช่วยอเล็กซ์ตามหาเช็วกระหังเครื่องรางที่เชื่อว่าจะกำจัดกระหังได้ โดยมาที่ป่าช้าหลังวัด

โดยพื้นที่ป่าช้าวัดที่ตั้งแม้จะอยู่ในเมือง แต่ไม่ได้เป็นผลผลิตของความเป็นเมือง โดยในพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่เคนพยายามตามหาศพของพ่อครูจักรา เพื่อจะหาว่าเช็วกระหังยังอยู่กับร่างพ่อครูหรือไม่และจะได้นำเช็วกระหังนั้นไปจัดการกับอัน และได้พบเจอกับวิญญาณของพ่อครูจักราที่ทำให้คำแนะนำ

ร่างของชายแก่ลอยเคลื่อนเข้ามาและทะลุผ่านร่างเข้าไป พริบตาที่ร่างซ้อนทับกัน
 เคนรู้สึกเย็นวาบไปทั่วตัว ความหนาวผ่านวูบเข้ามาในร่างกายก่อนจะร้อนจนเหงื่อไหล
 ทะลักท่วม เคนรีบหันกลับไปทางกองกระดูกและพบว่าชายแก่ยืนอยู่เหนือกองกระดูกนั้น
 “เขี้ยวกระหังช่วยยับยั้งได้แค่ชั่วขณะเท่านั้น ตอนนั้นข้าใช้เขี้ยวกระหังช่วยลูก
 ศิษย์สองคน แล้วก็ใช้คาถาสะกด แต่ถ้าเป็นกระหังมานานกาลาใด ๆ ก็ไม่สามารถช่วย
 อะไรได้”¹⁷⁸

เมื่อพิจารณาเรื่องราว เหตุการณ์ทั้งหมดที่นำมาสู่การที่เคนเจอผีหรือวิญญาณของพ่อครูจักราครั้งนี้
 เกิดจากการเขาและเล็ชต้องการตามหาเขี้ยวกระหังเพื่อที่จะมาจัดการกับอัน ซึ่งการที่พวกเขาต้อง
 พยายามตามหาพ่อครูและเขี้ยวกระหังเพื่อมาจัดการกับวิกฤตินั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาวะไร้อำนาจ
 พึ่งของชนเมืองและความย้อนแย้งของความเป็นสมัยใหม่ ที่สุดท้ายแล้วการดำเนินชีวิตตามวิถีเมือง
 และความเป็นสมัยใหม่กลับไม่สามารถเป็นที่พึ่งและช่วยให้คนเมืองแก้ไขปัญหาหรือวิกฤติในชีวิตได้
 จนต้องย้อนกลับมาหาแนวคิดและความเชื่อแบบดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องคาถาอาคม
 เครื่องรางของขลัง สิ่งเหนือธรรมชาติมาเป็นที่พึ่งในชีวิต อีกทั้งเมื่อพิจารณาพื้นที่ก็จะเห็นว่าพื้นที่ตรง
 นี้เป็นพื้นที่ป่าช้าหลังวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต่างจากพื้นที่อื่นเพราะเป็นพื้นที่ของแนวคิด วิถีและความเชื่อ
 แบบดั้งเดิม และในแง่ของการปรากฏตัวของผี พื้นที่ป่าช้าหลังวัดก็ยังเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของการปรากฏ
 ตัวของผีอีกด้วย กล่าวได้ว่า เคนได้เดินทางมายังพื้นที่ของอดีต ของแนวคิด วิถีและความเชื่อดั้งเดิม
 เพื่อหาที่พึ่งให้กับวิกฤติที่กำลังประสบในการใช้ชีวิตในสังคมเมืองร่วมสมัย เนื่องจากแนวคิดและวิถี
 ตามแบบสมัยใหม่เป็นที่พึ่งให้ไม่ได้

การหวนกลับมาหาอดีตหรือความเชื่อดั้งเดิมมาช่วยกำจัดปัญหาหรือมาเป็นที่พึ่งถูกนำเสนอ
 ให้เห็นอีกครั้งในการรวมกลุ่มกันของอเล็กซ์ เคนและพลมาที่โกดังร้างเพื่อกำจัดอัน พื้นที่โกดังร้าง
 เป็นพื้นที่ที่แยกออกจากสังคมเมืองรอบข้างโดยสิ้นเชิงเช่นเดียวกับพื้นที่วัดข้างต้น อีกทั้งโกดังร้างยัง
 เป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงการถดถอยในสังคมเมืองที่มุ่งเน้นการพัฒนาไปข้างหน้าและการผลิตตามแบบ
 พุนนิยมทั้งที่โกดัง ซึ่งเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมการผลิตเป็นผลผลิตของพุนนิยม แต่พื้นที่โกดังร้าง
 กลับแสดงถึงความล้มเหลวของพุนนิยมด้วยการเป็นพื้นที่ที่หยุดนิ่ง ซึ่งเชื่อมโยงถึงอดีตและความ
 ถดถอย เชื่อมโยงกับวิธีการที่อเล็กซ์ เคนและพลใช้ในการจัดการกับอันที่เป็นกระหังร้าย โดยในพื้นที่
 นี้ทั้งสามคนได้หยาบยืมความเชื่อและวิถีแบบอดีตมาใช้ในการจัดการกับอัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้
 พละกำลังในการต่อสู้กับอัน ซึ่งเป็นวิถีที่เมื่อมองจากสายตาของคนเมืองแล้วเป็นวิธีการที่ดิบเถื่อน ถ้า
 หลัง เป็นการใช้กำลังแต่ไม่ใช่เหตุผลแบบที่คนเมืองควรจะใช้ในการแก้ปัญหา แต่การที่ทั้งสามคนต้อง
 ใช้วิธีการดิบเถื่อนจัดการกับอันกลับทำให้เห็นว่า วิธีการที่ใช้แนวคิดแบบสมัยใหม่ใช้จัดการกับความ

¹⁷⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 121-122.

เป็นอื่นที่เป็นภัยคุกคามไม่ได้ ซึ่งสะท้อนไปอีกว่า แนวคิดแบบสมัยใหม่เป็นที่พึงให้กับคนเมืองไม่ได้ จนหลายครั้งคนเมืองต้องหันกลับไปพึ่งพาแนวคิดหรือความเชื่อแบบดั้งเดิมดังเช่นตัวละครทั้งสาม

นอกจากนี้ จากการที่ตัวละครที่เป็นมนุษย์สองคนคือเคนและพลเห็นอเล็กซ์กับอันที่เป็นกระหังทั้งคู่แตกต่างกัน โดยเห็นอเล็กซ์เป็นมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกับพวกเขา ในขณะที่เห็นอันในรูปลักษณะของกระหังที่เป็นปีศาจก็ยังเป็นการนำความเชื่อเรื่องความดีความชั่วมาใช้ว่า พวกเขามองอเล็กซ์เป็นพวกเดียวกันเพราะเป็นคนดี ในขณะที่อันที่เป็นคนร้ายเป็นกระหัง แต่ชุดความคิดเรื่องความดีความชั่วในที่นี้ก็เป็นชุดความคิดแบบสังคมเมือง อเล็กซ์เป็นคนดีเพราะทำตามกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมเมืองจึงถูกยอมรับให้เป็นพวกเดียวกับคนเมือง เคนและพลจึงเป็นอเล็กซ์ในรูปลักษณะมนุษย์เหมือน ๆ กับพวกตนทั้ง ๆ ที่ตอนนี้พวกเขายืนในพื้นที่ของความถดถอย ทุกคนแสดงความดิ้นรนออกมาอย่างเต็มที่แต่อเล็กซ์ก็ยังคงเป็นมนุษย์ ในขณะที่อันถูกมองว่าชั่วร้ายเพราะละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม

4.3 การปรากฏกายของปอปในพื้นที่สังคมเมือง

สำหรับผีปอปตามตำนานพื้นบ้าน ปอปเป็นผีที่ไม่มีรูปร่างที่ชัดเจน แต่จะใช้วิธีเข้าสิงบุคคลอื่นจึงมีลักษณะเหมือนกับบุคคลนั้น ๆ ที่ปอปเข้าสิง ซึ่งในยามปกติก็จะดูเหมือนบุคคลทั่วไป ผู้คนในชุมชนจะรู้ว่า บุคคลคนนั้นเป็นปอปก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่ผิดแผกหรือสสารภาพออกมาเองว่าเป็นปอป และบุคคลที่เป็นปอปก็มักจะถูกขับออกจากหมู่บ้านหรือชุมชน

How do the villagers know that anyone is a phi pop? The obsessed person when ill will say something like this: "I get inside this man as a revenge for a wrong he has done me. My name is so and so, my wife and child or children are so and so, and I live in such and such a village" When it is found out that he is a phi pop, the villagers will go to the headman of the village asking him to drive away the person who is supposed to be a phi pop.¹⁷⁹

จากข้างต้นจะเห็นว่า ปอปเป็นเครื่องมือในการรักษาความเป็นเอกภาพของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ จากการที่บุคคลที่เป็นปอปจะถูกขับออกจากสังคมหรือชุมชนนั้นไป เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อปอปเดินทางเข้ามาในสังคมเมืองร่วมสมัย ปอปได้มีการปรับตัวโดยการผสมผสานเข้ากับแนวคิดและวิถีต่าง ๆ ในสังคมเมือง อย่างลักษณะของปอปที่เหมือนมนุษย์ปกติถูกผนวกเข้ากับความเป็นสังคมคน

¹⁷⁹ Anuman Rajadhon, Phya, 1954. "THE "PHI"." Margaret Coughlin (editor). JSS. VOL.41 (pt.2). p. 165.

แปลกหน้าในสังคมเมือง กล่าวคือ ในสังคมเมืองเราไม่มีทางรู้ได้ว่าใครเป็นใคร เป็นผีหรือเป็นคน ดังนั้นเมื่อปอปมีลักษณะเหมือนมนุษย์ปกติทุกประการ ที่ไหนก็ตามที่มนุษย์ หรือในบริบทของสังคมเมืองคือคนเมืองสามารถไปไหนได้ ปอปก็สามารถปรากฏตัวที่นั่นได้ โดยจากลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลให้ปอปในนวนิยายเรื่อง ปอป สามารถปรากฏตัวได้ในพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งในพื้นที่เปิดที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่มีคนใช้งานอย่าง สวนสาธารณะ ท้องถนน ห้องน้ำสาธารณะ โรงพยาบาล เป็นต้น พื้นที่กึ่งส่วนตัวกึ่งสาธารณะ อย่างลานจอดรถของคอนโดมิเนียม และพื้นที่ปิดที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวอย่างบ้าน

นอกจากนี้ ปอปยังมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองด้วยการอาศัยสื่อโซเชียลมีเดียในการเผยแพร่เรื่องราวของตัวเองและทำให้ปอปเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองอย่างกลมกลืน แม้จะถูกมองว่าเป็นเรื่องแปลกหรือเรื่องน่ากลัว ดังจะเห็นว่า หลังจากการเสียชีวิตที่หาสาเหตุที่แท้จริงไม่ได้ของนักร้องอย่างดาหลา โซเซียลมีเดียก็มีการเผยแพร่ข้อสันนิษฐานว่าเป็นฝีมือของปอปและตอนนี้กำลังมีปอปอาละวาดกลางกรุง ซึ่งการแพร่หลายของความเชื่อเรื่องปอปในนวนิยายส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการนำเอาความรู้ความเชื่อดั้งเดิมที่ตัวละครมีมาผสมผสานเข้ากับปัญหาและวิกฤติที่เกิดขึ้นในชีวิตภายใต้พื้นที่สังคมเมืองร่วมสมัย กล่าวคือ ปอปมีการปรับตัวเข้ากับความโชคร้ายต่าง ๆ หรือความไม่สมบูรณ์แบบต่าง ๆ ในชีวิตของตัวละคร เป็นสิ่งที่จุดรั้งชีวิตของตัวละครไม่ให้ไปดังที่ตั้งใจ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการฆาตกรรมหรืออุบัติเหตุทั้งหลาย

4.3.1 ปอปกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและวิถีคนเมือง

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ปอปปรับตัวให้เข้ากับการเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมืองและผสมผสานเข้ากับความโชคร้ายในรูปแบบต่าง ๆ ปอปจึงไปปรากฏตัวได้ในทุก ๆ พื้นที่ที่มนุษย์ดำเนินชีวิตและในทุก ๆ ที่ที่เกิดเหตุร้ายได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งปอปที่ปรากฏในแต่ละพื้นที่ก็จะสะท้อนอันตรายจากพื้นที่นั้น ๆ รวมกับสถานะของคนเมืองที่พบเจอปอปเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ตัวละครที่เจอปอปในนวนิยายนอกเหนือจากดาหลาล้วนแต่เป็นเพื่อนกลุ่มเดียวกันและมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แม้ว่าจะดำเนินชีวิตต่างกัน แต่ก็มีประสบการณ์ร่วมกันบางประเด็น อย่างการที่ทุกคนเป็นคนต่างจังหวัดที่เข้ามาอาศัยและทำมาหากินในกรุงเทพฯ ส่งผลให้ทุกคนอยู่ในสถานะของการเป็นคนพลัดถิ่น และการไปสักยันต์กับอาจารย์จุลก็เผยให้เห็นว่า การใช้ชีวิตในสังคมเมืองอย่างกรุงเทพฯ ไม่ได้เติมเต็มความปรารถนาและไม่ได้นำพาความสำเร็จมาให้ ส่งผลให้ทุกคนตกอยู่ในสภาวะไร้ที่พึ่งและเลือกความเชื่อด้านคาถาอาคมความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งในชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของหลุยส์ โกลอมป์ (Louise Golomb) ที่ว่า เมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้คนมักจะหวนกลับมาหาความเชื่อและวิถีแบบดั้งเดิมเพื่อเป็นที่พึ่งในการรับมือกับความไม่แน่นอนทางสังคมต่าง ๆ ที่เกิดจากชีวิตในสังคมเมืองสมัยใหม่ที่สับสนวุ่นวาย โดยเฉพาะในสังคมที่มีความเป็น

สมัยใหม่ที่มีการแข่งขันในด้านความสัมพันธ์ ธุรกิจ และการศึกษาเป็นไปในระดับสูง จึงต้องอาศัยความเชื่อดั้งเดิมอย่างคาถาอาคมหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

People contending with rapid sociocultural change are turning to all sorts of traditional practitioners for help in dealing with new kinds of social pressure arising from the growing complexity of modern urban life. In particular, modernization have given rise to increased competition in such realms of social activity as courtship, business, and education. While striving for success in such an environment, many have attempted to manipulate magically those with whom, or for whom, they are obliged to compete.¹⁸⁰

กระนั้นการที่มีแต่มีบุคคลที่เป็นอยู่ในกลุ่มนี้คือเป็นคนพลัดถิ่น ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ขาดความมั่นคงในชีวิตเท่านั้นที่พบเจอพบเจอ ทั้งที่มีการกล่าวว่าคนที่มาศึกษากับอาจารย์มีตั้งแต่ระดับเศรษฐีลงมา แต่กลับไม่พบว่าเศรษฐีคนใดพบเจอและกลายเป็นเหยื่อของปอบเหมือนตัวละครกลุ่มนี้ ซึ่งประเด็นนี้อาจตีความได้ว่า อำนาจของปอบเองก็มีขีดจำกัด ซึ่งขีดจำกัดในที่นี้หมายถึงชนชั้น อำนาจและฐานะทางสังคมที่แม้แต่ปอบเองก็ไม่อาจก้าวข้ามไปได้ เหยื่อของเขาจึงเป็นแค่กลุ่มคนที่ปอบมีอำนาจเหนือกว่าเท่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ชนชั้นและอำนาจทางเงินเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าอำนาจของผีสาวเทวดาในปัจจุบัน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของทุนนิยมในพื้นที่สังคมเมืองที่เข้ามาแทนความเชื่อแบบดั้งเดิม

นอกจากนี้ การที่มีแต่กลุ่มคนกลุ่มนี้ที่พบเจอพบเจอ ซึ่งแสดงถึงความไม่มั่นคงในชีวิตก็ยังคงเป็นการเปิดเผยให้เห็นพื้นที่ทับซ้อนในกรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ของคนพลัดถิ่น คนชายขอบ อันเป็นการเผยให้เห็นความเหลื่อมล้ำหรือชนชั้นในกลุ่มคนเมือง คนกรุงเทพฯ ไม่ได้มีแค่กลุ่มเดียวหรือประเภทเดียวตามภาพที่นำเสนอ แต่ยังประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายกลุ่มที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งกลุ่มคนที่ปอบมาเผยแพร่พื้นที่เป็นกลุ่มคนที่ถูกกดทับจากโครงสร้างทางสังคม ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ไม่ว่าจะพยายามมากเท่าใดก็ติดหล่มทางสังคม ทำให้ไม่สามารถไปไกลเท่าที่ตั้งใจ และยังถูกละเลยด้วยการนำเรื่องผีมาเป็นเครื่องบังหน้าในการละเลยปัญหาของคนกลุ่มนี้ อย่างเช่น การที่กลุ่มคนนี้ตกเป็นเหยื่อของปอบและทำให้เรื่องของปอบแพร่ไปในโลกโซเชียล ส่งผลให้เกิดความตระหนกว่ามีปอบอาละวาดกลางกรุง แต่กลับไม่มีใครให้ความสนใจเลยว่า กลุ่มคนที่เสียชีวิตประสบปัญหาใดในชีวิตหรือปัญหาทางโครงสร้างทางสังคมที่นำไปสู่การก่ออาชญากรรมและอุบัติเหตุที่คนกลุ่มนี้ต้องประสบพบเจอจากการขาดการเข้าถึงทรัพยากรที่จะสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต แต่กลับใช้เรื่องผีมาเป็นคำตอบของสิ่งที่เกิดขึ้นและละเลยปัญหาที่แท้จริง

¹⁸⁰ Louise Golumb. (1993). "The relativity of Magical Malevolence in Urban Thailand". In C.W. Watson and Roy Ellen (eds), Understanding Witchcraft and Sorcery in Southeast Asia. University of Hawaii Press. p. 33 – 34.

4.3.1.1 ความไม่มั่นคงในชีวิตกับความฝันที่ล้มสลายของคนเมือง

ขอเริ่มต้นจากเหยื่อคนแรกของปอปปาจารย์จุลคือ ดาหลา ซึ่งการตายของเธอเป็นจุดเริ่มต้นของข่าวลือว่ามีปอปปาละวางกลางกรุงในโลกโซเชียล ดาหลาเป็นนักร้องตลกขบขันที่ไปสักระยะกับอาจารย์จุลเพื่อหวังจะมีชื่อเสียงขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งความฝันที่จะกลับมาชื่อเสียงของเธออีกครั้งกำลังจะเป็นจริง โดยต้องแลกมากับการต้องลดน้ำหนักอย่างหนักหน่วงหลังจากปล่อยตัวมานานจนเกิดความหิวโหยราวกับว่าการกลับมาชื่อเสียงครั้งนี้กัดกินพลังชีวิตของเธอไป ซึ่งเชื่อมโยงกับการที่เธอถูกปอปปากัดกินอวัยวะภายใน “เล็บแหลมทิ่มแทงไส้ท้อง เลือดทะลักหลากเป็นน้ำตกละเมื่อกองเล็บทะลวงไส้ร่างลึกขึ้นเรื่อย ๆ และทันทีที่มือของม้านายเข้าไปในท้องของดาหลาจนหมด มันทก็กระซก ‘ไส้’ ของเธอออกมาให้หญิงสาวเห็นต่อหน้า”¹⁸¹ และนำไปสู่การสูญสลายของความฝันผ่านภาพของการร่วรงหล่นของดาหลา “มันปล่อยร่างหญิงสาวที่บัดนี้ตาปรือไม่ได้สติ สองเท้าดาหลาก้าวโงนเงน ในคลองตามีเพียงภาพฝันว่าเธอยืนอยู่บนเวทีคอนเสิร์ตโบกมือให้ผู้ชมที่ซื้อบัตรมาฟังเธอร้องเพลง สองมือหญิงสาวไขว่คว้ายื่นไปด้านหน้า”¹⁸² โดยเมื่อเชื่อมโยงกับสถานที่ที่เป็นลานจอดรถของคอนโด ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดแบบพื้นที่สาธารณะที่มีคนใช้งานหรือสัญจรก็จะเห็นว่า ด้วยจำนวนประชากรที่มีมากในสังคมเมือง ลักษณะที่อยู่อาศัยจึงมีลักษณะเป็นแนวดิ่งมากขึ้นเพื่อรองรับจำนวนคน โดยที่อยู่อาศัยในลักษณะนี้ก่อให้เกิดความหลอนได้จากความรู้สึกไม่ปลอดภัย เพราะมีผู้อยู่อาศัยอยู่รวมอาคารเป็นจำนวนมากซึ่งล้วนแต่เป็นคนแปลกหน้ากันทั้งสิ้น ซึ่งไม่อาจรู้ได้เลยว่าในบรรดาคนแปลกหน้าเหล่านี้จะมีใครที่เป็นอาชญากรรวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังเกิดในพื้นที่ที่เป็นสาธารณะจึงไม่อาจรู้ได้อีกว่าจะมีใครเข้ามาได้บ้าง โดยความหลอนนี้นำเสนอผ่านการปรากฏของปอปที่จะปรากฏตัวและนำอันตรายมาให้อย่างที่ดาหลาประสบเมื่อไรก็ได้ กล่าวได้ว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากความเป็นเมืองของกรุงเทพฯ นำมาซึ่งการสูญสิ้นความฝัน ทั้งที่กรุงเทพฯ เป็นสังคมเมืองที่สร้างภาพฝันให้กับผู้คน โดยปอปในที่นี้ถูกตีความใหม่เป็นการโต้กลับแนวคิดความงามตามมาตรฐานและถูกหลอมรวมเข้ากับเหตุฆาตกรรมที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของพื้นที่ที่นำไปสู่ความฝันที่ต่อสูญสลายของคนคนหนึ่ง

เช่นเดียวกันกับกรณีของแบ่งที่เห็นปอปที่สวนลุมพินี ซึ่งถือเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้คนทั่วไปใช้บริการและด้วยความเป็นพื้นที่สีเขียวกลางกรุง ภาพของสวนลุมพินีจึงมักจะถูกฉาบด้วยความโรแมนติกกลายเป็นภาพของพื้นที่ธรรมชาติอันสวยงาม การถูกฉาบเคลือบด้วยภาพความสวยงามทำให้คนเมืองหลงลืมไปว่าความจริงแล้ว พื้นที่สวนลุมพินีเป็นพื้นที่ที่แฝงความอันตรายเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามซอกหลืบลับตาของบรรดาพุ่มไม้กิ่งไม้ที่เป็นที่ซ่อนตัวของบรรดาอาชญากรรม

¹⁸¹ อุวัชรพร. (2561). ปอป (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 47.

¹⁸² เรื่องเดียวกัน. หน้า 47.

หรือเป็นแหล่งก่ออาชญากรรมได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามค่ำคืนหรือในยามที่ไร้ผู้คน ดังเช่น แปง ที่พบเจอปอบที่สวนลุมพินี และการหลบซ่อนตัวตามพุ่มไม้ที่น่าจะเป็นที่ปลอดภัยกลับกลายเป็นกับดักที่นำพาความตายมาสู่เขา

และเพียงชั่วจิตใจ พุ่มไม้ก็ถูกแหวกด้วยร่างของสิ่งที่มีรูปลักษณะคล้ายมนุษย์ หากแต่มองเช่นไร ก็ไม่อาจบอกได้ว่ามันคือมนุษย์ แปงแหกปากตะโกนขอความช่วยเหลือดังลั่น แต่เหมือนเสียงของเขาถูกสูบให้หายไป ไม่มีเสียงตอบรับจากผู้ใด ไม่มีสัญญาณว่ารอบกายมีใครอยู่แม้เพียงสักคน¹⁸³

อย่างไรก็ตาม การพบเจอปอบของแป้งยังสะท้อนวิกฤติในชีวิตของเขาได้ด้วย โดยจากเหตุการณ์นี้ แปง ซึ่งเป็นนักแสดงได้มาถ่ายทำละครรวมกับกองถ่ายที่สวนลุมพินี แต่หลังจากจบกลับไปเพียงครู่เดียว แปงกลับตื่นขึ้นมาพบว่า ตัวเองอยู่เพียงลำพังทั้งที่เมื่อครู่ทั้งกองถ่ายรวมทั้งคนที่มาวิ่งออกกำลังกายที่สวนสาธารณะก็ยังอยู่ ความรู้สึกอยู่เพียงลำพังก่อนที่จะเจอปอบสะท้อนวิกฤติของแป้ง นั่นคือความรู้สึกไม่มั่นคงในหน้าที่การงาน ซึ่งด้วยอาชีพที่เป็นนักแสดง การหายไปของกองถ่ายสื่อถึงความล้มเหลวในการทำงานหรือก็คือการไม่มีงาน ซึ่งการได้รับงานแสดงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในชีวิตของนักแสดง

ไม่เพียงแค่ง่ายที่หมายถึงงานที่หายไป แต่คนรอบข้างที่มาวิ่งออกกำลังกายก็เช่นกัน ด้วยความที่สวนลุมพินีเป็นพื้นที่สาธารณะและเป็นที่ยอกกำลังกายยอดนิยมของคนเมือง การมีผู้คนพลุกพล่านย่อมเป็นเรื่องปกติและการที่มีกองถ่ายมาถ่ายทำละคร ผู้คนย่อมให้ความสนใจกับการถ่ายทำและนักแสดง ซึ่งการประสบความสำเร็จในอาชีพนักแสดงวัดจากการได้รับความสนใจ ความเป็นที่นิยม ความมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนในสังคม แต่การหายไปของคนรอบข้าง โดยเฉพาะในพื้นที่สาธารณะที่ปกติจะมีคนพลุกพล่านสื่อได้ถึงถึงการหายไปของความเป็นที่นิยม ความมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก ดังนั้น การหายไปของกองถ่ายและคนรอบข้างจึงหมายถึงการไม่เหลืออะไรเลยในชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนความวิตกกังวลและวิกฤติของแป้งในเรื่องความไม่มั่นคงในหน้าที่การงาน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาไปสักระยะก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม การที่แป้งพบเจอกับปอบและถูกปอบไล่ล่าจนต้องเข้าไปหลบในพุ่มไม้และแม้จะตะโกนอย่างไรก็ไม่มีใครได้ยินก็สะท้อนสภาวะไร้ที่พึ่งของเขาเช่นกัน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ในสภาวะไร้ที่พึ่งต้องไปสักระยะของเขา การสักระยะที่เขาคิดว่าจะเป็นที่พัก เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ชีวิตดีขึ้นก็เป็นที่พักที่แท้จริงให้ไม่ได้ ซึ่งนำเสนอผ่านการที่ปอบ ซึ่งก็คืออาจารย์จุลที่เป็นอาจารย์สักระยะให้กับแป้งเองกลับกลายเป็นปอบที่มากเอาชีวิต มาพรากเอาความฝันที่จะได้เป็นนักแสดงที่มีชื่อเสียงของเขาไป เช่นเดียวกับกรณีของดาหลา ปอบในที่นี้ถูกตีความว่าเป็นเหตุร้ายหรือเรื่องร้ายที่เกิดขึ้นและทำให้ความฝันและชีวิตในชีวิตของบุคคลนั้นต้องจบสิ้น

¹⁸³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 88.

4.3.1.2 สังคมเมืองในฐานะสังคมคนแปลกหน้าและสภาวะพลัดถิ่นผ่านการเจอปอบ

สังคมเมืองเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ซึ่งเป็นลักษณะปกติของสังคมเมือง แต่กระนั้นความหลากหลายดังกล่าวก็อาจนำมาซึ่งความหลอนจากการต้องอยู่ร่วมกับคนแปลกหน้าที่ต่างที่มาจากน่านน้ำสู่การตั้งคำถามกับอัตลักษณ์ความเป็นคนเมืองของผู้ที่ประสบกับความแปลกหน้านั้น ดังเช่นแตงโม หนึ่งในกลุ่มเพื่อนของวิทยาที่พบเจอกับปอบในห้องน้ำสาธารณะของปั๊มน้ำมันแห่งหนึ่ง การเจอกับปอบของเขาส่วนหนึ่งเป็นเพราะการรับรู้ข่าวลือเรื่องปอบจากข่าวการเสียชีวิตของดาหลา และการเสียชีวิตของสมควร เพื่อนในกลุ่มก่อนหน้านี้ ซึ่งด้วยสาเหตุนี้เหตุร้ายที่เขาประสบจึงถูกตีความว่าเป็นปอบ ไม่ใช่ผีชนิดอื่น โดยเมื่อพิจารณาในเชิงของพื้นที่ พื้นที่ห้องน้ำสาธารณะกลายเป็นพื้นที่แห่งความหลอน เนื่องจากห้องน้ำสาธารณะเป็นพื้นที่ปิด แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่สาธารณะด้วย ผู้คนก็สามารถเข้าออกใช้บริการได้โดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีข้อความต่าง ๆ ที่ถูกเขียนอยู่บนผนังห้องน้ำก็เป็นการยืนยันว่าพื้นที่นี้มีคนแปลกหน้าเข้าออกอยู่เสมอและสิ่งนี้ก็ทำให้แตงโมรู้สึกกังวลใจ “สายตามองข้อความบนผนังที่คนมือบอนเขียนเอาไว้ เป็นกลอนสองแง่สองง่ามที่ควรเรียกรอยยิ้ม ทว่าเวลานี้เขากลับกังวลอย่างบอกไม่ถูก”¹⁸⁴ ด้วยเหตุนี้ ห้องน้ำในปั๊มน้ำมันจึงเป็นพื้นที่ที่เกิดเหตุร้ายได้ง่ายโดยที่ไม่รู้ใครรู้ อีกทั้งบริเวณปั๊มน้ำมันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้คนทั่วทุกที่เข้ามาได้และเป็นเพียงทางผ่านเมื่อผู้คนใช้บริการเสร็จก็เดินทางจากไป ไม่ได้มีใครมาสนใจหากจะเกิดเหตุร้ายใดขึ้นกับใคร นอกจากนี้ การเห็นข้อความที่ปรากฏในห้องน้ำที่แสดงถึงความเป็นคนอื่นหรือคนแปลกหน้า ในแง่หนึ่งก็เป็นอาการกระตุ้นเตือนให้แตงโมรับรู้ถึงความเป็นคนแปลกหน้าหรือความเป็นคนพลัดถิ่นของตนเองในสังคมเมืองแห่งนี้เช่นกัน กล่าวคือ แม้ตัวเขาจะอยู่ในกรุงเทพฯ ขณะนี้ แต่ความจริงแล้วตัวเขาก็เป็นคนที่มาจากพื้นที่อื่น ซึ่งความรู้สึกเป็นอื่นในที่นี้ส่งผลให้เกิดความหลอน ความไม่รู้สึกไม่มั่นคง อันนำไปสู่การพบเห็นปอบ ซึ่งเป็นภาพแทนของความเป็นอื่น และยังถูกปอบควักอวัยวะภายในออกมากัดกิน ซึ่งเปรียบเสมือนการนำส่วนที่อยู่ภายในออกมาเปิดเผยภายนอก ซึ่งภายในที่ว่าเป็นคืออัตลักษณ์คนพลัดถิ่น อีกทั้งการถูกปอบกัดกินก็ยังเป็นภาพแทนของการสูญเสียอัตลักษณ์หรือตัวตนจากการการกลับมาของความเป็นอื่นหรือความเป็นคนนอกของตัวเอง

ทั้งนี้ ก่อนหน้าที่เจอปอบ แตงโมรู้สึกกลัวกับว่า เขาอยู่เพียงคนเดียวในห้องน้ำทั้งที่ภายนอกก็มีคนอื่นอยู่อีกมาก “ทั้งที่นอกปั๊มพลุกพล่านด้วยรถราและผู้คน แต่ในห้องน้ำกลับเงียบจนเสมือนมีกำแพงกั้นกันมิให้สรรพเสียงเล็ดลอดเข้ามา”¹⁸⁵ ความรู้สึกหลอนราวกับว่าอยู่ตัวคนเดียวของแตงโมก็สะท้อนสภาวะไร้ที่พึ่งของเขาที่เชื่อมโยงกับสภาวะการเป็นคนพลัดถิ่นที่ไร้รากเหง้า ไร้ที่พึ่งพา และยัง

¹⁸⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 73-74.

¹⁸⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 73.

แสดงความรู้สึกล้นหลวจากการไร้คนรอบข้างที่คอยให้ความช่วยเหลือ และความหลอนของการเกิดเหตุร้ายในพื้นที่นี้ก็ปรากฏให้ขึ้นผ่านการที่แต่งโมถูกปอกปอกกินอวัยวะภายใน กล่าวคือความหลอนจากการถูกกลับมาของความเป็นอื่นในตัวเองตามความเป็นคนพลัดถิ่นถูกกระตุ้นเตือนในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยร่องรอยของคนแปลกหน้าที่ผ่านไปผ่านมารวกับผีที่ล่องลอย ซึ่งถูกนำเสนอให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยการปรากฏของผีหรือปอบ

4.3.1.3 ปอบ อุบัติเหตุและการวิพากษ์สถาบันตำรวจในฐานะผู้ละเมิดกฎ

ด้วยร่องรอยความเชื่อที่ว่าปอบมีลักษณะเหมือนคนปกติจะไปปรากฏที่ไหนก็ได้ ไม่ใช่เพียงแต่พื้นที่ที่ถึงส่วนตัวถึงสาธารณะอย่างลานจอดรถคอนโดหรือห้องน้ำปั๊มน้ำมันเท่านั้น แม้แต่สถานที่ที่เป็นสาธารณะที่มีผู้คนใช้งานได้อย่างอิสระและเปิดกว้าง ปอบก็ปรากฏตัวได้ อย่างการที่ทวิศักดิ์เห็นปอบวิ่งไล่กวตริจกรยานยนต์ของเขาบนท้องถนน

เพราะถนนที่ปกติควรจะมีรถแล่นขวักไขว่ กลับมี ‘ร่าง’ หนึ่งวิ่งไล่กวตริจมอเตอร์ไซด์ของเขาด้วยความเร็วทัดเทียม ไฟทางที่จู่ ๆ พลันกะพริบติด ๆ ดับ ๆ ทำให้มองเห็นร่างนั้นไม่ชัดเจน แม้มีขนาดกายเทียบเทียมมนุษย์ แต่ทวิศักดิ์รู้แน่แกใจว่ามันไม่ใช่มนุษย์แน่นอน¹⁸⁶

พื้นที่บนท้องถนนเป็นพื้นที่แห่งความหลอน เพราะเป็นพื้นที่ที่มีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นจำนวนมาก การพบเจอกับผีบนท้องถนนจึงเป็นภาพความหลอนของอุบัติเหตุบนท้องถนนและผู้เสียชีวิตบนท้องถนน ซึ่งโดยส่วนมากผู้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ ไม่ว่าจะเป็นบนท้องถนนหรือที่ไหนก็ตามแล้วแต่ มักจะถูกเรียกว่า ผีตายโหง ซึ่งเป็นผีที่เกี่ยวข้องกับความโชคร้ายหรือเรื่องร้ายเหตุร้ายต่าง ๆ ด้วยการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาติและเกิดจากความรุนแรง ดังที่แอนดรูว์ ออลัน จอห์นสัน (Andrew Alan Johnson) กล่าวถึงผีตายโหงว่า ผีที่ปรากฏตามถนนมักจะเป็นเหยื่อของอุบัติเหตุทางจราจร ผีเหล่านี้เป็นทั้งสาเหตุและผลของความโชคร้าย “*This ghost at the roadside had been the victim of a traffic accident. It was both the cause and the result of bad luck.*”¹⁸⁷ ดังนั้น ปอบบนท้องถนนนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงปอบเข้ากับผีตายโหงที่เชื่อกันว่าเป็นผีที่น่าเรื่องร้าย ๆ มาให้ อย่างไรก็ตาม การที่เขาพบเห็นปอบนั้นส่วนหนึ่งน่าจะมาจากพฤติกรรมการขับขี่ของเขาเอง ซึ่งในขณะที่ทวิศักดิ์กำลังขับขี่จักรยานยนต์อยู่นั้น เขาก็ไม่ได้มีสมาธิจดจ่อกับการขับรถแล่นยังขับเร็วผิดปกติ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เชื่อมโยงไปถึงอุบัติเหตุและความตายบนท้องถนนได้ ซึ่งภาพการขับขี่

¹⁸⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 82.

¹⁸⁷ Andrew Alan Johnson. (2014). *Ghosts of the New City*. Silkworm Books. p. 20.

จักรยานยนต์ของทวิศศักดิ์มีลักษณะซ้อนทับกับการวิ่งไล่กวตมาอย่างรวดเร็วของปอป “เขาชื่นชอบความเร็วจึงปิดคันเร่งพาพาหนะสองล้อซิกแซ็กไปมาบนถนนอย่างชำนาญ แต่น่าหวาดเสียวในสายตาผู้อื่น”¹⁸⁸ กล่าวได้ว่า ปอปที่ทวิศศักดิ์พบเห็นบนท้องถนนเป็นภาพสะท้อนของตัวเองที่ตอนนี้ไม่ต่างผิดตาโงะที่ควมรวมกับปอปที่นำมาซึ่งเรื่องร้ายหรืออุบัติเหตุมาสู่ตนเองและคนใช้ถนนคนอื่น ๆ อีกทั้งในฐานะที่เป็นตำรวจ ซึ่งเป็นผู้รักษากฎหมาย กฎเกณฑ์และความสงบเรียบร้อยของสังคม เขากลับทำพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายและละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมจนเกิดอุบัติเหตุเอง ซึ่งเป็นการแสดงความไม่เป็นมืออาชีพในการทำงานและอาจจะเป็นเพราะความไม่เป็นมืออาชีพนี้เองที่นำมาซึ่งความรู้สึกไม่มั่นคงให้กับทวิศศักดิ์ เป็นเหตุให้เขาต้องไปสักระยะกับอาจารย์จุล ดังนั้น การเจอปอปของทวิศศักดิ์จึงสะท้อนสภาวะของเขาที่ไม่ต่างจากผิดตาโงะที่ตายเพราะอุบัติเหตุบนท้องถนน และเป็นการวิพากษ์สถาบันตำรวจที่สร้างความรู้สึกลดถอยบนท้องถนนให้คนเมืองไม่ได้ และยังเจอปอปที่เชื่อมโยงกับผิดตาโงะเสียเอง

4.3.1.4 ปอปกับสภาวะไร้ที่พึ่งในสังคมเมืองร่วมสมัย

อีกพื้นที่ที่น่าสนใจคือ โรงพยาบาลที่น่าจะเป็นพื้นที่ที่มีความหลอนมากที่สุดและเกี่ยวข้องกับผีและความตายมากที่สุดเห็นได้จากเรื่องผีหลายเรื่องมักจะเกิดขึ้นที่โรงพยาบาล ทั้งนี้โรงพยาบาลเป็นแห่งความย้อนแย้งของการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่และวิทยาการทางการแพทย์แบบสมัยใหม่ เนื่องจากโรงพยาบาลเป็นสถานที่ที่รักษาโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงมีคนตายจากโรคและอุบัติเหตุ ซึ่งเป็นการสะท้อนความเปราะบางของความเป็นสมัยใหม่ที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้ได้ โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่เทคโนโลยีและวิทยาการทางการแพทย์มีความทันสมัยมากที่สุด ความย้อนแย้งนี้เองที่ทำให้ผีปรากฏขึ้นที่โรงพยาบาล โดยในกรณีของวิทยาการเจอปอปที่โรงพยาบาลแทบจะเป็นปางเส้นสุดท้ายของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทวิศศักดิ์ที่รอดชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถยนต์กลับต้องมาเสียชีวิตที่โรงพยาบาลด้วยน้ำมือของปอป พื้นที่ที่ควรจะช่วยชีวิตเพื่อนของเขาได้กลับทำไม่ได้ ประกอบกับก่อนหน้านี้ วิทยาได้เห็นภาพหลอนของเพื่อนทั้งสองคนคือ สมควรและแป้งถูกกีดกันอวัยวะในด้วยปอป ซึ่งเป็นภาพหลอนจากการเป็นผู้พบเห็นศพของเพื่อนที่มาประกอบกับข่าวเรื่องปอปอาละวาดจึงทำให้เขาเห็นว่า เพื่อนทั้งสองตายด้วยน้ำมือของปอป

ในสถานการณ์นี้ก็เช่นกัน เมื่อทวิศศักดิ์เสียชีวิตที่โรงพยาบาล วิทยาก็รู้สึกชีวิตของเขาในสังคมเมืองกำลังจะพังทลาย เพราะสถาบันต่าง ๆ ในสังคมเมืองเป็นที่พึ่งให้เขาไม่ได้อีกแล้ว ความรู้สึกไร้ที่พึ่งนี้สะท้อนผ่านการที่เขาและภรรยาอาศัยอยู่รู้สึกเหมือนอยู่กันแค่เพียงลำพังในโรงพยาบาล ทั้งที่โรงพยาบาลเป็นสถานที่ที่มีคนพลุกพล่าน ทั้งแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ ผู้มาเยี่ยมผู้ป่วย และถูกปอป

¹⁸⁸ อภิวัฒน์ธรรม. (2561). ปอป (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 80.

ไล่ล่าในโรงพยาบาล “เสียงกรีดร้องจุกอยู่ที่ลำคอไม่อาจเปล่งออกมาได้เช่นเดียวกับสองขาที่ควรวิ่งแต่กลับก้าวไม่ออกด้วยความจกใจจนทำอะไรไม่ถูก”¹⁸⁹ ซึ่งความรู้สึกเหมือนอยู่เพียงลำพังและไม่สามารถแปลงเสียงร้องขอความช่วยเหลือได้ก็สะท้อนวิกฤติในชีวิตของวิทยา นั่นคือความไร้ที่พึ่ง ความเปล่าเปลี่ยวสิ้นหวัง และในท้ายที่สุด สิ่งที่เขาทำได้คือการหลบเข้าไปหาความเชื่อดั้งเดิมอย่างเครื่องรางของขลังและศาสนาเพื่อหนีให้พ้นจากปอบ “ยันต์ในมือทำได้เพียงป้องกันอันตรายชั่วคราวเท่านั้น ไม่อาจยุติปัญหาทั้งหมด และช่วยให้พวกเขาใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขได้ดังเดิม ทางแก้คงมีเพียงขอความช่วยเหลือจากพระผู้มีญาณบรามีแก่กล้าอย่างเจ้าอาวาสผู้ให้ฝ้ายันต์ผืนนี้กับเขามาเท่านั้น”¹⁹⁰ ทั้งนี้ การต้องหลบหนีไปหาความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นที่พึ่งจากวิกฤติในชีวิตก็เป็นการสะท้อนว่าวิถีเมืองและแนวคิดตามแบบการพัฒนาสมัยใหม่ในสังคมเมืองเป็นที่พึ่งในชีวิตให้กับคนเมืองไม่ได้

4.3.1.5 ผีในบ้าน เมื่อพื้นที่ที่คุ้นเคยกลับกลายเป็นอื่น

นอกจากพื้นที่สาธารณะดังข้างต้น ปอบก็ปรากฏในพื้นที่ปิดหรือพื้นที่ส่วนตัวอย่างบ้านเช่นกัน ซึ่งการพบเห็นผีหรือปอบในบ้านก็สะท้อนสถานะของผู้อยู่อาศัย อย่างการที่สมควรเจอผีในบ้านของตัวเองที่เขาซื้อด้วยน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง เพื่อจะได้มาแยกตัวออกมาจากบ้านของพ่อแม่และอยู่ด้วยตัวของตัวเอง ซึ่งจะเห็นบรรทัดฐานหรือชนบและวิถีแบบสมัยใหม่ที่ชุกช่อนอยู่เบื้องหลังการซื้อบ้านหลังนี้คือการเป็นปัจเจกนิยมที่สนับสนุนให้คนเติบโตและพึ่งพาตัวเองเพื่อแสวงหาความสำเร็จในชีวิตอันเป็นแนวคิดที่สนับสนุนทุนนิยมที่ต้องการให้คนแสวงหาทุนและความสำเร็จ เพื่อที่จะเป็นฟันเฟืองให้แนวคิดทุนนิยมยังคงดำรงอยู่ โดยการซื้อบ้านและแยกตัวมาอยู่ด้วยตัวเองเป็นเหมือนก้าวแรกของเติบโตตามบรรทัดฐานของสังคมเมือง อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตตามชนบของสังคมกลับทำให้เขารู้สึกโดดเดี่ยวแปลกแยก ไร้ราก ไร้ที่พึ่ง เพราะต้องแยกจากพ่อแม่ครอบครัว และเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย เนื่องจากบ้านหลังนี้ไม่ใช่บ้านที่อยู่มาหลายรุ่นหรืออยู่มาตั้งแต่เด็ก เขาจึงไม่มีความผูกพันกับบ้านก่อให้เกิดความแปลกแยกกับตัวบ้าน อันนำไปสู่ความหลอน ซึ่งสตีฟ ไพล์ (Steve Pile) ได้อ้างถึง ชารอน มาร์คัส (Shanon Marcus) ในประเด็นบ้านผีสิงว่า ความกลัวที่เกิดจากบ้านเกิดจากการไม่รู้จักรู้ว่าเพื่อนบ้านเป็นใคร ใครเคยอาศัยอยู่ที่นี่มาก่อน และไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นที่บ้านหรือพื้นที่แห่งนี้บ้าง “Fears surrounding not knowing who lived next door, not knowing who lived in the house before, and not knowing what might have happened in the house are

¹⁸⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 120.

¹⁹⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 122.

expressed [...] in haunted house stories.”¹⁹¹ ซึ่งความหลอนจากความ uncanny นี้สะท้อนด้วยการเจอผีภายในบ้าน “เมื่อคืนแรกที่ใช้บ้านหลังนี้เป็นที่อยู่อาศัย สมควรกลับถูกผีอำจนนอนไม่หลับทั้งคืน”¹⁹² อย่างไรก็ตาม ในเหตุการณ์นี้ผีที่สมควรยังไม่ได้ถูกระบุว่าเป็นปอบ การเฉพาะเจาะจงว่าผีที่ปรากฏในบ้านของสมควรเป็นปอบ เกิดขึ้นหลังจากที่สมควรถูกฆาตกรรมภายในบ้านของตัวเอง ในสภาพที่อวัยวะภายในหายไประลอก ซึ่งเป็นการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาติ การตายของสมควรจึงถูกเชื่อมโยงกับการตายของดาหลาด้วยการเล่าลือว่าเป็นฝีมือของปอบจากการที่อวัยวะภายในหายไประลอก ซึ่งเป็นผลจากความเชื่อที่ว่าปอบเป็นผีที่กินอวัยวะภายใน ทั้งนี้จะเห็นว่า ปอบในเมืองเป็นผลผลิตของสังคมเมืองเองเพื่อพยายามจะหาสาเหตุของการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาตินี้โดยอาศัยเทคโนโลยีในสังคมเมืองในการสร้างและกระจายข่าวอย่างอินเทอร์เน็ต สื่อโซเชียล เป็นต้น กล่าวได้ว่า ปอบ กลายเป็นภาพแทนของความโชคร้าย ความตาย อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองร่วมสมัย

เช่นเดียวกันกับจอยและวิทยาที่ปอบบุกมาถึงที่บ้าน อย่างไรก็ตาม กรณีการเจอปอบของจอยกับวิทยาจะต่างไปจากการเจอผีของแดงโมหรือเปียร์ แต่ปอบในกรณีนี้เป็นเหมือนภาพแทนของการล่มสลายของสถาบันครอบครัว เนื่องจากการมาปอบเป็นการมาเปิดเผยถึงการคบชู้ของจอย ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของล่มสลายของครอบครัวของวิทยากับจอยในครั้งนี้ก็คือการทำตามชนบของสังคมเมืองที่ทำให้ทุกคนมุ่งแต่จะทำงานเพื่อสะสมทุนและแสวงหาความสำเร็จจนละเลยอีกฝ่าย เพราะเชื่อว่าจะสามารถสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว การทำงานหนักและการถูกละเลยความปรารถนาจากคู่ชีวิตทำให้จอยต้องไปหาทางระบายความปรารถนาให้กับคนอื่น การปรากฏขึ้นของปอบซึ่งเป็นความเป็นอื่นหรือความผิดปกติในพื้นที่ของครอบครัวจึงเปรียบได้กับการที่คนในครอบครัวหรือคนใกล้ชิดกลายเป็นคนแปลกหน้า ซึ่งแสดงถึงความล่มสลายของสถาบันครอบครัว กล่าวได้ว่า การทำตามชนบของสังคมเมืองแทนที่จะนำพาความมั่นคงในชีวิตและครอบครัวมาให้ตามที่วาดหวังไว้ แต่กลับยับยั้งความล่มสลายของครอบครัวมาให้ โดยใช้ปอบที่มีสถานะเป็นผีร้ายสื่อถึงเรื่องร้ายนี้ อย่างไรก็ตามจะเห็นว่า การกำจัดปอบที่ส่งผลต่อชีวิตของกลุ่มคนพลัดถิ่นกลับเกิดขึ้นในพื้นที่ที่จำกัดอย่างที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ได้ส่งผลหรือรับรู้ต่อสังคมในวงกว้าง กล่าวได้ว่า ในท้ายที่สุด ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนชายขอบก็ยังไม่ได้รับความสนใจจากสังคม ไม่มีการตั้งคำถามว่าเหตุใดต้องเป็นคนกลุ่มนี้ที่ถูกปอบจับกุม ปัญหาเกิดจากอะไร ต้องแก้ไขอย่างไรในวงกว้าง

ดังนั้น ปอบถูกนำมาใช้ตีความถึงเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร เพื่อเป็นการพยายามทำความเข้าใจถึงเรื่องร้ายหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถหาสาเหตุได้ รวมทั้งเป็นภาพแทนของผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามที่หวังในสังคมเมืองร่วมสมัย โดยยึดโยงกับความเชื่อที่ว่า ปอบสามารถปรากฏหรือเดินทางไปได้ทุกพื้นที่ที่มนุษย์ไปได้ จึงทำให้ปอบสามารถไปปรากฏได้ในทุกพื้นที่ที่กลุ่มตัวละครที่มีความเชื่อหรือรับรู้ข่าวสารเรื่องปอบเหมือน ๆ กัน นอกจากนี้ ปอบยังเปิดเผยให้เห็นพื้นที่

¹⁹¹ Steve Pile. (2005). Real cities. SAGE Publications Inc.p. 147.

¹⁹² อภิวัฒน์ธรรม. (2561). ปอบ (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 54.

และสิ่งที่คนพลัดถิ่นต้องเผชิญ แต่ในท้ายที่สุด ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนพลัดถิ่นก็ไม่ได้รับแก้ไขอย่างแท้จริงในเชิงโครงสร้าง

4.4 การปรากฏกายของเปรตในพื้นที่สังคมเมือง

การปรากฏของเปรตในพื้นที่สังคมเมืองร่วมสมัยอย่างกรุงเทพมหานครค่อนข้างแตกต่างกับผีประเภทอื่น ๆ โดยการปรากฏตัวของเปรตจะเป็นสองลักษณะคือ ปรากฏผ่านพื้นที่เสมือนและผ่านเทคโนโลยีอย่างเช่น กล้องวงจรปิดภายในลิฟต์ที่คอนโดของรังเพลิง ผ่านกล้องของกองถ่ายเอ็มวีของมิติ ผ่านโทรศัพท์มือถือของเจนจรรย์ภายในรถยนต์ เป็นต้น และอีกลักษณะหนึ่งคือเป็นลักษณะของเงาสะท้อนหรือเงาของบุคคลนั้น โดยจะไม่ได้มีลักษณะของการกลายร่าง (transformation) เหมือนกับผีประเภทอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของเปรตที่ปรากฏในในสังคมเมืองร่วมสมัยจะถูกลดทอนให้เหลือเพียงลักษณะเด่น ๆ หรือลักษณะที่เป็นภาพจำของเปรตนั้น อย่างความสูงของเปรตที่มีการเปรียบเทียบว่าสูงเท่าต้นตาล มือใหญ่เท่าโบลาน มีปากเท่ารูเข็ม เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากการผลิตซ้ำภาพจำของเปรตในสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโฆษณา ละคร ภาพยนตร์ เป็นต้น ดังนั้น ด้วยภาพจำที่เป็นผีที่มีความสูงโดดเด่น การจะปรากฏในพื้นที่เมืองที่เต็มไปด้วยตึกและมีพื้นที่น้อยจึงเป็นไปได้ยาก เปรตจึงจำต้องปรับตัวจากการในอดีตที่เปรตมักปรากฏตัวในพื้นที่โล่งกว้าง ตามวัด พุंना หรืออย่างในกรุงเทพฯ ก็จะเป็นบริเวณเสาชิงช้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ที่มีพื้นที่ แต่ด้วยการพัฒนาความเป็นเมือง ทำให้พื้นที่โล่งหายไป เปรตจึงจำต้องปรับการแสดงตัวให้อยู่ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับคนเมืองมากขึ้น โดยที่ยังคงลักษณะเด่นเป็นความสูงไว้อย่าง การปรากฏตัวบนตึกในรูปแบบของเงา หรือเงาที่มียืดยาวเหมือนเปรตของบุคคลที่ถูกเปรียบเทียบว่าเป็นเปรต และในเครื่องมือและเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่เสมือนที่สร้างภาพลงอย่างความสูงของเปรตได้ นอกจากนี้ การที่เปรตปรากฏในรูปของเงาสะท้อน หรือเงาที่ทอดมากบุคคลยังเป็นการบ่งบอกว่า ไม่ว่าใครก็เป็นเปรตได้โดยไม่ต้องกลายร่างและโดยที่ยังมีชีวิตอยู่ และเราอาจจะเป็น “เปรต” ของเขาสักคนก็ได้ กล่าวคือ เปรตในที่นี้เป็นคนในอีกรูปแบบ แต่เป็นรูปแบบที่ชั่วร้าย แต่เปรตในรูปแบบนี้ก็กลับเป็นเปรตที่เกิดจากวิถีของความเป็นเมืองเอง

ทั้งนี้เมื่อเชื่อมโยงกับประเภทของผี เปรตเป็นผีที่มีความใกล้ชิดกับคนกรุงเทพฯ มากกว่าผีประเภทอื่น ๆ ดังที่ ว. วิสุทธิสารี กล่าวถึงตำนานแรงวัดสระเกศ เปรตวัดสุทัศน์ บริเวณประตูผีหรือวัดสุทัศน์เทพวราราม ซึ่งในอดีตเคยเป็นที่พึ่งพิงของผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคห่าหรือโรคอหิวาตกโรค และพึ่งพิงศพของนักโทษจากเรือนจำพระนคร จนคนในละแวกนั้นเกิดความหวาดกลัวและเกิดคำร่ำลือว่า เห็นเปรตอยู่บริเวณเสาชิงช้า ในขณะเดียวกันก็มีเรื่องเล่าว่า จริง ๆ แล้ว เป็นความเข้าใจผิดว่าเสาชิงช้าเป็นขาเปรต ดังที่นักท่องเที่ยวหลายหน้ะอธิบายให้ลูกฟังว่า เสาชิงช้าก็คือเปรต

“นี่ไง เปรต!”

เสียงใสของหญิงรายหนึ่งดังขึ้นใกล้ตัว รังเพลิงเกือบจะงักเท่าที่กำลังก้าวกลับบ้าน
ต่อเมื่อหันเห็นว่าเจ้าของคำกล่าวชี้ไปที่เสาชิงช้าอธิบายให้ลูกฟังว่า คนสมัยก่อนมองไม่ชัด
เลยทักทักกันไปอย่างนั้น¹⁹³

อีกเรื่องเล่าหนึ่งกล่าวว่า บริเวณนั้นมีศาสนสถานหลายแห่งจึงมีคนไปทำบุญเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มี
ขอทานไปขอทานจากคนที่มาทำบุญอยู่บริเวณนั้นเป็นจำนวนมากเช่นกัน ขอทานเหล่านี้มักจะถูก
เปรียบเปรยว่าเป็นเหมือนเปรตมาขอส่วนบุญ ซึ่งเป็นการนำเปรตที่เป็นผีร้ายมาตีความถึงกลุ่มคนที่
ไม่ได้ทำประโยชน์ให้สังคม นอกจากนี้ ตัวละครหลักในนวนิยายเรื่องนี้คือ รังเพลิง ซึ่งเป็นเปรตก็เป็น
คนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด ต่างจากตัวละครในเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นคนต่างจังหวัดที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ใน
กรุงเทพฯ โดยบ้านเดิมของเขายู่บริเวณถนนดินสอ ซึ่งอยู่บริเวณเดียวกันกับเสาชิงช้า ดังนั้น เมื่อ
เทียบกับผีประเภทอื่น ตำนานเปรตจึงเป็นตำนานผีที่มีถิ่นฐานเรื่องเล่าอยู่ในกรุงเทพฯ จึงไม่แปลกที่จะ
ใช้เปรตในการสะท้อนสังคมเมืองและสถานะของคนกรุงเทพฯ

อย่างไรก็ตาม ภายในเรื่องจะเห็นว่า เปรตไม่ได้ปรากฏตัวต่อหน้าคนในสังคมในพื้นที่เดิมที่เป็น
พื้นที่ตำนานเปรตอย่างพื้นที่บริเวณเสาชิงช้า สิ่งที่เหลือมีเพียงเรื่องเล่าในอดีต แต่ในนวนิยายเปรต
กลับมาปรากฏตัวในพื้นที่ที่กล่าวได้ว่าเป็นภาพแทนของความเป็นมหานคร อย่างเช่น เขตสาทรที่เป็น
เขตเศรษฐกิจที่สำคัญเขตหนึ่งของกรุงเทพฯ หรือสะพานพระรามแปด ซึ่งก็เป็นสะพานเชื่อมฝั่งธนบุรี
และฝั่งพระนครที่คนกรุงเทพฯ รู้จัก การปรากฏของเปรตบนพื้นที่ที่กล่าวได้ว่าเป็นภาพของมหานครจึง
สะท้อนสถานะของคนกรุงได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ การเคลื่อนย้ายของเปรตจากพื้นที่เดิมอย่างเสาชิงช้ามา
ปรากฏในพื้นที่ใหม่ที่มีความเป็นมหานครตีความได้หลายประเด็นอย่างเช่น ในอดีต ไฟฟ้าอาจจะยัง
ไม่ได้ทั่วถึง การเดินทางในตอนกลางคืนจึงอาจทำให้เข้าใจผิดว่าเสาชิงช้าเป็นเปรตได้จากแสงสว่างที่ไม่
เพียงพอ แต่ในปัจจุบัน การพัฒนาความเป็นความเมืองรวมทั้งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก็พัฒนาขึ้น ไฟฟ้า
ก็มีแพร่หลาย บริเวณแคว้นตอนกลางคืนจึงสว่างมากด้วยเป็นเขตท่องเที่ยวจึงไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด
อีก การปรากฏของเปรตที่เสาชิงช้าจึงหายไป รวมทั้งการพัฒนาความเป็นเมืองที่ส่งผลให้ความเป็น
ชุมชนบริเวณนั้นเลื่อนลงไปจากการที่คนในพื้นที่เดิมย้ายออกไปพื้นที่อื่น และคนจากพื้นที่อื่นที่ย้าย
เข้ามาที่ส่งผลให้การรับรู้เรื่องราวภูมิหลังของพื้นที่ร่วมกันจางลงทำให้เรื่องราวของเปรตเลื่อนลงไปด้วย
ความเป็นเมือง นอกจากนี้ พื้นที่เสาชิง ซึ่งอยู่ในเขตพระนครในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของ
กรุงเทพฯ ซึ่งย่อมต้องเป็นศูนย์รวมของผู้คนด้วยเช่นกัน เปรตจึงปรากฏตัวในพื้นที่เขตพระนครที่เป็น
ศูนย์รวมของคน

¹⁹³ ปราปต์. (2561). เปรต (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 221-222.

แต่เมื่อความเจริญกระจายตัวออกไปยังกรุงเทพฯ รอบนอก ศูนย์กลางเศรษฐกิจของย้ายพื้นที่ไป เช่นเดียวกันผู้คนที่ย้ายออกจากพื้นที่เดิมไปยังพื้นที่ที่เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่อย่างสาทร หรือแม้กระทั่งพื้นที่ที่มีการใช้สอยใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของคนเมืองอย่างสะพานพระรามแปด ซึ่งจะเห็นการปรับตัวของเปรตให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนเมืองมากขึ้นและใกล้ชิดกับคนเมืองมากขึ้น การปรับตัวของเปรตในการปรากฏขึ้นในสังคมเมืองนอกเหนือจากการปรากฏในลักษณะของเงาที่ยืดยาว ผิดปกติหรือภาพเทคโนโลยีที่สร้างภาพเสมือนได้ แต่ก็ยังคงร่องรอยเดิมของอัตลักษณ์ที่เป็นภาพจำของเปรตที่ตัวสูงใหญ่และมักจะถูกเปรียบเทียบกับ ตัวสูงเท่าต้นตาล ซึ่งบ้างก็ว่าเป็นความเข้าใจผิดของคนในอดีตที่เห็นต้นตาลเป็นเปรตคล้าย ๆ กับกรณีของเสาชิงช้า แต่ในสังคมเมืองโดยเฉพาะในเขตเศรษฐกิจอย่างสาทร การใช้สอยที่ดินเป็นไปอย่างแออัด ไม่มีพื้นที่โล่งกว้างขนาดนั้นในเปรตปรากฏตัวได้อีกแล้ว และก็ไม่มีต้นตาลที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ซึ่งที่ใกล้เคียงที่สุดก็ไม่พ้นตึกสูงกลางกรุงที่พอจะมีพื้นที่ความสูงพอให้เปรตปรากฏตัวได้ โดยการปรากฏตัวของเปรตต่อหน้าผู้คนจำนวนมากที่เขตเศรษฐกิจก็ยังเป็นการประกาศให้คนเมืองรับรู้ถึงการยังคงดำรงอยู่ของเปรตเอง หรือการปรากฏของเปรตที่สะพานพระรามแปดในลักษณะของเงาเปรตที่ทอดยาวลงไปใต้ม่านน้ำและเห็นผ่านกล้องที่จะสะท้อนความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของคนเมืองจนนำไปสู่ความโกลาหล นอกจากนี้ การปรากฏของเปรตในพื้นที่สำคัญของกรุงเทพฯ ยังเป็นการขอพื้นที่ที่จะอาศัยอยู่ร่วมกับคนเมืองโดยการประกาศตัวถึงการยังคงดำรงอยู่ของตนในพื้นที่ที่มีคนหมู่มาก ซึ่งการดำรงอยู่ของเปรตเชื่อมโยงกับสถาบันความเชื่อดั้งเดิมอย่างศาสนา บาปบุญคุณโทษที่ก็ยังดำรงอยู่เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่แค่เพียงพื้นที่สำคัญของเมืองอย่างสาทรหรือสะพานพระรามแปดเท่านั้นที่เปรตปรากฏตัว การปรากฏของเปรตและผีในนวนิยายเรื่อง *เปรต* จะปรากฏทั้งพื้นที่ที่ปิดหรือพื้นที่ส่วนตัวคือ ภายในบริเวณที่อยู่อาศัยของรังเพลิงทั้งที่บ้านเดิมของเขาบริเวณถนนดินสอและภายในห้องที่คอนโด ภายในรถยนต์ส่วนตัวของเจนจรรย์ ซึ่งการปรากฏของความเป็นอื่น ความผิดปกติของเปรตในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวก็นำเสนอให้เห็นความผิดปกติในพื้นที่ที่ควรจะมีรู้สึกคุ้นเคยใกล้ชิดมากที่สุด อย่างเช่น สภาวะพลัดถิ่นของคนเมือง หรือสถาบันครอบครัวที่แตกสลาย รวมถึงการปรากฏของเปรตในพื้นที่ที่เป็นที่เปลี่ยว รกร้างอย่างขอยต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งทำให้เห็นการมีอยู่ของการละเมิดกฎเกณฑ์ในสังคมเมืองที่ควรจะต้องตรวจสอบได้ ควรจะโปร่งใสอย่างการลักลอบก่ออาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าวที่นำไปสู่ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตของคนเมือง อย่างไรก็ตาม ด้วยสังคมที่มีความเป็นเมือง รวมทั้งบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป การปรากฏของเปรตจึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ยังคงนำเสนอร่องรอยความเชื่อเกี่ยวกับเปรตและผีให้เห็นอยู่ ดังนี้

4.4.1 เปรตกับภาพสะท้อนพื้นที่สังคมเมืองและสถานะของคนเมือง

การพบเห็นเปรตของคนเมืองปรากฏให้เห็นทั้งในระดับครอบครัวและส่วนรวม สำหรับระดับครอบครัวคือครอบครัวของรังเพลิงนั้นล้วนแล้วแต่เป็นคนที่มีพื้นเพเป็นคนกรุงเทพฯทั้งสิ้น ซึ่งเชื่อมโยงกับเปรตที่เป็นผีที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นกรุงเทพฯมากกว่าผีชนิดอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้น การพบเจอเปรตของคนในครอบครัวรังเพลิงจึงตีความได้ว่า เป็นผลจากการนำความเชื่อเรื่องเปรต ซึ่งเป็นตำนานเมืองของกรุงเทพฯ ประกอบกับการได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนที่กระจายข่าวเรื่องการปรากฏของเปรตกลางสาทรมาตีความถึงความผิดปกติ หรือความไม่ไว้วางใจกันระหว่างคนในครอบครัว นอกจากนี้ ความเป็นเปรตยังแฝงความดูถูกดูหมิ่นถึงคนที่ไร้ประโยชน์ ซึ่งเชื่อมโยงกับการขอส่วนบุญของเปรต ดังเช่น ในกรณีของเจนจรรย์ที่เห็นรังเพลิงเป็นเปรต นอกจากจะเกิดจากความห่างเหินภายในครอบครัวแล้ว ส่วนหนึ่งก็เกิดจากความดูถูกดูแคลนรังเพลิงว่าเป็นคนไม่ได้เรื่องได้ราวของเธอด้วย ซึ่งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในหัวข้อต่อไป

นอกจากนี้ การพบเห็นเปรตในระดับส่วนรวมหรือสาธารณะ โดยผู้ที่เห็นเปรตเป็นคนเมืองในเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของกรุงเทพฯ ซึ่งการพบเห็นเปรตของคนเมืองเป็นจำนวนมากตีความได้คล้ายกับกรณีของครอบครัวรังเพลิง กล่าวคือเปรตเป็นตำนานเมืองของกรุงเทพฯ ที่สะท้อนภาพความเชื่อเรื่องผีในอดีต อีกทั้งภาพของเปรตที่ตัวสูงยังถูกผลิตซ้ำอยู่เรื่อย ๆ ผ่านสื่อมวลชน จึงมักมีการเชื่อมโยงพื้นที่ที่มีความสูงมาก ๆ เข้ากับความสูงของเปรต อย่างการเห็นเปรตบนตึกหรือการที่เงาเปรตทอดยาวลงในแม่น้ำเจ้าพระยาจากสะพานพระราม 8 ซึ่งก็เป็นสถานที่ที่มีความสูงเหมือนกัน ไม่ใช่ในพื้นที่อื่น ๆ ของกรุงเทพฯ และต้องเป็นเปรตเท่านั้นที่เป็นผีที่มีความสูงเทียบเทียมตึกหรือต่องน้ำได้ ไม่ใช่ผีชนิดอื่น ซึ่งการพบเห็นเปรตในที่นี้เป็นเสมือนภาพจากอดีตที่มาซ้อนทับกับความเจริญของพื้นที่เมืองสมัยใหม่และเผยให้เห็นความวิตกกังวลของเหล่าคนเมืองถึงสิ่งผิดปกติ ความเป็นอื่น ความไม่ปลอดภัยหรือความเปราะบางที่ซุกซ่อนอยู่ท่ามกลางความเจริญของกรุงเทพมหานคร

4.4.1.1 การปรากฏของผีในพื้นที่ส่วนตัวกับสถานะพลัดถิ่นของคนเมืองและสถาบันครอบครัวที่แตกสลาย

ตามปกติแล้วพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนตัว อย่างเช่นบ้าน คอนโดมิเนียม หรือแม้แต่ภายในรถยนต์ ควรจะเป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อบอุ่นใจ เพราะส่วนใหญ่แล้วคนที่เข้ามาในพื้นที่นั้นได้มักจะเป็นคนใกล้ชิดหรือคุ้นเคยกันอย่างครอบครัว เพื่อนหรือคนสนิท แต่การที่เปรตหรือผีปรากฏกายให้เห็นในพื้นที่ที่คุ้นเคยนี้และยังทาบทับเข้ากับคนคุ้นเคยใกล้ชิดอย่างคนในครอบครัวย่อมแสดงถึงความผิดปกติภายในบ้านหรือครอบครัว คนในครอบครัวของเรากลับไม่ใช่คนในครอบครัวที่คุ้นเคยแต่

เป็นความเป็นอื่นจึงแสดงถึงสายสัมพันธ์ในครอบครัวที่ล่มสลายและนำมาสู่สภาวะพลัดถิ่นดังที่สะท้อนให้เห็นในตัวละครรังเพลิง

สำหรับรังเพลิง แม้จะเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดและครอบครัวทั้งหมดก็ยังอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ แต่รังเพลิงกลับมีสถานะเป็นคนพลัดถิ่น ซึ่งเป็นผลมาจากการกระจายตัวของความเจริญจากเขตพระนครไปสู่พื้นที่รอบนอกอย่างสาทร สีลม เป็นต้น ประกอบกับการขยายตัวของตัวเมืองได้จำกัดในเขตพระนครด้วยการเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้คนรุ่นใหม่ในพื้นที่ออกมาหางานทำข้างนอก ในขณะที่คนนอกพื้นที่ที่เป็นคนต่างจังหวัดหรือแรงงานย้ายเข้าไปทำงานในพื้นที่ส่งผลให้ความเป็นชุมชนในพื้นที่ลงน้อยลงไปด้วย แต่กระนั้นความเชื่อเรื่องเปรตก็ไม่ได้จางหายไปจากพื้นที่ แม้จะไม่มีเรื่องเล่าของการพบเห็นเปรตที่สาทรซัดอีกต่อไป แต่ก็เข้ามาปรากฏให้เห็นในระดับครัวเรือน เพื่อสะท้อนความรุนแรงชั่วร้ายของความรุนแรงภายในครอบครัวโดยเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องเปรตถึงการกระทำที่ชั่วร้ายเอารัดเอาเปรียบ เพียงแต่เปรตในที่นี้ไม่ได้เป็นเปรตที่มาเป็นตัวเป็นตน แต่เป็นในลักษณะของเงาจึงเหมือนเป็นการสะท้อนความชั่วร้ายของบุคคลนั้น ๆ ในสายตาของคนอื่นหรือของตนเอง อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วว่า รังเพลิงแม้จะเป็นคนกรุงเทพฯ แต่ก็มีสถานะพลัดถิ่นทั้งจากการต้องจากบ้านเดิมไปแสวงหาความสำเร็จนอกพื้นที่ตามแนวคิดทุนนิยมและจากการความรุนแรงภายในครอบครัวซึ่งสะสมมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่จนรังเพลิงไม่ได้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับครอบครัว โดยเฉพาะพ่อที่เป็นความทรงจำที่เลวร้ายสำหรับรังเพลิง

ในฐานะลูกคนใหญ่ รังเพลิงได้เห็นภาพแม่เสียใจเพราะพ่อมาตลอด ฝังใจมาตลอดว่าโรคร้ายที่เกิดกับแม่เป็นเพราะตรอมใจ พฤติกรรมของพ่อ แม้ช่วงท้าย ๆ ในชีวิตแม่ พ่อจะกลับมาเป็นคนดี ดูแลลูกเมียเหมือนเดิม แจ่มใสแต่ผลที่ฝังอยู่ในใจรังเพลิงก็ไม่เคยห่าง

[...]

ไม่มีวันไหนที่รังเพลิงลงรอยกับพ่อ โดยเฉพาะเมื่อพ่อปรามาสว่าความรักในเสียงดนตรีจะพาเขาสู่หายนะ ยิ่งพ่อเป็นคนขี้ไวยวาย ลูกชาย ‘หุไว’ ก็ยิ่งถอยห่าง พ่อทำให้เขากลายเป็นคนเกลียดและไม่อาจทนเสียงดัง ต่อให้ดังแค่ไหนน้อยก็จะกลายเป็นคุกคามในความรู้สึก¹⁹⁴

และเมื่อสถานการณ์บีบคั้นให้ต้องกลับบ้าน รังเพลิงก็ต้องเผชิญกับความรู้สึกยำแย่ที่มีให้พ่ออีกครั้ง รวมทั้งต้องเผชิญกับความรู้สึกผิดในใจเมื่อต้องเห็นน้องสาวที่ทำงานเป็นข้าราชการแกล้งบ้านและรับหน้าที่เป็นบุคคลที่ต้องอยู่กับพ่อและช่วยงานที่ร้ายก่ายเตี้ยของพ่ออยู่ช่วยในสภาพที่ทรุดโทรม

¹⁹⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 103.

วันนี้ ในวัยยี่สิบแปดปี น้องสาวเข้ารับราชการในหน่วยงานใกล้บ้าน รับภาระต่าง ๆ ในบ้านไปแบกไว้เอง จากสาวสดใสวัยแรกรุ่น รังเพลิงเพิ่งสังเกตว่าน้องกลายเป็นหญิง ในชุดยับ ๆ หน้านี้ว คิ้วผูกปมจนเกิดรอยย่นน้อย ๆ บนหน้าผาก¹⁹⁵

สภาพที่ทรุดโทรมของน้องสาว ทำให้รังเพลิงเกิดความรู้สึกผิดในใจที่เขาสนใจแต่ความฝันและความรู้สึกของตัวเองจนละเลยไม่ใส่ใจและผลกระทบที่บ้านให้น้องสาว ไม่ต่างจากคนเห็นแก่ตัวและไม่ต่างจากเปรตผู้หิวโหยที่สูบล้างชีวิตของน้องสาวจนเหลือแต่ซาก ดังที่เขาเห็นเงาสะท้อนของตัวเองในบ้านของตัวเองอย่าง “หากก้มมองจากระยะห่างออกมาช่วงหนึ่ง คงพบว่าภาพสะท้อนบนผิวน้ำที่ละลายเชื่อมกับเงาของเขานั้นเป็นภาพแปลกประหลาด ด้านบนคือคน แต่เงาสท้อนบนผิวน้ำด้านล่างกลับเป็นเปรต”¹⁹⁶ หรือ “แสงไฟจากภายนอกทอดผ่านร่างเขา กลายเป็นเงาดำยืดยาวดุจเงาเปรตแผ่ขยายไปทับกับภาพข้างในหมดสิ้น แต่เสียงที่ได้ยิน กลิ่นที่ได้สูด ก็ยังก่อภาพเลื่อนรางกลางหัว เป็นภาพของพ่อที่นอนหงายหน้าอ้าปากกรนสนั่น”¹⁹⁷ ภาพของเงาดำยืดยาวเหมือนเปรตอาจจะเงาของรังเพลิงก็จริง แต่ในขณะเดียวกันเงานี้ก็ทับไปกับภาพของพ่อที่นอนอยู่จนหลอมรวมกับเงานั้น ซึ่งมองได้ว่า พ่อของรังเพลิงก็ไม่ต่างจากเปรตที่สูบล้างชีวิตของลูก โดยเฉพาะรังเรซ รวมถึงลูกจ้างเพื่อรักษาอำนาจของตัวเอง ซึ่งก็คือร้านก๋วยเตี๋ยวร้านนี้อาไว้ “ลูกจ้างคือสิ่งเดียวที่ทำให้แกยังรู้สึกว่ามีอำนาจ ความรู้สึกไร้อำนาจของชายเจเนอเรชันนายรังสรรค์นั้นน่าเจ็บปวดไม่ต่างจากถูกจักรพัดหัว”¹⁹⁸ ซึ่งคำว่า จักรพัดหัว ก็เป็นลักษณะหนึ่งของเปรตหรือที่รู้จักกันในชื่อ เปรตเห็นกงจักรเป็นดอกบัว อย่างไรก็ตาม การที่รังเพลิงเห็นพ่อของตัวเองถูกทางทับด้วยเงาที่ยืดยาวราวกับเปรตสะท้อนให้เห็นสายสัมพันธ์ของครอบครัวที่แตกสลาย พ่อไม่ใช่พ่อตามมายาคติ แต่เป็นอีกคนอื่นอีกคนหนึ่งที่เขาเฝ้าเอาเปรียบสร้างบาดแผลให้ลูกเหมือนคนอื่น ๆ ที่สร้างบาดแผลให้เขา

ฉะนั้นแล้ว การปรากฏของเปรตภายในบ้านของรังเพลิงจึงเป็นภาพแทนของทั้งความรุนแรงภายในครอบครัว (domestic violence) และผู้ที่กระทำความรุนแรงนั้นที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่การทำร้ายทางกาย แต่ยังรวมถึงการละเลยความรู้สึก ความเห็นแก่ตัวของคนในครอบครัว การนอกใจ รวมถึงความไม่ปล่อยวางด้วย ความรุนแรงภายในครอบครัวส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวเกิดสภาวะแปลกแยกกับบ้านและคนในครอบครัว ทำให้บ้านที่ควรจะเป็นบ้านน่าจะเป็นสถานที่ที่อบอุ่น คุ่นเคยและเป็นที่พักพิงทางใจกลายเป็นสถานที่แปลกปลอม และคนในครอบครัวก็ไม่ต่างจากคนแปลกหน้าด้วยการปรากฏของเปรตที่เป็นภาพแทนของความเป็นอื่น ทั้งเงาสท้อนของรังเพลิงที่เป็นเปรตและการเปรียบเปรยพ่อด้วยลักษณะของเปรต ซึ่งความแปลกแยกภายในครอบครัวของรังเพลิงยังเชื่อมโยงได้กับลักษณะบ้านของเขาที่เป็นตึกแถว ซึ่งการเกิดกับของตึกแถวก็เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ชีวิตแบบปัจเจกนิยมใน

¹⁹⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 104.

¹⁹⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 108.

¹⁹⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 107.

¹⁹⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 132.

บริเวณถนนดินสอ เพราะรูปแบบสถาปัตยกรรมของตึกแถวที่เอื้อให้ผู้อยู่อาศัยใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน ความเป็นตึกแถวจึงเป็นภาพแทนของความแปลกแยกทั้งในระดับชุมชนและในระดับครอบครัว

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างรังเพลิงกับพ่อที่แสดงถึงสถาบันทางครอบครัวที่ล่มสลายแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างรังเพลิงกับเจนจรีและณัฐจรี ญาติผู้พี่และหลานสาวของเขาก็แสดงถึงสายสัมพันธ์ทางครอบครัวที่ขาดสะบั้นเช่นกัน ซึ่งเจนจรีเห็นรังเพลิงเป็นปรตผ่านโทรศัพท์มือถือขณะอยู่ในรถยนต์ส่วนตัว โดยเมื่อเมื่อคิดถึงพื้นที่ของรถยนต์ส่วนตัวตามปกติบุคคลที่จะโดยสารรถยนต์ส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งได้ส่วนใหญ่ก็ต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าของรถยนต์ระดับหนึ่งอย่างเช่นเป็นคนในครอบครัวหรือเพื่อนฝูง เป็นต้น แต่การที่เจนจรีและณัฐจรีเห็นรังเพลิงที่เป็นญาติพี่น้องเป็นปรตนั้นเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่ห่างเหินและล่มสลาย ส่งผลให้คนในเครือญาติกลับกลายเป็นความเป็นอื่นโดยสิ้นเชิง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากค่านิยมแบบครอบครัวเดียวในสังคมเมืองร่วมสมัยที่ทำให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติล่มสลายลง และความเป็นอื่นนั้นยังมาพร้อมกับความรู้สึกหวาดกลัว เพราะความห่างเหินที่ทำให้ญาติเหมือนเป็นคนที่ไม่รู้จักคนหนึ่งที่น่าจะทำอันตรายตัวเธอกับลูกได้ ส่งผลให้เจนจรีแยกรังเพลิงไม่ออกว่าเป็นคนหรือเป็นผีและเห็นรังเพลิงเป็นปรต ซึ่งก็คือความเป็นอื่นภายใต้คราบของคนที่คุ้นเคยที่ขึ้นมาในรถของตัวเอง “หรือว่า...นี่จะไม่ใช่อี๋เพลิง แต่เป็น ‘อย่างอื่น’ ปลอมมาให้เราตายใจ?”¹⁹⁹

อย่างไรก็ตาม เจนจรีเห็นรังเพลิงในรูปลักษณะของปรตโดยผ่านกระจกมองหลังและกล้องของโทรศัพท์มือถือ ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เจนจรีเห็นรังเพลิงเป็นปรตก็เป็นผลมาจากข่าวของเงาปรตที่ปรากฏขึ้นที่ตึกบริเวณถนนสาทรจนเป็นข่าวในโลกโซเชียล จึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการมีอยู่ของปรตหรือการที่เงาปรตปรากฏให้เห็นในพื้นที่เสมือนอย่างกระจกหรือกล้องโทรศัพท์ล้วนเป็นอิทธิพลจากสื่อและเทคโนโลยีทั้งสิ้นที่สร้างและกระจายข่าวเรื่องปรตไปในวงกว้าง ซึ่งเป็นความย้อนแย้งอย่างหนึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการพัฒนาแบบสมัยใหม่ แต่กลับผลิตความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมเสียเอง แถมยังเข้ามาใกล้ชิดกับชีวิตของคนเมืองมากขึ้นผ่านอุปกรณ์ส่วนตัวอย่างโทรศัพท์มือถือ

คนพูดพยายามบังคับมือตัวเอง เอื้อมไปหยิบโทรศัพท์มือถือจากที่วางข้างเกียร์รถ
เปิดกล้องถ่ายรูปและแอบกดถ่าย

นั่นไง! ชัดเลย

ปรตทั้งตัวนั่งขดอยู่เยาะหลัง มันก้มมองกระจกหน้า ปลายจมูกแทบระบำเธอ!²⁰⁰

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 171.

²⁰⁰ เรื่องเดียวกัน. 173.

จากข้างต้นจะเห็นว่าไม่ใช่แค่เพียงรังเพลิงเท่านั้นที่ประสบภาวะพลัดถิ่นและแปลกแยกจากสายสัมพันธ์ทางครอบครัวที่แตกสลาย แต่เจนจรีย์และณัฐจรีย์เองก็เช่นกันที่ประสบภาวะแปลกแยกและสภาวะพลัดถิ่นจากการเห็นคนที่เป็นเครือญาติใกล้ชิดคิดเป็นความเป็นอื่นที่ไม่รู้จัก เพราะสภาวะดังกล่าวเกิดจากการไม่สามารถยึดโยงเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับครอบครัวได้แม้กระทั่งเครือญาติของตนเองไม่ว่าพวกเขาจะรู้สึกตัวหรือไม่ก็ตาม

นอกจากนี้ นอกเหนือจากพื้นที่ในครอบครัวที่รังเพลิงยึดโยงเป็นส่วนหนึ่งกับครอบครัวตัวเองไม่ได้ที่สะท้อนสภาวะพลัดถิ่น แยกแยกของเขาแล้ว รังเพลิงก็ไม่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยของตัวเองที่เป็นคอนโดมิเนียมจากการเห็นผีของอาร์ตและณัชชาผู้อยู่อาศัยห้องข้าง ๆ ที่เพิ่งจะเสียชีวิตอย่างน่าสยดสยองและเป็นปริศนา และทั้ง ๆ ที่รังเพลิงกับอาร์ตและณัชชาอาศัยอยู่ห้องข้าง ๆ กันและเป็นผู้รักร่วมเพศกับรังเพลิงเรื่องเสียงดังรบกวน แต่รังเพลิงกับอาร์ตและณัชชาก็ไม่เคยสื่อสารกันตรง ๆ เลยสักครั้ง จะมีเพียงการสอดส่องความได้ประจักษ์กับการฝากเรื่องให้นิตบุคคผลของคอนโดช่วยจัดการ กล่าวได้ว่า รังเพลิงและอาร์ตกับณัชชาอยู่ในสถานะของคนแปลกหน้าแทบจะสมบูรณ์ทั้งที่อยู่ห่างกันแค่ผนังกัน ซึ่งก็แสดงถึงการที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมรอบข้าง อีกทั้งรังเพลิงเองก็ไม่ได้รู้สึกผูกพันอะไรกับห้องพักของตัวเองมาตั้งแต่ต้นเนื่องด้วยจุดเริ่มต้นของการซื้อคอนโดแห่งนี้เป็นเพียงเพราะเขารู้สึกว่าควรจะมีที่อยู่ของตัวเองเป็นหลักเป็นแหล่งและบริเวณนี้สะดวกต่อการเดินทางไปทำงานดี และการเสียชีวิตของอาร์ตกับณัชชาก็ยังทำให้รังเพลิงรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของที่อยู่แห่งนี้มากยิ่งขึ้น โดยสะท้อนผ่านการเจอผีของอาร์ตกับณัชชาภายในห้องของเขา

ในแสงกระจ่างของห้องน้ำ ผีช่วยย้งดูน่าเกลียดน่ากลัวด้วยสภาพอูจาด ร่างของพวกมันคืบคลานมาอย่างยากลำบาก ดวงหน้ากลายเป็นสีเขียวแกมม่วง ดวงตาเหลือกลน ใต้ตาเป็นวงคล้ำ ขณะที่รูจมูกและปากมีเนื้อเยื่อบางส่วนของอวัยวะภายในดันออกมา ทำให้ไม่สามารถส่งเสียงพูดได้ สายตาอาฆาตจับจ้องมาที่รังเพลิงอย่างจงเวร²⁰¹

การเจอผีของรังเพลิงสืบเนื่องมาจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ห้องข้าง ๆ ซึ่งเป็นห้องของอาร์ตกับณัชชา ส่งผลให้พื้นที่ที่คุ้นเคยอย่างที่อยู่อาศัยกลายเป็นสถานที่ไม่คุ้นเคยหรือเกิดความ uncanny ขึ้น จากการศึกษาความรุนแรงและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่าสถานที่ที่ควรปลอดภัยความเป็นจริงแล้วไม่ปลอดภัย ซึ่งรังเพลิงเองก็ยังคงสงสัยว่าตัวเองเป็นผู้ก่อเหตุหรือไม่ ซึ่งแสดงถึงความสับสนในอัตลักษณ์ของตัวเอง กล่าวได้ว่า ความ uncanny ที่เกิดขึ้นนี้เกิดขึ้นทั้งกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยและอัตลักษณ์ของตัวเองด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ผีอาร์ตกับณัชชาจะไม่ใช่เปรต แต่ทั้งคู่ก็มักถูกเปรียบเปรยว่าเป็นเปรต โดยเป็นการเปรียบเปรยถึงคนที่ก่อความเดือดร้อนหรือเป็นคนไร้ค่าไร้ประโยชน์ในสังคม ซึ่งก็จะเห็นร่องรอยการเปรียบเปรยเปรตกับขอลานหน้าศาสนสถานบริเวณเสาชิงช้า

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 79.

4.4.1.2 เปรตกับความเป็นมหานคร: ภาพสะท้อนความโหยหาอดีต สภาวะลึกลับ และความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของคนเมือง

การปรากฏของเปรตในพื้นที่ภายนอกหรือพื้นที่เขตเมืองนำเสนอให้เห็นสภาวะของคนเมืองในวงกว้างมากขึ้น โดยการปรากฏของเงาเปรตบนตึกเอ็มไพร์ทาวเวอร์ อาคารบางกอกซี้ดทาวเวอร์ อาคารสาทรธานีและสาทรสแควร์ บริเวณถนนสาทรนำเสนอสภาวะโหยหาอดีตของคนเมือง กล่าวคือพื้นที่สาทรเป็นพื้นที่เมืองใหม่ เมื่อความเจริญที่ขยายตัวออกมาจากเขตเศรษฐกิจเดิมอย่างเขตพระนคร พื้นที่สาทรก็มีการพัฒนาความเป็นเมืองอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม ความเป็นเมืองที่พัฒนาอย่างรวดเร็วย่อมแลกมากับการสูญหายไปของสถาบันดั้งเดิมอย่าง ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา บาปบุญคุณโทษ รวมทั้งความเป็นชุมชนหรือชุมชนนิยมที่หายไปด้วย อีกทั้งการพัฒนาพื้นที่ของสาทรจนกลายเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญก็ดึงดูดผู้คนจากพื้นที่อื่น ๆ เข้ามาไม่ว่าจะเป็นคนจากพื้นที่อื่นของกรุงเทพฯ คนจากต่างจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น หรือจากประเทศอื่น รวมไปถึงการแข่งขันกันในระดับสูง ทั้งหมดนี้ส่งผลให้คนเมืองเกิดความรู้สึกโหยหาอดีต เกิดสภาวะแปลกแยกไร้รากจากแนวคิดปัจเจกนิยมและการท่องดำรงชีวิตท่ามกลางคนหมู่มากที่เป็นดังคนแปลกหน้ากัน แต่การปรากฏขึ้นของภาพเปรตบนตึกบริเวณสาทรเป็นการทำให้คนเมืองเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน (sense of belonging) เหมือนกับการเป็นสังคมแบบชุมชนนิยมผ่านการรับรู้และความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติที่ฝังรากลึกอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลที่มีเหมือนกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

A shared habitus and the shared perceptions of the uncanny this entails thus identifies vernacular conceptions of phi as essential contexts for the reproduction of ‘belongingness’ – that is, a sense of belonging to a ‘we-group’ – in rural Thailand. This sense of belonging then functions as a reference point for the contextualized reproduction of socio-cultural identities.²⁰²

นอกจากนี้ การปรากฏขึ้นของเปรตกลางเมืองยังเป็นการทำให้คนเมืองหวนนึกถึงสถาบัน แนวคิดความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ในยามปกติอาจถูกหลงลืมไป แต่ความจริงแล้วแนวคิดความเชื่อตามแบบสถาบันทาง

²⁰² Benjamin Baumann. (2014). “The Khmer Witch Project: Demonizing the Khmer by Khmerizing a Demon.” In Peter J. Braunlein and Andrea Lauser (eds), *Ghost Movies in Southeast Asia and Beyond*. Brill. p. 153.

ศาสนาหรือแม้กระทั่งเรื่องผีสาปเทวดาไม่เคยจางหายไปสังคม และถูกกระตุ้นเตือนอีกครั้งด้วยการปรากฏของเปรต ทั้งนี้ด้วยความเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ ภายใต้โฉมหน้าของความเจริญย้อมต้องแฝงไปด้วยการแข่งขันในระดับสูง การเอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ซึ่งในวิถีของการดำรงชีวิตที่สังคมที่เร่งรีบและการแข่งขันที่สูงนี้ ความคิดความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณไม่ได้เป็นเรื่องที่ถูกละเลินเล่อถึงมากนัก แต่การปรากฏของเปรตนั้น ทำให้การตระหนักถึงแนวคิดดั้งเดิมนี้อีกครั้งเนื่องจากเปรตมักจะอยู่คู่กับแนวคิดทางสถาบันทางศาสนา โดยเป็นบทลงโทษของคนที่ไม่ทำความชั่ว เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น อีกทั้งการปรากฏของเปรตในรูปแบบของเงาสะทอนบนตึกที่หาดันตอ หาดหัวจริงไม่ได้ ทำให้เห็นว่าเงาเปรตดังกล่าวนี้จะเงาของใครก็ได้ในพื้นที่นั้น ดังนั้น ผู้ที่เห็นเงาเปรตอาจหลงว่าเป็นเงาของตนเอง ซึ่งในมุมนี้ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับตัวเองว่า ถ้าเราเป็นเปรตแล้วเราไปทำอะไรไว้ถึงต้องกลายเป็นเปรต หรือในมุมของคนที่ไม่เห็นเปรตแล้วอาจนึกถึงใครสักคนที่เคยสร้างความเดือดร้อน เอารัดเอาเปรียบเรา เปรตดังกล่าวนี้ก็เหมือนเป็นบทลงโทษของบุคคลที่ทำพฤติกรรมนั้นดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า ในสังคมเมืองร่วมสมัย ใครก็เป็นเปรตได้ และเราอาจจะเป็นเปรตของใครสักคนก็ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดก็ตาม การปรากฏของเปรตก็ทำให้คนเมืองระลึกถึงกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผี เป็นการสร้างความอบอุ่นใจได้ในชั่วขณะว่า ในการดำรงอยู่ของเปรตที่เชื่อมโยงแนวคิดเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ก็ยังคงดำรงอยู่และผิยังคงทำหน้าที่เป็นบทลงโทษผู้ที่กระทำผิดอยู่เสมอ

นอกเหนือจากการเป็นเครื่องมือในการสะท้อนความโหยหาอดีตของคนเมือง ซึ่งทำให้เห็นถึงความเชื่อดั้งเดิมยังคงอยู่ในชีวิตของคนไทยเสมอ แม้จะห่างหายไปบ้างเป็นบางเวลา แต่ด้วยความที่เปรตก็ยังเป็นความเป็นอื่นในสังคมเมืองและวิถีของคนเมือง การปรากฏของเปรตจึงยังสะท้อนลักษณะ uncanny ของสังคมเมืองและคนเมืองด้วย โดยการปรากฏของเงาเปรตที่สาทรเป็นการมาเปิดเผยว่าความเป็นจริงแล้วพื้นที่ที่ดูมีความพัฒนาและความเจริญมาก ๆ อย่างสาทรกลับตั้งอยู่บนความเปราะบางที่พร้อมจะทำให้การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ล่มสลายได้อย่างง่ายดายด้วยการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็อาจทำให้ทุกอย่างพังทลายลงมาได้ เหตุเพราะการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ไม่ได้ครอบคลุมสังคมในทุกมิติและไม่ได้เติมเต็มความปรารถนาในชีวิตของคนเมือง ทั้งที่เห็นว่าคนเมืองก็ยังมีมีความโหยหาอดีตและรากเหง้า ส่งผลให้เปรตที่เป็นปีศาจจากเรื่องเล่าและความเชื่อในอดีตปรากฏกายขึ้นมาทาบทับกับภาพของความเจริญและการพัฒนาที่เปราะบางนั้น เป็นการย้ำเตือนว่า สังคมเมืองร่วมสมัยพร้อมจะล่มสลายได้เสมอ ซึ่งเป็นลักษณะ uncanny ของสังคมเมืองที่ก่อให้เกิดความหลอนจากความไม่มั่นคงของการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่

นอกจากสะท้อนลักษณะ uncanny ของความเป็นเมืองจากการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่แล้ว การปรากฏของเปรตยังสะท้อนสภาวะ uncanny ของคนเมืองด้วย โดยเฉพาะคนเมืองในเขตเศรษฐกิจของกรุงเทพฯ อย่างสาทรที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษา มีหน้าที่การงานดีและอยู่มี

สภาพแวดล้อมที่ทันสมัย แต่การปรากฏขึ้นของเปรตที่เป็นผีจากความเชื่อดั้งเดิมในพื้นที่นี้เป็นการมาเปิดเผยว่าแท้ที่จริงแล้วคนเมืองที่มองว่าตัวเองเป็นกลุ่มคนที่ทันสมัยก็ยังคงไม่สามารถก้าวข้ามเรื่องความเชื่อหรือสิ่งเหนือธรรมชาติไปได้ ซึ่งส่งผลให้อัตลักษณ์ความเป็นสมัยใหม่สั่นคลอนและก่อให้เกิดความหวาดกลัวขึ้น ดังที่ แอนดรูว์ อลัน จอห์นสัน (Andrew Alan Johnson) กล่าวไว้ว่า *“Feeling haunted reminds the educated that he or she has not yet overcome superstitious beliefs. One’s unconscious fears betray a secret savagery within.”*²⁰³ นอกจากนี้ ในประเด็นอัตลักษณ์ว่า เเงาเปรตที่ปรากฏบนตึกเป็นเงาของคนในละแวกนั้นก็เป็นการสะท้อนความสับสนทางอัตลักษณ์ของคนเมืองที่แยกไม่ออกว่าตัวเองเป็นคนหรือเป็นผี เพราะเงาเปรตที่ปรากฏบนตึกจะเป็นเงาของใครก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงและการทำงานหนักที่ส่งผลให้ตัวตนของคนเมืองในพื้นที่นี้สูญสลายไปด้วยอิทธิพลของความเป็นเมืองที่ทำให้ชีวิตของคนเมืองมีลักษณะเหมือน ๆ กันไปหมด ไม่ต่างจากการตายจากข้างใน ดังที่ กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน กล่าวว่

อาการไม่รู้ตัวว่าตายหรือไม่ตาย อยู่หรือไม่อยู่ของบรรดาผีวัยรุ่นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในปัจจุบันที่เริ่มไม่สามารถแยกแยะความเป็นจริงได้ว่าอะไรคือจริงอะไรคือเท็จ อะไรคือความฝันและอะไรคือความจริง ดังนั้น แม้จะกลายเป็นผี คนเหล่านี้ก็ยังไม่อาจจำแนกได้ว่าภาวะที่รับรู้คืออะไรกันแน่²⁰⁴

อีกพื้นที่ที่แสดงถึงความเป็นมหานครของกรุงเทพฯ ที่เปรตปรากฏตัวคือพื้นที่สะพานพระรามแปด ที่มีติปถ่าย MV อีกด้วย แต่เป็นการเห็นเปรตผ่านกล้องของทีมงาน โดยภาพของสะพานพระรามแปดเป็นหนึ่งสถานที่สะท้อนความเป็นมหานครของกรุงเทพฯ ๑ ด้วยความเป็นสะพานที่เชื่อมกรุงเทพฯ สองฝั่งเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ในการถ่ายทำ MV ของมิตินั้นเต็มไปด้วยผู้คนที่เป็นส่วนหนึ่งของ MV เป็นจำนวนมาก รวมทั้งทุกคนต่างก็ใส่หน้ากากตามธีมของ MV ซึ่งเป็นการสะท้อนความเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมืองไปอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมที่สุด โดยนำเสนอว่า ในบรรดาผู้คนจำนวนมากนั้นอาจจะไม่มีใครก็ได้ที่เป็นเปรตและเป็นฆาตกรที่ฆาไมติ แม้ในเรื่องจะบอกว่าเป็นรังเพลิงก็ตาม โดยก่อนหน้านี้จะเริ่มถ่ายทำ MV มิตินั้นเห็นเงาเปรตแล้ว แต่ไม่ได้ตั้งใจอะไร ซึ่งการเห็นเงาเปรตของมิตินั้นทำให้เห็นปมในจิตใจของเขาที่ไปโหมผลงานของรังเพลิงมาเป็นผลงานของตัวเอง ทำให้ตัวเขาไม่ต่างอะไรจากเปรตที่ขอส่วนบุญจากคนอื่น ด้วยการเอารัดเอาเปรียบคนอื่นเพื่อให้ตัวเองได้ในสิ่งที่ต้องการ

²⁰³ Andrew Alan Johnson. (2014). *Ghosts of the New City*. Silkworm Books. p.10.

²⁰⁴ กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน. (2552). หลอน รัก สับสนในหนังไทย : ภาพยนตร์ไทยในรอบสามทศวรรษ (พ.ศ. 2520-2547) กรณีศึกษาตระกูลหนังผี หนังรักและหนังยุคหลังสมัยใหม่. ศยาม. หน้า 101.

เช่นกัน ดังที่เขาคิดว่า “มิติไม่อาจปฏิเสธว่าลึก ๆ เขาก็แอบเสียใจกึ่ง ๆ ละอายในสิ่งที่ทำลงไปเช่นกัน โดยเฉพาะทำลงไปแล้วกลับเกลื่อนว่า ‘ไม่เป็นอะไร’ ภายใต้หน้ากากไร้สำนึก”²⁰⁵ ความเป็นปรตของ มิติยังถูกนำเสนอผ่านเงาปรตปริศนาในจอมอนิเตอร์ที่ไม่รู้ว่าเป็นใครก็แน่ ซึ่งอาจจะตีความว่าเป็นเงาของมิติเองก็ย่อมได้ กล่าวได้ว่า ผลงานชิ้นนี้เริ่มต้นด้วยความไม่ถูกต้องและนำไปสู่การล้มเหลวของการทำงานด้วยการมีทีมงานเห็นเงาปรตในกระบวนการการทำงานที่นำไปสู่ความโกลาหลวุ่นวายอันจบลงด้วยความตายของมิติ

น่าสนใจที่ความโกลาหลเกิดขึ้นเมื่อทุกคนวิ่งหนีเอาตัวรอดทั้ง ๆ ที่ใครเห็นปรตจริง ๆ ซึ่งวิเคราะห์ได้หลายประเด็นว่า ด้วยความที่ทุกคนใน MV ต้องใส่หน้ากาก ซึ่งตามปกติเพียงแค่การใช้ชีวิตในสังคมเมืองที่เป็นสังคมคนแปลกหน้าก็สร้างความหลอนและความน่ากลัวมากพออยู่แล้ว ยิ่งการใส่หน้ากากยิ่งจึงนำไปสู่ความหลอนเพราะไม่รู้ว่าเป็นใครของจริง ดังนั้น เมื่อมีคนกล่าวว่ามีปรากฏของปรต ซึ่งสื่อถึงอันตราย ทุกคนจึงพยายามหนีเอาตัวรอดทั้งที่ไม่เห็นปรต แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่มีใครรู้ว่าในบรรดาคนที่อยู่ด้วยกัน ใครเป็นปรตบ้าง ในขณะเดียวกัน ภาพของความโกลาหลบนสะพานก็ทำให้เห็นความเป็นปัจเจกนิยมของคนเมืองที่ทุกคนต่างเอาตัวรอดโดยไม่สนใจใคร แม้แต่มิติที่เป็นศิลปินที่ทุกคนรักใคร่ก็ยังถูกชนจนล้ม อันเป็นการเปิดช่องให้รังเพลิงใช้พลังปรตของตนกระทั่งมิติจมนตาย อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกไม่ปลอดภัยของคนที่มาชม MV ยังเชื่อมโยงกับการใส่หน้ากากที่เป็นการปิดบังอัตลักษณ์หรือตัวตนของบุคคลนั้น ๆ จนกลายเป็นคนที่เหมือน ๆ กันหมดหรือคนไร้ตัวตน (nobody) การเป็นไร้ตัวตนในที่นี้จึงสร้างความรู้สึกไม่ปลอดภัยว่าคงไม่มีใครมาช่วยหรือสร้างความปลอดภัยให้ หรือคงไม่ได้รับความปลอดภัยเท่ากับคนที่เป็ทีมงาน ซึ่งเป็นผู้ควบคุมหรือมิติที่เป็นศิลปินจึงต้องรีบหนีเอาตัวรอด แม้จะยังไม่เห็นว่าอันตรายอยู่ตรงไหน นอกจากนี้ ในประเด็นของการเป็นผู้ควบคุมหรือผู้อยู่ภายใต้การควบคุมก็จะเห็นว่า ผู้ที่มาชมถ่าย MV จะรับคำสั่งจากทีมงานที่อยู่หลังกล้อง ดังนั้น ไม่ว่าจะสั่งให้ทำอะไรก็ต้องทำตาม เช่นเดียวกับการสั่งให้วิ่งหนี โดยที่ไม่ต้องคิดอะไร ภาพของการถ่าย MV แม้จะปรากฏอยู่ในพื้นที่เฉพาะ แต่กลับสะท้อนภาพของสังคมเมืองโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นการเป็นสังคมคนแปลกหน้า ความเป็นปัจเจกไม่สนใจใครนอกจากตัวเอง ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย และยิ่งสะท้อนภาพการถูกควบคุมด้วยแนวคิดต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น จำต้องไม่ได้ราวกับปรตที่ไม่เห็นตัว แต่ก็ยังสร้างความตื่นกลัว จนต้องทำตามกฎเกณฑ์นั้น ๆ โดยไม่คิดอะไร

²⁰⁵ ปราปต์. (2561). ปรต (ผีมหานคร). Sofa Publishing. หน้า 151.

4.4.1.3 ความเป็นปรตากับการวิพากษ์การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่

จากทั้งหมดที่กล่าวไปข้างต้น เปรตจะปรากฏออกมาในพื้นที่เมืองที่เป็นกายภาพผ่านการเป็นเงาสะท้อนบ้าง หรือผ่านอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ บ้าง แต่ในขณะเดียวกัน เปรตก็ปรากฏขึ้นในพื้นที่ของความฝันที่สะท้อนให้เห็นสภาวะของคนเมืองได้เช่นกัน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ความเป็นปัจเจกกับความเป็นเมืองแยกออกจากกันไม่ขาด เนื่องจากประสบการณ์ที่ปัจเจกประสบก็เป็นประสบการณ์ของเมืองเช่นกัน โดยความฝันนี้จะเชื่อมโยงกับการกลับบ้านของรังเพลิง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การกลับบ้านของรังเพลิงเป็นไปเพราะจำใจ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของเขา และการกลับบ้านของเขายังเป็นการแสดงถึงความล้มเหลวในชีวิตเปรียบเสมือนกับการถอยหลังลงคลอง ดังจะเห็นได้จากความฝันของรังเพลิงที่เขาในร่างเปรตวิ่งถอยหลังจากกรุงเทพฯ เขตเศรษฐกิจมาสู่บ้านของเขาที่ถนนดินสอ “เปรตหนุ่มรีบออกวิ่ง เมื่อเริ่มวิ่งจึงพบสิ่งผิดประหลาดลำดับถัดไป เรารวิ่งไปข้างหลัง ?! ไม่สามารถเปลี่ยนทิศทางไปข้างหน้าได้”²⁰⁶ แต่ในขณะเดียวกันความฝันของรังเพลิงก็ยังแสดงความโกรธแค้นที่มีต่อสังคมเมืองที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและการเติบโตของความฝันของเขา

ไอ้ห่า! ประเทศนี้จะมีหอศิลป์ทำไม ในเมื่อคนสร้างงานยังอยู่ไม่รอด ในเมืองงานสร้างสรรค์ทุกประเภทที่เด่นออกมาจะถูกฉีกกระชากอย่างไร้ปราณีจาก ‘ผู้รู้’ ทัวสารทิศ [...] งานที่ครองตลาดล้วนด้อยคุณภาพ เป็นงานดาดิน กลิ่นกินสมองผู้เสพ แต่เพื่อจะอยู่ให้รอด รังเพลิงก็ต้องพยายามกลืนกินสมองและเหยียบย่ำอุดมการณ์ของตัวเองเพื่อเค้นมันออกมาเช่นกัน²⁰⁷

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รวมทั้งวิพากษ์การพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ของสังคมเมืองที่สุดท้ายการพัฒนาและความเจริญได้ทำลายทุกอย่างราบเป็นหน้ากลองราวกับว่า การพัฒนาความเมืองเป็นปรตอีกตัวหนึ่งที่ทำลายและกลืนกินทุกอย่าง

สองก้าวของเขาคดขี้ร้างและสถานีรถไฟฟ้าวายเป็นหน้ากอง เมื่อเขี้ยวซาก
รถไฟฟ้ามือทั้ง มั่นกระดอนไปทางโรงหนังลิโด่ เสียงบี้ม! กระหึ่มขึ้นพร้อมเปลวไฟลุก

²⁰⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 115.

²⁰⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 120-121.

ตระการ ที่ตรงนั้นจะกลายเป็นซาก และสุดท้ายจะไม่เหลือซาก ไม่เหลือกระทั่งในความ
ทรงจำ²⁰⁸

ภาพของเปรตร้างเพลิงที่เดินถอยหลังรวมทั้งภาพของเมืองที่ถูกทำลายเป็นการวิพากษ์การพัฒนาตาม
แบบสมัยใหม่ของสังคมเมืองที่แทนที่จะทำให้คนเมืองรู้สึกถึงการพัฒนาหรือก้าวไปข้างหน้า กลับกัน
กลับทำให้คนเมืองรู้สึกถอยถอยเหมือนเปรตที่เดินถอยหลังด้วยความคับแค้นของการพัฒนาที่ให้
ประโยชน์เพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม จนคนที่เหลือเหมือนถูกบีบออกมา และในขณะเดียวกัน
ภาพของการพัฒนาก็ยังชวนทับกับภาพของการทำลายล้างสิ่งที่เคยดำรงอยู่มาแต่เดิมในสังคมนำไปสู่
สภาวะไร้รากและโยยหาอดีตของคนเมือง

ดังนั้น จากข้างต้น จะเห็นว่า เปรตที่เป็นผีที่ใกล้ชิดกับกรุงเทพ ฯ และคนกรุงเทพ ฯ มากที่สุด
ถูกใช้ในการนำเสนอความเป็น uncanny ของกรุงเทพ ฯ ที่เป็นเมืองที่ทันสมัยและพัฒนามากที่สุดว่า
ภายใต้ความทันสมัยและการพัฒนานั้นเต็มไปด้วยความว่างเปล่าและความเปราะบาง ภาพของการ
พัฒนาที่ดูมั่นคงกลับพร้อมที่จะพังทลายได้ทุกเมื่อ อีกทั้งเปรตยังถูกใช้ในเชิงเปรียบเทียบถึงบุคคลที่มี
ลักษณะเอารัดเอาเปรียบหรือกลุ่มคนที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเพื่อนำแสดงให้เห็นประเด็นความ
รุนแรงในครอบครัว ซึ่งทั้งหมดนำไปสู่ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย ไร้รากเหง้า แยกแยกและโยยหา
อดีตของคนเมือง

โดยสรุปแล้ว การปรากฏของผีและการเจอผีในพื้นที่ต่าง ๆ ภายในสังคมเมืองเป็นการสะท้อน
ให้เห็นอีกมุมของสังคมเมืองร่วมสมัย รวมทั้งสภาวะ อารมณ์ความรู้สึกของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง
ที่ต่อพื้นที่ในเมืองที่พวกเขาใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติ อย่างเช่น ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย สภาวะโดด
เดี่ยวแปลกแยกจากแนวคิดปัจเจกนิยมและการเป็นสังคมคนแปลกหน้าของสังคมเมืองร่วมสมัย ความ
โยยหาอดีตจากสภาวะไร้รากเหง้า ไร้ที่พึ่งของคนเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การปรากฏของผีมีการ
ปรับตัวไปตามบริบทของสังคมเมืองร่วมสมัย เพื่อที่จะได้สะท้อนสภาวะทางอารมณ์ของคนเมืองที่ต่อ
พื้นที่ที่ดูเป็นปกติ แต่แอบซ่อนความผิดปกติในรูปแบบของความหลอนที่นำไปสู่การปรากฏตัวของผี
หรือการเจอผีในแต่ละพื้นที่

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 119.

บทที่ 5

สรุป

จากการศึกษานวนิยายชุด ผีมหานคร จำนวน 4 เล่ม อันประกอบไปด้วย กระสือ โดย RabbitRose กระหัง โดย ทวีวัฒน์ ปอป โดย ธวัชธรรมพ์ และเปรต โดย ปราบต์ ผู้วิจัยพบว่า ผีไทย ตามความเชื่อพื้นบ้านและตามคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นความเชื่อและวิถีแบบดั้งเดิม ที่ขัดกับสังคมเมืองร่วมสมัยที่ก่อร่างสร้างตัวจากแนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ที่ปฏิเสธ ความเชื่อดั้งเดิมอย่างความเชื่อเรื่องผีหรือศาสนาว่าเป็นสิ่งทั้งมลาย จบต้องไม่ได้ และไม่เป็นเหตุเป็น ผล แต่ในความเป็นจริง ผีกับสังคมเมืองร่วมสมัยกลับเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก เพราะผีไม่ได้เป็น เพียงแค่ความเชื่อหรือเรื่องเล่าแห่งความมลาย หากแต่ผีเป็นผลผลิตของสังคมนั้น ๆ และเป็น เครื่องมือในการสะท้อนวิกฤติหรือปัญหาที่สังคมหรือคนในสังคมกำลังเผชิญ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็มักจะ เกิดจากบรรทัดฐานหรือชนบในสังคมนั้น ๆ เอง ไม่ได้มาจากสิ่งอื่นไกล ผีจึงเป็น uncanny ของสังคม ที่มาเปิดเผยให้เห็นอีกด้านหนึ่งหรืออีกมุมหนึ่งของสังคมนั้น ๆ โดยเมื่อเชื่อมโยงกับสังคมเมืองร่วม สมัย การปรากฏของผีในสังคมเมืองมาเปิดเผยให้เห็นอีกด้านหนึ่งของบรรทัดฐานของสังคมเมืองร่วม สมัยหรือวิถีของคนเมืองที่ดูเป็นปกติหรือได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม แต่กลับก่อให้เกิด ความผิดปกติ ซึ่งประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึกของคนในสังคมเมืองที่ต้องเผชิญกับการใช้ชีวิตตาม บรรทัดฐานหรือชนบของสังคมเมืองในบางครั้งถูกซุกซ่อนอยู่ภายใต้แนวคิดกระแสหลักต่าง ๆ จนคน เมืองไม่รู้สึกรู้สีกตัวหรือไม่อาจถ่ายทอดออกมาด้วยวิธีการปกติอย่างการอธิบายเป็นคำพูดได้ ผีซึ่งเป็นสิ่ง เหนือธรรมชาติจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยสะท้อนประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึกของคนเมืองที่ใช้ ชีวิตอยู่ภายใต้แนวคิดแบบสังคมเมืองและวิถีเมืองผ่านการที่ตัวละครกลายเป็นผี หรือการเห็นผีของตัว ละคร

อย่างไรก็ดี ด้วยการที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แนวคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ ต่าง ๆ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมและคนในสังคม ส่งผลให้ผีต้องปรับเปลี่ยน ตัวเองให้เข้ากับบริบทสังคมด้วยเช่นกัน ดังเช่นในบทนำ ผู้วิจัยได้นำเสนอเล่าเรื่องผีเข้ากับแนวคิดของ ความเป็นคติชน (folklore) ซึ่งเป็นการศึกษาความเชื่อดั้งเดิม วิถีปฏิบัติ พิธีกรรม เวทมนตร์ และ ตำนาน (myth) ซึ่งเป็นเรื่องเล่าของชนชาติใดชนชาติหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องราวเหนือธรรมชาติเพื่ออธิบาย ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ ซึ่งทั้งคติชนและตำนานมีทั้ง การบันทึกและมุขปาฐะคล้ายกับเรื่องเล่าผีไทย ซึ่งการเป็นเรื่องเล่าของตำนานผีไทยส่งผลให้ผีไทย สามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยมีการหลอมรวมเข้า กับแนวคิดและกระแสต่าง ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย อย่างในอดีตแรกเริ่ม เรื่องเล่าผีในสังคม จะสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ เรื่องเล่าผี

รวมทั้งบทประพันธ์ วรรณคดีในสังคมไทยยุคสมัยนี้จึงมีการอ้างอิงอำนาจของผีมาใช้ในการควบคุมทางสังคม ต่อมาเมื่อสังคมไทยมีการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่จึงเกิดรูปแบบของเรื่องเล่าผีที่หลากหลายน่าขึ้นทั้งนวนิยาย วรรณกรรม นิยายออนไลน์ ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ซึ่งเล่าเรื่องผีที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะมีการปรับเปลี่ยน หรือผสมผสานกับแนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติของแต่ละยุคสมัย

โดยผลจากการศึกษาค้นคว้าการปรับเปลี่ยน ศีลธรรมและสร้างความหมายใหม่ให้กับผีไทยทั้งสี่ชนิดคือ กระสือ กระหัง ปอบ และเปรต พบว่า ในอดีตผีทั้งสี่ชนิดมีจุดเชื่อมโยงกันอยู่ 3 ประเด็นหลัก ๆ ด้วยกันคือ 1. ประเด็นเรื่องความโลภ ซึ่งสะท้อนผ่านความหิว โดยจะสังเกตเห็นว่า ผีทั้งสี่ชนิดจะมีเรื่องของกินเข้ามาเกี่ยวข้องและมีความหิวโหยตลอดเวลา ซึ่งในอดีตความหิวโหยของผีเป็นการถูกลงโทษจากความโลภอันเกินพอดี อย่างเช่น ตามความเชื่อดั้งเดิม คนที่จะเป็นกระสือ กระหัง หรือปอบจะเป็นคนที่มีอาถรรพณ์ แต่แทนที่จะใช้พลังอำนาจของตัวเองในการช่วยเหลือผู้อื่นกลับโลกมาก ใช้พลังอำนาจในทางที่ผิด เพื่อกอบโกยผลประโยชน์ให้กับตัวเอง ไม่รู้จักแบ่งปัน ไม่ใช่เพียงแค่กับบุคคลรอบข้างแต่หมายรวมถึงเครื่องรางของขลังทั้งหลายที่ต้องมีการเซ่นสรวงบูชา เมื่อไม่เซ่นสรวงตามสมควรของก็จะเข้าตัวให้กลายเป็นผี เพราะการกระทำดังกล่าวก็ถือเป็นการกอบโกยผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น เมื่อบุคคลมีความโลภ เห็นแก่ตัวจึงต้องถูกลงโทษให้กลายเป็นผีที่มีความหิวโหย ในขณะที่คนที่กลายเป็นเปรตก็จะเป็นคนที่เอาแต่เปรียบสร้างความสะดวกสบายให้กับผู้อื่น ไม่ทำบุญทำทาน เมื่อตายจึงต้องกลายเป็นเปรตปากเท่ารูเข็ม หิวโหยตลอดเวลา ซึ่งจะเห็นว่าการกลายเป็นผีนั้นในด้านหนึ่งเป็นการรักษาสังคมในแบบชุมชนนิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูล ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน 2. ประเด็นเรื่องความเป็นชุมชนนิยม โดยจะเห็นว่า การกลายเป็นผีของใครคนใดคนหนึ่งหรือการกระทำผิดของใครคนใดคนหนึ่งทำให้เกิดวิกฤติภายในชุมชนหรือก็คือ การที่คนในชุมชนต้องมีส่วนรับผิดชอบในความผิดนั้น อย่างเช่น การสืบทอดทายาทของกระสือที่เมื่อบรรพบุรุษรุ่นหนึ่งกระทำผิดต้องกลายมาเป็นกระสือ ทายาทรุ่นต่อ ๆ มาก็ต้องกลายเป็นกระสือด้วย เช่นเดียวกับปอบที่ จะมีปอบเชื้อ หรือก็คือการที่บรรพบุรุษเป็นปอบ ลูกหลานในรุ่นต่อ ๆ มา ก็จะเป็นปอบด้วย เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกระสือ กระหัง ปอบ หรือเปรต การที่บุคคลหนึ่งในชุมชนกลายเป็นผีไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล แต่เป็นเรื่องที่บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนต้องช่วยกันแก้ไขความผิดของบุคคลนั้น ๆ 3. ประเด็นในเรื่องเส้นแบ่งระหว่างความเป็นคนกับความเป็นผี ซึ่งในความเชื่อเรื่องผีของสังคมไทย บุคคลหนึ่งสามารถเป็นทั้งคนและผีได้ในคนเดียวกันที่เห็นได้ชัดเจนอย่างเช่น กระสือ กระหัง และปอบที่ในตอนกลางวันก็ใช้ชีวิตได้เหมือนคนปกติทั่วไป แต่ในตอนกลางคืนกลับกลายเป็นผี หรือในกรณีของเปรตที่แม้จะเป็นผีคนตาย ก็ต้องเสียชีวิตไปก่อนจึงค่อยกลายเป็นเปรต แต่ไม่ว่าใครก็ตามที่เมื่อตอนมีชีวิตทำความชั่วไว้ก็สามารถกลายเป็นเปรตได้²⁰⁹

²⁰⁹ ตามคำแนะนำของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัญญา วัฒนกุล

ทั้งนี้ ฝัไทยทั้งสี่ชนิดที่ปรากฏในนวนิยายชุด ฝัมหานคร ก็ยังคงปรากฏร่องรอยของแนวคิดของฝัไทยตามที่ปรากฏไว้ข้างต้น แต่ด้วยกระแสสังคม แนวคิด วัฒนธรรม วิถีปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมแต่ละยุคสมัย แนวคิดของฝัไทยจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยตามบริบทของสังคม โดยในบทที่ 3 ผู้วิจัยศึกษาฝัไทยกับบททางทางเพศในสังคมเมืองร่วมสมัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ความเป็นฝัมักจะถูกผูกติดกับเพศหญิง แต่ในนวนิยายชุด ฝัมหานคร กลับมีฝัผู้ชายปรากฏอยู่ถึงสามในสี่เล่ม คือกระสือที่เป็นฝัผู้หญิง การปรากฏของฝัผู้ชายในนวนิยายชุด ฝัมหานคร นำเสนอให้เห็นว่า ไม่ใช่แค่เพียงผู้หญิงเท่านั้นที่ถูกกดทับจากแนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยความย้อนแย้ง แต่ผู้ชายเองก็ได้รับผลกระทบและถูกกดทับจากแนวคิดปิตาธิปไตยและการใช้ชีวิตในสังคมเมืองร่วมสมัยภายใต้แนวคิดแบบสมัยใหม่เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอีกด้านหนึ่ง การกลายเป็นฝัของตัวละครก็เป็นการมอบอำนาจให้ตัวละครเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ในประเด็นเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับฝัไทยทั้งสามประเด็นก็จะเห็นร่องรอยความเชื่อดังกล่าวอย่าง การเป็นกระสือของกิ่งดาวที่เกิดจากว่านกระสือ ซึ่งกลับกลายเป็นการนำเสนอให้เห็นสภาวะไร้รากเหง้าของคนเมือง จากการที่กิ่งดาวไม่รู้วิธีเช่นไรว่านกระสือด้วยเพราะขาดองค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการเปลี่ยนเรือนร่างไปเรื่อย ๆ ของกิ่งดาว ซึ่งก็แสดงถึงความโลภของเธอที่ต้องการตักตวงผลประโยชน์ให้ตัวเองโดยไม่สนใจใคร โดยเป็นผลมาจากแนวคิดทุนนิยมที่สนับสนุนการแข่งขันในสังคมการทำงาน ในขณะเดียวกัน นิชาภาที่เป็นกระสือทางสายเลือดก็จะเห็นร่องรอยของแนวคิดแบบชุมชนนิยม แต่กระนั้น การเป็นกระสือของเธอส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการที่เธอมีความยึดโยงกับความเป็นพื้นถิ่นของตัวเองผ่านการกินอาหารอย่างลาบเลือดที่เป็นอาหารท้องถิ่นที่เข้ามายังสังคมเมืองพร้อมกับผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาในสังคมเมือง ตลอดจนการปฏิเสธบทบาทของภรรยาและแม่ด้วยการเข้าสู่สังคมการทำงาน ซึ่งขัดความความต้องการหารผลิตของสังคมทุนนิยม นอกจากนี้ ทั้งกิ่งดาวและนิชาก็ยังแสดงให้เห็นเส้นแบ่งที่พร่าเลือนระหว่างความเป็นคนกับความเป็นฝัที่พวกเขาซึ่งเป็นกระสือสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และยังแสดงถึงศักยภาพของฝัในการปรับตัวให้ดำรงอยู่ในสังคมเมืองร่วมสมัยได้ด้วย อย่างไรก็ตาม การกำจัดกระสือนิชาภากลับไม่เป็นที่รับรู้ของสังคมภายนอก ทุกคนยังใช้ชีวิตกันตามปกติ ไม่มีใครรับรู้ถึงการมีอยู่ของกระสือ ซึ่งเป็นการสะท้อนการหายไปของความเป็นชุมชนนิยมในสังคมเมือง

เช่นเดียวกับกระหัง อเล็กซ์ควบคุมพฤติกรรมกรรมการกินอย่างหนักเพื่อรักษารูปร่างให้สมส่วนเหมาะแก่การทำงานแสวงหาทุน ในขณะที่อันกลายเป็นฆาตกรต่อเนื่องเพื่อเติมเต็มความเป็นชายของตน ทั้งอเล็กซ์และอันล้วนมีพฤติกรรมที่เป็นความโลภทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการต้องการใช้รูปร่างในการทำงานแสวงหาทุนไปเรื่อย ๆ หรือการต้องการเติมเต็มความเป็นชายของตนเองให้สมบูรณ์ของอันด้วยการกระทำความรุนแรง แต่ก็เห็นว่าทั้งอเล็กซ์และอันได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทุนนิยมและบริบทนิยมที่ผลักดันให้ทั้งสองคนมีพฤติกรรมดังกล่าว และในลักษณะเดียวกันกับกระสือ การเป็นกระหังของทั้งอเล็กซ์และอันสะท้อนเส้นแบ่งที่พร่าเลือนระหว่างความเป็นคนกับความเป็นฝั ในขณะที่การกำจัดอันที่กระหังร้ายจะเห็นร่องรอยของการเป็นชุมชนนิยมที่อเล็กซ์และกลุ่มเพื่อนร่วมมือกันในการ

กำจัดกระหังออกจากสังคม แต่การเกิดขึ้นของความเป็นกลุ่มก้อนในครั้งนี้อยู่บนบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ของความเป็นสมัยใหม่และความเป็นเมืองอย่างการได้รับยอมรับด้วยเพราะเป็นคนมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน หรือเป็นลักษณะของปัจเจกที่พึงประสงค์ของสังคมทุนนิยม แต่กระนั้น การกำจัดกระหังก็ยังคงเกิดขึ้นภายในพื้นที่ปิดที่เป็นที่รกร้างอย่างโกดังร้าง ซึ่งสะท้อนการเลื่อนรางของความเป็นชุมชนนิยม

สำหรับปอป ความโลภกับความหิวโหยของปอปอาจารย์จุลเป็นความหิวโหย (หา) ความสัมพันธ์ นำไปสู่การไล่ล่ากัดกินเหล่าลูกศิษย์ที่มาสักรันต์ด้วย ซึ่งนอกจากจะเห็นความโลภที่เชื่อมโยงกับความหิวโหยของปอปแล้ว การไล่ล่าของปอปยังสะท้อนลักษณะของความเป็นชุมชนนิยมที่คนอื่น ๆ ในชุมชนต้องมีส่วนรับผิดชอบความผิดของบุคคลที่กระทำความผิด เห็นจากการที่อาจารย์จุลจะกัดกินเฉพาะคนที่เป็นลูกศิษย์ที่มาสักรันต์กับเขาเท่านั้น กล่าวได้ว่า เป็นคนที่อยู่ในชุมชนหรือกลุ่มก้อนเดียวกันถึงจะได้รับผลกระทบโดยตรง และในลักษณะเดียวกัน การเป็นปอปของอาจารย์จุลก็สะท้อนเส้นแบ่งที่พร่าเลือนระหว่างความเป็นคนกับความเป็นผีเช่นกัน สิ่งที่เหมือนกันนอกจากนี้คือการกำจัดปอปอาจารย์จุลนั้นก็เกิดในพื้นที่ปิดและยังเป็นพื้นที่ส่วนตัว อย่างคอนโดของวิทยากับจอย ซึ่งสะท้อนการเลื่อนรางของความเป็นชุมชนนิยมเช่นกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเห็นความเป็นชุมชนนิยมในการกำจัดปอป โดยบุคคลที่มากำจัดปอปอาจารย์จุลคืออาจารย์การุณย์ รุ่นพี่ของอาจารย์จุล โดยการเหยียดอำนาจจากถวิลที่เป็นอาจารย์สอนสักรันต์ของทั้งคู่อีกที กล่าวคือเป็นแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มคนที่อยู่ในแวดวงหรือกลุ่มก้อนเดียวกันในการกำจัดความชั่วร้ายของคนในกลุ่มออกไป

สำหรับเปรต รังเพลิงที่ตกอยู่ในสภาวะไร้อำนาจจากการเป็นผู้ขายขายขอบอาศัยอำนาจของเปรตในการสร้างอำนาจ เพื่อเติมเต็มอำนาจและความเป็นชายที่ขาดหาย ซึ่งในแง่หนึ่งก็แสดงความต้องการการยอมรับจากสังคมอันเชื่อมโยงกับความโลภ เนื่องจากความปรารถนาของรังเพลิงนี้มากเกินไปไปสู่การกระทำความรุนแรงและการเข่นฆ่า อย่างไรก็ดี การเป็นเปรตของรังเพลิงจะต่างจากการเป็นกระสือ กระหังและปอปอยู่บ้าง โดยผีทั้งสามชนิดนี้ บุคคลที่เป็นผีจะมีลักษณะคือในช่วงเวลาปกติก็เป็นคนธรรมดา แต่ในช่วงเวลาที่ออกไล่จะกลายร่างเป็นผี ในขณะที่รังเพลิงไม่ได้มีการเปลี่ยนร่าง การเป็นเปรตของเขาเป็นเพียงเงาสะท้อนเท่านั้น กระนั้นก็ยังสะท้อนความพร่าเลือนระหว่างความเป็นคนกับความเป็นผีเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การหายจากการเป็นเปรตของรังเพลิงมีความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นชุมชนนิยมคือเงาเปรตจะค่อย ๆ หายไปเมื่อเขากระทำความรุนแรง ซึ่งเป็นการกระทำของเขาเพียงคนเดียว

ในบทสุดท้าย ผู้วิจัยนำเสนอการปรากฏของผีในพื้นที่ต่าง ๆ ของสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เปิดอย่างพื้นที่สาธารณะ พื้นที่กึ่งส่วนตัวกึ่งสาธารณะ หรือพื้นที่ปิดที่เป็นลักษณะของที่เปลี่ยวรกร้าง และพื้นที่ปิดหรือพื้นที่ส่วนตัวอย่างบ้านหรือห้องนอน ซึ่งการพบเห็นผีในพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมเมืองร่วมสมัยของคนเมืองเป็นการสะท้อนประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกหรือสภาวะที่ไม่ปกติของ

คนเมือง ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกไม่ปลอดภัย สภาวะความเป็นคนแปลกหน้า สภาวะไร้ราก สภาวะไร้ที่พึ่ง สภาวะแปลกแยก สภาวะพลัดถิ่น เป็นต้น ซึ่งเกิดจากการดำรงชีวิตภายใต้แนวคิดแบบสมัยใหม่ในสังคมเมืองร่วมสมัยทั้งสิ้น ประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึก และสภาวะของคนเมืองที่ผิดปกติ ซึ่งนำเสนอด้วยการเห็นผืนนี้ไปสู่การสะท้อนภาพอีกมุมหนึ่งของสังคมเมืองที่ผิดไปจากภาพลักษณ์ภายนอกของสังคมเมือง และนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดและการพัฒนาตามแบบสมัยใหม่ รวมทั้งสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่รักษากฎระเบียบและสร้างความปลอดภัยในสังคมเมือง

ทั้งนี้การปรากฏของผีและการพบเจอผีในพื้นที่ต่าง ๆ ของตัวละครสะท้อนให้เห็นมุมมองของความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นชุมชนนิยม อย่างเช่น เมื่อตัวละครพบเจอผีมักจะพบเจอเพียงคนเดียว แม้จะเป็นผีชนิดเดียวกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาวะของบุคคลนั้น ๆ ในระดับปัจเจก อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าความเป็นชุมชนนิยมจะหายไปเสียทีเดียว เนื่องจากการพบเจอผีแต่ละชนิด ตัวละครมักจะมีการได้รับข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับผืนั้น ๆ ก่อนจะมีการระบุเจาะจงว่าผีที่เจอเป็นผีอะไร อย่างเช่น เปียร์ที่เจอผีบนรถเมล์ต่อมาภายหลังได้รับข้อมูลจากคุณพิศมัยว่าสิ่งที่เธอเจอเป็นกระหัง ทั้งที่ลักษณะของผีที่เธอพบเจอไม่เหมือนกระหังตามตำนานพื้นบ้านเลย หรือ กลุ่มเพื่อนของวิทยาที่ได้ข่าวจากสื่อเรื่องปอบบุกกรุงจากการเสียชีวิตอย่างเป็นปริศนาของดาหลา เป็นต้น กล่าวคือ การพบเจอผีแต่ละชนิดของตัวละครแม้จะเป็นการเจอในระดับปัจเจก แต่ก็ได้รับอิทธิพลจากบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่ช่วยกำหนดหรือบ่งบอกชนิดของผีเช่นกัน จะมีเพียงการปรากฏของเปรตเท่านั้นที่ต่างจากการปรากฏหรือการพบเจอผีชนิดอื่น ๆ ตรงที่การปรากฏของเปรตนั้นปรากฏต่อหน้าสาธารณะชนและมีคนหมู่มากพบเห็นในพื้นที่ที่แสดงถึงความเป็นมหานครของกรุงเทพฯ อย่างชัดเจน อย่างการปรากฏตัวที่ตึกเอ็มไพร์ทาวเวอร์ ตึกบางกอกซิตีทาวเวอร์บริเวณสาทร และสะพานพระราม 8 การปรากฏตัวของเปรตต่อหน้าคนหมู่มากเป็นการสะท้อนร่องรอยความเป็นชุมชนนิยมที่ยังคงหลงเหลือในสังคมเมือง เนื่องจากทุกคนที่พบเห็นเปรตรับรู้ได้เหมือนกันว่าสิ่งที่เห็นคือเปรต และในขณะเดียวกัน การไปปรากฏภายในพื้นที่สาธารณะต่อหน้าคนหมู่มากของรังเพลิงก็ยิ่งแสดงความต้องการการยอมรับและการมองเห็นจากคนรอบข้าง เป็นต้น

ดังนั้นแล้ว กล่าวได้ว่า ผีไทยที่ปรากฏในนวนิยายชุด ผีมหานคร จึงยังคงนำเสนอให้เห็นร่องรอยความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องความพัวพันระหว่างความเป็นคนกับความเป็นผีที่ยังคงสะท้อนให้เห็นในผีไทยที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายชุดนี้ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทของผีที่เป็นสิ่งเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนของผีไปตามบริบทของสังคมในนวนิยายชุดนี้ก็ยิ่งนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนผ่านของสังคมผ่านผีไทยที่ปรากฏ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบชุมชนนิยมมาเป็นสังคมแบบปัจเจกนิยมผ่านการกำจัดผีที่มักเกิดขึ้นในพื้นที่เฉพาะหรือพื้นที่ลับตา และมีผู้รับรู้เพียงจำนวนหยิบมือ ในขณะที่คนอื่นในสังคมก็ยังคงใช้ชีวิตกันตามปกติ ไม่ได้รับรู้ต่อการมีอยู่หรือการถูกกำจัดของผี ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นเมืองของกรุงเทพฯ ที่รวบรวมผู้คนจากต่างที่ต่างถิ่น ส่งผลให้คนในสังคมไร้ความสัมพันธ์ต่อกัน นำไปสู่ความรุนแรงต่าง ๆ และความวิตกกังวลต่าง ๆ อีกมากมายที่สะท้อนให้เห็นผ่านการปรับตัวของผีไทยตาม

ตำนานพื้นบ้านและคติทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่บริบทของสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด *ผีมหานคร* นี้

บรรณานุกรม

- Botting, F. (2014). *Gothic*. Routledge.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinction*. Routledge.
- C. Hugh Holman and William Harmon. (1986). *A Handbook to Literature*. Macmillan.
- Chanter, T. (2007). *Gender: Key Concepts in Philosophy*. Continuum.
- David Punter and Glennis Byron. (2004). *The Gothic*. Blackwell.
- Felski, R. (1995). *The Gender of Modernity*. Harvard University Press.
- Fuhrmann, A. (2009). Nang Nak—Ghost Wife: Desire, Embodiment, and Buddhist Melancholia in a Contemporary Thai Ghost Film. *Discourse*, 31(3), 220-247.
- Gardiner, J. K. (2012). Female Masculinity and Phallic Women— Unruly Concept. *Feminist Studies* 38(3), 597-624.
- Golumb, L. (1993). The relativity of Magical Malevolence in Urban Thailand. In C. W. W. a. R. Ellen (Ed.), *Understanding Witchcraft and Sorcery in Southeast Asia*. University of Hawaii Press.
- Hubner, L. (2018). *Fairytale and Gothic Horror*. University of Winchester.
- Jackson, P. A. (1999). Royal Spirits, Chinese Gods, and Magic Monks: Thailand's Boom-Time Religions of Prosperity. *South East Asia Research*, 7(3), 245-320.
- Jarvis, B. (2007). Monsters Inc.: Serial Killers and consumer culture. *Crime Media Culture: An International Journal* 3(3), 326-344.
- Johnson, A. A. (2014). *Ghosts of the New City*. Silkworm Books.
- Kitiaras, P. (2012). The Horror of the Modern: Violation, Violence, and Rampaging Urban

- Youths in Contemporary Thai Ghost Films. In K. W. E. a. A. Lauser (Ed.), *Engaging the Spirit World*. Berghahn Books.
- Kitiarsa, P. (2005). Beyond Syncretism: Hybridization of Popular Religion in Contemporary Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 36(3), 461-487.
- Lupton, D. (1999). *Risk*. Routledge.
- Maria del Pilar Blanco and Esther Peeran. (2010). *Popular ghosts*. The Continuum International Publishing Group Inc.
- McRuer, R. (2019). Compulsory Able-Bodiedness. In A. V. M. a. G. S. GAIL WEISS (Ed.), *50 Concepts for a Critical Phenomenology* Northwestern University Press.
- Mills, M. B. (1995). *Attack of the Widow Ghosts: Gender, Death, and Modernity in Northeast Thailand*. University of California Press.
- Newitz, A. (2006). *Pretend We're Dead: Capitalist Monsters in American Pop Culture*. Duke University Press.
- Phya Anuman Rajadhon. (1959). THE "PHI". *JSS*, 41(2), 153-178.
- Pile, S. (2005). *Real Cities*. SAGE.
- RabbitRose. (2561). กระสือ (ผีมหานคร). Sofa Publishing.
- Royle, N. (2003). *The uncanny*. Manchester University Press.
- Shaw, K. (2018). *Hauntology*. Palgrave Macmillan.
- Simonsen, K. (2000). The Body as Battlefield. *Transactions of the Institute of British Geographers* 25(1), 7-9.
- Suksod-Barger, R. P. (2014). *Religious Influences in Thai Female Education*. James Clarke & Co Ltd.

Wasson, S. (2010). *Urban Gothic of the Second World War*. Palgrave Macmillan.

กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร. (2558). ประวัติศาสตร์ชาติไทย. กรมศิลปากร.

กัมปนาท ขำแก้ว. (2559). บทความ “ผี” ปฐมบทแห่งความน่าสะพรึงกลัวพัฒนาการของผีไทย “ผีบุพกาล” สู่ “ผีพาณิชย์” รุสมิแล, 37(3), 63-87.

กัจจกร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน. (2552). หลอน รัก สืบสน ในหนังไทย. ศยาม.

คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2558). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. มติชน.

จันทน์ เจริญศรี. (2544). โพสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา. สำนักพิมพ์วิภาษา.

จิตติพร บุญพล. (2561). ภาพเสนอ "ผี" ในนวนิยายของ ภาควินัย การนำเสนอโครงการประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

จิวิติ วิไลลอย และ อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2558). การปรับแปลงความหมายผีในละครโทรทัศน์ไทย. วารสารนิเทศศาสตร์, 33(2), 47-70.

จินตวิทย์ วิวัธน์. (2549). อมฤตาลัย. บริษัท พี.วาทีน พับลิเคชั่น จำกัด.

ชมนาด ศีตีสาร. (2561). คติชนวิทยาญี่ปุ่น. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลนิล. (2557). ระบายเวท. สำนักพิมพ์คำต่อคำ.

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2548). หนังสือไทยกับการสะท้อนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม. วารสารอักษรศาสตร์ 34(2), 140-166.

ชุติมา ประกาศวุฒิสาร. (2563). หญิงร้ายในกายงาม. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์.

ฐิติมา กมลเนตร. (2559). ความรักในมหานคร: ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงและการโหยหาอดีตในวรรณกรรมเอเชียร่วมสมัย [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวิวัฒน์. (2561). กระหัง (พิมพ์นคร). Sofa Publishing.

ทศพล กรกิจ. (2550). การสร้างความน่าสะพรึงกลัวใน “หนังสือ” อเมริกา เกาหลี และไทย [วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไทวิกา อิงสันเทียะ. (2555). บริโศคนิยมและวิกฤติความเป็นชายในนวนิยายอเมริกันร่วมสมัย
[วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนวัฒน์ ปัญญานันท์. (2560). บทบาทหน้าที่ทางวัฒนธรรมของผีและการต่อต้านโดยการใช้ผีใน
ภาพยนตร์ เรื่อง ตะเคียน (2547). เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ (Proceedings) การ
สัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16
ประจำปีการศึกษา 2559 ระหว่างวันที่ 29-30 มิถุนายน พ.ศ.2560

ธวัชธรรม. (2547). ปอป (พิมพ์นคร). Sofa Publishing.

นพพร สุวรรณพานิช. (2551). พระเจ้า และผีห้าชาติ. openbooks.

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2560). เพศในเขาวงกต: แนวคิดทฤษฎีเพศในวัฒนธรรมบริโภค. ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร (องค์การมหาชน).

นัทธนัย ประสานนาม. (2562). โดยนัยนี้ อีกนัยหนึ่ง. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). บริโศค/โพสโตโมเดิร์น. สำนักพิมพ์มติชน.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2557). ผี วิถีคน. กากะเยย.

ประชา สุวิธานนท์ และ เกษียร เตชะพีระ. (2554). ไทย ๆ. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

ปราณี วงษ์เทศ. (2544). เพศและวัฒนธรรม. ศิลปวัฒนธรรม.

ปราปต์. (2561). เปรต (พิมพ์นคร). Sofa Publishing.

ผศ.ดร.ราชันย์ นิลวรรณภาและพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์. (2556). วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสาน : ภาพ
สะท้อนอัตลักษณ์ด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีและ. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 1(5).

พระมหาสม สิริปัญญา. (2553). ผู้หญิงกับสังคมของสังคม. . พระมหานัด อรรถจารีและคณะผู้ปฏิบัติ
ธรรมวัดไทยกรุงวิจิตรตัน, ดี.ซี.

พลดี เพชรชนะ. (2562). ตัวละครผีที่ผูกติดกับสถานที่ในนวนิยายของ “แก้วแก้ว” วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ 5(2), 51-66.

พิชยะพัฒน์ นัยสุภาพ. (2561). เรื่องผีของเหม เวชกร: ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทย (พ.ศ.
2575 - 2513) [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีระดา สายบัว. (2559). ภูปุ่นในความหลอน: วิฤตติอัตลักษณ์ การสูญเสียและการโหยหาอดีตในเรื่อง
เล่าแนวสยองขวัญภูปุ่นร่วมสมัย [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

มนสิการ เสงสุวรรณ. (2560). คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ต. บางเลน อ. บาง
ใหญ่ จ. นนทบุรี: การศึกษาแนววรรณคดีชาติพันธุ์ [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต].
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัชชานนท์ จิตธีรสรพ และ นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์. (2562). งานวิจัย อนุภาคและแบบเรื่องของเรื่องเล่า
สยองขวัญใหม่ในแอปพลิเคชันจอยลดา งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต
ประจำปี 2562

ว. วิสุทธิสารี. (2550). เปรต อสุรกาย เจริญงาน. บ้านหนังสือรัตนโกสินทร์.

ศนิชา แก้วเสถียร. (2546). การใช้วิทยาศาสตร์ในนวนิยายของแก้วแก้ว [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา
บัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2550). โครงสร้างประชากรของไทยยุคโพสต์โมเดิร์น การ
เปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเกินกว่าจะถูกมองข้าม. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ณ ถกลาง. (2559). คติชนสร้างสรรค์: บทสังเคราะห์และทฤษฎี. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน).

ส.พลายน้อย. (2544). ตำนานผีไทย. น้ำฝน.

สมสุข หินวิมาน. (2558). อ่านทีวี: การเมืองวัฒนธรรมในจอโทรทัศน์. พารากราฟ.

สิงห์คำ โตะงาม. (2537). ตำนานผีพื้นบ้านไทย. สำนักพิมพ์อินทรี.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). อ่านเมือง เรื่องคนกรุง: วรรณกรรม วิถีความสัมพันธ์ และภาพแทนของพื้นที่. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เหม เวชกร. (2547). ปีสายของไทย. วิริยะ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	สุวภัทร ใจคง
วัน เดือน ปี เกิด	5 ตุลาคม 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2556
ที่อยู่ปัจจุบัน	370 อาคารเอนาวิณคอนโด ถ. พุทธบูชา แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กทม. 10140

